

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Victor Jensen

KLUNKETID OG KRIGSÅR

KLUNKETID OG KRIGSÅR

Victor Jensen

KLUNKETID OG KRIGSÅR

Århus omkring år 1900
og under besættelsen 1940–45

Ved Vagn Dybdahl

Udgivet af Århus byhistoriske Udvalg

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS
1968

Omslag:

Maleri af Victor Jensen fra 1906:
Udsigt over bugten,
omtrent hvor Mindeparken nu ligger

Titelvignet:

Århus bys segl
Tegning af E. Rondahl efter en
original fra 1421

*Den forringede kvalitet
af en del billedgengivelser skyldes,
at de stammer fra aviser,
postkort eller ældre,
beskadigede fotografier*

Indhold

Indledning	7
------------	---

KLUNKETID

I og omkring Sjællandsgade	11
Torvedage	28
Mælkedreng	35
I hjemmet	42
Skoletid	49
Ved brandvæsenet	56
Med blade byen rundt	63
Stentrykkerlærling	75
På havnetur	85
Pinsemorgen og sommeraften i skoven	93
Jul og nytår	102
Byens originaler	108
Fest i Vennelyst	114
På banegården og andre aftenforøjelser	121
Christiansbjerg bliver til	127
Men skønnest af alt – Landsudstillingen	135
I gyder og smøger	142
Byjorder, kirkegårde og åen	150

KRIGSÅR

Forord nedskrevet 10. januar 1941	161
1941	167
1942	181
1943	193
1944	218
1945	257
Personregister ved <i>Leif Juul Christensen</i>	301

Indledning

I 1960 døde overlærer Victor Jensen. Han havde lige fra dreng været en levende og interesseret iagttager af sin fødeby, Århus, hvis historie han dyrkede, og hvis huse og gader han yndede at tegne og male. I årene før sin død udarbejdede Victor Jensen en stor skildring af byen i hans barndom og omskrev en række dagbøger, ført under 2. verdenskrig; begge manuskripter blev afleveret til Nationalmuseet.

Victor Jensen blev født 14. september 1886 som søn af tømrermester Jens Carl Jensen og hustru Birgitte J., født Rønning. Efter i 1904 at være blevet udlært som litograf arbejdede han nogle år ved faget både herhjemme og i Tyskland, Østrig og Italien. I 1910 tog han afgangseksamen fra Statens tegnelærerkursus og i 1915 lærereksamen fra Silkeborg Seminarium; året før var han blevet gift med Astrid Nilsson, født 1894, datter af kobbersmed G. A. Nilsson og hustru Johanne Marie, født Schneider.

I 1918 blev Victor Jensen ansat ved Århus skolevæsen, hvor hans længste tjeneste faldt ved Samsøgades Skole. Elever og kolleger skildrer ham som en solid og medlevende lærer; han lagde nok vægt på at lære eleverne noget og meget, men fulgte mere sine egne intentioner og pædagogiske mål end de autoriserede planer. I samtaler stillede han meget formelle krav både i kundskaber og karakteregenskaber; i hverdagen havde han imidlertid svært ved at følge sådanne strikse idealer og var meget tilgivende.

Som det vil fremgå af erindringerne, havde Victor Jensen som ganske ung planer om at blive maler. Han valgte imidlertid et mere sikkert levebrød, men vedblev årene igennem at male og tegne. Mest søgte han sine motiver i Århus by; i sommerferien, hvor familien i mange år boede på Mols, var det dog af dette landskab, Victor Jensen lod sig inspirere.

Mange af Victor Jensens arbejder er endnu i familiens eje, mens andre nu er i byens historiske billedsamlinger – enkelte af tegningerne er brugt som illustrationer her i bogen.

Bogen rummer to skarpt adskilte afsnit. Barndomserindringerne blev skrevet gennem flere år, og afsnit af dem publicerede Victor Jensen dels i aviser, dels i tidsskriftet »Østjysk Hjemstavn«. Det samlede erindringsværk er her udgivet, som det foreligger, idet dog enkelte afsnit er udeladt; det er sådanne, som skildrer forhold, der på anden måde er særdeles velkendte.

Tekstgengivelsen af dagbøgerne fra 2. verdenskrig har været mere problemfyldt. Grundlaget var oprindeligt en afskrift indsendt til Nationalmuseet i 1955 og 1956. Senere lykkedes det Victor Jensens efterladte at fremdrage de originale dagbøger – ført i tre voksdugslommebøger. Under krigen blev de opbevaret i brandslukningssandet på loftet i den ejendom, Ny Munkegade 103, hvor Victor Jensen boede.

Det viste sig, at der var forskel på de originale dagbøger og afskriften. Der var ikke sket nogen opretning af de synspunkter, de originale dagbøger giver udtryk for, men der var sket en beskeden stilistisk »frisering«. Denne har medført, at afskriften virker mindre frisk og umiddelbar. Endvidere var visse passager udeladt, mens der til gengæld var indskudt nogle forklaringer og uddybninger.

I udgaven her er benyttet både de originale dagbøger og afskriften. Som hovedregel er den oprindelige tekst lagt til grund. I sådanne tilfælde, hvor visse afsnit eller ytringer om personer er udeladt i afskriften, er de også udeladt her, når det kan formodes, at udeladelserne er sket, fordi Victor Jensen ikke har ønsket at overlade dem til en senere eftertid.

I udgaven er yderligere foretaget andre udeladelser. De fleste er referater af storpolitiske begivenheder, som vil være kendt fra andre fremstillinger; i reglen er sådanne kun medtaget, når de skønnes nødvendige som tidsramme og lokale begivenheder, eller når de danner udgangspunkt for tanker om krigens gang. Endvidere er udeladt navne på personer, der omtales som formodede nazister eller stikkere, også selv om senere undersøgelser har fastslået formodningernes rigtighed; en undtagelse danner dog sådanne personer, som selv i dag er kendt i videre kredse på grund af deres virksomhed under krigen. Endelig er udeladt nogle bemærkninger om to politikeres privatliv.

Alle dateringer er normaliserede. Om enkelte gælder, at de er upræcise, og at den rigtige dato ikke har kunnet fastslås. Et eksempel er den indførsel fra 1942, der er dateret »mandag aften, 13. oktober«; den 13. oktober var en tirsdag. Førelsen af dagbogen er rimeligvis i nogle tilfælde sket i to tempi, nemlig selve dagen og den efterfølgende dag, i andre er det sket den følgende dag, i atter andre (sjældent) hen over midnat.

Personer omtalt ved fornavne kan identificeres gennem registeret. Her er under fornavnene optaget henvisninger til de fulde navne. I øvrigt er der ikke foretaget nogen kommentering af teksten; en sådan kommentering ville blive svulmende og ikke være nødvendig for det, der er udgivelsens formål: at give det, Victor Jensen et sted selv kalder hr. middelmands hverdag, og hvordan han oplevede og opfattede de store og små begivenheder.

Titlen skyldes udgiveren. Ved at barndomserindringerne bærer titlen »Klunketid« er kun perioden kendetegnet; Victor Jensens erindringer fortæller netop om det miljø, der ikke havde råd til klunkerne, ligesom hans krigsdagsbøger fortæller om dem, der ikke aktivt tog del i krigen.

For god og elskværdig bistand beder jeg Victor Jensens efterladte, hustru og børn, modtage en oprigtig tak.

Vagn Dybdahl

KLUNKETID

I og omkring Sjællandsgade

Jeg . . . – Nej, man kan vist ikke begynde en levnedsskildring med jeg, det ville se alt for egocentrisk ud. Jeg må nok hellere begynde med: Min far . . . ; for mig står han som en af de bedste mænd, jeg har kendt, en mand, man kunne stole på, åben og ærlig og redelig i al sin færd, god og retsindig. Og at andre vurderer ham lige så højt, fik vi – mine brødre og jeg – bevis på, da han blev begravet på Nordre kirkegård fra St. Johannes kirken i 1933. Hele Christiansbjerg – en den gang lille forstad til Århus – fulgte ham til graven, og man så da det særsyn, at både tømrersvendenes og tømrermestrenes faner blev båret i spidsen af det store ligfølge side om side. En af mine venner hviskede til mig: Det er kongen fra Christiansbjerg, der følges til graven.

Kongen på Christiansbjerg! Ak ja, en lille tømrermester, der knapt havde tjent 1.000 kr. om året i sine velmagtsdage, og nu var død som aldersrentenyder.

En beskeden mand, fattig på gods og guld, men rig på venner, en mand, »man« altid søgte, når der var et og andet, der skulle sættes i værk i den lille forstad, eller »man« led nød eller blot trængte til et godt råd. Sådan var min far. Altid vidste han at hjælpe med råd og dåd, ja, selv med penge – guderne må vide, hvordan han også klarede det?

Egentlig burde en levnedsskildring måske begynde med min farfar; men det er så lidt, jeg ved om ham; jeg var kun 6 år, da min ældste bror en dag fandt ham i hans have, død, midt i sit arbejde. Min bedstemor husker jeg bedre. Hun levede 10 år længere, og jeg mindes hende som en lille hostende kvinde, der altid sad og skuttede sig i kakkellovnskrogen med en lille sort kappe på det snehvide hår og et stort sjal over skulderen. Jeg mindes hende ofte siddende og puste på en underkop med skoldhed kaffe, mens hun suttede på et stykke sort kandis. Den kandisdåse skottede jeg altid til under mit besøg, og det endte da også gerne med en lille knald, inden jeg gik.

Der var så hyggeligt i den lille stue på første sal i baggården i Sjællandsgade 64. Her tilbragte jeg mange timer med at se på det travle liv i gården, hvor en vognmand havde sin stald med de mange heste og vogne. Stadig rumlede vogne over den toppede stenbro til og fra gården.

Mine bedsteforældre på mødrenesiden har jeg aldrig kendt. Min mormor døde ret ung efter at have sat 12 børn i verden. Jeg fandt hendes grav på Gammelstrup kirkegård i 1905. Det var kun en oval cementering, som man brugte i 70erne, og en sørgepil ved hovedgærdet. Den grav puslede den gamle graverkone endnu om, fordi hun havde kendt og elsket min mormor som ung.

Min morfar blev gift igen og fik næsten en halv snes børn med den anden kone, og da de fleste af børnene selv fik mange børn, kunne jeg prale med, at jeg havde ca. 150 fætre og kusiner, hvoraf jeg aldrig havde set eller kendt mindst de 100.

*Sjællandsgade set mod Fynsgade.
Billedet er fra kort før 1914 og er
et vidnesbyrd om, hvordan garnisonen var
en del af byens hverdag.
De fleste soldater boede heller ikke
på kasernerne, men var indkvarterede
i private hjem. Underofficerer gik da rundt
om aftenen og kontrollerede,
at soldater, der ikke havde nattegn, var hjemme
og i seng til befalet tid.*

Men det må være nok om familieskabet; jeg har aldrig været noget »familie-menneske«. Genealogi har aldrig interesseret mig, selv om jeg vil hævde, at jeg lige så godt som forfatterinden Thit Jensen kan tælle Gorm den Gamle blandt mine forfædre; men intet er mere ligegyldigt. Det er kun ens eget værd, der tæller, og ikke vore forfædres. »Om 100 år er alting glemt« hed det i en gammel sang, og det er vist rigtigt, selv om en eller anden filosof har sagt: »Den, der har plantet et træ, skrevet en bog og avlet en søn, skal leve.«

Jeg har opfyldt alle tre betingelser, men -e- . . .
Nok derom.

Denne beskrivelse, afhandling om man vil, skulle egentlig ikke være en levnedsskildring, men en skildring af livet i Århus, min fødeby, således som det formede sig for mig helt fra 1890erne. Mit levnedsløb har ikke formet sig så mærkeligt, at det kan påregne almindelig interesse. Desværre kan jeg ikke sige som H. C. Andersen: »Mit liv har været et eventyr, så rigt og velsignet . . .«. Det, jeg gerne ville bevare for efterverdenen, er et lille billede af et almindeligt menneskes liv i min fødeby, som jeg har elsket over alle byer, navnlig da den endnu kun var en lille provinsby omkring århundredskiftet, så lille, at alle kendte alle og tog del i hver »indvåners« liv og færden. Først efter den store landsudstilling 1909 begyndte byen for alvor at sprænge sine rammer og vokse til storstaden af idag.

Beskrivelsen af Århus og livet der bliver mest den indre by og den nordlige bydel, da det var der, jeg tilbragte min barndom og ungdom. Der findes på

Frederiksberg adskillige gader, som jeg den dag i dag slet ikke kender. I dag sidder jeg som ældre mand på min 4. sal i Munkegade og kan se ned over hus-tagene i *min barndomsgade Sjællandsgade*.

Jeg er født i nr. 52, har boet i 81, 110 og 112, senere 101 og 132, og som voksen og gift i 92.

Når vi i min barndom flyttede ret ofte, skyldes det, at min far i arbejdsløshedsperioder selv opførte nogle små ejendomme, solgte dem og byggede nye.

Når man er født og opvokset i en by, har man som regel ikke noget rigtigt barndomshjem, fordi ens forældre flytter omkring i byen, måske for at få en billigere lejlighed, måske for at få en større, eftersom familien forøges eller det økonomiske niveau bedres. Men man kan derfor godt have en *barndomsgade*, hvor man har boet en årrække, og hvortil knyttes mange minder.

Sjællandsgade hed oprindeligt Teglgårdsstræde. Det øverste stykke blev opført i min barndom i 80erne og 90erne. De fleste huse her er opført i den såkaldte muremesterrenæssance med cementbånd *under* vinduerne og fordækninger *over* vinduerne. Det er en ren arbejdersgade med små to-værelers eller tre-værelers lejligheder. I den øverste – sidst byggede – del boede også en del underofficerer. Kun et enkelt sted havde en dristig muremester opført et stort hus med 4-værel-sers lejligheder, nr. 116, og her boede et par officerer. Det var gadens patriciere.

Skjult bag gardinerne fulgte kvinderne i gaden gennem gadespejlene deres daglige færde. Den ene af dem, der var ungar, var ret vidtløftig, og når han kom kørende hjem i droske, vidste man, at han havde en ordentlig drønert på. Han endte da også i Kongo, hvortil besværlige officerer dengang blev eksporteret.

Selve gaden var kun macadamiseret, men fortovet var brolagt med toppede brosten, så at vi skovlede og slog gnister fra vore jernbeslåede træsko, når vi løb. Fra nedløbsrørene førte en åben cementrende regnvandet ud over fortovet til rendestenen. Ved nedløbsrørene forrettede vi drenge – og for resten også en del voksne – vores »lille ærinde«, uden at nogen tog forargelse deraf.

Gaden lå som regel stille hen, sjældent legede vi her, fordi der bag husene mod Høegh Guldbergsgade lå en herlig tumleplads, en rebslagerbane. Det var den lille rebslager Dyhr, der huserede her. Hver dag gik han flere kilometer baglæns, mens han snoede reb efter reb af hamp, som han havde om livet. De færdige reb kastede han over stativerne.

I det lille rebslagerhus, hvis tag næsten nåede jorden, stod Rebslager-Anton i halvmørket og drejede det store hjul rundt ved hjælp af en lang stang. Time efter time, dag efter dag stod den sølle halvtossede fyr og drejede hjulet i en uendelighed og fik kun lov til at hvile, når Dyhr nåede enden af banen ved Samsøgade og gik op for at hente nyt hamp og begynde det næste reb.

Klokken tolv, når fabriksfløjterne lød nede fra byen, og Dyhr var nået til enden af banen, lukkede og låsede han den store tjærede port, og først kl. 1½ kom de to igen fra middag. Når de åbnede de to halvporte, væltede der gerne en masse rotter ud. Det var ikke fordi, de behøvede det; for der var huller nok både i port og sidebrædder, men det morede dem nok at høre de eder, som mester modtog dem med.

Ud fra porten strømmede denne uforklarlige duft af nyt reb, som jeg siden altid har syntes om. Det er for resten mærkeligt, som hvert fag har sin egen duft. I mange år kom jeg hos en skolekammerat i Nørregade, der var skomager, og

dette værksted havde også sin egen duft, vist en blanding af læder og beg; men den duft, som jeg holdt mest af – og endnu indånder med glæde – var dog tømmerværkstedets duft af friske høvlspåner og savsmuld. *Den* var jeg jo også fortrolig med helt fra min grønne barndom, når jeg var nede hos far i hans kælderværksted, hvor han efter fyraften lavede møbler eller udskar de skønneste rammer til spejle og billeder. Jeg ejer endnu et meterhøjt spejl, i hvis ramme er udskåret skønne egeblade, som ingen billedskærer behøvede at skamme sig over. Min far blev ellers betragtet som den dygtigste trappetømrer i Danmark, og hvor der skulle laves en særlig smuk trappe, var der bud efter ham. Engang skulle han lave en meget stor fritstående trappe til Faksinge Sanatorium. Da han havde gennemgået tegningen, sagde han, at den trappe ikke ville kunne tåle belastning af mennesker. Arkitekten Ingemann holdt på, at den var beregnet rigtig; men det viste sig, at far fik ret. Trappen måtte afstives.

I det hele taget var vi meget stolte af vor far, også på grund af hans styrke. Han var høj, tynd og senet og så stærk, at han ene mand bar den ene ende af de svære bjælker, medens 3–4 tømrersvende bar den anden ende.

Men tilbage til rebslager Dyhr. Han var umådelig dygtig til sit arbejde, og jeg beundrede altid, at han kunne få rebene til at blive lige tykke hele vejen. Han var ellers ikke let at snakke med, han mumlede altid uforståelige ord i sit store skæg; men hvor kunne han blive vred, den lille mand, hvis man generede ham i hans arbejde.

Hans fjende nr. 1 var Julius, kvarterets spasmager. Engang havde Julius kastet et bundt hamp henover det snurrende reb. Hampen indfiltrede sig således i rebet, at det blev ubrugeligt. En anden gang havde samme Julius spændt et reb tværs over banen, så Dyhr faldt bag over og sprængte snoren. Men målet blev fuldt, da han en dag i mørkningen havde skåret rebet halvt over, så Dyhr ikke kunne spinde. Rebslageren troede, det var Anton, der havde nedlagt arbejdet, fordi det var fyraften. Han for op til Tosse-Anton og gav ham et nakkedrag. På vejen tilbage opdagede Dyhr, hvad der var sket, og han svor på, at hans plageånd skulle komme på rådstuen og få ris – en dengang almindelig straf for uvorne drenge.

En skønne dag overlstedede Dyhr Julius og fik ham slæbt op i huset, stængede porten og satte Anton til at passe på, medens han hentede Sommer, den patruljerende betjent. En halv time senere kom han tilbage med betjenten, men da porten blev åbnet, var fuglen fløjet; han havde brudt et par tagsten af og kravlet gennem hullet. At Julius nogle år senere stak af til Amerika, var dog ikke Dyhrs skyld.

Der kan fortælles mange små oplevelser på denne rebslagerbane, der var min barndoms bedste legeplads, inden Guldbergsgade blev bebygget. Vi lå gerne på kanten ud til fortovet om aftenen kl. 10, når retræten lød fra kasernen, og de nyindkaldte »jenser« hastede hjem. Vi morede os da med – som drenge endnu har for skik – at lave små pæne pakker, som vi lagde på det nye fortov af tjærebeton. Når så jenserne bukkede sig ned efter pakken, gled den til deres store forundring fra dem. Det var jo os, der ved hjælp af en sytråd trak den bort.

Dette fortov havde ellers givet os en slem forskrækkelse. Det var noget helt nyt med tjærebeton, og de fremmede mænd, store skumle personer, sorte af tjæren, havde en tjærekoger, der lignede et lille lokomotiv; den var kørt op

*Udsigt over Århus fra
Hoëgh Guldbergs Gades Kaserne omkring 1885.
I forgrunden til venstre et hjørne
af kasernebygningerne, derefter gaden
kantet af træer og endelig den lyse reberbane,
Victor Jensens yndede legeplads.*

på hjørnet af Vennelyst Boulevard og Guldbergsgade. For at vi nysgerrige drenge ikke skulle komme til deres ting, havde de svoret, at hver eneste dreng, som rørte deres sager, når de var gået hjem, skulle blive puttet i ovnen og brændt. De viste os med dystre blikke en halvbrændt barnetræsko, som havde tilhørt den sidste ulykkelige dreng, de havde brændt. Det var derfor intet under, at der stod respekt om de skumle karle, og der var ingen, der rørte deres sager om aftenen.

På rebslagerbanen stod også vore første drabelige kampe. Det var med drenge fra underofficersboligen på kasernen. I den første tid klarede vi os dårligt; vi havde kun kæppe til våben. Deres anfører var en hård hund, han hed Louis og vandt sig senere herostratisk berømmelse ved en aften at hælde petroleum på trapperne i Munkegades skole, der dengang var betalings-skole. Noget godt barn var han altså ikke. Han gled også senere til Amerika.

Vor anfører var min ældste bror Albinus. Han så frygtindgydende ud, når han i spidsen for hæren gik frem med sin tomahawk, sin bue og pile iført et rigtigt indianerkostume med spraglede høvdingefjer og perlebestukne mokkasiner, en

gave fra onkel Oscar i Amerika. Han – altså onkelen – var stor tømrermester i Texas – forøvrigt var tre andre farbrødre også tømrermestre. Min far rejste under den store lock-out i slutningen af goerne over til ham for at bryde sig en levevej der, men klimaet var for varmt, så han kom hjem efter et års forløb.

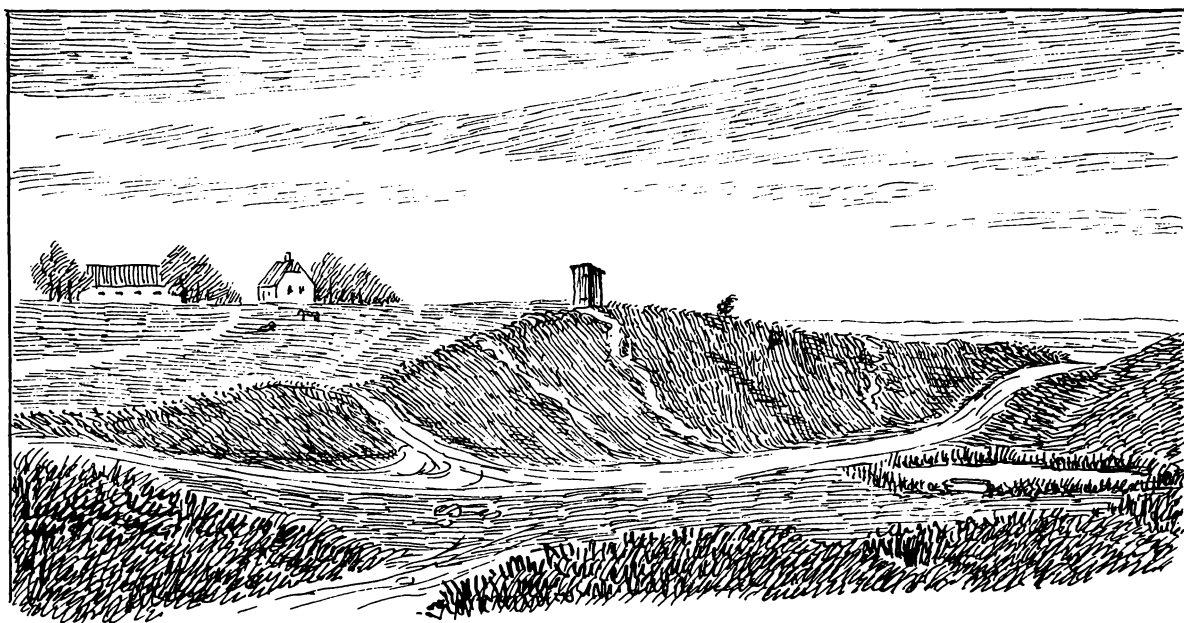
Men tilbage til kampen: Albinus skaffede hæren nye og gode våben. Far havde nede i sit værksted liggende en mængde afskårne lægter til et stakit. En skønne dag forsvandt en snes stykker, og vi havde fået prægtige træsabler, så lange, at de slæbte efter os. Da svindet i stakitterne blev konstateret, fandt der et kedeligt opgør sted mellem far og »Sorte Ørn«, men det tilhører privatlivet. Våbnene beholdt vi, de egnede sig ikke til stakit mere, men vore fjender måtte fortrække fra rebslagerbanen.

De tog en grusom hævn. Ved et natligt kommandoraid ødelagde de fuldstændigt vor store fæstning og jævned den med jorden. Næste dag genopførte vi fæstningen med volde og grave, og i mørkningen fyldte vi dem med vand og lagde grene og gråt papir over dem. Desværre overværede vi ikke vandgangen for vore fjender, men den skal have været frygtelig, efter hvad en overløber fortalte. Een faldt i til halsen, og tre fik en våd sok.

Da kasernedrengene var slået, vendte vi os mod andre fjender, Sølystgadedrengene, men da disse kampe udartede, blev vi forjaget fra rebslagerbanen og forlagde kamppladsen til artilleriets øvelsesplads på »Charlottehøj«. I lavningen der udspilledes store slag og opførtes fantastiske sejsrfester. I det lille kær, hvor artilleriets heste blev vandet, opførtes hele vandpantomimer. Vi trak tøjet af og sejlede ud i vandtrugene.

Om aftenen tændte vi bål og stegte kartofler deri. Hvor smagte de ristede kartofler herligt, når vi med vore sværd ragede dem ud af gløderne. Det må

*Charlottehøj – artilleriets øvelsesplads.
Tegning af Victor Jensen.*

være derfra, jeg den dag i dag har særlig forkærlighed for de kartofler, der ved afdampningen er blevet svedet lidt. Efter måltidet tog vi fat på fredspiben, gerne en lille stump af fars spanskrør. Det var en skrap tobak, og vi måtte glippe med øjnene og hoste slemt. Fredspiben gik fra mund til mund på indianermaner; men der var altid nogle, der hurtigt blev færdige med den.

Når solen var gået ned bag Charlottenhøjgård, samledes hele troppen til hjemmarch. Det var et sælsomt skue; for hjemmefra havde vi medbragt noget ståltråd og nogle julelysstumper, og fra omliggende marker skaffedes roer, som blev udhulet. Derefter blev der udskåret næse, mund og øjne, lyset blev sat ind i roehovedet og tændt. (Jeg kan endnu huske den ejendommelige lugt af stearin og brændt roe).

En rød kaffepose blev sat for hullerne, og nu var roen et grinende dødningshoved. Med ståltråden blev roen sat fast på vore sværd, og under sangen: »I alle de riger og lande —« drog skaren hjem efter vel udført dåd. Den hang, som næsten alle drenge har til mystik, var tilfredsstillet.

Senere omfattede vort krigsområde også Reginehøj, Christiansbjerg, men her fandt vi vore overmænd. Slaget stod ved den gamle 13½ milepæl på Randers landevej, hvor nu indgangen til Kommunehospital er. Anføreren for Reginehøjkrigerne var den sørgelig berømte Henrik Løve (en senere meget kendt slagsbroder). Han havde udstyret sine krigere med lange lanser med et søm i spidsen. For dette farlige våben måtte vi vige. Jeg bærer endnu et lille mærke på det ene lår efter et lansestik. Vi gik aldrig mere i kamp med Reginehøj-drengene.

Rebslugerbanen forsvandt i slutningen af goerne, da Samsøgade blev gennemført fra Sjællandsgade til Guldbergsgade. Banen blev flyttet til Langelandsgade (dengang Brendstrupvej); her blev den først nedlagt, da Markuskirken blev opført.

Men tilbage til min barndomsgade:

Om morgenen, før fabrikkerne nede i byen fløjtede 6, hastede arbejderne til deres arbejde, og kl. 6 aften eller kl. 7 gik strømmen atter hjemad. Købmandsbutikkerne var åbne til kl. 10 aften, fredag og lørdag til kl. 11, og søndag formiddag til gudstjenesten begyndte i kirkerne: Domkirken, Frue kirke og St. Pauls kirken. Der var to købmænd, en i 103 og 115, senere kom der en til i 128, men den regnedes ikke rigtig med, for det var konen, der passede den, mens manden gik på arbejde.

Foruden købmandsbutikkerne var der et par frihandeler, som solgte alt mellem himmel og jord lige fra grøntsager, der stod i en stor sandkasse, til pindebrænde, der blev tilvirket af fattiglemmerne på byens fattiggård i Vester Allé, øl og kogt fløde, der henstod på disken i store zinkfåde og trak et tykt lag skind. Dette flødeskind var særlig eftertragtet til kaffen. Det blev skåret igennem med en hornske og fordeltes ligelig mellem køberne, der som regel forlangte et lille mål til 4 øre, en god halv kop fuld. Fra forbrugsforeningen (senere Arbejdernes Produktionsforening) kom hver dag en mand med frisk rugbrød og 20øres flækkede franskrød, og med brødene fulgte rabatmærker til 2–4 øre, som indløstes en gang om året. I frihandelen var der også ofte en rulle, hvor man for 1–2 øre pr. stok kunne få sit tøj rullet.

I kælderbutikken på hjørnet af Samsøgade boede træskomanden Sejr Rasmussen; han var lige så tyk, som han var høj; det skyldtes vel for en del, at han

*På ovelsespladsen var der mulighed
for at styrke sig.*

*I hytten var der marketenderi;
her kunne der købes drikkevarer.*

*Tærkosten blev udleveret soldaterne
med to eller tre dages mellemrum.*

også havde øltapperi. De store tykke ølkuske fra »Ceres« holdt hver dag der en halv times tid, og når de kom op, viskede de med bagen af hånden ølskummet af skægget. Sejr har nok knebet sig en øl med. Den lange bryggervogn, hvor ølankrene lå og hængte under vognen i stærke jernlænker, var forspændt med kæmpemæssige engelske bryggerheste, som opnåede en alder på henvend 30 år. De var umådelig skikkelige, og vi drenge tillod os ligefrem at lege »tek« under dem.

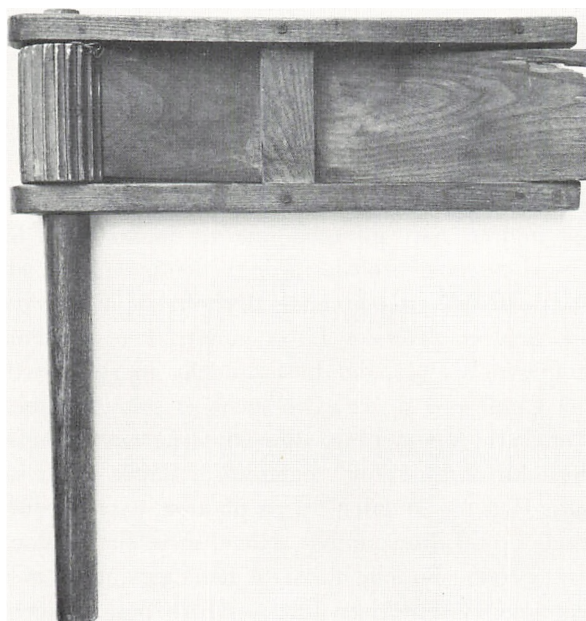
I gaden var der 2 skomagere, en for de mere velstående arbejdere og underofficererne og en for fattig Per Eriksen og de menige soldater. Den sidste var naturligvis den billigste, og det var ofte hele læs zinkbeslåede støvler, han kørte op på kasernen i købmandens trækkevogn. Naturligvis var det også ham, der af drengene havde fået øgenavnet Jerusalems Skomager, og han og hans kone var et helt kapitel for sig. De havde en masse drenge, så det var ikke så let at skaffe føden til hele familien, hvorfor konen i kolonihaven holdt masser af høns og ænder. Føden til dem hentede hun hver dag ved havnen. Hun kørte med en lille hjemmelavet vogn på et par kasserede barnevognshjul. Når der lå majs- eller korndampere ved det store kornpakhuis i nordhavnen, Karens Mølle, var hun der, og gik der hul på en sæk, fejede hun det spildte korn op. Det kunne sommetider blive til et par sække fulde i løbet af dagen. Der skumledes om, at en eller anden arbejder hjalp lidt til med en kniv, når musene eller rotterne ikke selv kunne sanse at få hul på nogle sække. Nå, madam Mortensen var nu god nok. Hun sled hele sit liv, til hun var langt op i 70erne; men en dag fortalte hun mig grædende, det var under de første krigsåre, at nogle onde mennesker

havde brækket ind i hønsehuset og stjålet alle hendes ænder. Det tab forvandt hun ikke; hun holdt op med at gå til havnen, og kørt tid efter døde hun. Noget senere traf jeg Jerusalems Skomager. Han var vældig stadset op og fortalte glædestrålende, at nu ville han på valsen, det havde altid været hans ønskedrøm. Om han virkelig kom på landevejen, ved jeg ikke. Han var da 84 år; men det lille menneske har da ikke kunnet tåle strabadserne; for kort tid efter læste jeg hans dødsannonce. På samme tid døde også vor gamle købmand højt op i 80erne, og dermed forsvandt de sidste kendte mennesker fra min barndomsgade.

Der var også andre handlende i gaden i min barndom. Et sted hang et blikskilt, der fortalte, at her solgtes daglig friskmalet vandsennep. Hertil blev jeg sendt med en øreløs kop efter for 2 øre vandsennep, når vi skulle have kogt torsk til middag. Hver dag kom der 3-4 fiskemænd i gaden råbende med rødspætter, sild, torsk, hornfisk, saltvandsål, makreller eller stenbidere, alt efter årstiden. Om eftermiddagen råbte de med røgede sild eller makrel, og om efteråret havde de æbler, pærer eller blommer, som gerne solgtes i fjerdingkar eller mål. Den mest kendte af fiske- og frugtmændene kaldte vi »Kragen«.

Mælkemænd kom der både fra Vejlbj, Skejby, Hasle, Viby, Åby og Brabrand, og deres råb: Mæ-æ-lk! gjaldede i gaden. Først omkring århundredskiftet kom der faste mælkeudsalg, og ved den tid begyndte mælkemændene også at bruge klokke i stedet for råb. Kvinderne troppede op med deres krukker og kander og koppen til fløde. De havde som regel et rent ternet forklæde på og et sjal over skulderen, på fødderne havde de ofte sutsko eller sivsko. Der var altid lejlighed til en lille passiar med nabokonerne hos mælkeemanden.

Skraldemanden kom som regel også om formiddagen, og hans kæmpemæssige skralde drøned gennem gaden, når han gik foran skraldevognen og svingede

*Skraldemandsskralde,
foto af eksemplar
i Københavns Bymuseum.
Renovationsfolkene fik navnet
skraldemænd efter skralden.
I det 19. århundrede begyndte
man i København
at kalde affaldet for skrald –
også efter skralden.*

den. Så gjaldt det om at få affaldsspandene ud på fortovet, inden han nåede vort hus. Også sandmanden kom råbende gennem gaden. Der fandtes endnu enkelte steder skurede og sandhvide gulve, men det var ellers mest frihandelerne, der var hans kunder. Til bestemte tider kom patruljebetjenten ned gennem gaden, og så lød råbet fra dreng til dreng: »Det lyner«; men når det var Kyed med det store skæg, var der stille; ham holdt vi alle af.

Om eftermiddagen var der mere stille i gaden, dog kunne det hænde i varme somre, at der udbrød tyfusepidemier, og så vakte det bestyrtelse i gaden, når epidemivognene holdt i gaden. Det kan nok være, at børnene holdt sig på afstand. Tyfus var dengang en frygtet sygdom, som man ikke kendte andet middel mod end at koge mælken og vandværksvandet, hvad nok kunne tiltrænges, da vandet toges fra Århus å og sikkert indeholdt mange bakterier. Ofte kom der gennem vandhanerne små haletudser eller glasål.

Værst af alt var det dog, når de sorte kopper nåede hertil fra Hamburg. Da blev der rædsel i alle hjem. Det var jo næsten altid døden, hvis man blev smittet. I bedste fald blev man vansiret i ansigtet af kopar. Mange voksne mænd og kvinder bar tydelige spor af de dybe sår. Dagen efter, at en patient var kørt på koppelazaretet i Munkegade (hvor nu Samsøgades skole ligger), kom desinfektionsvognen efter sengetøj, som skulle desinficeres (varmebehandles), og samtidig foretog Rasmussen en desinfektion af hele lejligheden med karbolvand. I mange dage derefter stod en skarp karbollugt endnu i gaden, og selve huset gik vi langt udenom. Senere kom vandmændene og spulede kloakerne rene. Hen ved midnat kom natmændene med deres ildelugtende vogne. De havde små petroleumslygter hængende på brystet for at kunne finde gennem gange og over gården til de små huse med tremmedøre eller udskåret hjerte.

Vor anden legeplads blev »Galgebakken«, militærets øvelsesplads. Fra mit vindue i Munkegade 103 ser jeg daglig ud over den plads, som i min barndom betød så meget for mig. Her har jeg spillet kricket med mine skolekammerater (fodbold var endnu ikke dengang kommet til Århus) og senere som lærling spillet krocket med nogle ældre mænd. Og til de store dyrskuer har jeg hjulpet får, når han med en halv snes mand i løbet af et par døgn skulle fremtrylle svinehuse langs kasernens depotbygning, musik- og dommertribune, flagalleer og lange rækker af bomme til dyrene.

Her har jeg også på skolefridage ligget og set på den første eksercits af de nyindkaldte rekrutter og med undren hørt på korporalernes fantastiske eder og forbandelser, som de med hæse stemmer brølede til de svedende og pustende stakkels knoldsparkere, der for de flestes vedkommende aldrig havde beskæftiget sig med gymnastik eller sport. Selv en professor Labri kunne blive mundlam ved at høre disse fantastiske udgydelser. Jo, det blev sandelig indskærpet de stakkels bønderkarle, hvad det gamle ord siger: »Om igen« er soldatermaner.

Jeg husker endnu tydeligt en varm sommerdag, da soldaterne havde fægtøvelse i det skumle eksercerhus. En ondsksfuld underofficer havde forset sig på en stor og kluntet bondekarl. Han tog soldaten ud på pladsen, hvor de store palisader var, og lod ham kravle op ad disse utallige gange, mens han »hjalp« ham op med drøje slag af trægeværet. Endelig fortsatte han fægtningen med ham; og med trægeværet, hvis bajonet endte i en lille sandfyldt pose, tilføjede han karlen det ene alvorlige stød på overarmen efter det andet. Trods soldatens

*Dyrskue på Galgebakken. Akvarel af Rasmus Christiansen.
Bag det røde og sortbrogede kvæg
kasernens eksercerhus ved Kaserneboulevard.*

større styrke formåede han intet overfor den drevne fægter, som ofte slog geværet ud af hans hænder. Det var kattens leg med musen. Den arme mand stønnede og svedte. Jeg tror, han græd indeni af harme og raseri, og jeg selv stod med knyttede hænder og dirrede af vrede over den uretfærdige behandling. Jeg håbede inderlig, at det skulle lykkes soldaten at ramme sin plageånd. Men ustandselig og ubarmhjertigt ramte korporalens stød på soldatens overarm.

Da tabte den arme mand besindelsen. Med et brøl af raseri vendte han geværet om og drev med kolben underofficeren et frygteligt slag mod hans skulder, så han med et skrig styrtede om og blev liggende. Det gav et gisp i mig af lettelse. Endelig, endelig var det lykkedes den arme mand at tage en retfærdig hævn over sin plageånd. Men nu kom nogle underofficerer løbende og omringede soldaten for at føre ham i spjældet. Da stod pludselig en officer foran dem. Det var den kendte kaptajn Ulrich: »Giv slip på manden, og tag Dem af Deres kammerat!« sagde han. Derefter gik han og soldaten lidt op ad Galgebakken. Hvad de talte om, ved jeg ikke, men jeg så soldaten smøge sit ærme op og vise sin opsvulmede og blodunderløbne arm, som han næppe formåede at løfte. Så gik soldaten ned på kasernen, og kaptajnen gik hen og talte alvorligt med underofficeren. Der fandtes også på den tid enkelte humane og forstående officerer.

Havde alle befalingsmænd været af samme type som kaptajnen, var det næppe blevet nødvendigt at plante det brede læbælte om Galgebakken. Såvidt jeg husker, blev det plantet, da Peter Sabroe i »Demokraten« tillod sig at kritisere behandlingen af de værnepligtige. Man skulle nok have sig frabedt, at enhver »skriverkarl« fra »Demokraten« kunne overvære rekrutplagerierne. Det var endnu ikke glemt, at samme Peter Sabroe få år i forvejen ved begravelsen af en konstabel, som under en stropetur var faldet af hesten og blevet dræbt, havde råbt: »Soldater! Her ligger nu jeres døde kammerat, men glem ikke, at hans bødler endnu lever!«

Gik man en søndag eftermiddag en tur over Galgebakken før århundredskiftet, ville man se nogle unge mennesker spille cricket i den øverste del, hvor de havde deres skur under de store popler. Helt foroven, neden for artillerikaserne, lå en del familier med deres madkurve, og tæt henne ved krudthuset lå

Fra et idrætsstævne på Galgebakken i 1902; officials var meget officielle med høj hat og sort frakke. Garnisonskommandanten klagede netop i 1902 over, at tilskuere, der klatrede op i trætoppene, knækkede grenene og dermed ødelagde beplantningen. Samme år blev anlagt en ny idrætsbane ved Randersvej, bag Rytterstenen.

nogle sergenter og spillede kort. Det var »fedtmule« eller »skervenzel«, der blev spillet, og engang imellem sendtes en dreng hen til købmanden i det eneste hus, der lå i Munkegade, hvor nu Ærøgade udmunder. Her kunne drengen »gå bag ind« og hente bajere (11 øre) og cigarer (5–6 øre). Det var næsten altid de samme sergenter, der mødtes her! De havde kolonihaver tæt ved, hvor nu Universitetsparken er. Der var gymnastiklærer Olsen, for øvrigt en dygtig have-mand, der altid kunne spise nye kartofler til grundlovsdag. Endvidere var der den gemytlige Bager, den tykke Svendsen og den tynde Christensen, der populært kaldtes »Woj-woj«, fordi han brugte at råbe det til de damer, som han lærte at køre på cykel på Kaserneboulevarden. Udtrykket betød vist »at vade« = bruge fødderne, når de glemte at træde pedalerne. Og så var der Greffel, altid i godt humør, oplagt til en god spøg og fuld af de utroligste kunster. Det var ikke sært, at han blev et ubetaleligt trækplaster – da børnehjælpsdagen kom 1904 – med sit bondefangerorkester. Mon der nogensinde har været en bedre og morsommere trommeslager i noget orkester?

I den øverste lavning lå gerne en del lærlinge og fortalte historier – ofte ret saftige – samtidig med at de røg de kendte »Elefant« cigaretter (15 stk. for 10 øre) eller på en sur snadde fyldt med »Golden shag«. Oppe i vinduerne på artilleri-kasernen hang en del soldater, og en enkelt spillede på harmonika. Når han spillede en særlig populær melodi, sang flere soldater med. Det kunne være »Hjalmar og Hulda«, »På Samsø var en pige«, »Hør, Ellen, hør, i fald du vil, stig ned på tømmerflåden«. Viser, som formedelst 5 øre kunne købes hos blad-handler Grauert på Nørregade.

Man kunne også se nogle såkaldte idrætsmænd, der løb på den cindersbane, der var anlagt til cykelløb. Hvorfor de løb der, forstod man ikke, der var jo ikke noget at haste efter. Motion skal være sundt, siger de; men de fleste mener, at de får motion nok ved deres 60–66 timers arbejde, så de nok kan trænge til lidt ro om søndagen.

Når retræten lyder fra infanterikasernen, strømmer soldaterne hjemad; men også lærlingekoret slentrer derned. De vil ned og more sig over de stakkels »jenser«, der kommer for sent hjem og bliver noteret. Det var spændende at stå og råbe: Hep-hep! til dem, der kom færende i sidste minut, inden vagtkommandøren slog jernlågen i med et smæld og låsede den. Men mest spændende var det dog at hjælpe en efternøler op til vinduet i den høje stue, hvor kammeraterne sad og tog imod. Det kostede efternøleren 10 øre til dem, der lagde skulder til. Siden gik turen til »Tranbolleforretningen« lige neden for kasernen. Her kunne man få store æbleskiver (populært: tranboller) for 2 øre eller en rombudding til 10 øre. Så var det endelig på tide at gå hjem, for man skulle jo tidligt op.

Mærkeligt nok har jeg aldrig forbundet nogen uhygge med navnet »Galgebakken«, skønt vel mangan misdæder har endt sit liv her i stadens galge; men det skyldes måske, at den almindelige udtale var »Gallebakken« eller blot »Galle«. Nogen egentlig bakke, som man ser på gamle billeder fra 16–17hundrederne, er her ikke mere. De dybe slugter, som »Vennelystbækken« dannede mod nord og »Borrebækken« mod syd, findes ikke, og hele terrænet er temmelig fladt. Forhåbentlig vil navnet blive bevaret for vore efterkommere.

I de år, da min far ejede Sjællandsgade 110 – både for- og baghus – holdt han hvert år en udflugt med sine 3 hold lejere. Det foregik pr. char-a-banc til skov-

*Salamanderdammen på Strandvejen,
billede fra op mod år 1900.
De kuplede bygninger
i baggrunden er gasværket.*

I OG OMKRING
SJÆLLANDSGADE

møllen i Moesgaard skov. Der var i det hele taget et mere personligt forhold mellem ejer og lejere dengang end nu. Hver månedsdag, når lejerne betalte deres husleje, var de altid inviteret til kaffe om aftenen, og det var hyggelige aftener, som vi drenge altid nød, skønt vi måtte tidligt i seng og først fik et stykke julekage og en småkage ind i sengen, når de voksne var færdige med kaffen og nået til cigaren – og for mændenes vedkommende – kaffepunchen, kvinderne fik måske et glas vin.

For mange mennesker er der noget uforklarligt tiltrækkende ved en skovridergård og en vandmølle. Måske er det digternes skyld, måske er der også en vis hyggestemning rådende der. Fra min tidligste barndom har skovmøllen ved Moesgård Å stået for mig med noget af eventyrets glans. Her kom man jo også kun een gang om året på en herlig sommersøndag. Det var årets store begivenhed. Den tur forberedtes flere dage i forvejen.

Der kunne være ca. 16 personer i en char-a-banc, og alle stillede i fineste puds: drengene i halvstivede, blåstribede matrosbluser, blå benklæder og matros hue og lange sorte strømper, pigerne i lyse sommerkjoler og hvide stivede skørter. Mødrene mødte med silkebluser og brune eller sorte kjoler og – trods varmen – flere hold skørter. Fædrene stillede i sort diplomat og høj skorstensrør (høj silkehat). Jo, vi var fine allesammen i forhold til dagligdagens beskedne grå hverdagstøj, og hvor var vi glade og forventningsfulde. Under lystig skæmt fik vi madkurven og øllerne stuvet ned under bænken i vognen, og så skulle personerne anbringes. Der måtte skiftes om adskillige gange; så var madam Pedersen kom-

met for langt fra madam Jacobsen, og så var et par store drenge kommet til at sidde for tæt, så der kunne opstå uro og kævlerier. Endelig kom det for drengene vigtigste problem: Hvem skulle sidde på bukken ved kusken? Det var jo den bedste tjans, hvis man kunne få lov at køre hestene igennem skoven. Nå, det blev da endelig ordnet, og de to, der fik lov til at sidde der, var ikke billige.

Endelig var man klar til afgang, efter at mændene havde fået tændt en 5øres cigar og forsynet kusken med en tilsvarende. Han var jo for den dag i fars brød og skulle spise med. Med et piskesmæld og et hypp! satte vognen sig endelig i bevægelse, og selvfølgelig skottede vi til kammeraternes vinduer for at hovere over dem, der måtte blive hjemme i den solstegte gade. Og naturligvis sad alle kvinderne bag gardinerne og fulgte i smug hele afrejsen i gadespejlene. Århus blev på den tid i en københavnsk avis hånende kaldt »Gadespejlens by«; men jeg tror, det var her ligesom i alle andre små provinsbyer.

Så skramlede da den tungtlæssede vogn knirkende og knasende over den ujævne vejbane gennem den søndagsstille by. Snakken gik lystigt og højroset for at overdøve hestenes og vognens støj. Engang imellem sås en bekendt, og mændene løftede hilsende på de høje hatte, og et ønske om god tur blev ofte råbt efter os. Endelig nåede vi gennem byen ud til Hads herredsvej forbi Wallensteins skanse, poppelalleen op til Marselisborggård og salamanderdammen. Ved Frederikshøj-bakken blev man enige om at køre udturen over Varna, Hørhaven og Ørnereden, så kunne man tage hjem ad Oddervejen.

Der faldt en underlig ro og stilhed over alle, da vi kørte ind under træernes kroner, som dækkede for himlen og sollyset og bragte kølighed. Men snart betog den ejendommelige skovglæde os alle, og vi begyndte at synge, først børnene, så kvinderne, og til sidst brummede mændene med:

Hvor skoven dog er frisk og stor.
Kuk-kuk, kuk-kuk, faldera!
skovmærker der og jordbær gror,
kuk-kuk, kuk-kuk, faldera!

Med sang og munterhed gled vi ad de smalle skovstier på vej mod eventyret. Ved Hørhaven svingede vi igen ud i lyset og solen. Herfra kunne vi se det høje udkikstårn på »Gyvelhøj«. Hvide, gule og røde prikker deroppe viste, at damer nød udsigten deroppe fra under deres farverige parasoller. Så gled vi igen ind i skoven, standsede lidt op og så på de mennesker, der sad og nød kaffen ved de lange borde ved »Ørnereden«. Vi sad alle og så efter den gamle bøg, som ørnereden engang havde været i, men der var ingen rigtig gamle bøger at se.

Endelig standsede vi ved det gamle havdige, der adskilte Marselisborgs skov fra Moesgårds skov. Kusken steg af vognen, og med en nøgle åbnede han låsen til leddet. Han var en af de få kuske hos vognmand Madsen på Østergade, der af godsejerne var betroet en nøgle til låsen. Da vi var kørt igennem, låsede han igen. Vejen var tung og sort som af mosejord, og muldduften var mere sur end i Marselisborg Skov. Da blinkede det nede mellem stammerne. »Åen, åen«, råbte børnene i kor. Det var også et smukt syn at se den rindende å, der glitrende i sollyset snoede sig mellem de store sten i åbunden. Vi nåede endelig op til den gamle vandmølle. Drengene var de første, der sprang af for at hjælpe kusken med at spænde fra og føre hestene til vandtruget og senere ud i toften ved møllen.

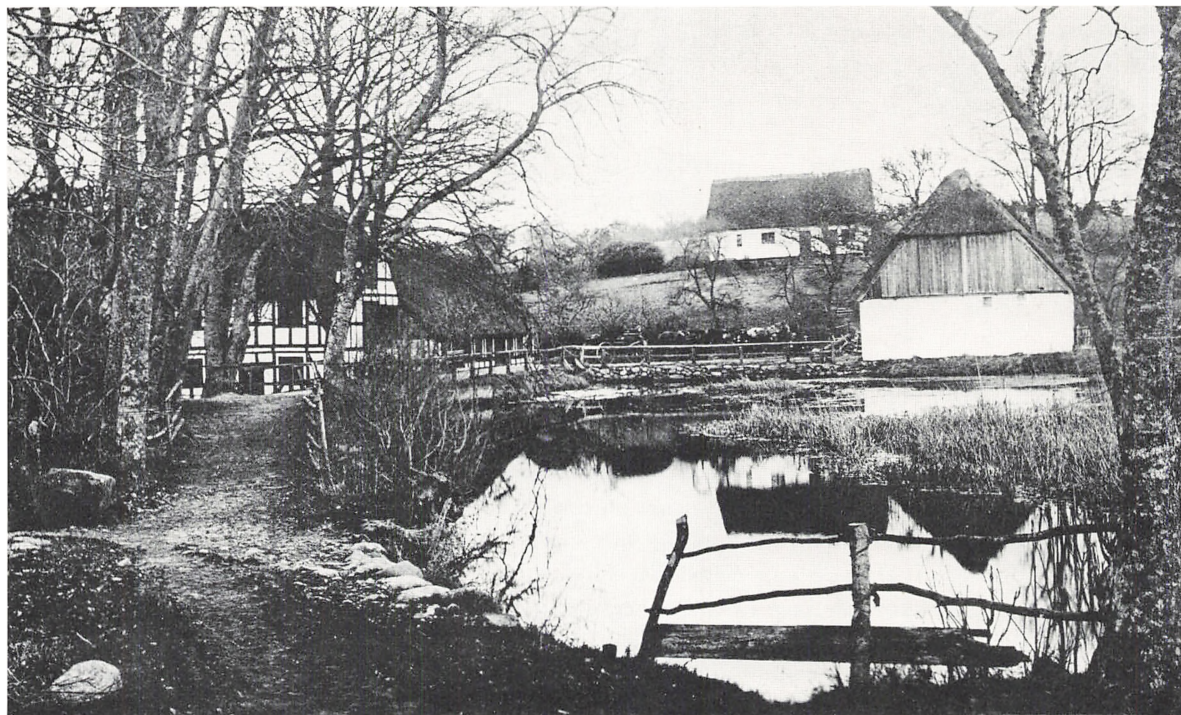
Derefter sprang mændene af og løftede pigerne af, så de hvinede og deres stivede skrøter føg om dem. Endelig blev det konernes tur, og var det en særlig fyldig kone, blev hun transporteret ned af to håndfaste mænd.

Mændene tog derefter madkurvene og øllerne og bragte det hele ned til de lange borde, der var opslået mellem de to åløb fra mølledammen. Med skinnende hvide duge blev bordene dækket og kaffekopper og brød sat frem. Vi drenge placerede os naturligvis, hvor der var et fad med særlig lækre kager. Alt var selvfølgelig hjemmebagt. Endelig kom mor med en stor kedel kogende vand fra møllerens køkken, og snart bredte sig en liflig duft af kaffen hen over bordet. Men kaffen var noget af en skuffelse, idet åvandet gav en anden smag, end den vi var vant til. Det blev ikke noget roligt kaffeselskab, idet vi blev overfaldet af store myggesværme.

Da kaffen var drukket, begav hele selskabet – iberegnet kusken – sig ned langs åen til fiskerhuset ved åens udløb i havet. Mens kvinderne lejrede sig i græsset ved en gammel ruin af en teglovn, fik mændene lov at låne fiskerens båd og sejlede en lille tur ud på havet. Da bådfarten var endt, begyndte man at lege »To mand frem for en enke« og »Hund efter hare«. Det gik med sus i de lange skrøter henover grønsværen, og når det lykkedes at skille et par, blev der stor jubel. Således gik eftermiddagen; så enedes man om at gå op til møllen for at spise til aften. Ved høje råb søgte man at få alle samlet. Det var naturligvis drengene, der var forsvundet. De var gået på egen hånd op på den høje skrænt

Skovmøllen ved Giberå.

*Her blev drevet mølle i hvert fald fra omkring 1650;
møllehuset er fra 1785.*

*Moesgårds tepavillon
på skrænten ud mod Bugten.
Billedet med udflugtselskabet
er fra omkring 1895.*

ud mod havet, her opdagede de en gammel 8kantet tepavillon, som en herremand på Moesgård engang havde ladet opføre, for at hans damer om eftermiddagen kunne nyde udsigten over havet. Nu lå den forladt og upåagtet. Gennem huller i de farvede ruder kunne drengene se de gamle møbler, hvis betræk var skånet af falmede sirtsovertræk.

Drengene forsøgte at åbne døren; men den var forsvarlig tilspigret. Så måtte de nøjes med synet gennem hullerne i ruderne. På væggene hang gamle kobberstik med gule fugtpletter og i rammer, hvor guldet flere steder var skallet af. På bordet stod en gammel temaskine, overtrukket af spindelvæv, og flere visne blade var føjet ind ad vindueshullerne. Støvet lå tykt overalt, så det måtte være mange år siden, pavillonen var blevet lukket. Drengene gik fra vindue til vindue, og i deres fantasi udmalede de, at der nok var sket noget uhyggeligt derinde, siden ingen kom der mere.

Pludselig hørte de råb fra stranden, der blev kaldt på dem, og de skyndte sig ned til engen. På vejen op til møllen fortalte de, hvad de havde set. Aftensmaden blev spist på samme sted, som kaffen var blevet drukket! men nu var myggene blevet mere blodtørstige, så pigernes bare arme blev kradset og kløet adskillige gange, da de senere kørte hjemad. Da maden var spist og øllet drukket, tog mændene fat på cigarerne, og nu hjalp det lidt på myggeplagen. Snart brød de op og begyndte hjemturen ad den gamle vej. Drengene forsøgte en sang, men dagens tummel og oplevelser havde tæret på deres overskud af livskraft, og vognens skrumlen på den dårlige vej gjorde dem døsig. Inden de nåede Skåde, var de mindste allerede faldet i søvn i deres mødres favn, og inden de nåede byen, sad selv de større børn og nikkede. Men dagen efter havde de meget at fortælle kammeraterne, især om den mystiske tepavillon.

Torvedage

En torvedag var spændende, når jeg kunne komme med mor på torvet. Torvet var jo et helt slaraffenland for mig, *der* kunne jeg se mange forskellige dyr, som jeg ellers ikke kunne se til hverdag. Torvedag var som nu – hver lørdag, og det foregik i min barndom på Lille- og Store Torv, samt kødtorv på Bispetorvet. Først skulle jeg have fortovet fejlet og skraldespanden sat ud, inden skraldevognen nåede op til os. Så gik jeg op i køkkenet, blev vasket og friseret og ombyttede træskoene med sko samt fik den store torvekurv frem.

På Lille Torv forhørte mor sig om priserne. Hun havde bestemte handlende, som hun købte hos; men det kunne ikke skade at være orienteret i forvejen. Imens gik jeg og kikkede mig omkring. Der var både høns, duer, ænder og gæs, både i slagtet og levende tilstand. Bønderne stod alle og bappede på deres lange piber med udskåret træhoved og sølvbeslag, og konerne sad gerne på en trebenet malkestol med deres ternede forklæder, sorte kyser og sjal.

Et sted havde en mand levende kaniner i en kasse, et andet sted var der små hundehvalpe. Det mærkeligste var dog en kasse med nogle små brogede dyr, som jeg ikke kendte. De gryntede som små grise. Jeg fik at vide, at de kaldtes marsvin. Også hvide rotter og mus fandtes der til salg.

Jeg havde selv engang haft hvide rotter; men de fik en brat død. De gik løse nede i fars værksted og var blevet så tamme, at de kom, når vi kaldte på dem, så klatrede de op ad mig og satte sig tilrette på min skulder, hvor de snusede til mit øre og kildede mig på kinden med deres lange knurhår. Men en dag var slagter Petersen, – den slagter, som hver onsdag kom til døren med sit slagtertrug på skulderen for at sælge kød – kommet ned i kælderen for at låne et stemmejern. Da kom den ene rotte løbende og ville kravle op ad ham. I en fart greb han stemmejernet og dræbte den. Oppe hos mor fortalte han kry, at han havde dræbt en stor ækel rotte. Mor lod ham vide, at det var mine hvide tamme rotter, og at jeg ville blive ked af det. Han forsikrede, at det virkelig var en grå rotte, og da vi kom ned i kælderen, viste det sig, at rotterne havde moret sig med at løbe gennem et par gamle kakkellovnsrør og var blevet sorte som skorstensfejere. I mørket dernede kunne de nok antages for almindelige rotter. Det kostede mig mange tårer, skønt Petersen lovede mig en anden rotte i stedet. Nå, barndommens tårer flyder let og rigeligt, men sorgerne glemmes heldigvis hurtigt.

Tilbage til torvet. Jeg husker endnu, at det gjorde et dybt indtryk på mig at se en kone, som solgte levende duer, tage dem op af kassen og dræbe dem ved at klemme dem under vingerne. Hun sad og underholdt kunden, som om der ingenting var i vejen. Men jeg så den rædsel, der viste sig i duernes troskyldige øjne, der næsten trådte ud af deres huler. Så gabte de, og der gled en hinde over

Specialforretning:

Herre-Afdelingen:

Manschet-Skjorter, Flonell-Skjorter, Dowlas-Skjorter, Kraver, Frouths, Flipper, Manschetter, Kravats og Slips, Seler, Sokker, Sports-Artikler, Normal-Skjorter, Normal-Trøjer, Normal-Benklæder.

Bestillinger nøjagtig.

Dame-Afdelingen:

Færdigsyet Dame-Linned, Benklæder, Nattrøjer, Natkjoler, Frisertrøjer, Underliv, hvide og kul. Skjorter, Korsetter, Underkraver, engelske Strømper, danske Strømper, Børne-Strømper, Normal-Underbeklædning, Brude- og Konfirmationsudstyr.

Illustrerede Prisbøger gratis.

Annonce fra Århus Vejviser 1897.

Den giver et indtryk af elegancen i tidens strøgbutikker med gaslysekroner.

Senere rykkede våbenforretningen Aquila ind i disse lokaler og havde til huse her, indtil Spare- og Lånecassen opførte sin nye bygning.

øjnene. Derefter smed konen duerne over i kundens kurv, som om det var et bundt radiser.

Ved siden af hende sad en anden kone med æg og levende kyllinger. Med en sløv kniv skar, nej, filede hun hovedet af en stor kylling over kanten af kassen og lod blodet dryppe ned på stenbroen, mens dyret baskede med vingerne, indtil alt liv var udslukt. Det var for meget for mig; jeg rykkede min mor i sjalet for at komme bort. Nogle år senere blev der ansat en mand med en slags guillotine, og hos ham foregik henrettelserne hurtigt og smertefrit.

Vi havde en saks med, som skulle slibes, og jeg blev sendt over til den gamle eenbenede skærsliber, som hver dag holdt uden for Chr. Hansens urtekramhandel i den gamle borgmestergård på hjørnet af Immervad og Lille Torv (Borgmestergården i »Den gamle By«). Det var morsomt at betragte skærsliber Nissens ansigtstræk, mens han sleb saksen; øjnene blinkede, og næsefløjene vibrerede. Han havde hår og skæg over hele ansigtet, selv ud af næse og øre voksede hårene, og så gumlede han på sin skrå i den tandløse mund.

Efter at mor havde forhørt sig om priserne og fået en lille passiar med en bekendt, gik vi hen mod Store Torv. Ved Badstuegade skelede jeg hen til den

E. Mehls Fabrik

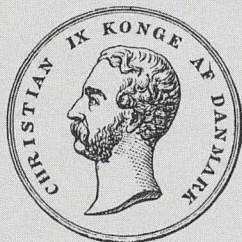
(Grundlagt 1851)

ved

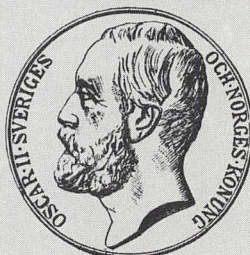
Chr. W. F. Bestle,

cand. pharm.

Aarhus.

Sølv-Medaille i Aarhus 1879.

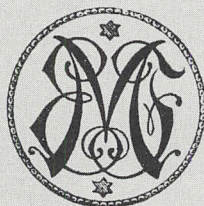
Sølv-Medaille i Göteborg 1891.

Hædersdiplom af 1ste Klasse Aarhus 1894.

Telefon Nr. 20.

Telefon Nr. 20.

Firma-

Mærke.

Etablissement

for Tilvirkning af alle fine og ordinære Toilettsæber, Husholdnings-sæber, Stangsæber, Blæk, Blanksværte, Sennop, Soya, Frugtsafter, Bitter etc.

Parfumerier,

eget Fabrikat, fremstillet efter fransk Methode, samt største Udvalg i alle eksisterende franske og engelske Mærker.

Direkte Import
af

Bade- og Toiletsvampe.

Dampstøderi.

Lager af alle Artikler for Industridrivende.

Selvblankende Seletøjssværte.

(Sølvmedaille i Göteborg 1891.)

Ægte importerede Vine og Cognac.

Spirituosa.

Varefortegnelser sendes franco paa Forlangende.

Alle Forespørgsler besvares omgaaende.

*I Store Torv 10 lå også
Mehls Parfumeri,
der drev fabrik i gården.
Annoncen viser
det righoldige vareudvalg.
Mehls fabrik indgik
i 1940 i firmaet
P. Baunsgaard.*

*Det brolagte Store Torv.
Til venstre i Løveapotekets ejendom
Daniel Bangs boghandel,
nu Kr. F. Møllers, grundlagt 1888.
I baggrunden købmand Lazarus' gård,
hvor nu Handelsbankens bygning ligger.*

gamle, hældende gård, som ejedes af Marcus Bech. Her plejede jeg at sælge gamle klude og ben. Vi gik forbi Langermanns store isenkramforretning i Borgporten. »Mange tak«, som han kaldtes, stod i døren og hilste på kunder, der gik forbi. På modsat side lå Bybergs manufakturforretning og Rybner Petersens boghandel, og hvor nu Abels gartnerforretning er, stod en invalid fra 64-krigen og spillede på lirekasse. Det var almindeligt, at invalider fra krigen blev lirekassemænd, så slap man let om ved pensionen. Mor gav mig to øre, som jeg lagde i hans gamle soldaterkasket, der var anbragt oven på lirekassen.

Ved Jean Findlings fine hatteforretning på hjørnet af Volden gjorde jeg mor opmærksom på den kæmpestore rødmaledede høje hat, der hang over forretningen som skilt. Ved Maren Smeds Gyde, hvor nu »Kosmorama« er, lå Sophus Nielsens kendte manufakturforretning, sikkert den mest kendte i byen. Han kendte alle, og alle kendte ham, en smuk og velklædt lille herre, der altid gik med fin høj silkehat. Han stod i døren og hilste på mor, som om hun kunne være selve dronningen, og jeg måtte naturligvis af med min strikkede hue, skønt det kneb med at få den af mit strittende hår. Han benævned alle sine voksne kvindelige kunder med frue og ikke det sædvanlige madam.

Ved mors sædvanlige leverandør købte hun en snes æg til 80 øre og en høne til en kroners penge. Et andet sted købte hun suppegrønt og et halvt fjerdingkar

flaskeæbler. Dengang fandtes der kun få æblesorter bl. a. de omtalte og gravenstener, samt pigeoner, der blev hængt på juletræet. Af pærer var der gråpærer og Grev Moltke.

Når man var på torvetur, var der altid andre ærinder, der skulle forrettes. Jeg havde i længere tid haft en byld på armen. Mor havde talt om, at det måske blev nødvendigt at gå ned til læge Mohnsen; men det var jo dyrt, og vi var jo ikke i sygekassen. Dengang måtte arbejderne nøjes med madam Sejrsen, den »kloge kone« ude i Spanien, eller også alle fattiges læge, provisor Petersen på »Det store apotek«, Løveapoteket på Store Torv.

Vi gik derfor der ind, og den lille provisor med guldlorgnetten så på armen. Han hentede et plaster, som skulle sættes på bylden, men først skulle såret skrubes godt med sæbevand. Han mente betændelsen stammede fra det skomagerplaster (begplaster), jeg havde haft på for at trække bylden til. Hans metode var god, for armen kom sig snart.

Så gik vi over torvet til Bestles butik, hvor udenfor den blinde børstenbinder havde stude; mor manglede et par børster. Derefter gik vi forbi Rozzis hjørne (en fin gammel café) hen til kødtorvet, hvor landsbyslagterne (særlig fra Vejlbj) havde deres boder. Som regel var det kun konerne, der stod der, manden var ofte henne på Svinetorvet (Vesterbros Torv) for at købe grise, får eller kalve. Når manden endelig kom, var han gerne ildrød i kammen af de nyeste lidkøb, som altid bestod af kaffepunche.

Torvedag på Lille Torv.

Til venstre bygningen, der i 1909

blev flyttet til Landsudstillingen,

og nu som Borgmestergården står i Den gamle By.

Med en parasol beskytter

en af damerne sig mod solens stråler.

*Den enbenede skærslipper
med sin vogn på hjørnet
af Lille Torv og Immervad.
Indgangen til kolonialhandelen
flankeres af store gaslygter.*

Efter at mor havde købt noget oksebryst til 16 øre pundet og fået en skank i købet, gik vi hjemad. Nyrer, lever og hjerte fik man som oftest ganske gratis hos sin faste slagter. Op mod jul hentede vi engang imellem »en svins blod«, som det kaldtes, til sorte pølser (blodpølser). Der var da gerne for meget blod til de tarme, der fulgte med, og som man selv skulle gøre rene, de var blot lige skyllet igennem. Resten af blodet blev så lavet til blodpandekager, der var lige så tykke, som panden var høj i kanten.

Men nu slog uret på Domkirken halv tolv, og så måtte vi hjem, for at mor kunne få maden færdig, inden far holdt middag. Det ville have været morsomt

at se nogle af de slagsmål, som altid fandt sted mellem de mange løsgående hunde, der listede om mellem boderne. Slagterne fra Vejlbj var kendt for de stridbare bæster, de havde med for at holde fremmede hunde borte fra kødet. Det var også morsomt at se, når slagterne kørte, – og det gik altid i lynende fart – for deres hund løb da altid under vognen med hovedet lige op til akslen. At de aldrig blev kørt over, begriber jeg ikke.

Morsomst af alt ville det dog være at se, når torvet blev ryddet af betjenten. Der var jo altid en og anden, som ville gøre en rask handel i sidste øjeblik, så kunne der »pruttes« på varen. Og når den sidste bonde – med piben i munden – spændte sig for vognen og trak af sted med den til den købmandsgård på Mejlgade, Studsgade eller Vestergade, hvor han nu hørte til, kom sidste akt af torvedagen: rengøringen. Fattiglemmerne – senere byens skraldemænd – stillede med deres koste, og snart var de sidste spor af torvehandelen udslettet. En og anden dreng søgte gerne pladsen igennem; for det kunne jo tænkes, at der var tabt en en- eller toøre. Hvor der handles, der spildes, siger jo det gamle ord.

Men i Kellers beværtning under Meinckes store ur – eller hos broderen på den anden side af torvet – sad endnu længe efter mange landboere og fik nogle »små sorte« (kaffepunche), mens deres koner var på indkøb i byen. Snakken gik højere og højere, og tobaksrøgen blev tykkere og tykkere i de lave kælderbeværtninger, alt som dagen gled.

Torvehandelen har skiftet plads ofte i årenes løb. Oprindelig var det kun Store- og Lille Torv, der benyttedes; men da den gamle bispegaard syd for Domkirken blev nedrevet, blev her en god plads, og der opstod kødtorvet. På St. Clemenstorv var der blomsterhandel. Senere, da sporvognen kom i 1904, blev blomsterhandelen flyttet til Immervad, og efter åens overdækning i 1929 flyttedes til Åboulevarden. Men også på hver side af Domkirken er der nu torvehandel. Da Store Torv blev omlagt og rundkørselen ved Lille Torv indført, flyttedes handelen til Ågade, hvor der også var faste boder til fiskehandel. De forsvandt, da åen overdækkedes.

Enhver handlende måtte betale stادهpenge (10 øre), og en betjent gik rundt og opkrævede dem. Disse penge gik i den kongelige borgmesters lomme; men da de forhøjedes i 1934 til 15 øre pr. m², ville byrådet undgå at give borgmesteren dem; men det viste sig at være hans ret, idet kong Hans i 1505 havde bestemt, at kgl. borgmester skulle have disse penge mod at holde bytyr. I 1902 fik man en torveplads for den sydlige bydel på Ingerslevs Plads foran Teknisk skole.

Men torvehandelen er ikke mere af så stor betydning som før. Rundt omkring i byens gader blev der oprettet butikker, og nu foregår handelen fra disse.

Mælkedreng

Tiden gik, og jeg blev efterhånden så gammel, at jeg måtte gøre gavn for føden. Begge mine brødre havde haft mælkeplads – Albinus slap dog med een dag, idet han satte mælkespanden på en trappesten i Graven og løb hjem. Hvordan han slap med dette, forstår jeg ikke; for hjemme måtte vi altid gennemføre, hvad der blev pålagt os.

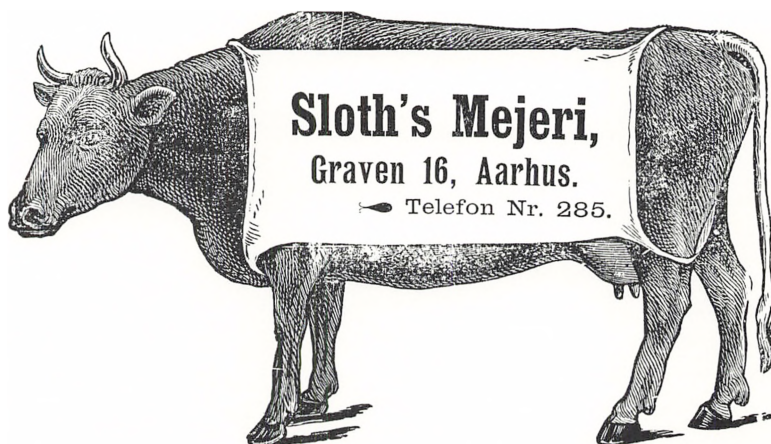
Vi havde en flink mælkeemand, der hed Jens Mikkelsen. Han fik mælk fra en stor gård i Hasle: Jordhøjgård, senere flyttede han til Brabrand og startede »Brabrands Kildevandsmejeri«. Det lød flot, men betød kun, at han afkølede mælken ved hjælp af vand fra en kilde, der løb i gården.

Min bror Nicolaj havde fået plads hos ham, og da jeg var 6 år, begyndte jeg hos Jens (altid kaldt Mælke-Jens mellem os) som søndagshjælper, for at de kunne blive færdige inden klokken Ja, nu kan jeg desværre ikke huske, om det var kl. 10 eller 12, mælkemændene skulle være ude af byen.

I 1892 fik jeg »fast ansættelse« som mælkedreng, en stilling, som de fleste arbejderbørn på den tid måtte igennem. Jeg holdt ud i omtrent 4 år, til jeg kom til at gå i de »store klasser« i skolen (altså om formiddagen). Det var egentlig et strengt arbejde; men det hjalp, at det var verdens bedste arbejdsgiver, jeg var faldet i hænderne på. Jeg skulle møde hver morgen kl. 7 ude ved »Ceres«. Om sommeren kunne det sagtens gå; men om vinteren kunne det nok være strengt at trasker gennem byen gennem høje snedriver og i bælgmørke; de få gaslygter oplyste kun gaderne svagt. Desuden fik vi i tøjvejr store klumper sne under træskoene, og i alle de huse, hvor der var ferniserede trapper, måtte vi pænt sætte træskoene og gå op med mælken i strømpefodder; det var ikke så underligt, at der blev slidt adskillige par strømper, og at der ofte var frost i tærne.

Den første tid hos Mælke-Jens var vi to drenge, siden klarede jeg det alene. Den anden dreng bar det berømte navn Napoleon. Det var også det eneste mærkelige ved ham, stakkels dreng. I begyndelsen så jeg op til ham med en følelse af mindreværd. Han var jo ældre end jeg – og så det navn; men eftersom vi kørte gennem gaderne på mælketuren, hørte jeg alle drenge skråle den samme melodi, og så blev jeg klar over, hvad der foregik. Ordene, jeg hørte, var: »Napoli-um, han var en tapper kriger« o.s.v. Minsandten om de ikke gjorde nar af Napoleon! Er det så underligt, at han ligefrem raslede ned ad den piedestal, jeg havde anbragt ham på? Og så kunne han ikke engang tage et ordentligt slagsmål med smædesangerne, men dukkede sig for dem.

Når vi mødte ved »Ceres«, var der altid mange drenge samlet fra de andre mælkevoerne. Man lærte snart at kende sine kolleger. Der var sædvanlig et godt

**Filialer: Jægergaardsvej 31, Telefon 436.
Vestergade 42.
Guldsmedgade 31, Telefon 295.
„Ankerhus“ (Indgang Fiskergade).**

*Annonce fra et af byens mejerier.
Mejeriudsalgene var begyndt at dukke op;
men endnu blev hovedparten af borgerne
forsynet fra mælkevogne.*

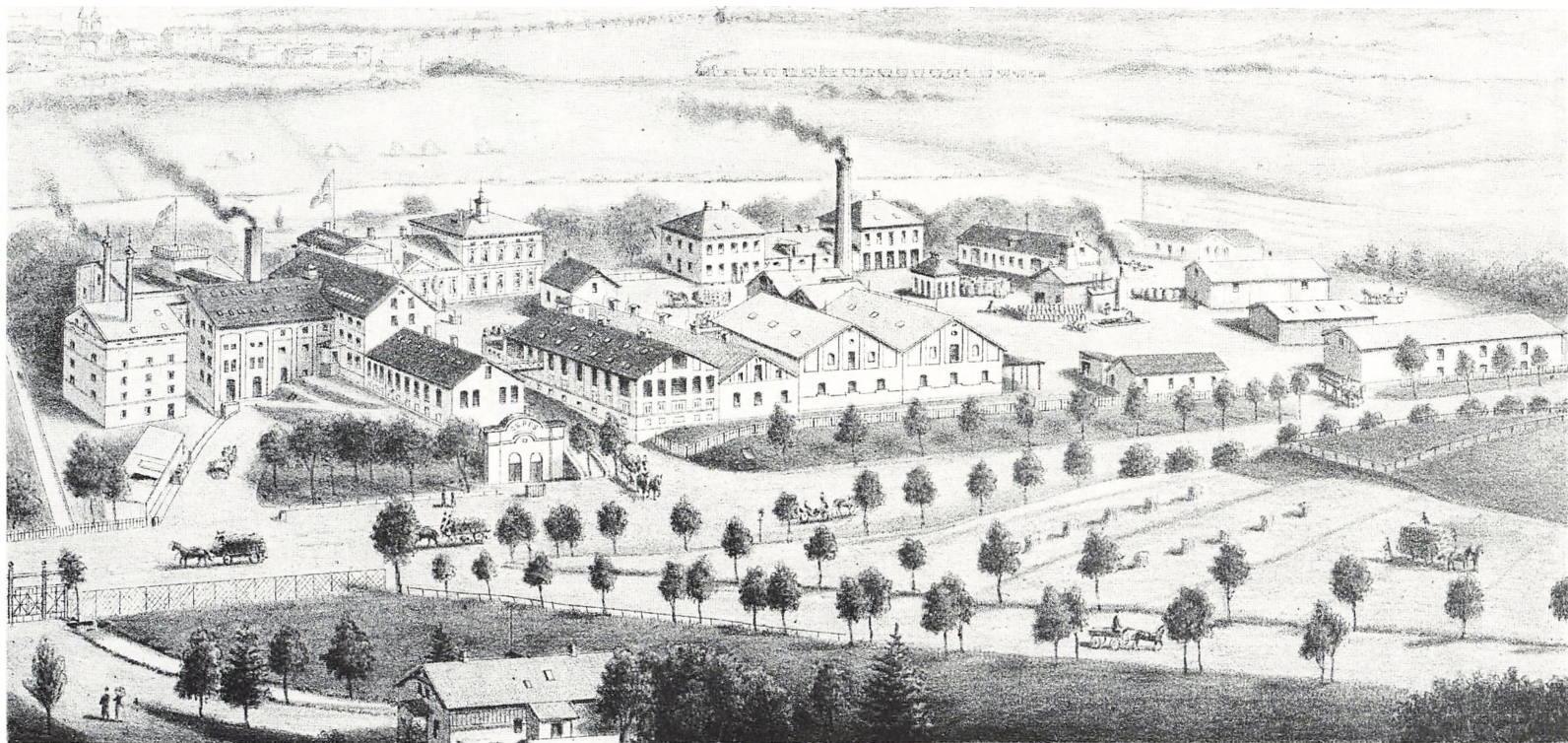
forhold mellem »selvejerne«, d.v.s. de mælkemænd, der selv ejede hest og vogn og købte mælken på bestemte gårde og ikke kørte for »Mælkeforsyningen«.

Deres mejeri bestod kun i en lang vandkumme, hvori mælkejungerne afkøledes, en håndkærne og en stor slev (ske) til at skumme fløden af mælken, derved frembragtes »håndskummet« mælk. En gang om ugen – vistnok fredag – kærnedes smør, og om lørdagen solgtes kærnemælk, hvori der svømmede store klumper smør, så det ofte var svært at få ud af hanen. En »sød« kostede 6 øre potten, en »skummet« og en »kærne« hver 3 øre. Flødens pris husker jeg desværre ikke.

Mælkedrengene fik al den mælk, de kunne drikke; men jeg rørte aldrig rå mælk eller fløde. Min far påstod, at al den tuberkulose, som dengang fandtes, skyldtes kærne, der næsten alle havde tuberkulose. Min far var på dette – som på flere andre punkter – langt forud for sin tid. Han forlangte således også, at vi ved skolegangen fik ko-koppevaccine og ikke den frygtelige menneskevaccine, der skaffede mange mennesker en tuberkulose, fordi vaccinen toges fra kirtelsyge børn.

Jeg havde selv som barn kirtelsyge og måtte derfor ikke drikke kaffe. Hvert efterår blev vi drenge derfor sendt ud i Risskov for at samle agern, som mor ristede i ovnen, og når vi skulle have kaffe, måtte vi selv male den på en lille håndkværn. Naturligvis blev der altid serveret rigtig kaffe, når der var fremmede.

*Bryggeriet Ceres i 1888 set fra Haveselskabets have –
nu Den gamle By. Der var åbne marker langs Viborgvej;
i baggrunden først jernbanen
og derefter Skanderborgvej med træer.*

Blandt de mælkemænd, som Mælke-Jens var venner med, husker jeg særlig den altid glade og muntre Johannes Petersen fra Skejby, den stille, alvorlige Gram fra Åby, og den lille Loft fra Viby, der en dag var så uheldig at falde af vognen og brække det ene ben. Siden den tid haltede han stærkt. Med disse mænd havde vi intimt samarbejde. Hvis den ene var løbet tør for kærnemælk eller andet, kunne han altid få hos den anden. Denne omskiftning af mælk fandt sted på åben gade. Hvis vi derimod havde mangel på sød mælk, men rigeligt med skummet og fløde, kunne Jens i en håndvending fremtrylle det manglende ved at hælde et lille mål fløde i skummetmælken. Og man blev ikke narret med denne blanding.

Om vinteren kunne det hændes, hvis der havde været stærkt snefald, at Jens kom kørende i kane. En vintermorgen kort før jul stred jeg mig op ad Haslebakken langs »Jydsk Haveselskabs Have«, hvor nu »Den gamle By« er. Jeg havde min lådne strikkede hue trukket godt ned over ørerne mod den stride vestenvind, der fejede sneen lige imod mig. Det gik kun langsomt; men jeg nåede da endelig op oven for haven. Der standsede jeg brat; for det var et mærkeligt syn, jeg så. Et stykke inde på marken lå et par halvt sammensunkne træskure, og her færdedes en del skumle mænd med små petroleumslygter på brystet. En

*Fra Victor Jensens mælkerute.
Hjørnet af Vestergade og Møllegade.
Den nuværende Vesterport var dengang den sidste del
af Vestergade; mens stykket
fra Vesterport til Vester Allé hed Møllegade.*

frygtelig stank slog mig i møde. Det måtte være natmændenes mødested: Natkølen.

Min far, der var fra Viborg-egnen, havde fortalt os en del om taterne, som han også kaldte skøjere og natmænd. I min naivitet troede jeg, at de forholdsvis skikkelige bønderkarle, der forrettede natrenovationen i byen, var sådanne tater. Skumle så de også ud, når man en enkelt gang så dem ved deres samfundsnyttige, men ildesete gerning.

Det var derfor ikke underligt, at mit hjerte gjorde et ekstra lille hop, da et par af dem kom hen mod mig. Jeg drejede om for at løbe tilbage, da en kane i det samme med klingende bjælde kom ud af mørket, og stor var min glæde, da jeg i hesten genkendte »Frits«, min gode ven og legekammerat, og snart sad jeg i kanen, godt indpakket under Jens' tykke kavaj. Aldrig, tror jeg, har jeg nydt en kanetur som denne, som desværre blev temmelig kort.

Allerede ved Vesterbro begyndte jo mit arbejde, der bestod i at råbe: Mæ-ælk-mæ-ælk! i gårde og på køkkentrappen. Dengang havde man endnu ikke fundet på at bruge en klokke. Ofte måtte man gå 3 gange samme sted. Første gang efter besked, anden gang med mælken og tredje gang med byttepenge. Det var ærgerligt. Og hvis mælkeemanden så i mellemtiden var kørt om i en anden gade, var man rødglødende.

Min mælkeemand havde kunder i næsten hele nordre bydel og en enkelt på Frederiksgade. Han var reel i alle måder og vellidt af alle. Han var også renlig efter den tids opfattelse. Naturligvis brugte han som alle andre at puste skummet bort, for at se om målet var fuldt. Det var der ingen, der tog anstød af. Købmændene brugte også at puste poserne op. Hygiejne var ikke almindelig, ja, ordet var måske endnu ikke »opfundet«. Men Jens var altså efter den tid proper. Vi sluttede hver dag på Mønstedes margarinefabrik på Vestergade. Her solgtes den tilovers blevne mælk, der brugtes til fremstilling af margarine sammen med flæske-, fedt- og kirtelaffald fra byens slagtere, plantemargarine kom først nogle år senere. Jens fik derefter spandene halvfylt med kogende vand til deres rengøring hjemme.

Vor mælketur gik over Vesterbro Torv, dengang kaldet Svinetorvet eller – når det skulle være rigtig fint Grisetorvet, fordi der hver lørdag holdtes marked med smågrise. Her var på en sådan dag en hjerteskræende hylen af de små grise, når de blev halet op af tremmekasserne til beskuelse af en eventuel kunde. Der blev også drukket tæt med lidkøb på beværtningen på hjørnet af Nørreallé og Lille Vestergade. Engang så jeg en bonde, der havde fået rigeligt lidkøb, tabe en lille gris, som han havde vist frem. Da han i sin omtågede tilstand stod og ragede mellem kasserne efter grisen, fik han fat i en lille nysgerrig foxterrier. Han stoppede den under publikums munterhed ned i kassen til smågrisene. Om han kom helskindet hjem til konen med den mærkelige gris, skal jeg ikke kunne sige.

I kælderen til ovennævnte beværtning var der en sodavandsfabrik. Her gik en lille mand med et stort skæg og tappede rød og hvid sodavand. En varm sommerdag kunne man altid få stukket en sodavand ud ad kælderlemmen. Det skete nemlig af og til, at propperne sprang op, inden ståltråden blev lagt om, og så duede den ikke. På den anden side af gaden lå et gammelt patricierhus, som tilhørte Langballe, der ejede teglværket, som lå mellem Nørreallé og Langelands-

Foruden de mange værtshuse, Victor Jensen omtaler, prægede også ølhandlere eller øltappere gadebilledet. Her er det Vestergades øltapperi – i nr. 54 – et af de ca. 25 øltapperier i byen. Øllet blev købt i tønder hos bryggerierne og tappet på flasker hos ølhandlerne.

gade (også kaldet Brendstrupvej). Ved siden af dette hus lå en lille købmandshandel, som jeg senere i min læretid kom til at kende rigtig godt, idet jeg da daglig hentede brændevin til svendene på æskefabrikken. Til huset hørte en stor købmandsgård, hvor bønderne om lørdagen havde deres vogne stående med stængerne i vejret. Selve købmandsboden, der lignede boden i Borgmestergården i »Den gamle by«, var kun lille med hvidskuret, sandstrøet gulv og en vældig spyttebakke i det ene hjørne. I spyttebakken var et fint udklippet stykke papir i bunden og ovenpå sand. Ved den ene side lå akvavit og brændevinsankre på en skammel. Bag boden lå en større stue, hvor bønderne kunne spise deres medbragte mad og gerne fik en dram til, når de havde afgivet deres bestillings-seddel. Ved den lille disk stod en stor tønde – som en cementtønde – med grovskåret tobak, og her kunne bønderne gratis stoppe deres lange piber. Tobakken kaldtes almindelig bondepud. Over hele butikken svævede en tung tobakståge, og der lugtede af alle slags købmandsvarer: kaffe, spegesild, klipfisk, petroleum o. a. Den gamle købmand havde meget travlt på sådan en dag, men han fik altid tid til at spørge sine kunder om, hvordan det stod til hjemme og sende en hilsen til konen, hvis hun ikke var med.

Turen gik nu videre henad Møllegade (nuværende Vestergade, hvor »Fællesforeningens« store bygninger ligger). Det sidste hus var Hammelbanecafeen; men i det næstsidste lå en lille frihandel, som havde udsalg af vores mælk. Så vendte vi tilbage og fortsatte gennem Garvergyde og Møllestierne (østre og vestre), fortsatte ad Grønnegade til Nygade, som senere fik et ilde rygte, men nu er nedrevet.

I disse snævre gader med de lave huse var det en let sag at få fat i kunderne. Når jeg gik råbende ned ad gaden, kom konerne selv ud med deres krukker og kander. Jeg blev snart så dygtig, at jeg måtte måle mælken af, ja, kunne lukke Jens' pengetaske op og give penge tilbage, mens Jens snakkede med kunderne. Jeg var naturligvis stolt af, at Jens viste mig så stor tillid.

Den tids arbejderkoner kaldtes altid madam (titlen frue tilkom kun »de fine«: officersfruer, embedsmandsfruer o.l.), og de var meget forskellige fra nutidens arbejderhustruer. De var fattige både i klædedragt og i åndelig udvikling; men hvor var de rare og hjælpsomme. Tit faldt der en tår kaffe eller en lille skilling (2 øre) af til den sølle mælkedreng, der måtte færdes ude i al slags vejr.

Vi kørte videre ad Vestergade langs Frue kirke, der ikke var frilagt dengang under de store elme- og lindetræer, til Frue Kirkerist og Tangen (nu Kloster-torvet) og derfra til vor gode kunde på Frederiksgade. Her boede i det gamle forfaldne garnisonssygehus en tandlæge. Bindingsværkshuset findes ikke mere; men jeg tror, det lå der, hvor nu Ole Jensens sønner har forretning. Der var en stor port og i denne en dør, som altid var låset. Skulle man ind til tandlægen (jeg tror, han hed Westergaard), måtte man ringe med den lange klokkestreng, der hang ved siden.

Når man ad døren kom ind i porten, forstod man, hvorfor døren var låset; for her, i gården og på svalegangen vrimlede det med katte: hvide, sorte og gråstribede, store og små, i alle aldre. Var der 20–30 eller måske endda flere? Jeg fik dem aldrig talt. Det var tandlægefruens yndlinge, så det var rimeligt, at det var en af Mælke-Jens' bedste kunder. Når jeg lykkelig og vel var nået forbi alle de mjavende og spindende katte, der snart lærte mig at kende, trampede jeg op ad trappen til den udvendige svalegang og blev modtaget af den venlige tandlægefrue, som oftest med et lækkert stykke kage. Der er et gammelt ord, der siger: »Den, der tager barnet ved hånden, tager moderen ved hjertet«. Det gjaldt også her; hun elskede sine katte, som var det hendes børn, og jeg er også en stor katteelsker. Det er ikke så mærkeligt, at jeg snart fik en »høj stjerne« hos hende.

Derefter kørte vi til Badstuegade, hvor Mælke-Jens' forlovede boede. Her holdt vi gerne omtrent en halv time, mens han fik sin kaffe hos hendes mor, og hun selv kom ned med en humpel rugbrød til »Frits« og et stykke kage til mig. Dengang bagte de fleste arbejderkoner een gang om ugen, som regel lørdag, eet eller to franskbrød, en julekage- og en sandkage, der dog mest var beregnet til fremmede.

Efter frokosten gik turen videre over Studsgade, Paradisgade, Nørregade til Sjællandsgade. Her havde Jens sine fleste kunder, og når han var færdig her, var næsten alle mælkejungerne tomme. Hvis klokken var over tolv, fik jeg fri, og han tog selv de sidste kunder på hjemvejen. I sommerferien tog jeg gerne med ham hjem til Jordhøjgaard, der nu ejes af en af mine slægtninge, og om aftenen traskede jeg den lange vej tilbage efter en veltilendebragt dag med alle de oplevelser, som et bybarn nu kan have på landet med alle dyrene der.

– Men årene svandt, og jeg blev så gammel, at jeg kom i de store klasser i skolen og skulle gå der om formiddagen, og med gråd måtte jeg sige min kære ven Mælke-Jens farvel og søge mig plads om eftermiddagen.

Det blev som bladbud; men det er en anden historie, som Kipling siger.

I hjemmet

Mit barndomshjem er ikke et bestemt hus, da får flere gange solgte sit hus, byggede et nyt og flyttede dertil; men som oftest var det i Sjællandsgade. Det var som regel små huse med to værelses lejligheder, senere, da vi drenge blev større, flyttede vi til 3værelses lejligheder med loftkamre til os. I Sjællandsgade 110 boede vi i de fleste af mine barndomsår. Her havde far først bygget baghuset, siden forhuset, og nu flyttede vi snart i baghus og snart til forhus, som der nu kunne lejes ud.

Værelserne var ikke ret store. Spisestuen var den største, og her opholdt familien sig mest, den var vel 6×6 alen. Her var et ret stort bord, der kunne trækkes ud og lægges en plade imellem. Når der ikke spistes, blev der lagt et bordtæppe over med en lille lysedug på midten, og her stod som oftest en skål med julekort, der fornyedes hvert år. Desuden var der 6 stole – fire om bordet og to i en krog – disse stole var tunge – vistnok nøddetræ? – med et hårdt sæde af en tynd plade med huller i. I stuen var en chaiselongue med et hæklet tæppe over ryggen og en pude, så far kunne få sin middagslur der. Mellem de to fags vinduer stod et sybord, som far selv havde lavet til mor. Det var fantastisk tungt; for det var lavet af 300-årigt egetræ fra Marcus Bechs gård på Volden. Det må have været en solid sal, det har været loftbjælke i; for pladen var 18 tommer bred. Dette sybord, som jeg ejer den dag i dag, beundres af alle for de mange udskæringer, og det må have været et stort arbejde; for træet er hårdt som sten. Ved en anden væg stod et mahogniskab, far også selv havde lavet. Det blev brugt som buffet, og heri gemtes vort fine porcelæn. I de to skuffer lå sølvtøjet, deriblandt en stor sølvterrinske, som har været i min mors familie siden 1755. Den arvede jeg, og både min oldemors, min mors og mine initialer og data er indgraveret i skaftet. På nederste hylde stod en æske med gamle mønter, særlig danske; men disse forsvandt lidt efter lidt, idet min ældste broder byttede dem væk for frimærker. Denne æske var også fars værk. Den var af mahogni med indlagt valnød, også den er forsvunden. Desuden var der en etagere fyldt med nips. Den kom senere ind i den »fine stue«, da vi fik 3 værelser.

Den omtalte chaiselongue brugtes til natteleje, når vi havde liggende gæster. Hvis det var en onkel, lå mor på den, og gæsten lå så hos far. De to lå da gerne og sludrede den halve nat, navnlig hvis gæsten var mors yngste helbror, onkel Jens. Onkel Jens blev betragtet som familiens eventyrer. Han hed Jens Dusinius, og hans kone hed Tolvtline. De var altså begge den tolvte i deres familie. Jens var oprindelig pottemager – og endda en særdeles dygtig pottemager, derom vidnede et par dejlige græske vaser, som han havde lavet til far, – men da han blev soldat i København, fortsatte han efter tjenesten derovre som brandmand, senere sporvognskonduktør og endelig som politibetjent. Rejste derefter til

*Victor Jensen med sine forældre og brødre.
I det hvide matrostøj senere folketingsmand Albinus Jensen,
stående broderen Nicolaj Jensen,
senere overpolitibetjent i Århus, og
knælende Victor Jensen selv.*

Holstebro og startede den store lervarefabrik. Under første verdenskrig gik han i kompagni med en broder i Stoholm. Denne var slagter og rejste rundt i Jylland under hele krigen og opkøbte kreaturer til tyskerne. De tjente store penge, og Jens købte først en proprietærgård og senere en hel herregård. Men efter krigen gik det tilbage for ham, så han måtte sælge gårdene. Så tog han til Grenå og

*I hjemmet hos
Victor Jensens forældre –
her efter at de var flyttet
til Christiansbjerg.
Billedet er et maleri af
Victor Jensen, og på væggen
hænger andre af hans malerier –
til venstre faderen,
til højre broderen,
Albinus Jensen.
Over bordet en petroleumslampe.*

åbnede en stor slagterforretning. Han tjente godt, men rejste derefter til København igen og blev en stor mand i kødbyen. Her lavede hans kompagnon noget svindel, og Jens satte sine penge til. Derefter begyndte han en slagter- og viktualieforretning, og da den gik godt, overlod han den til en søn og bosatte sig på Bornholm. Om han lever endnu, ved jeg ikke – men det var et meget omskifteligt liv, han førte.

Far havde en broder i Texas i Amerika; ham tog han i 1902 over til for om muligt at starte en livsvej der, da der på den tid var for lidt arbejde her i byen. Han havde forbygget sig på det store Trøjborgkvarter, hvor snesevis af huse stod tomme. I Texas var klimaet imidlertid for varmt for far, så han kom hjem efter godt et års forløb og fortsatte som mester her i byen.

Den fine stue var kun beregnet til brug, når vi havde fremmede. Den var ikke særlig stor, og her holdt damerne til, mens mændene blev i spisestuen efter kaffen. Man stod da og sludrede ved en toddy. Det kunne være hyggelige aftener, især de månedlige sammenkomster med lejerne, når de kom for at betale husleje. Jeg tror, det var 10–12 kr. Møblementet i stuen bestod af et ovalt mahognibord med tæppe og lysedug samt skål til kort, seks stole og en lille sofa med rødt

betræk (ikke plys). I et hjørne stod et lille mahogniskab med et stort spejl over. Det var i en meget smuk udskåret ramme af sammenslyngede egeblade og agern. Den og flere andre rammer havde far selv udskåret. Jeg ejer endnu både skab og spejl i min entre. I skabets skuffe lå alle fars værdipapirer: skøder, dåbsattester, o.l. I selve skabet på hylderne lå fars høje hat, mors hatte og handsker. På skabet stod 2 messinglysestager og en messingflagstang med flag. Endelig var der et par blomsterstativer, der kun bestod af 3 stokke, der krydsede hinanden. Af blomster var der aspedistra'er, kalaer og et slags grantræ, og i vinduerne (i messingurtepotter) pelargonier. I et andet hjørne stod en piedestal med en ret stor gibsfigur, kaldet »Ekko«. Senere lavede far et stort bogskab, der særlig indeholdt politiske værker af Karl Marx o.fl., desuden hans yndlingslæsning St. Blichers noveller, Thyregod, som han havde kendt personlig, Knud Skytte og flere andre af den såkaldte »skolelærerlitteratur«, og endelig havde han en del bøger om okkulte emner. Både far og mor stod i flere år i en såkaldt spiritistisk cirkel og gik ofte til møder hos en overbanemester Hansen, der var leder af denne cirkel. De troede fuldt og fast på, at det var muligt at sætte sig i forbindelse med de afdøde ved hjælp af et medium. Denne tro fik dog et slemt knæk; da mor i 1910 lå på sit dødsleje, aftalte hun med far, at hun skulle give ham et tegn på, at hun stadig var til. Dette tegn kom aldrig, og far tabte dermed troen på et liv efter døden og meldte sig ud af spiritistisk cirklen.

På væggene i stuerne hang to gode sorte litografier; det ene, husker jeg, var efter et af Exners malerier – et bondebal. Desuden var der 2 ret store olietryk, eet af Fr. VII; men det andet erindrer jeg desværre ikke. Det kan ikke have været af Chr. IX; for han var på den tid ikke i ret høj kurs blandt de såkaldte frisindede. For vinduerne hang hvide gardiner i kunstfærdig ophængning, og om aftenen blev rullegardinerne trukket ned. På dem var der i brun farve påtrykt Frederiksborg slot, Rosenborg og to andre, som jeg ikke husker. Endelig havde vi et par silhuetter i meget gammeldags rammer. Det var vistnok min mors bedsteforældre. Far morede sig somme tider med at klippe silhuetter af os og mor, og de var virkelig vellignende. Der var en petroleumshængelampe i hver stue, og i den fine stue og entreen var der en ampel med lyserød kuppel. I entreen var der et par hjortetakker til at hænge tøjet på, velsagtens fra bedstefars skovfogedtid. Der var som regel en lille kakkelovn i begge stuer; det var almindelige runde kakkelovne, medens min bedstemor havde en firkantet ovn, hvor vandkedlen frembragte en hyggelig snurren, og hvor der kunne steges æbler på.

Køkkenet var kun lille, med komfur, og i de fleste lejligheder var der tillige gas. Der var vask under vandhanen og et køkkenbord med hylder underneden til gryderne, og foran var der et rynket betræk af forklædestof. Ved den ene væg hang en tallerkenrække med daglig-tallerkener, og på hylden stod kopperne. En lille køkkenlampe stod på en lille konsolhylde på væggen.

Soveværelset var forsynet med 2 dobbeltsenge, den ene til far og mor, og den anden til os 3 drenge. Til hverdag blev vi purret tidlig op; men om søndagen (særlig om vinteren) lå vi til hen på formiddagen, undtagen mor, der da gav os kaffe på sengen. Far lå da og fortalte historier, særlig om Münchhausens mærkelige eventyr, men da Albinus blev 10–12 år, tog han fat og holdt socialistiske foredrag, stående oprejst i sengen i sin stumpede skjorte. »Han skal være folketingsmand,« sagde far ofte, og det slog altså til. Om Nicolaj mente far, at han var så durk-

2 Jfr. I Peterjen
kv Sjerfte M Stal
Sjerfte J Stal
b Arbmd. J Dyhr (Husflidsarbejder)
92 a (28 fa) s Bagermstr. N P Sørensen
1 *Murermstr. N Staunberg Jensen
2 Jhv. Proprietær S Røsted
94 (284) s Damefrøinde Jfr. M Thomsen
1 *Sergent J C Jensen
Hovedagentur for Basler Brandforsikring
2 Forvalter Anth. Christensen
kv Bagersv. B Heding
b Partikulier A Jensen
96 (28 eu) s *Mælkehdlr. S Frederiksen
1 Sergent N Rasmussen
2 Sergent, Gymnastikl. J P Peterjen
b Arbmd. J Halle Jensen
98 (28 em) (*Sergent Joh. Kristensen)
s Sergent N Pedersen
1 Sergent H P Nielsen
2 Sergent N A Peterjen
kv Arbmd. A C Rasmussen
100 (28 em) s Bliffenfl. H C Jensen
1 *Fabrikarb. D S Henriksen
2 Maskinarb. H Brochmann
sb Arbmd. C Hansen
102 (28 eos) s *Arbmd. A Petersen
1 Kommiss N Sørensen
2 Former P Larsen
kv Entemd. C Nielsen
sb Arbmd. B Madjen
104 (28 ep) (Samsøgade 9)
s Handelsgartner L Andersen
1 *Vintypner M Henriksen
2 Sergent Lud. Ernst
106 (28 er) (Samsøgade 14)
k Oltapper S Rasmussen. (Bopæl
Samsøgade 15)
s *Entemd. N Mortensen
Partikulier Chr. Jensen
1 Faktor H P Bergmann
2 Stabssergent C Magnussen
108 (28 fs) s Bødker S P Nielsen
1 Retssvidne J Sørensen
kv *Arbm. M Sørensen
110 (28 fd) s Snekler J M Hændel
1 *Tømrer C Jensen
b s Otkuff J Jensen
kv Arbmd. M Jacobsen
112 (28 ff) (*Detallist Jens Christensen)
s Oversergent P S Jørgensen
1 Kontorist J Hansen
2 Overserg., Gymnastikl. N Nielsen
kv Arbmd. G J Raadt
114 (28 fg) s Garver J P Petersen
1 Jærnbaneassistent A C Hansson
2 Drejer C Jensen
Partikulier J Jensen
kv Entemd. S Rasmussen

116 (28 fh) (*Maskinarb. Vind)
s Tømrer P C Poulsen
1 Arbmd. D J R Friis
2 Stabssergent C Rasmussen
118 (28 fi) s Snekler M P Toaning
1 *Stenhugger A Hansen
kv Tømrer M Mikkelsen
120 (28 q) s *Tømrer J Nielsen
1 Madam M Christensen
kv Tømrer N B Winther
122 (28 fm)
k-s *Entemd. J Berthelsen (Nulle)
1 Olt. P Rasmussen (Olt. Norreg. 30)
kv Træskomand P Houlberg
124 (28 fu) s *Arbmd. P Bottcher
1 Omnibuskuft N Sejerjen
kv Snekler J. S Jørgensen
126 (28 fo) s Maskinfr. P Christensen
1 Musitter D Møller
kv Former B Mathiesen
Damefrøderinde Jfr. A Mathiesen
128 (28 fp) s Jurnalist P Mundsberg
Fru Mundsbergs Hjemmebageri
1 *Arbmd. M Peterjen
kv Arbmd. D Olsen
130 (16 k) s Sergent H C Peterjen
1 Kommiss C Peterjen
2 *Sergent N Jensen (38. Vat.s Kontor)
132 (16 n)
s *Mælkehdlr. S Chr. Christensen
1 Inspektionsbetjent T J Paasgaard
2 Assistent J N Houlberg
kv Entemd. A M Jensen
134 (16 q) s Arbmd. A Sjødt
1 Penf. Lærer M J Sørensen
2 *Arbmd. N S Bach
Murermstr. J P Sørensen
136 (16 aa) (Fyensgade 11)

Skolegade.

Dom S. — 3. Fattigdistr.
4. Velghedsfr.

1—3 (856) (Skolegade 1—3)
„Århus Katedralskole“
s „Århus Vikube“
Sagf. H J Christiansens Kontor (Bp.
Bestergade 70)
1 Rektor J C L Dahlsborg
b Bedel N Hansens Enke
5 (851) (Skolegade 2)
s *Restaurator A P Sørensen
7 (850) s *Restaurator N C Keller
1 Bogmand L Rasmussen
sb Maler sv. P J Molberg
Frugthandler C Olsen
b Karetmager J C Madjen
Stryggefr. P Jørgensen
Metanitus Kochen (Bopæl 34)

Jean Findlings Eftf. — Hatte 3 og 4^{1/2} Kr.

En side af
vejviseren 1897.
De mange underofficerer
prægede kvarteret.
Det er lidt af en omgæelse
af nøjagtigheden, når
Victor Jensen siger, at han
blev født i Sjællandsgade —
gaden hed indtil 1891
Teglårdsgade.
Bebyggelsen af den
begyndte i 1880'erne.

dreven, at han skulle være prokurator. Det blev dog kun til betjent; men noget med »retten« var det altså. At jeg skulle være kunstner var selvfølgelig; jeg oversmurt jo alt med mine tegninger.

Om min mor kun dette: Ethvert menneske har vist et lønkammer, som han ønsker lukket for profane blikke. 44 års afsavn har ikke bleget hendes minde. Hun var det flittigste, kærligste og mest uselviske menneske, jeg har kendt. Ubegribeligt, at ingen af os sønner har arvet den sidste egenskab efter hende. Det skulle da lige være Albinus. Han så aldrig efter sin egen fordel; altid skubede han sine unge venner og elever i partiet frem. At de så, da han blev syg, skaffede ham et levebrød som biografdirektør, var kun rimeligt.

Min far fortalte godt. Når vi vinteraftener sad samlet i stuen om petroleums-lampen – eller i mørket for at spare på olien, der kostede 16 øre pr. pot – hændte det tit, at vi sagde: Far, fortæl lidt fra dine unge dage? Så tog han fat og fortalte oplevelser fra de store skove, hvor han var opfødt. Han fortalte bl.a. om en mand, der var synsk.

En aften gik han med denne mand gennem skoven ved Hald. Det var en mørk og sludfuld vinteraften, stormen peb i de bladløse træer, der knagede og svingede med grenene. Pludselig standsede den synske, greb ham i armen og råbte gennem stormens hvin: »Pas på! kom længere ind til vejkanterne.« »Hvorfor dog?« svarede far, »her er jo ingen.« »Jo, der er,« svarede den synske. I det samme følte far noget stryge tæt op ad sig, der ligesom gav ham et elektrisk stød. »Hvad var dog det?« spurgte han. »Det var et forvarsel, et ligtog.« »Var det kendte folk?« spurgte far. »Det vil du snart få at se,« svarede den synske. Otte dage senere var de begge med i et ligtog, og da de kom til stedet, hvor forvarset havde vist sig, så far hen på den synske, og denne nikkede blot, som han ville sige ja; men de talte aldrig om det senere.

Det var gerne, når mor var i byen eller nede og sludre med madam Jacobsen i stuen, at far fortalte den slags oplevelser; for mor bebrejdede ham, at han gjorde os mørkerædde.

En anden gang fortalte far om en juleoplevelse. Han var dengang kommet til Århus og fået arbejde her; men til jul slap arbejdet op, og han ville da hjem til Vindum, hvor de da boede. Men der var faldet så megen sne, at togene var standset. Han bestemte sig da til at prøve at gå hjem sammen med en kammerat. Det var en frygtelig tur. Sneen fæg over landet, og det gik kun langsomt op ad Viborgvejen. Da de endelig ved aftenstid nåede Ans kro, ville kammeraten blive og overnatte der; men far ville hjem til juleaften, og efter et hvil på kroen fortsatte han. Sneen fæg stadig, og der var bælgmørkt, da han drejede af fra landevejen. Skovfogedhuset lå tæt ved en mose, og pludselig følte far, at han var ude i mosedynd. Nu gjaldt det livet.

På samme tid sad hans mor inde i stuen og tænkte på sin søn, der måske var ude i det frygtelige vejr. Pludselig begyndte deres lille gravhund at blive urolig, den løb hen til døren, skrabad på den og peb. Moderen gik da hen og lukkede døren op, mens hun sagde: »Kan du hente Carl, Pussy?« Hunden for højt gøende ned til mosen, og et øjeblik efter sprang den op ad far, mens den gøede af glæde. Således blev han frelst fra døden i mosen af deres lille hund.

Far havde som ung tømrer arbejdet på en del herregårde bl.a. Hald og Aunsbjerg, og han kunne fortælle så meget derfra, så vi følte os på kendt grund, når

vi senere læste Blichers noveller. Han havde også arbejdet i Vium, Thorning og Lysgaard. I denne egn havde han været med til at udgrave flere gravhøje, og vi havde derfor flere urner og bronceting, og navnlig flere stenøkser fra stenalderen. Det var ting, som bønderne ikke interesserede sig for; men far var meget glad for disse ting. Han fortalte også om, hvorledes de unge samledes – særlig lørdag aften – på Lyshøj, hvor de sang, mens en eller anden spillede harmonika, eller der fortaltes sagn fra egnen. Det var næsten som en fortsættelse af »E Bindstouw«.

Den herregård, han fortalte mest om, var dog Aunsbjerg. Her havde han været med til at opføre avlsbygningerne efter en brand – eller måske var det to gange. Det blev opklaret til sidst, at det var herremanden selv, der ved hjælp af en såkaldt »brandmaskine« havde afbrændt gården, mens han selv opholdt sig i Viborg. Den sidste gang blev det opklaret, ved at en karl fandt et tændt lys stående inde i halmen. Herremanden blev straffet, og nu kommer det mærkeligste: Da jeg var bladbud hos Grauert i Nørregade sidst i go-erne, havde vi der en kolportør, der kaldte sig Kraya. Da far en gang så ham, sagde han: »Det er den fhv. herremand på Aunsbjerg. Jeg kan kende ham trods det store skæg, han har lagt sig til«.

En sommer havde far arbejdet på den kendte herregård »Dragsholm« ved Holbæk. Her havde han sammen med inspektøren været med til at flytte eller afdække Jarlen af Bothwells kiste i Fårevejle kirke. Han så da det balsamerede lig, der så ud, som om manden kun sov. Men det mærkeligste for mig var dog, at jeg et halvt hundrede år senere talte med en af mine kolleger ved samme skole om Jarlen, som far havde flyttet. Da udbrød han: »Så har Deres far og min far arbejdet sammen der; for min far har fortalt det samme, han var nemlig inspektør på Dragsholm«.

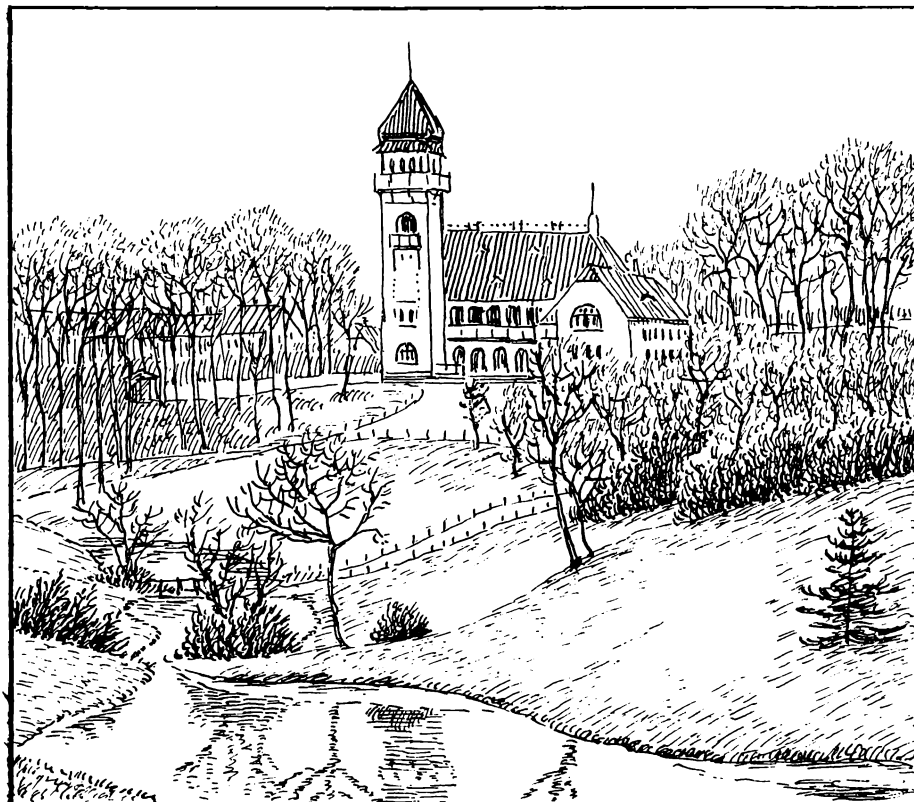
Skoletid

I 1892 kom jeg i skole. Jeg havde en tante, der var lærerinde, og hun havde indviet mig i bogstavernes og tallenes mysterium, så at jeg både kunne læse og regne, da jeg mødte i Nørrebroes Byskole ved Randers landevej. Det var en helt ny skole og efter den tids opfattelse meget moderne med en naturhistorisk samling bestående af en halv snes udstoppede fugle og enkelte små pattedyr og det, som vakte stor sensation, og af højremændene i byrådet blev betragtet som en utilbørlig luksus for de fattige unger, der skulle gå der: Der var brusebad! Havde man nogen sinde hørt før, at fattigmandsbørn skulle have gratis bad på skolen. (Da jeg i 1915 blev vikar på skolen, var jeg ikke så imponeret af fremskridtet; det viste sig nemlig, at vandet fra bruserne af sparsommelighed skulle bruges til fodvask i to store bassiner, og her sad børnene altså og brugte skyllevandet fra børnene under bruserne.

Som det var skik på alle skoler dengang, havde næsten alle lærerne øgenavne. Børn er meget lydøre for deres læreres særheder, og de – for det meste – harmløse øgenavne var ofte rammende i karakteristikken. Som lærer fik jeg selv et meget morsomt øgenavn. Jeg havde fuldskæg, og da jeg var vikar for en anden lærer med fuldskæg og som kaldtes Jesus, blev jeg kaldt Reserve-Jesus.

Overlæreren bar det pompøse navn »Ørnen«, og der var virkelig noget af ørnens hvasse blik, når han var vred. Mens vi var i de små klasser, skælvede vi for ham; men da vi blev større, opdagede vi snart, at han havde det som de store hunde, der nok gør truende, men sjældent bider.

Skoletiden var lagt således, at de fire store klasser var i skole fra 8–12, mens de to små klasser (forskoleklasserne kaldtes de) gik fra 2–6. Skolen stod altså delvis tom i middagstiden, dog var der en eftersidderklasse, og een gang om ugen var der tegning i en klasse fra 12–1; men det var frivilligt, og læreren var inspektøren fra Teknisk skole, Petersen, også kaldet »Sværte«. På Teknisk skole kaldtes han dog »Gangdjævelen«. Han var ellers en dejlig mand, som reddede mig fra at blive smidt ud af Teknisk skole, den første aften jeg var der. Jeg stod da og talte med en kammerat på trappen. Da kom forstanderen forbi; min kammerat hilste, uden at jeg lagde mærke til det. Da fór forstanderen (kaptajn Krebs) hen til mig og slog hatten af mig med udråbet: »Hvorfor hilser du ikke, knægt?« »På hvem?« spurgte jeg forfjamsket. »På mig naturligvis, ved du ikke, hvem jeg er?« »Nej,« svarede jeg spagt, »det er første gang, jeg er her på skolen.« »Du kan komme med mig ind på kontoret, så kan du blive smidt ud med det samme, vi kan ikke bruge den slags lømler her«. Og så måtte jeg med ind på kontoret. Her sad heldigvis min gamle lærer »Sværte« ved protokollen, og han fik da omstemt den strenge kaptajn ved at forklare ham, at jeg var en af hans flinkeste elever fra byskolen. Så slap jeg med en »advarsel«.

Udsigt ned over Vennelyst med tårnpavillonen.
Tegning af Victor Jensen 1906.

Men tilbage til Nørrebros Byskole: Jeg kan ikke huske min første dag her, men jeg husker tydeligt de første års vandringer om ad Vennelyst Boulevard, der nylig var anlagt. Navnlig hjemturen i efterårs- og vinteraftenernes mørke. Det syntes mig en lang og uhyggelig vandring, inden der kom et par lygter der, langs det høje, mørke stakit om »Vennelyst« og de dybe slugter på begge sider af Boulevarden. Mod nord lå Eskilds eng med den rislende bæk, der fortsatte gennem Vennelyst og dannede et par smådamme der. Senere blev engen opfyldt af byens store skraldemødding med de tusinder af rotter. Da engen var helt opfyldt, blev der kolonihaver. Nu ligger Fødselsanstaltens personalebygning der. I de første aftener kom vore mødre og hentede os; men senere måtte vi klare os selv.

Vi skutede os i vore tynde matrosbluser, når vi to og to med armene over hinandens skuldre og tornysteret på ryggen skyndte os hjem, ophedede af centralvarmen og de mange sydende gasblus i skolestuen.

Selve skolen var efter den tids skolebyggeri i mange måder fremragende, og stod man ved det høje plankeværk ved indgangen til den store legeplads, følte man sig meget lille og benøvet. Pladsen var belagt med et tykt lag ral, som altid gled ind i træskoene og sprøjtede langt omkring, når man løb. Der var plantet to rækker træer i drengenes skolegård, som efter tidens skik var afgrænset fra

pigernes gård med et højt plankeværk. En vandkumme med drikkebægre var anbragt i en åbning af plankeværket, så kunne den benyttes fra begge gårde. Der var også anbragt en port i plankeværket, så pigerne kunne gå over til den fælles gymnastiksal, der lå ved drengegården. Porten blev også benyttet af skraldemændene, når de skulle hente affald hos pigerne. Hvis dette skete i frikvarteret, stod drengene gerne og skuede ind i det forjættede land, og det var da en almindelig forlystelse at skubbe en kammerat ind til pigerne; men blev det opdaget af læreren – og navnlig af lærerinden, overgik der den uheldige den værste forsmædelse, der kunne times en dreng: Han blev sat til væggen i pigernes gård og måtte finde sig i at blive overbegloet af alle pigerne. Og naturligvis vankede der i tilgift »en sveder« : en eftersidningstime.

Den nederste del af gården op mod skolen var tabu. Her havde overlæreren sit kontor, og her sad han ofte og overskuede, at alt gik sømmeligt til, og ve den arme synder, der under legen eller af nysgerrighed vovede sig hen i nærheden af minimumstermometret, der var anbragt ved hans vindue. Mellem selve skolen og gymnastiksalen var et halvtag, hvorunder alle drengene blev stuvet sammen i regnvej, så de stod som sild i en tønde.

I selve gymnastiksalen regerede gymnastiklæreren, der var underofficer (sergent). Man havde dengang den mærkelige opfattelse, at en almindelig lærer ikke kunne undervise i gymnastik. Det var en hårdhændet gymnastik, der udøvedes, og børnene betragtedes og behandledes som rekrutter. De stående øvelser skulle udføres med »saft og kraft«, så det drønedes i salen. Ved hælhævning kunne sergenten få selv de tungeste elever til at stå på tærne som små balletdansere; han gik nemlig bagved og løftede dem op i de nederste nakkehår. Det var ikke så underligt, at vi altid bad far om at tage kraftigt fat med saksen, når han klippede os.

Og når sergenten havde stukket en bajer eller to for meget under vesten, kan det nok være, der blev fart i springene over hesten. Der blev altid brugt springbræt. Han stod nemlig ved siden af hesten med et spanskrør i hånden og hjalp dermed de uheldige over, som var »lidt tunge i enden«. »Gamle knag!« var hans yndlingsudtryk, når kammeraterne faldt.

Blandt lærerne var der gamle Pape, en lille rund herre, der til stor forundring for os sagde »du« til selve overlæreren. Et ikke særlig kønt eller velvalgt øgenavn til en anden lærer var »Tryne«. Han brugte altid udtrykket: »Du slappe knægt!« mens han – som et kærtegn – lod sine knoer lave buler i ens hovedskal. Han havde en mærkelig dyb stemme og rullede på »r«. Når han underviste i geografi om England, spurgte han gerne: »Nå, du slappe knægt. Har du hørt de større brrryggerheste rrrumle i Londons gader?« Om Londons tåge forklarede han, at den var så tyk, »at man kunne skære store blokke ud deraf og køre dem bort på en trrillebør. Ja, man kunne slå et søm i den og hænge sin hat og sin frakke på det«.

I en religionstime var nogle drenge blevet enige om at lave kommers med ham. Vi havde for om David og Goliath, og den dreng, der kom op i det stykke, der handlede om kampen mellem dem, skulle pludselig standse, når han kom til de ord, som Goliath sagde, da David kom mod ham kun bevæbnet med en kæp. Alt gik som beregnet, og da drengen standsede, udbrød »Tryne« utålmodig: »Nå, hvad sagde så Goliath?« Tavshed. Læreren greb til sidst spanskrøret,

Overlærer A. Müller (1847–1928).

A. Müller blev i 1893 ansat som overlærer – skoleinspektør – ved den nye skole på Nørrebrogade.

Om skolen hed det, at den »er en 3 etages bygning, som indeholder 18 klasseværelser samt særligt sanglokale, kontor for overlæreren, lærer- og lærerindeværelser, pedelbolig, lokaler til børnespisning, et badeværelse og et særligt gymnastikhus«.

Overlæreren blev lønnet med ca. 3.000 kr. årlig, mens årsindtægten for en fuldt beskæftiget arbejdsmand på de bedst lønnede pladser lå på godt 500 kr.

En lignende afstand ville i dag berettigede skoleinspektøren til ca. 180.000 kr. – og i 1893 var der ingen skatteprogression.

der altid stod i papirkassen ved katederet, og gik truende ned mod drengen, idet han gentog: »Hvad sagde så Goliat«. Pludselig fik drengen mæle, og idet han så vredt på læreren, råbte han: »Er jeg en hund, siden du kommer til mig med en kæp!« Det vakte naturligvis vild jubel i klassen, og knægten slap ikke for et par rap, skønt han højlydt bedyrede, at sådan stod der virkelig i bogen.

Tryne lå altid i karambolage med de store drenge fra Reginehøj's (Christiansbjerg nu) baggårde og Skovvejens kældere. Hans fjende nr. 1 var føromtalt Henrik Løve, som endog engang i et håndgemæng tilføjede ham et stort sår på håndfladen med sin jernbeslåede træsko.

Så var der lærer Schmidt, bitte Schmidt kaldet på grund af hans lidenhed. Han havde en mærkelig evne til at omgås de vanskelige drenge. Selve Henrik Løve var som voks i hans hænder. Og da Henrik flere år efter blev sendt til Amerika, skrev han ofte til sin gamle lærer og fortalte, hvordan det gik ham. Han endte for øvrigt som færgemand i Stilling (Solbjerg) sø for få år siden.

I de sidste par år, jeg gik i skole, kom en ny lærer, der adskilte sig fra de andre. Det var L. J. Hansen, hvis livsbane næsten var eventyrlig. Den strakte fra regimentsmusiker over lærer og senere kantor ved Domkirken for at ende som præst ved Tilst kirke. Med ham kom et frisk pust med den nye undervisningsform: Den fri gengivelse i stedet for den slaviske opremsning. Når han underviste i geografi, var det, som om porten blev slået op ud til den store verden. Han

SKOLETID

kunne fortælle, så øjnene stod stive i hovedet, og kinderne glødede af betagelse. Så var der stilhed i klassen.

Det fag, som interesserede mig mest – efter læsning: oplæsning, som jeg hurtig blev dygtig til, især vers – var dog tegning. Det var – som før fortalt – inspektøren fra Teknisk Skole, »Sværte« kaldet på grund af hans kulsorte skæg, der var vor lærer. Han havde en forkærlighed for drastiske løgnehistorier og de mærkelige ting, som kunne rummes i en drengelomme, oldsager kaldte vi dem.

Hvis en dreng havde pjækket fra den frivillige tegnetime efter skoletid, kunne han tordne løs; men hvis synderen kom med en fantastisk historie som grund til udeblivelsen, gled der et solstrejf over hans ansigt, der opklaredes af et smil: »Pragtfuld! Den har jeg aldrig hørt før«, udbød han, tog sin notesbog op af lommen og noterede den ned.

Hans kærlighed til »oldsager« benyttede vi os af engang, da vi var oppe på Galgebakken for at spille cricket i sidste time. Vi skulle naturligvis have hastet tilbage til skolen til ekstratimen, som vi elskede; men det var et dejligt vejr, og vi var trætte af spillet. Vi drev den af en halv times tid. Nu var gode råd dyre. Der ville blive ballade. Vi satte os alle 7 mand i en rundkreds og holdt »krigsråd«. Tilfældigt fik jeg en god idé ved at se en kammerat sidde og lege med et par

*Lærerpersonalet fra Nørrebrogades Skole
på udflugt til Thors Mølle i 1906.
Damen til venstre i det lyse overstykke
er frk. Agnes Tørring, som Victor Jensen satte så højt;
her i 1906 er hun blevet gift
med kollegaen Peter Lawaetz.*

træskoringe, som var faldet af hans træsko. »Vi må formilde »Sværte« med en fin ting til hans samling,« sagde jeg. »Hvad mener I, om vi samler en mængde træskoringe og laver en fin urkæde; så køber vi en tvebak og fæstner den til kæden som ur?« Ideen slog an, og vi fik travlt med at brække træskoringe af, og snart havde vi en alenlang urkæde. En krøsus havde 1 øre, og hos bageren blev indkøbt en krydder, som med en stump tynd ståltråd blev fæstnet til kæden. Vi var stolte og kry, da vi klokken godt halv eet holdt vort indtog i klassen.

Læreren lignede en tordensky, før regnen kommer. »Vores ur gik for sent,« sagde jeg uskyldigt som forklaring. »Storartet! pragtfuldt!« udbød han begejstret. »Aldrig før set magen!« og stolt lagde han hele herligheden ned i den skuffe, hvor han opbevarede sine »oldsager«. Mange år senere hørte jeg af en dreng, at han havde forevist kæden og fortalt dens historie til sine nye elever.

Pedellen var en meget stor og stærk mand, som vi havde megen respekt for. Han havde været rigtig betjent, og de »skulkere«, som han hentede i hjemmet, kunne købes billigt. Men til eksamen var pedellen rar. Han solgte slik fra vinduet til omklædningsværelset ved gymnastiksalen. Man kunne for 1 øre købe kæmpemæssige bismarcksklumper og blegrode sukkerstænger samt rigtige slikstænger (sirupsstænger i små kræmmerhuse); men det bedste af alt var dog »kødben«, en slags sirupstænger med nøddekerner i.

Ja, hvor var der festligt til eksamen, når vi stillede i vort fine tøj og med blankpudsede sko (nogle enkelte af de fattigste mødte dog i træsko), og vore forældre – eller i hvert fald vores mor – kom for at høre på os. Det var dog kun i de små klasser; da vi kom i de store klasser, ville vi nok have os frabedt at være »mordrenge«. Censorerne var gerne håndværksmestre fra byen – ikke som nu lærere. Deres indsigt i de forskellige fag har sikkert ikke været stor; men de fleste har vel kunnet læse indenad i de bøger, de fik stukket ud, og så tog de vist efter, hvor hurtigt man kunne lade munden løbe.

Engang imellem havde skolen besøg af en betjent, der skulle hente en dreng til ris på rådhuset, og da blev der stille i klassen, når den blege delinkvent blev ført ud. Somme tider havde skolen også besøg af en anden slags. Det var en høj, hvidskægget og alvorlig mand, selveste skoleinspektør Berthelsen (nu kaldes han skoledirektør). Så skulle der være ro på trapper og gange, ja, selv legen i gården blev dæmpet ned.

Et år kom en læge og undersøgte alle børnene for polypper; måske var det det første spæde anslag til skolelæger. Jeg husker endnu, hvor han kradsede med neglen bag ganen. Og de drenge, der spyttede blod efter undersøgelsen, fik stukket et bolsje i munden som »trøstpræmie«. Såvidt jeg husker, vaskede lægen kun sine hænder, når der var blod på dem. Synderlig hygiejnisk har det ikke været; men det tog man ikke så højtideligt. Da min far hørte beskrivelsen af undersøgelsen, fik han lejlighed til at bruge sin sædvanlige sentens: »Ja, offentlig hygiejne er noget svineri«. For øvrigt kunne en skolelæge nok have haft sin berettigelse dengang, da almindelige arbejdere ikke stod i nogen sygekasse, og man derfor kun sendte bud efter læge i meget alvorlige tilfælde, navnlig når difteri og tyfoid feber hærgede byen.

Til festligheder i skolen kendte vi ikke udover eksamen. Dog havde vi een gang sommerudflugt. Den gik til Hinnerup kro – et gudsførladt sted; men det var alligevel en stor oplevelse. Den 23. april 1894 fik vi fri fra skolen, fordi alle

lærerne skulle til begravelse. Det var oberst Dalgas – hedens opdyrker – der da blev begravet. Jeg husker endnu det mægtige ligtog, der tog sig sørgeligt ud i silende regn.

Jeg har ellers ikke mange gode minder fra min skoletid, der jo ligger før »barnets århundrede«. Disciplinen var hård; nu er den altfor blødsøden, altid fra den ene grøft og i den anden. Det, der har præget sig dybest i min erindring, er mærkeligt nok fra de to første år i underskolen, hvor vi havde lærerinder. Mine lærerinder var frk. Pommerencke og frk. Tørring (senere fru Lawaetz). De var begge bestemte; men hvor vi elskede dem for deres hjælpsomhed og aldrig svigtende tålmodighed, deres glade opmuntrende smil, når arbejdet skred.

Når jeg en vinteraften sidder alene i min stue, og stilheden ligesom koger i mine øren, hænder det, at jeg føler mig hensat til skolestuen, hvor gasblussene suser svagt, og stilheden samler sig i det sidste minut, hvor vi venter at høre fabriksfløjten fra H. P. Jensens støberi i Knudriisgade forkynde, at klokken mangler 3 minutter i 6. Så hører jeg frøkenen sige: »Så synger vi aftensangen!« Og alle vi småtrolde rejser os op, folder hænderne og synger med vore lyse barnestemmer:

Lyset slukkes, alt er stille,
hør i nåde, Gud, den lille!
Tak for dagen, tak for livet,
tak for alt, hvad du har givet.

Ved brandvæsenet

Helt fra min tidlige barndom har jeg haft forkærlighed for ildebrand, og den er jeg næsten født med, for min far var brandmand i reserven. Dengang i 90-erne var Århus brandvæsen slet ikke det, det er i dag. Der var en såkaldt brandkaptajn. Han hed Springborg og var en prægtig mand, statelig, med et stort flot fuldskæg og fuld af lune, navnlig til brandøvelserne i Munkegade på det sted, hvor nu brandstationen er. Hele brandkorpset bestod af 3-4 skomagere, der sad og flikkede sko på den lille brandstation på Ågade bygget op ad byens ældste toldbod, nu i »Den gamle By«. Desuden var der næstkommanderende, Herskind, manufakturhandler på Frederiksgade, også kaldet »Kære Ven« (lige så tyk som høj) og endelig 3de og 4de næst o.s.v., et par yngre mænd på stadsarkitektens og stadsingeniørens kontor. Men lad mig ikke glemme den næstvigtigste person blandt officererne. Det var skorstensfejer Jensen Bredal (hans søn blev senere brandchef). Endelig kom den store række af reservebrandmænd mest håndværkere: murere og (særlig) tømrere. Hele byområdet var delt i 4 linier. 4. linie havde sprøjte stående på Høegh Guldbergsgades kaserne. Den findes nu i »Den gamle By«.

Far hørte naturligvis til 4de linie. Jeg husker endnu, hvor ivrig jeg blev, når den lille elektriske alarmklokke hos os meldte brand. Så skulle en af os brødre hente far på hans arbejdsplads. Som regel arbejdede han nede i Medens tømmergaard – mellem Mejlgade, Nørrebrogade og Knudriisgade, senere kaldet Petersen og Jacobsens tømmerhandel, og efter Mejlborg-branden 1899, der begyndte i tømmergården, flyttet op på Randers landevej. Nu Århus tømmerhandel ved konsul Barnow.

Hvis det var om aftenen eller natten, brandmeldingen kom, var det ganske simpelt selve eventyret. Vi drenge vågnede altid ved uroen, sprang op af den lune seng og løb på bare ben og i vore stumpe skjorter for at hjælpe mor med at finde de grejer, far skulle have med foruden tøjet: hjelm, økse, bælte og redningsshuen, et reb der var rullet sammen som en pølse og toges over skulderen. Ja, hvor ofte har jeg ikke set mor ved køkkenlampens skær gå i sit sribede under-skørt og lægge fars branduniform frem: Frakken med de blanke knapper og benklæderne med den gule stribe langs sømmene. I et øjeblik havde hun skiftet selerne fra de daglige benklæder. Så hjalp hun ham frakken på, gav ham et kys og formanede ham om ikke at være dumdristig. Det sidste kunne nok være nødvendig, for den syge led han af.

Jeg glemmer aldrig den søndag formiddag, da far for værten, Kjærulff, i Vennelyst klatrede op i flagstangen på det høje tårn (denne pavillon brændte i 1908) for at sætte en ny flagline i flagknoppen. Den flagstang kunne jo være rædden. Vi drenge så far som en lille flue kravle ud af tagvinduet og klatre op

*Gennem Sølystgade ses mod Vennelyst-pavillon
og dens flagstang,
som Victor Jensens fader klatrede op i.
Drengene har roligt placeret sig i gadekrydset;
kom der en vogn, kunne dens rumlen over brostenene
høres langt bort. Var det en af de elegante vogne
med massive gummihjul,
skulle hestenes seletøj være forsynet med bjælder.*

ad den høje flagstang. Det kribledede i vore maver, mens han holdt sig fast med een hånd og satte linen ind med den anden, og vi drog et lettelsens suk, da han velbeholden forsvandt gennem tagvinduet og lukkede efter sig. Senere sad han og nød den bajer, som Kjærulff generøst gav ham for ulejligheden.

Når far en aften eller nat var gået – eller rettere løbet – op på kasernen, hvor brandvognen stod, lå vi og lyttede for at høre, hvor de kørte hen ad. Det kan nok være, den tunge vogn rumlede på de ujævne gader i nattestilheden. Somme tider kunne det vare temmelig længe, inden der blev samlet tilstrækkeligt mandskab til at køre den og drive pumpen. Der var naturligvis intet tudehorn på brandvognen. De var vist ikke opfundet endnu. Senere, da man fik hestetrukken brandvogn, havde man en klokke, som en brandmand sad og ringede med. Men i halvfemserne måtte brandmændene brøle sig frem. Det kunne nok være nødvendigt om natten efter kl. 12, når gadelygterne var slukket, og natvognene også kørte uden lygte. Det var jo ikke hyggeligt, om der skulle ske en kollision med en af dem.

Da vi – mine brødre og jeg – blev så gamle, at vi kunne gøre nytte, fik vi lov at komme ud med brandvognen, hvis der manglede mandskab. Fra en sådan tur mindes jeg, at vi kørte løbsk ned ad den stejle Guldbergsgade. Det var en sommeraften. De lyse nætter var på retur. Vi drenge havde som sædvanlig været oppe ved infanterikasernen for at se »jensernerne« strømme hjem, da retræten lød

kl. 10. Vi var næppe kommen hjem, før brandklokken lød, og i trav fulgte vi far op til kasernen. Vagten åbnede den store gitterport, og vi fik trukket brandvognen frem fra det lille skur, hvori den stod. Skomager Jensen fra Sjællandsgade 116 var kommet før os, og lidt efter kom Negendahl trampende i sine *for* store støvler. Man drøftede frem og tilbage, om man skulle vente, til der kom flere. Tømrer Schmidt ville far gerne have med; for de skomagere havde han ikke rigtig fidus til, særlig ikke Negendahl. Det blev besluttet at køre; for vi tre store drenge kunne nok gøre fyldest for et par mand. Så masede vi over kaserne­gårdens tykke lag ral og ud på gaden. Et øjeblik blev der spejdet efter, om der kom flere brandmænd; men så satte vi fart på ned ad Guldbergsgade.

Endnu kan jeg huske, hvordan vi var placeret ved brandvognen: Far og Negendahl havde fat på hver side af vognstangen, jeg trak i et reb ved siden af Negendahl, Albinus havde et reb ved siden af far, og Jensen og Nikolaj skubbede bagpå (eller holdt tilbage). Da vi nåede til Sølystgade, var vognen kommet i stærk fart, og ved Tunøporten mærkede vi, at den havde taget magten fra os, og nu havde vi det mest stejle stykke foran os. Vi var kørt løbsk.

Vognen raslede og skumplede med fantastisk larm, og gnisterne føg ud fra hjulenes jernringe, når de stødte mod en sten. Gennem larmen hørte jeg Negendahl stønne og råbe: »Jeg kan ikke følge med! Jeg kan ikke mere!« Hans store,

*En af brandvæsenets sprøjter –
som den Victor Jensen rykkede ud med.
Her fotograferet i Den gamle By;
i museets tekniske beskrivelse hedder det bl.a.:
»Vandbeholderen er af kobber . . .
bagest bærer vognen en kasse til værktøj.
Til sprøjten hører en læderslange
med strålerør af kobber med spids af messing.
Underdelen ca. 163 × 58 cm,
højden af beholderen ca. 49,5 cm«.*

tunge støvler generede ham, så han skovlede og truede med at falde. Jeg hørte far råbe: »Giv slip, mand! Spring til side!« Men da han ikke gjorde mine til at springe fra, så jeg far give ham et kraftigt puf, så han fløj ud til siden og styrtede til jorden. I næste nu susede vi drønende forbi, kun få tommer fra ham.

Det var frygtelige øjeblikke med den rasende fart. Sæt, at der kom en natvogn i vejen ved Nørregade! Det var umuligt at standse. Jeg kunne næppe få vejret, men søgte stadig at holde tilbage i rebet. Og far styrede alene. Da vi havde passeret den store kastanie ved restaurant »Nørrelyst« hjørnet af Nørregade og Nørrebrogade, nu Nørreport, havde vi endelig fået magt over brandvognen. Vi standede et øjeblik for at få vejret, og nu kom Negendahl travende efter os. Så var han da ikke kommet noget til.

Denne løbskørsel står uudslettelig i min erindring, men mærkeligt nok kan jeg slet ikke mindes, hvor branden var, eller hvad der senere hændte. Måske har far sendt os hjem.

Brandøvelserne var en hel folkeforlystelse. De blev holdt en aftenstund eller en søndag formiddag på den plads i Munkegade, hvor nu brandstationen findes. Her var rejst et højt firkantet trætårn tæt op til træerne ved koppelazaretten (her ligger nu Samsøgades skole). Dette tårn væltede under den stærke julestorm 1902 og blev senere erstattet med et andet trætårn, der dog kun var skelettet af en husfacade omtrent på den plads, hvor nu øvelses- og slangetårnet er.

Det var næsten altid kaptajn Springborg, der ledede øvelserne, bistået af muremester Magnus Nielsen (kaldet kong Magnus). Brandsvendene skulle tre og tre sætte deres stiger, der øverst var forsynet med en jernnæse med modhager, i nederste vinduesåbninger, derpå løbe op, springe ind ad vinduet og løfte deres stige op til næste etage o. s. v., til de nåede taget. Herfra blev der så sprøjtet – ofte ud over publikum. Det hele gik som regel hurtigt og sikkert; men det kunne ske, at en og anden kludrede, og så fik han en ordentlig skylle af »Springkaptajnen«, der altid stod med et lunt blink i øjet, og et vældigt hurra af drengene.

Det morsomste og mest spændende var dog øvelserne med redningsslangen, en lang sejldugspose (åben i begge ender), der blev fastgjort i øverste etage. Heri skulle brandsvendene kaste sig en efter en og glide ned mod jorden, hvor 4 brandmænd holdt fast og tog imod, når de kom susende ud. Den sidste og værste øvelse var dog springet ned i redningssejlet. En halv snes mand holdt i kanten af en stor rund presenning, og nu skulle brandmændene en efter en springe ned i den, først fra nederste etage siden højere oppe fra. Helt oppe fra taget i 3die sals højde – var der kun et par, der turde; men naturligvis var far den ene.

Selve sprøjteøvelserne var vel nok de mest morsomme, navnlig for de publikummer, som slap uden at få en våd trøje. Det synes for resten at være en gammel forlystelse for sprøjteførerne at sende en stråle ud over tilskuerne, hvis man kan tro den gamle tandlæge Visby, der har lavet de herlige akvareller, som findes i »Den gamle By«. »En sprøjteøvelse på Store Torv« hedder en af dem og viser brandvæsenet opstillet ved »Det store Apotek«, som man kaldte Løve-Apoteket i ældre tid. For knap 100 år siden foregik brandvagten om natten i selve Domkirkens tårn fra »vægterstolen«, en lille altan oppe under uret. Brandvagten skulle, når han opdagede en brand, hænge en tændt lygte ud til den side, hvor det brændte, og så klemte med klokkerne. Dette skete helt til 1879; derefter oprettedes

brandvagt på Ågade om dagen til kl. 10 aften. Nøglen til sprøjtehuset opbevarede i nogle år hos en gæstgiver tæt ved; men han blev snart ked af det natterod, fordi han ofte blev vækket af lystige unge mennesker, der kom fra nattesvir. De spurgte ham højtideligt, om han nu også passede godt på nøglen. Så blev den – betegnende for den tids godtroenhed – hængt op på portstolpen ved den lille brandstation.

I 1904–05 toges den nye brandstation i Munkegade i brug, og da åen blev overdækket, blev den gamle brandstation nedbrudt. Da den gamle kirkegård, hvor nu rådhuset ligger, blev sløjfet, blev det lille empire sprøjtehus ved kirkegårdsmuren ud til Frederiksallé nedbrudt og genopført i »Den gamle By«. Dette lille hus havde oprindelig været købmændenes lighus.

Her i denne lille smukke bygning opbevares nu den gamle sprøjte fra 4de linie, hvis løbskkørsel jeg har skildret. Hvor blev jeg forbavset, da jeg efter så mange års forløb genså den. I min erindring stod den som en fantastisk kolos,

*Fra brandstationen på Ågade.
Billedet må være taget efter 1896,
idet man det år for første gang bevilgede penge
til at leje en hest;
tre år senere afsattes på budgettet
en sum til leje af en cykel til brandinspektøren.
Den nye brandstation i Ny Munkegade
blev taget i brug i 1904.*

Sprøjterne prøves – den Visby-akvarel, som Victor Jensen omtaler. Vi er nu på Store Torv i 1850'erne eller -60'erne. Sprøjten er rettet mod Løve Apoteket, der senere blev stærkt ombygget. Til venstre overvåger en gruppe honoratiores, at øvelsen forløber tilfredsstillende.

nærmest på størrelse som en flytteomnibus og så – nå ja, sådan går det vist altid, når man som voksen genser noget, man har set som barn.

For en dreng vil brandmandens raske færd altid være omgivet af en helteglorie, og hver gang det motoriserede slukningstog suser tudende gennem gaderne, hopper hjertet i alle raske drenge af betagelse. Og dog synes *jeg* næsten, at en brandudrykning for 25 år siden var et langt skønnere syn. De pragtfulde heste, man havde, flintrede gennem gaderne, skælvende af iver. Der var en storslået kraftudfoldelse i de galopperende hestes jernbeslagne hoves drøn mod stenbroen. De flyvende manker, de lynende øjne og de udspilede næsebor gav dem et udtryk af den mest levende energi, selve inkarnationen af dyrisk kraft. Nå, hver tid har sine idealer og sin form for kraftudfoldelse. For mig står endnu løbskkørselen med den lille brandsprøjte som noget af det mest fantastiske, ja, som selve eventyret. For *der* var jeg jo selv med.

Med blade byen rundt

I vor tid findes ikke mere bladdrenge som i 90-erne. Nu går man ind i en såkaldt kiosk og køber de blade, man ønsker; men i min barndom fandtes der her i byen to bladforretninger, en for nordre bydel i Nørregade 35. Det var Grauert. På Frederiksgade (Frederiksport) lige over for »Den gamle kirkegård« boede P. Jensen. Han havde mest sine kunder på Frederiksberg; men hans forretning var ikke så stor som Grauerts, der havde 10 bude eller bladdrenge, som de hed dengang, senere kom han op på 15–20 bude.

Jeg vil her fortælle lidt om, hvad en bladdreng kunne opleve i 90-ernes Århus. Det er ikke store begivenheder, kun små træk, der dog samlet giver et billede af det daglige liv i byen, der på den tid var lille, men hyggelig. Og næsten alle de mennesker, jeg havde ærinde til, var rare og medfølelse, især i de strenge vinterdage. Det er, som om menneskene kun bliver mere udeltagende og mindre hjertelige, jo større byen bliver, eller er det tiden, hvor man har det langt bedre, der gør, at enhver er sig selv nok?

Det var et strengt job at være bladdreng i 90-erne. Kilometer efter kilometer måtte man trave med den sorte mappe under armen, en mappe, der med sine 200 blade kunne veje ca. 20 pd. »Turen« kunne vare fra 1½ til 9 om aftenen, og når man kom hjem til Grauert, skulle der gøres regnskab. Var man den sidste af den halve snes drenge, og det var jeg gerne, fordi jeg havde den længste tur, kunne klokken blive over 10, inden det var fyraften. – På den tid gik folk næsten altid i seng kl. 10, fordi de skulle op ved 5-tiden.

Min tur strakte sig over 22 gader og gyder fra Paradisgade, Studsgade, Tværgade (nu fejlagtigt kaldet Nørreport) Mejlgade, Kystvejen, Havnegade, Skolegade, Revet, Mindebro og Mindegade, Dynkarken, Ridderstræde, Toldbodgade, Spanien, Hadsherredsvej, Grønland, Sønderalle, Fredensgade, Rosenkrantzgade, Amaliegade, Østergade og Søndergade, hvor jeg endte ved Clemensbro.

Af de blade, jeg omdelte til abonnenterne, var der flest af »Familie-Journalen« (10 øre), dernæst »Ugens Nyheder« (8 øre), »Hjemme og Ude« (5 øre), et lille hefte med fortsatte romaner, og »Dansk Børnetidende« (4 øre). Det udgik her fra Århus og ejedes af en Århuslærer, Gundersen. For de mere velhavende var der Christiansens Serier, der indeholdt bl. a. Kaptajn Marrayts romaner (30 øre) – ak, hvor ofte har jeg ikke siddet på en trappesten og frydet mig over det glittede papir og de skønne illustrationer, og læst lidt her og der om Peter Simple og de andre gæve søgutter, mens mine sko, som jeg forlængst var vokset fra, stod ved siden af mig. Vi havde det hjemme som i de fleste arbejderhjem, at skoene gik i arv fra den ældste til de yngre. Desværre var jeg den yngste, men den største, så skoene var gerne for små, når de nåede mig. Et par krumme tær har jeg endnu som erindring fra denne tid.

Men det blad, som (jeg erkender det med ruelse) mest optog mig og skaffede mig mangt et gys, når jeg en sildig og mørk aften måtte gennem skumle baggårde og op ad mørke trapper, var dog »Revuen«, Louis de Moulins Revue, som dens flotklingende navn lød, med sine grufulde røverromaner og morderiske billeder (den tids »kulørt lecture«). Det var – typisk nok – mest bagerkarle og lærlinge, der holdt det blad.

Een gang var der noget særligt på Mejlgade, der optog mig, så jeg kom meget sent hjem. Det var i august 1899, da tømmergården og »Mejlborg« brændte. Ved 2-tiden, da jeg kom derhen, var gaden spærret fra Tværgade til Østbanen, så jeg slap for denne strækning. Jeg stod længe og så på brandmændenes kamp for at redde spritfabrikken og Mejlborg. Gnister og mægtige flammer slog over gaden fra tømmergården, og varmen sprængte vinduerne i det store nye kompleks. Hele gaden flød i vand, og der var en råben og skrigen af de udkommanderede soldater og beboerne, der søgte at redde det værdifuldeste af deres indbo. Det var som et vældigt ragnarok af ild og røg, og vand flød over hele gaden. Til sidst blev også Tværgade spærret af soldater og politi, og så måtte også jeg forsvinde, så nødig jeg end vilde.

Inde på den lille St. Olufs kirkegård sad jeg ofte på min tur og fortærede kagesmuld, som jeg formedelst 2 øre havde erhvervet mig ved en Mejlgadebager. Jeg fik altid min hue halvfuld, og der var mange rare sager: Rosiner, mandler, halve konditorkager; men særlig krummerne fra 5 øres kagerne var kræs. Det var ikke alle bagernes kagesmuld, jeg ville købe. Der var en bager på Mindebro, hvor jeg havde set hvilket griseri, der fandt sted der. En dag, jeg var med »Revuen« til bagerkarlen, så jeg, hvordan han æltede rugbrødsdejgen i det 4–5 alen lange trug. Han sprang op i dejtruget med sine snavsede fødder og æltede dejgen ved at løbe frem og tilbage. Siden den dag kunne jeg ikke spise bagerens brød. I det hele taget var bagersvende og særlig karlene bekendt for at være nogle værre grise. Selve bagerierne var ofte tilholdssted for mængder af fårekylinger, og der var tit en piben af de lyssky dyr i alle revner og sprækker. Tit fandt man også et dyr i brødet og undertiden også en tygget skrå, som svenden havde spyttet ud, så den var havnet i dejgen.

På St. Olufs kirkegård, der henlå i en miserabel tilstand, mødtes alle havnens »pælerammere« : de drukkenbolte, som holdt til ved havnen og hentede en pægl brændevin mange gange om dagen. Det var den tids »spritere«. Den mest kendte af dem hed Alrø, han kvaltes senere i sin opkastning. Det var ellers fredelige folk, som ikke gjorde en kat fortræd, men var værst mod sig selv. Det kunne også hænde, at jeg først gjorde hvil på Skolebakken, som nu er afgravet og bebygget. Her stod en lang række bænke, og der var skygge på varme sommerdage fra de to rækker træer. Neden for kampestenmuren (ca. 2–3 alen høj) holdt kapervogne, og for enden ved den smalle Skolegyde var der en vandpost og et trug, så hestene her kunne slukke deres tørst. De århusianske droskeheste var altid smukke og velholdte og ikke sådanne stakler, som jeg nogle år senere så i København. Når hestene havde drukket, fik de muleposen på. Herude på Skolebakken kunne man altid træffe »Gamle Sverrig«. Det var en eenbenet svensker, der fik en lille pension fra staten, fordi han var blevet lemlæstet ved Hansted-togulykken. Han hed Persson, men vi drenge hilste ham altid med et: »God dag, gamle Sverrig!« og han svarede da altid: »God dag, unge Danmark!«

*Sider fr
Dansk .
et af de
Victor ;
i tasken
redigere
af Søren
(1845-
i mange
Paradis,
Historie
støvelepu
for tiden
ofte let .
borneble*

Dansk

Børne Tidende

WALDOR & I.

Nr. 25 18 Marts.

Redigeret
af
Lærer S. Gundersen, Aarhus.

10. Aarg. 1899.

Støvlepudsøren.

(Med Billede.)

aa, hvilket tungt Efteraar det havde været for Fru Vig. Hendes Mand havde ligget længe syg; hun havde vaaget saa mangen lang Nat ved hans Seng, og Børnene maatte lifte sig omkring paa Lærerne for ikke at forstyrre den syge.

Men tungest var det dog, da hun stod ved Sengen, og hendes kære Mand laa der kold og stiv, han som hun havde holdt saa ufigelig af, og som havde været hendes Livs Støtte i saa mange Aar. Og hvor bittert græd ikke de imaa, da de kom ind og saa den kære Fader ligge der som Vig, han paa hvis Knæ de saa mangen Gang havde siddet, og hvis trofaste Faderhjerter de saa ofte havde følt banke!

En seks—syv Dage senere blev Fuldmægtig Vig begravet. Hans ældste Søn E igil havde gaaet ved Præstens Side lige efter den sorte blomstermykkede Kiste og af bedste Evne søgt at tvinge Graaben tilbage, da han stod ved den aabne Grav og hørte de tre Skuffer Jord falde paa den Kiste, som indeholdt de jordfiste Levninger af hans kære Fader.

Nu sad E igil atter hjemme paa Kammeret og læste paa sine Veksler. Han læste og han læste, skønt det var vanskeligt at saa Tankerne bort fra den kære Fader; atter og atter kom de op og forstyrrede ham i Læsningen; men han vilde læse, han vilde være flink — han havde dobbelt Grund til det nu: han vilde blive en rigtig flink Dreng, som snart kunde komme til at hjælpe sin takfæls Moder og sine imaa Søstende.

Og han læste baade den Dag og mange andre Dage, lige efter Uge og var stadig en af de flinkeste Drengene i sin Klasse.

Saa var det op mod Jul. Da var det, at Moderen en Dag tog og løstede den store Dreng op paa sit Skød, klappede ham først nogle Gange kærligt hen over Hovedet og sagde derpaa med Taarer i Øjnene:

„E igil, min kære Dreng, du maa ikke blive ked af det; men jeg maa sige dig det. Du kan

ikke gaa i Betalingsstolen længere end til Jul; jeg har ikke saa meget, at jeg kan betale Skolepengene for dig. Du skalde vide, hvor ondt det er for mig; men jeg ved ikke nogen Maade at klare det paa.“

Hun fik ikke sagt mere; Graaden kvalte hendes Stemme

Det var et tungt Slag for E igil. Ikke længere gaa i Betalingsstolen! Alle hans Drømme den sidste Maaned vare dermed slukkede. Hvorledes havde han ikke atter og atter frejdet sig ved Tanken om den gode Eksamen, han engang skalde faa, og hvorledes han saa skalde faa sig en Kontorpost og snart hjælpe den kære Moder og lønne hende lidt for al hendes Kærlighed! Men slutte Skolen nu! Han syntes, det var saa skrækkeligt at tænke paa; men for ikke at gøre Moderen endnu mere bedrøvet, begyndte han hverken at græde eller komme med Klageudbrud. Tværtimod; nu var det ham, som klappede Moderen og sagde:

„Kære Moder, du maa ikke græde!“

I dette Øjeblik havde han aldeles glemt sig selv og tænkte kun paa, hvorledes han bedst skalde kunne trøste sin kære, kære Moder og gøre noget for, at hun kunde blive lykkelig.

Men den Aften havde han vanskeligt ved at sove. Han laa vaagen baade en og to Timer og tænkte frem og tilbage, om han ikke kunde finde paa Raad. Han vilde saa nødig slutte Skolen. Kunde det da ikke være muligt at finde en eller anden Udvej? Nej, alt syntes lukket for ham, og da Træthedens fik Overhaand, og han sov ind, var han ikke kommen det mindste længere, end da han lagde sig om Aftenen.

Han skyndte sig næste Morgen som sædvanlig afsted til Skolen med sine Bøger under Armen. Da mødte han paa Bejen Reinert Olsen; det var en noget ældre Dreng end han, men som han kendte godt; thi han var Bydreng i Hotellet ved Siden af E igils Hjem, pudsede de rejsendes Støvler og gif Vrinder for at tjene en lille Skilling; hans Moder var Sømandsenke og kunde nok trænge til, at Drengen tjente lidt.

Reinert var i Dag saa fin, havde nye blaa Klæder paa og var næsten ikke til at kende igen.

„Hvor skal du hen nu?“ spurgte E igil.
„Jeg skal til Søs!“

„Til Søs nu! Er det ikke nu, alle Søfolk kommer hjem? Og da skal du ud!“

„Ja! Har faaet Hyre med Skipper Abrahamsen. Han er ikke bange for at være paa Søen om Vintere!“

Egil blev staaende en Stund og snakkede med ham. Men da han kort efter sad paa Skolebænken, faldt det ikke saa let for ham at være opmærksom; han havde faaet noget at tænke paa, som han ikke kunde faa ud af sit Hoved. Og Læreren kunde ikke begribe, hvad der var i Vejen med Egil; da han engang rettede et Spørgsmaal til ham, kom han med et Svar, som viste, at Drengen slet ikke vidste, hvad man talte om. Og det var noget, som han aller mindst var vant til af Egil Vig.

Det var Samtalen med Reinert Olsen, som saaledes optog Egils Tanker. Reinert skulde altsaa ikke længere være paa Hotellet. Som et Løn var der gaaet gennem Egils Hoved: Mon der ikke her kunde være en Stilling at tjene, saa det kunde være muligt at fortsætte paa Skolen; kun staa en Del før op om Morgenens! Han sad og tænkte med Angest paa, at maatte allerede en anden Dreng havde faaet Løfte om at blive Reinerts Efterfølger paa Hotellet. Og sjelden havde han følt saadan Glæde over, at Skolen endelig var færdig, som da han den Dag skyndte sig hjem til sin Moder for at tale med hende om Sagen.

* * *

Det var allerede et Stykke ind i Februar Maaned, og Egil gik endnu paa Skolen. Han var den samme slittige Elev, som Lærerne syntes, det var en Fornøjelse at arbejde med, og som stadig gjorde udmærkede Fremstridt.

Men i den sidste Tid hørte han undertiden, at man haanende raabte efter ham: „Blanksværte!“ Ja, der var nogle af Drengene, som havde faaet Nys om, at Egil hver Morgen pudjede Støvlerne for de rejsende paa Hotellet, og saa havde en ond Tunge givet ham Ogenavnet: „Blanksværte.“ Egil lod, som om han ikke mærkede det; men han fik oftere og oftere sit nye Ogenavn at høre — fra ondskabssfulde Dreng, hvem det frydede at kunne haane den flinke Dreng, og fra Smaadrenge, som gjorde det i Tankeløsbed uden at mene noget med det.

De vogtede sig naturligtvis for at bruge Ogenavne, naar Lærerne hørte paa det, og der gik en Tid, førend nogen af disse havde Anelse om, hvad deres kære Elev maatte døje.

Men saa havde en af Lærerne en lille Dreng paa Skolen. Han var i en af de nederste Klasser og var en trofaldig lille Fyr. En Dag, som han sad ved Middagsbordet hjemme, fortalte han:

„Tænk, de kalder Egil Vig for „Blanksværte,“ og han pudser Støvler paa Hotellet hver eneste Dag.“

Dette var noget Nytt for Læreren. Han undersøgte Sagen, og alt kom for Dagens Lys. Han fik Læreren i Djuene, da han hørte om, hvorledes Egil sled for at kunne gaa paa Skolen. Hver Morgen var han oppe mindst én Time før sine Kammerater og pudjede Støvler og bar Brænde op paa Hotellet. O, hvilken prægtig Dreng det maatte være. Og saa harmfuld som Læreren blev ved Tanken om, at man endog haanede den brave Dreng og gav ham Ogenavn. Havde han været glad ved Drengen før, saa blev han det dobbelt fra denne Stund.

Nogle Dage senere var Egil en Dag hjemme fra Skolen, da han var en Del fortalet. Men da benyttede Læreren Anledningen til at tale med dem om Egil, og hvilken sjælden Dreng han var. Han stilsede saa levende for dem, hvor stammelig det var at gøre Nar af en saadan Dreng og at give ham Ogenavn. Og han talte saa varmt, at flere af Drengene sad der med Graaden i Halsen.

Fra den Dag hørte Egil aldrig mere, at nogen kaldte ham „Blanksværte,“ men han skulde heller ikke længe behøve at pudse Støvler og bære Brænde for at kunne gaa paa Skolen. Den samme Lærer, som først havde faaet at vide om Egil og hans Ogenavn, fik nogle formuende Venner til at hjælpe den brave Dreng og hans Moder, saa de havde hvad de behøvede. Og det var ikke frit for, at der fra nu af kvilede et Slags Helteskær over Egil Vig; især de hungre Drengene saa næsten med Beundring og til ham, og det fortjente han ogsaa.

O. B.

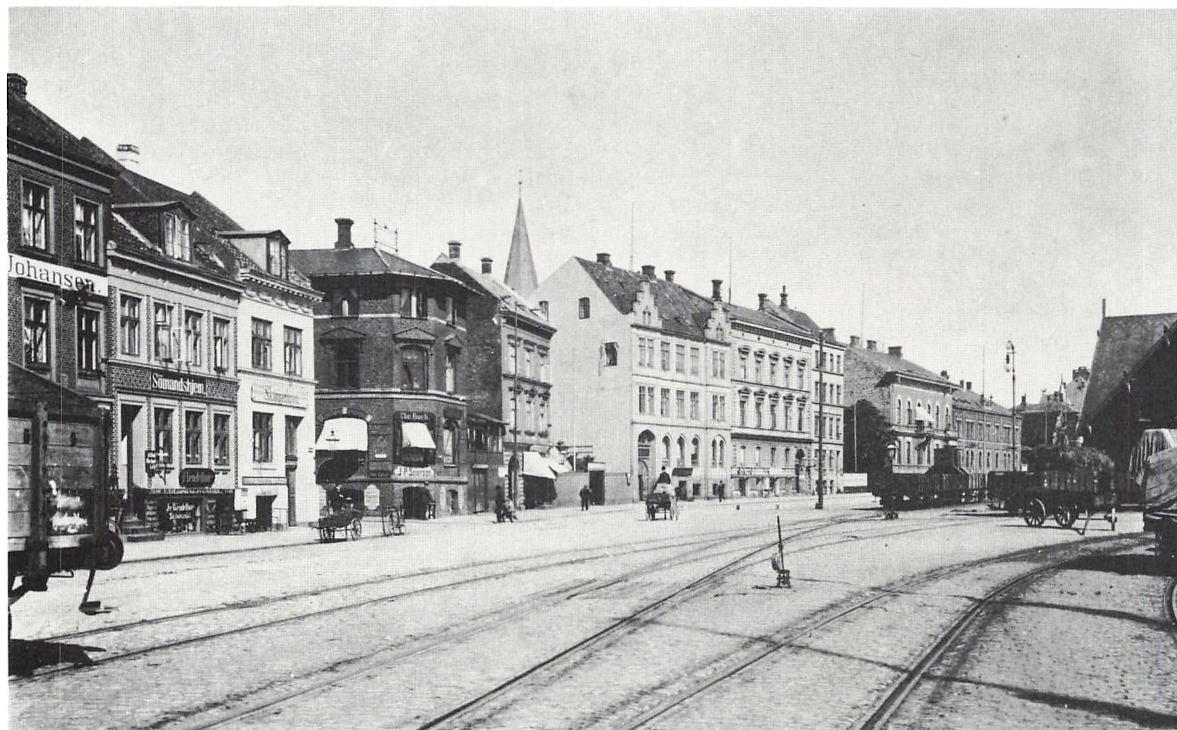
====

Han havde en lille bronzemedalje på brystet og fortalte, at han havde været med i 64-krigen. Med en af sine stokke viste han gerne, hvordan han havde spiddet tyskerne på sin bajonet. Jeg forstod ikke ret meget af hans pral, men søgte at le på de rigtige steder ved at følge hans minespil.

På hjørnet ved det lange plankeværk, der løb langs haverne, stod der næsten altid en lirekassemand, positivspiller kaldtes de senere. Han var veteran fra 64 og manglede den ene arm. Han bar endnu sin gamle soldaterkasket. I det hele taget så man mange veteraner som lirekassemænd; det var den tids måde at pensionere veteranerne på. Måske var det ikke så galt endda. På min første rejse i Tyskland traf jeg i 1905 i Hannover en veteran, der foreviste Sejerssøjlen der, og i Wittenberg traf jeg i 1912 på Herberge zur Heimath en lirekassemand, der også var veteran fra 64-krigen og 70-krigen mod Frankrig. Så tyskerne har altså også brugt en nem og billig måde at pensionere på.

Jeg gav næsten altid en zøre til lirekassemanden af mine små drikkepenge. For nutidens øren lyder det ikke af ret meget; men man kunne få ikke så lidt for en zøre. Jeg har allerede omtalt kagesmuld, der altså var affald fra kager, der gik i stykker; men det bedste, en dreng kunne få, var dog rugpebernødder. Alle bagere bagte selv rugbrød dengang, og af spille-dejgen lavede lærlingen lange runde strimler, som blev skåret til pebernødder. De var så hårde, at man

*Havnegade. Som Victor Jensen beretter:
præget af de mange småbevertninger;
dertil Sømandshjemmet i nr. 38
og skibsprovanteringsforretninger.
Trækvogne var en fast del af tidens gadebillede.*

måtte have dem i munden i længere tid, inden man kunne knase og tygge dem. Derved blev stivelsen omdannet til sukker, så de smagte sødt. For 2 øre peber-
nødder kunne man have glæde af i flere dage. Ved købmanden kunne man for 2 øre købe johannesbrød og lakridsrod. Det første var lange brune bælg, som var søde indeni og havde kærner, der var så hårde, at man kunne tygge på dem i timevis. Lakridsroden holdt maven i orden og var morsom at gå og tygge på.

Men jeg måtte videre ad Havnegade. Den første abonnent her var madam Jespersen. Hun sad i sommertiden uden for sin bolig (den anden eller tredje bygning fra Skolegyde) med en vældig kurv fyldt med alskens herligheder af sukkergodt og honningkager og med store kræmmerhuse med kirsebær, når den tid var. Alle børn kendte den lille trivelige kone med det gode humør og det elskelige smil. Hun var et herligt menneske, som jeg ofte fik en lille sludder med, da jeg blev voksen. Hun havde da fået en lille bod opført på stedet. Om vinteren, når jeg frysede i min tynde bluse (overfrakke var da et ukendt begreb for en dreng) kom op til hende, havde hun altid varm kaffe parat til mig. Ja, jeg tror ligefrem, hun havde henlagt sin eftermiddagskaffetår til det tidspunkt, da jeg kunne ventes. Jeg ser hende endnu for mig sidde og puste på knaldtåren i underkoppen. Hun så på mig med sit hjertevarme smil og nikkede, som om hun ville sige: Ja ja, vi to ved, hvad det vil sige at være ude i al slags vejr.

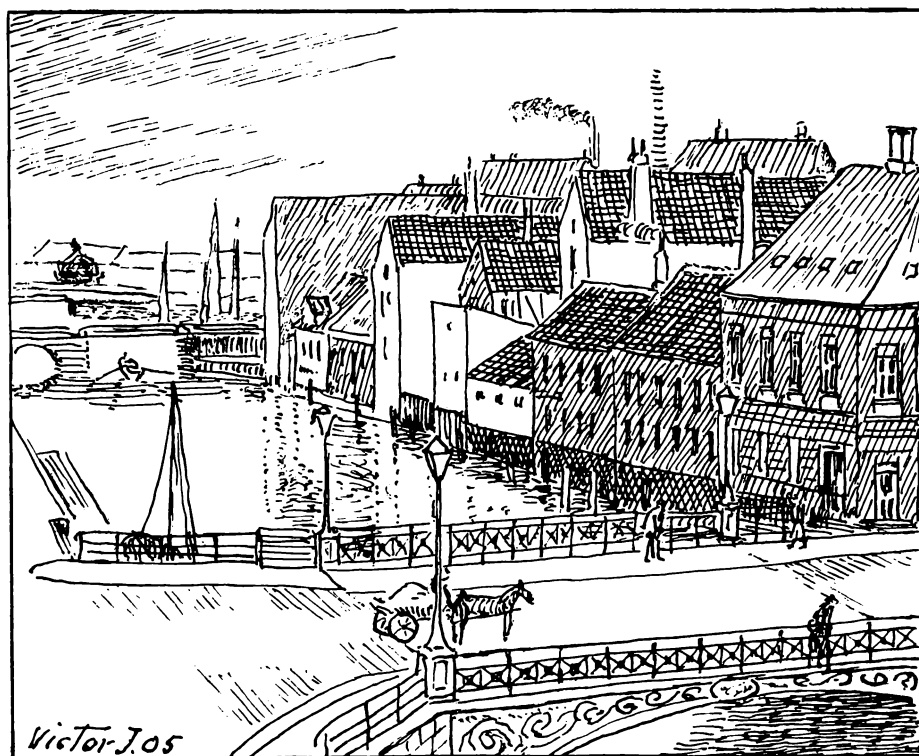
I Havnegade var der næsten beværtning i hver kælder, og til de fleste af dem havde jeg ærinde. Når man åbnede døren til en sådan beværtning, slog en os af brændevin, kaffe og dårlig tobak en i møde, så man næsten tabte vejret, og så var der en snakken og råben på alverdens tungemål. Det var jo mest søfolk, der kom her. Ofte sad svenske eller finske søfolk og spillede deres hjemlands muntre valse eller vemodige folkemelodier på mundharpe eller harmonika. Af og til var der en sømand, der ville købe et blad, men det kunne jo ikke lade sig gøre, da alle bladene var forudbestilt. Så stak de mig en 2 eller 5 øre. Ja, engang var der en søulk, der lagde en hel krone på bordet til mig; men den turde jeg naturligvis ikke tage imod. En hel krone! Det var en hel uges løn for mig. Da jeg ville gå, puttede han sølvkronen i min bluselomme, og da jeg gav ham hånden for at takke, lo han og klappede mig på hovedet. Måske har han selv haft en dreng derhjemme. Jeg *gik* ikke, men *fløj* videre på min tur, og snart stod jeg på Mindebro og så på det travle liv, der udfoldede sig nede på åen ved fiskernes landingsplads.

Om foråret kom sandmanden langsomt roende med sit store læs af skinnende hvidt havsand, om sommeren slog en kunstmaler sig ofte ned på selve Mindebro og malede det karakteristiske åbillede (som nu desværre er forsvundet) med den vedbendklædte gavl, den gamle toldbod, fiskerbådene, der lå langs den lange træbro, og fiskerne, der sad der og bødede deres garn. Når efteråret meldte sig, kom pære- og kartoffelskuderne fra Mols og Samsø og lagde til ved den anden side af Mindebro. Ved vintertid var der mere stille ved åen, når sneen lå over de indefrosne mudderpramme og selve »Mudderbaren« (muddermaskinen), som lå fortøjet ved de tykke pæle, der – ligesom i Venedig – var nedrammet i åbunden. Jo, der var herligt ved Mindebro til alle årets tider. Udviklingen – denne molok – har slugt alle de dejlige å-idyller og kun givet os sten og cement i stedet.

På hjørnet af Mindebro og Mindegade lå »Øjet«. Her residerede »Diamant-Kjær« (el. Kier). I stuen var der restaurant – ikke beværtning; »Diamant-Kjær« havde vel nok levemåde. Det var ikke for almindelige søfolk at komme her; for priserne var høje. Det var beregnet for sø-officerer: kaptajner, maskinmestre o.l. På første sal lå varieteen – kaldet »Øjet«, hvor et par danske eller svenske syngepiger kvadrede efter bedste evne og spjattede lidt med benene. Kun een gang så jeg selve direktøren. Det var en søndag formiddag (for selvfølgelig havde vi drenge ikke fri om søndagen, da skulle vi ud med de blade, vi ikke var kommet af med i ugens løb, og opkræve de penge, hvor vi havde givet kredit). Jeg var ved en fejltagelse kommet op på første sal, hvor hr. Kjær var ved at oplære en debutant i at spjætte med benene på den rigtige måde. Jeg blev meget benovet, da han betydede mig, at jeg skulle forsvinde, dels ved hans hvasse blik, dels ved at se de ringbesatte fingre, der lynede af »diamanter«.

Fra Mindegade nåede jeg til Ridderstræde, denne lille blindtarm med det klingende navn, som nu også er ved at forsvinde. Den var beboet af fiskere eller fiskerenker; men hvor var det herlige mennesker, der boede i disse lilleputhuse.

*Mindebro – tegnet af Victor Jensen 1906.
Med åoverdækningen forsvandt Mindebroen, som nu erindres
i gadenavnet Mindebrogade.
Broen på tegningen er fra 1896; men der havde
været en mindebro siden 1634.
Minde betød munding, altså havnens munding,
som i middelalderen var omtrent på dette sted;
ved opsanding voksede havkanten længere og længere ud.*

*Sluppens »admiral« Kresten Scheibye,
hvis enke Victor Jensen besøgte i Ridderstræde.
Tegningen fra 1897 er efter et fotografi;
Scheibye døde i 1896 og var uden for admiralstjenesten
dampskibsdrager.*

I mange af dem lugtede der af hav og tjære, navnlig om vinteren, når fiskerne sad hjemme og bødede garn.

Omtrent midt i strædet boede – såvidt jeg husker – »admiralinden«. Selve admiralen døde vistnok det første år, jeg kom her. Admiral Scheibye var kun admiral een dag om året: Fastelavnsmandag. Da sad han højt til vejrs og dirigerede »Sluppen«, når den drog gennem byens gader i et festligt optog. Og hvor var jeg betaget af admiralens ærefrygtindgydende store, hvide skæg, de gyldne epauletter og den flotte admiralshat.

Madam Scheibye var den sødeste lille bedstemortype, når hun sad på forhøjningen ved vinduet og strikkede. På hovedet havde hun en snehvid kappe, som mange gamle kvinder havde på den tid. Der var så rent og pænt i den lille bitte stue. Ved den ene væg stod en meget gammel kommode med et skib i en flaske, flankeret af to hvide nipshunde og flere store blegrøde konkylier. Jeg måtte gerne lytte til havets brusen i dem, når jeg en kold vinterdag blev optøet med en kop varm kaffe. Det var nu halvt om halvt med en dårlig samvittighed, jeg nød kaffen, for jeg med min kirtelsyge måtte jo slet ikke drikke rigtig kaffe. I 95 blev jeg opereret for en stor kirtel i højre side af halsen. Dengang havde næsten hvertandet menneske kirtel-ar.

Ja, hvor var der hyggeligt i den lille stue – og så stille. Hele verdens larm var lukket ude. Strikkepindenes klirren i de flittige hænder og ildens knitren i den lille kakkelovn i krogen faldt ind i stilheden, så det slet ikke hørt. Kun engang imellem brødes stilheden af en knasen og buldren, så gulvet rystede. Det var en fuldtlastet kulvogn fra Hans Broges gård for enden af strædet, der kørte forbi.

Men videre måtte jeg: Dynkarken, Toldbodgade, Badevej og Grønland. Den sidste gade var min skræk, især efter regn. Den var et bundløst ælte med en gyselig stank fra slagger og myremalm, der var strøet over hele pladsen. Nogen egentlig gade var det ikke. På den ene side lå de gamle snavsede rønner, og på den anden lå gasværket. Hvordan de to rækker træer kunne holde sig i live i

*Et af Dynkarkens gamle huse –
på hjørnet af Ridderstræde.
I butikken har
glarmester og forgylder
N. C. Henriksen sit værksted;
over døren glarmesterskiltet
i kulørt glasmosaik.
Billedet er formentlig fra
dette århundredes begyndelse.*

æltet og stanken, forstår jeg ikke. Og hvordan kunne en sundhedskommission tillade, at mennesker boede her; de så da også blege og elendige ud næsten allesammen.

Nu skulle jeg helt ud på Hads Herredsvej (nu Strandvejen) til chokoladefabrikken »Elvirasminde«. Den lå halvvejs gravet ind i resterne af Wallensteins skanse. Måske omtrent der, hvor nu Strandparken ligger. Det var ikke morsomt vinterdage, ingen lygter og næsten ingen vej, men et ufremkommeligt ælte. Men om sommeren var her herligt. Et lille smut op på de høje skanser skulle man da også for at prøve en glidetur på mappen ned ad den stejle skrænt. Oppe fra var der en herlig udsigt over byen og Bugten til Mols og Helgenæs. Og til den anden side skimtedes mellem alleens træer Marselisborggårdens hvide og gule huse.

Og så – ja, naturligvis måtte jeg engang imellem hen til salamanderdammen og prøve at fange en af dem i min kasket. Er der noget så dejligt i verden som at pjaske i et vandhul, når det så tilmed var beboet af disse mærkelige dyr, der lignede små fortidsuhyrer? Senere på sommeren forsvandt de spurløst, og man troede, at de andre drenge havde båret dem alle hjem i de glas, som de havde med; men næste forår var de der minsandten igen. Der var jo ingen af os, der vidste, at de gik på land og skjulte sig i sommertiden. Naturhistorie fandtes ikke på skolens timeplan.

Efter at have slukket tørsten ved »St. Nicolaus kilde«s lille, kolde stråle gik turen tilbage til Spanien. Her skulle jeg ind til madam Sejersen, den kloge kone. Jeg holdt ikke rigtig af at komme der, skønt hun var lige så flink, som hun var tyk, og hun var så svær, at hun slet ikke kunne gå, men altid sad i sin stol og tog mod sine gæster. Og dem havde hun mange af; for hun havde et godt omdømme. Tit havde hun kureret sygdomme, som almindelige læger ikke kunne få bugt med.

Min egen far var en af hendes patienter. Da det første »Mejlborg« blev bygget, havde far lavet tømmerkonstruktionen til det meget store tårn (efter branden opførtes et meget mindre tårn), og her fik han rosen i næsen og en art eksem, som slog ud, hver gang han kom i stærk blæst. Da lægerne ikke kunne hjælpe ham af med eksemen, søgte han den kloge kone, og hun lavede ham en salve, som han måtte smøre næsen i hver aften, når han havde udendørs arbejde. Denne salve holdt sygdommen nede; men helbredt blev han aldrig.

Nogle få huse derfra skulle jeg op til »Miss Cora«. Den første gang kunne jeg ikke finde hendes bopæl; men en dreng fortalte mig, hvor hun boede, men

*Elvirasminde på Strandvejen,
omtrent ved Skanseanlægget. Fabrikken blev opført
sidst i 1860'erne; 1869 averteres med,
at den »drives ved dampkraft og er forsynet med
nye og hensigtsmæssige maskiner,
hvorved kakaoen beholder sin ejendommelige aroma.
Der benyttes kun de bedste råprodukter,
anvendes største omhyggelighed ved fabrikationen,
og vi garanterer for enhver fremmed eller
uvedkommende tilsætning, hvorfor vi
tillader os at anbefale vore chokolader«.*

advarede mig, da hun var slangetæmmerske og havde mange giftige slanger i store spånkurve. Hvem skildre min rædsel, da jeg kom op på første sal og så flere spånkurve stå på den halvmørke trappeafsats. Jeg var lige parat til at løbe ned igen, da døren åbnedes, fordi hun havde hørt mig på trappen. Jeg blev dristigere og vovede mig ind til hende. Det var en høj, slank dame, hvis ansigt vidnede om, at hun sikkert havde været meget smuk som ung. Hun stod og strøg noget fint linned, og hendes kinder blussede af den stærke varme fra strygejernet. Hun levede nu af at vaske og stryge for kaptajner og andre officerer på skibene i havnen, og derfor havde hun de kurve stående på trappeafsatsen; men nogen slange så jeg til min lettelse ikke. Hun var en meget venlig dame; ingen kunne i den travle strygerske ane, at hun engang havde været den berømte slangetæmmerske »Miss Cora«, som havde stået på alverdens varieté-scener ombrust af bifald.

Men nu var det ved at blive sent på dagen, og resten af turen foregik i ilmarch. Det var dejligt – navnlig om vinteren – at komme fra de mørke skumle gader til de mere oplyste og befærdede gader i nærheden af strøget.

Stentrykkerlærling

Årene gik, og tiden kom, at jeg skulle konfirmeres og i lære. Albinus var kommet i typograflære hos den kendte bogtrykker M. Geertsen på Guldsmædgade. Han var udmærket tilfreds både med faget og selve lærepladsen. Hr. Geertsen var en ualmindelig elskværdig og dygtig læremester. Så blev Nicolaj konfirmeret, og da han havde en skolekammerat, der var kommet i stentrykkerlære på Århus Æskefabrik på Nørreallé, fik han også lyst til det. Fabrikken, der var et aktieselskab, havde til huse i den gamle nedlagte kaserne. Nicolaj var tilfreds i sin læreplads, og da der blev en læreplads ledig i den litografiske afdeling, blev det bestemt, at jeg skulle forsøge der et par måneder. Jeg havde lyst til tegning, men kendte selvfølgelig ikke til det litografiske arbejde. Jeg blev antaget af direktøren, Prange, og fortsatte så efter de to måneders forsøgstid. Min far havde udmalet for os alle tre, at vi eventuelt med årene kunne starte en forretning med trykkeri og litografi.

Når man læser gamle skildringer fra laugstiden, da både lærlinge og ugifte svende boede og spiste hos mester, forundres man over den store myndighed, som han havde over dem. Det skal nok ikke have været morsomt at være lærling dengang; men i min læretid var det nu heller ikke rart at være lærling – og særlig ikke yngste lærling. Jeg skulle ganske vist ikke bo hos mester og tage fat på alt forefaldende arbejde i hans hjem, som det var kutyme i laugstiden; men jeg blev i læretiden brugt – for ikke at sige misbrugt – til alt forefaldende arbejde. Ikke alene at jeg skulle gå byærinder (i banken mindst een gang om dagen, på posthuset, og ved fyraften på godsbanegården med kasser o.s.v.), men også hente øl til svendene, og det foregik mange gange om dagen; men hvis en pige blev syg, måtte jeg overtage hendes maskine: bukke-, stanse- eller hæftemaskine, i trykkeriet måtte jeg være pålægger ved en af hurtigpresserne, eller hvis karlen var optaget, måtte jeg slibe eller korne sten. Jo, der var nok at se til. Ikke så underligt, at jeg ikke fik ret meget lært af mit eget fag.

Selve fabrikken var altså indrettet i den gamle kaserne Nørreallé 81 og Lille Vestergade 70. Det var en meget gammel bindingsværksbygning i to stokværk. Den havde et meget trist og forsømt udseende. Jeg tror ikke, den havde været kalket, siden den i 80-erne blev nedlagt som kaserne. Ud til gården mod Nørreallé var der bygget en trætrappe, der førte op til første sal, og under denne trappe var der lavet et vældigt rum til affaldspapir. Ind til gården mod Lille Vestergade var der svalegang; men den måtte ikke benyttes.

På fabrikken beskæftigedes foruden bogbindere, trykkere og en litograf, fire lærlinge: to trykkerlærlinge og 2 litograflærlinge, en mængde piger, både voksne og børn. Min løn som lærling var ikke svimlende: ingenting det første og – jeg havde nær sagt det dobbelte næste år – 2 kr. det andet, 3 kr. det tredje og endelig 4 kr. om ugen det fjerde og sidste år.

hold og liguende, samt endvidere 4 pCt. til Aktionærene og 10 pCt. til en Reserve- og Fornødselsfond.

15.

Overskuddet fordeles saaledes:

3 Tantième til de 4 ulønnede Bestyrelsesmedlemmer	8 pCt.
Do. - Formanden	5 —
Do. - Driftsbestyreren	10 —
Do. - Revisor	2 —
Do. - Arbejdernes Sygekasse	5 —
Udbytte til Aktionærene	50 —
Til Disposition for Generalforsamlingen	20 —

F. Lovens Forandring. Selskabets Opløsning.

16.

Disse Love skulle gælde til Generalforsamlingen i 1897. Paa denne forelægges de til endelig Vedtagelse. Lovforandringer kunne kun vedtages, naar $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer ere derfor.

17.

Selskabets Opløsning kan kun ske paa en Generalforsamling, der særligt er indvarslet i denne Anledning. For at en Opløsning skal kunne vedtages, maa Halvdelen af den indbetalte Aktiekapital være repræsenteret. Er dette ikke Tilfældet, indkaldes en ny Generalforsamling med 14 Dages Bærel, og denne afgør Sagen. Opløsning kan kun vedtages, naar $\frac{3}{4}$ af de afgivne Stemmer ere derfor. Generalforsamlingen bestemmer, hvorledes Liquidationen skal foregaa.

G. Midlertidig Bestemmelse.

18.

Indeværende første Mar slutter Regnskabet den 31. December 1896.

Aarhus, den 27de Marts 1896.

J. Hoffmeyer,
Grenaa.

N. B. Krarup,
Aarhus.

Chr. Krønkel,
Holstebro.

A. Meyer,
Aarhus.

D. A. P.
H. Heimers,
Aarhus.

U. B. Færchs Bogtrykkeri, Grenaa.

Sidste side af lovene for »Actieselskabet Aarhus Æskefabrik«.

Virksomheden blev grundlagt i 1896 af forskellige jyske apotekere. Det var oprindelig tanken, at virksomheden skulle hedde »Apothekernes Æskefabrik og Stentrykkeri«;

men ved at vælge det andet navn, har man uden tvivl ønsket at skabe forretningsmuligheder ud over pilleæsker og pulveromslag. Virksomheden ligger nu i Anholtsgade.

At lovene fastsatte et bidrag til arbejdernes sygekasse var ikke usædvanligt for tiden;

kasserne blev i ørigt også i reglen administreret af virksomheden eller en betroet funktionær.

Arbejdstiden var for alle voksne fra 6-morgen til 6-aften med en halv times frokost fra 8-8½ og middag fra kl. 12-1½; men litograferne skulle først møde kl. 7. Min arbejdstid blev så fra kl. 7 til 7 aften; før kom jeg aldrig hjem fra godsbanegården, hvor der gerne holdt en endeløs kø, når jeg sammen med karlen ankom, lige før lågerne til Sønderallé blev lukket. Somme tider kunne der ikke lukkes, fordi vi holdt med vore trækvogne, lige hvor lågen var. Dette overarbejde var naturligvis gratis; men ofte blev der også arbejdet over til den store betaling af 10 øre i timen. Vi kunne således ved at arbejde til midnat tjene 60 øre. Direktøren – en ellers meget brutal mand – var så generøs at skænke os ½ time til at spise aftensmad i.

Øldrikkeriet – med eller uden snaps – var slemt. Yngste lærling havde det privilegium at hente øllet, og »ølvognen« gik ret ofte, sommetider helt op til 10 gange om dagen. Heldigvis fandtes der øltapperi i kælderen, så der var ikke så langt at gå; men jeg skulle passe på, at »Fatter« = direktøren ikke så det, for så blev den gruelig gal. Karlen i øltapperiet hed »Kresjan øltapper«, og han var ikke så fedtet med en sjat øl direkte fra tøndene. Mit job som »ølvogn« var derfor almindelig misundt af de andre lærlinge. En lille sludder med ham blev der også tid til, selv om svendene ventede utålmodig på øllet. Der faldt ofte den spydighed, om jeg havde hentet øllet på »Ceres«; men det overhørte jeg naturligvis. Desværre gik der alt for megen tid til spilde, og jeg blev selv lidt for glad til bajere.

Det første morgenarbejde bestod i at lægge i kakkelovnen, hvis madam Olsen ikke havde husket det; så skulle der gøres rent. Det foregik ellers om aftenen; men når jeg havde været på banen (ca. 5 dage om ugen), var der ikke blevet tid til det. Jeg strintede lidt vand over gulvet og fejede så løs, til der stod en støvsky over hele lokalet. Om sommeren, når solen skinnede ind gennem de snavsede ruder og glitrede i støvet, kunne man næppe se fra den ene ende til den anden af litografien. I krogene blev der efterhånden glemmt en del snavs; men det meste fik md. Olsen dog bugt med ved den store gulvvask til højtiderne jul, påske og pinse.

Vort værksted lå i hjørnet af vinkelbygningen, og til den ene side lå det store lokale, hvor pigerne sad og klistrede pilleæsker til apotekerne. De arbejdede på akkord, og fortjenesten var som regel 6-8-10 kr. om ugen. Det var dog kun de dygtigste, der kunne nå 10 kr.; men heraf skulle de alle betale til den lille pige, der hjalp dem. Under arbejdet sang de ofte, og det var gerne de gamle kendte kærlighedsviser om Hjalmar og Hulda o. s. v.; men somme tider skændtes de, så det røg, eller sang sjofle varieté-viser. Om aftenen gik mange af dem »på træk« for at supplere den lille ugeløn.

Til den anden side lå maskinafdelingen: skære-, stanse-, ridse-, bukke- og liniermaskinerne. Her var en evig summen og hamren af maskinerne, og en monoton durren af akselledningen og de mange remme. Når alle maskiner var i gang, kunne man næppe råbe hinanden op. Ved frokost, middag og fyraften blev der banket på akselledningen med en skruenøgle fra trykkeriet, hvor fabrikkens ur hang. Så skulle alle maskiner kobles fra, inden gasmotoren standsede.

Alle maskiner betjentes af piger; men yngste lærling – i 3 år var det mig – måtte tage fat i sygdomstilfælde, og da der et år var strejke blandt pigerne på grund af den ringe løn, måtte alle fire lærlinge tage fat. Hvordan resultatet af

strejken blev, husker jeg ikke; den varede et par uger, og der var ikke ret mange af pigerne, der kom igen. De havde ikke nogen organisation at støtte sig til, så de kunne ikke vente nogen understøttelse og måtte tage mod de vilkår, direktøren bød dem – eller forsvinde.

I det daglige lagde vi ikke mærke til den stadige summen og hamren af maskinerne; når derimod alle maskiner pludselig standsede, uden at bankesignalet havde lydt, blev der straks uro på hele fabrikken. Man styrtede til for at få at vide, hvad der var sket. Som regel var grunden den, at en af pigerne havde fået en finger eller dem alle i bukkemaskinen eller fønixpressen. Ofte har jeg set en ung pige ligge besvimet hen over maskinen med lemlæstede fingre, mens blodet faldt i dryp på dryp på gulvet, dannede store pøle her og gled så ned i fugerne mellem gulvbrædderne.

Hele lokalet var i eet nu fyldt af piger, hvis øjne genspejlede den angst og rædsel, de følte ved synet af det dryppende blod fra den dødblege pige, som med lukkede øjne lå hen over den standsede maskine. Et par bogbindersvende var hastigt i færd med at rykke den tilbage for at befri hende. Forbindskassen blev i lynende fart hentet på kontoret. Så kom direktøren farende som en stormvind, brølende som en løve og bandende, så der stod en svovltåge gennem lokalet. I et øjeblik havde han jaget pigerne til deres arbejde. Snart var forbindingen lagt (man havde jo mange års øvelse), og pigen blev kaldt til live med koldt vand og kamferdråber. Når hun var kommet nogenlunde til hægterne, blev hun fulgt til fabrikkens læge, og alle spor af ulykken udsløttet med en pøs sæbevand.

Gasmotoren, der stod inde i trykkeriet, var standset ved overbelastningen, men stønnede sig atter i gang, maskinerne kobledes til, og livet gik tilsyneladende som sædvanlig på fabrikken; men der var kommet en underlig uro i alle sind; mange rystede endnu af skræk, og hele dagen taltes kun om ulykken og dens følger for pigen.

Det kunne måske vare en måned, inden pigen kom igen, *hvis* hun da kom tilbage; ofte var fingrene så ødelagte, at hun ikke kunne passe sit arbejde mere, og så – ja, hvor blev de af, alle de piger med lemlæstede fingre? Naturligvis var der en ulykkesforsikring; men pigen fik ikke nogen skadeserstatning. Hun fik sin løn i den tid, hun var uarbejdsdygtig; men fabrikken skulle jo holdes skadesløs. Der skumledes om, at den tjente penge på disse ulykker. Om dette virkelig var tilfældet, ved jeg dog ikke.

Når en sådan ulykke var hændt, kom fabriksinspektør Herløv gerne på besøg; men så var alt i skønneste orden. De sikringsforanstaltninger, der var påbudt i fabriksloven, sad på deres plads, og den rare fabriksinspektør gik undrende og hovedrystende bort; han kunne jo ikke vide, at disse ting altid blev fjernet, når maskinen blev sat på hurtigste gang ved ekspres arbejde, fordi de var i vejen.

Ak ja, hvor er han tit blevet pudset, den rare inspektør; for der var jo ikke nogen behjertet mand, der turde fortælle ham sandheden . . .

Selve trykkeriet lå på den anden side af kontoret. Her stod foruden gasmotoren (der var vel svag til alle maskinerne på een gang), en stor ny hurtigpresse og en mindre og gammel, der var meget slidt og kun brugtes til at trykke servietter på; den lavede et frygteligt spektakel. Endelig stod – i bogtrykkerafdelingen – en fønixpresse. Den brugtes også som udstansemaskine og krævede mange ofre

blandt pigerne, navnlig når de havde overarbejde og var trætte og mindre agtpågivende.

Der var frygteligt i trykkeriet, særlig om vinteren, når der ikke kunne lukkes vinduer op. Den svage gasmotor osede så stærkt, at hele lokalet var fyldt med en blågrå tåge, som sved i øjnene og krillede i hals og næse. Hele den gamle bindingsværksbygning rystede og svajede, når den store hurtigpresse gik. Alle de støttebjælker, som trykkeriet og lokalerne underneden var forsynet med, knagede og knirkede hver gang »vognen« i pressen for frem og tilbage; og gik man hen over gulvet, havde man en følelse af at gå på et skibsdæk i høj sø. Hvert øjeblik ventede man, at det gamle hus ville brase sammen; men det er utroligt, hvor sejt gammelt bindingsværk kan være; det holdt.

Det er også utroligt, at mennesker kan leve i årevis i denne stank og dette inferno af larm: motorens hosten og stønnen, maskinernes spektakel, særlig den gamle, når »vognen« gled bort under valserne, og de faldt ned i de slidte lejer.

Højt, højt oppe på den store maskine, med hovedet næsten ved loftet, hvor osen var stærkest, stod en lille spinkel pige og fulgte maskinens rastløse gang, mens hun »fodrede« den med ark efter ark. Time efter time stod hun der, fra 6 morgen til 6 aften. Hver ny pålægger, der kom, måtte i den første tid flere gange om dagen standse maskinen og løbe ud på »svalen« og kaste op, syg af den giftige gas. Det var ikke mærkeligt, at hun trak tiden ud for at få lidt frisk luft; men snart kaldte en brøsig stemme hende ind til uhyret igen. Deroppe på maskinen har jeg stået mange timer; for selvfølgelig måtte yngste lærling træde til, når pålæggeren var syg – »rigtig« syg. Jeg har stået der og fulgt den djævelske maskine, som i taktfast rytme åd papiret af mine hænder, stået og fulgt tromlens hastige rundfart og vognens evige durren frem og tilbage, frem og tilbage. Og mine øjne løb i vand af den stærke os, og det bankede i mit hoved, medens mine hænder mekanisk lagde papiret til griberen. »Næste ark-grib-rundtvæk; næste ark-grib-rundtvæk!« sang det i min omtågede hjerne tusinde gange i timen.

Ved middagstid og særlig hen mod fyraften, når jeg var ved at blive træt, gled mit blik ofte mod fabriks-uret, der hang lige ud for mig. Hvor sled den store viser sig dog langsomt frem fra streg til streg, og den lille syntes næsten slet ikke at røre sig. Var klokken over fem, fulgte jeg den store viser, når den begyndte at æde af minutterne i den sidste, lange time. Jeg fulgte stadig maskinens gang, talte til 60 og kikkede over til uret. Nej, der var knap gået eet minut. Jeg havde altså talt for hurtigt. Så begyndte jeg forfra og talte nu langsommere. Nu passede det; men, åh, hvor det ur dog sneglede af sted, og hvor hamrede det dog i mit hoved. Jeg holdt det vist ikke gående helt til fyraften? I min nød greb jeg til det gamle middel: at sende et ark i valserne og standse maskinen. Sikken et halløj, der blev! Tågen i trykkeriet blev om muligt endnu tykkere af alle de eder, der strømmede mod mit syndige hoved; men nu grinede jeg indvendig; for nu fik jeg da et lille hvil fra det ensformige arbejde. Det ville vare nogle minutter, inden sporene af min forbrydelse blev udslettet, og maskinen kunne sættes igang igen. Så kunne jeg lige få tid til at stikke hovedet ud ad døren og snappe lidt frisk luft. Hvor jeg beklagede – og beundrede – den stakkels pålægger, som dag efter dag for en ussel betaling (jeg tror, hun fik 8 kr. om ugen) måtte stå i den os ved dette åndsforladte arbejde.

Jeg har kort omtalt, at vi fire lærlinge engang imellem havde overarbejde. Det skete, hver gang chokoladefabrikken »Elvirasminde« havde givet os en millionordre på chokoladebånd, der altid skulle bronceres. Båndene blev trykt på store ark med en rødgul farve, og mens de endnu var våde, skulle det tørre broncepulver med en flonelklud gnides over trykket. Dette foregik i selve arbejdstiden, mens maskinen gik; men et par dage efter skulle arkene afstøves, og det var dette arbejde, der foregik efter fyraften. Det foregik i et lille rum, der var afspærret fra det øvrige trykkeri ved lærredsvægge. Det var et modbydeligt arbejde, fordi hele rummet flimrede med bronze, så det næsten var umuligt at trække vejret.

Her har jeg stået sammen med de andre tre lærlinge aften efter aften til kl. 12-1 om natten og støvet af og vendt ark efter ark. Tusinder efter tusinder, en endeløs række, som aldrig syntes at få ende. Ved midnatstid kunne vi næsten ikke holde øjnene åbne. De var svulne og tørre af det tykke broncelag, der efterhånden fyldte dem. Halsen følte tør og underlig ru, som om den var hudløs. Næseborene fyldtes, så det kneb med at få luft, og store broncelatter hostedes op og fyldte næsten den store spyttebakke. Flere dage efter, at vi var færdige med afstøvningen, kunne vi endnu hoste enkelte klumper op.

Broncen kløede og krilledede i hår, øren og hals og samledes i svedporerne, så der skulle en større renselse til hver aften, når vi gik hjem. Vi havde været indpakket i gammelt tøj, håndklæder og forklæder; men alt gik broncen igennem. Det kunne tage en halv time at få det værste af hænder, hoved og hals. Og først, når vi lørdag aften var kommet i bad på kommunehospital, følte vi os helt rene.

Dette bronceringsarbejde var almindelig hadet; men det skulle jo gøres, og lærlingene var naturligvis den billigste arbejdskraft. Vi blev »tvunget til at gøre det frivilligt«, som man siger. Nu har man heldigvis små lukkede maskiner, som foretager dette modbydelige arbejde.

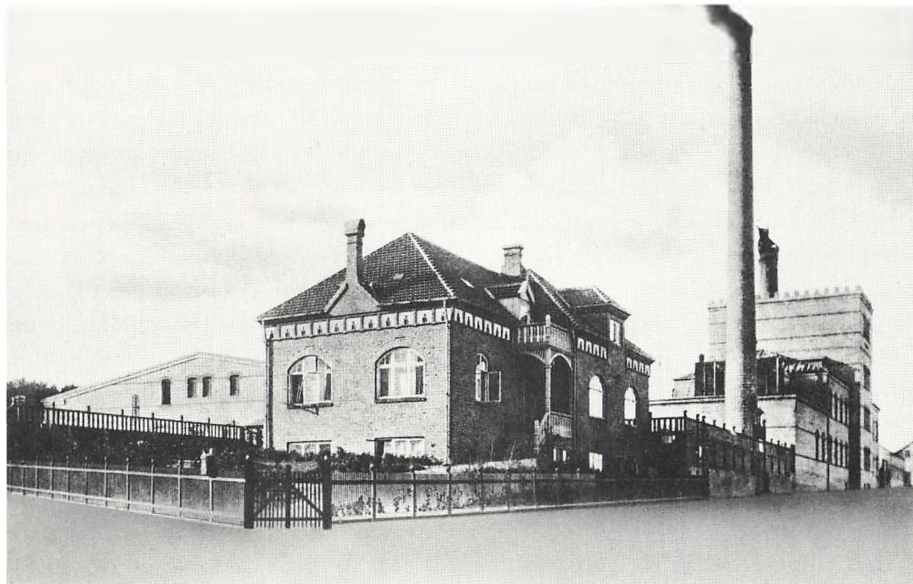
Der er et gammelt ord, der siger: Som de gamle sjunge, så kvidre de unge! Det holdt også stik her. Svendene drak øl, så skulle vi lærlinge naturligvis også have øl at styrke os på i aften- og nattetimerne. Vi forsynede os gerne nede hos Kresjan i kælderens med 3, sommetider 4 lagerøl; men som de drenge, vi var, gik vi hen til madam Sørensen og købte en pose affaldsbolsjer til hver. Det lindrede så rart i den tørre hals (5 øre for en pose fuld, 11 øre pr. bajer).

Var der ikke hyggeligt på fabrikken ved dag, så følte stilheden om natten endnu mere nervepirrende. Det var, som om stilheden havde mæle. Det knirkede og knagede i gulvbrædderne og støttebjælkerne, det sukkede og puslede i alle kroge, og musenes og rotternes gnaven under gulvet skar gennem stilheden. De få tændte gasblus kastede underlige, levende skygger fra maskinerne over gulv, borde og papirstabler. Og så gik der en mængde historier mand og mand imellem:

Det spøgede på fabrikken!

Oppe på loftet gik en soldat med hovedet under armen. Det var en, der havde hængt sig der, medens bygningen endnu var kaserne. Mange fortalte, at de havde set ham, når de færdedes deroppe i mørkningen og kun havde en lille petroleumslampe med. Andre havde set en pige, der var kommet til skade på fabrikken og var død efter ulykken. Hun gik og ledte efter sine fingerspidser.

Nej, der *var* nu ikke hyggeligt på den gamle fabrik ved nattetide.

*Bryggeriet Trøjborg i Niels Juels Gade.
Bryggeriet blev grundlagt 1899
af en række fremtrædende Århusborgere, bl. a.
brønderiejer Viggo Ormslev og købmand V. L. Rahr;
virksomheden måtte standse i 1905
og blev derefter i nogle år drevet af Ceres.
Bygningerne rummer i dag Jyllands Papirværk.*

Jeg har ikke ret mange gode minder fra min læretid, hvor dagene sled sig langsomt, uendelig langsomt hen. Hvert læreår føltes så lange som ti. Men een dag om året så vi hen til med glæde og forventning, det var »Fatters« fødselsdag; den dag steg han ned fra direktør-tronen og var menneske. Det var et stort øjeblik, når værkføreren Ottosen overrakte ham den fine gave, som alle havde skilliget sammen til. Efter en lille takketale indbød han os alle til fest om aftenen på fabrikken. Arbejdet sluttede til middag, og vi tog alle fat på at gøre rent og pynte op i det største lokale. Så gik vi hjem og trak i pudset og stillede til chokoladegildet. Derefter begyndte dansen, der gik lystigt til de små timer. I forlokalet stod opstillet batterier af øl og sodavand, så ingen gik tørstig derfra. Der var altid et par stykker, der kunne spille harmonika, og mange af pigerne sang med. Da der var overtal af piger, måtte de ofte danse sammen; men det syntes ikke at genere dem. Hen på natten var de fleste »lakket« godt til. Vi drenge kunne drikke med svendene denne ene gang om året, og det benyttede vi os af i rigt mål.

Jo, det var en fantastisk aften; og et par bajere havde vi gerne sat til side til »dagen derpå«.

I læretiden faldt der egentlig ikke mange lussinger af, måske fordi både jeg og Nicolaj var temmelig velvoksne, og Nicolaj desuden var bryder og bokser, og det ville jo ikke styrke autoriteten, hvis svenden blev den lille. Een gang skete det dog. Det var en vinteraften. Vi havde fået besked på, at vi skulle køre op til bryggeriet »Trøjborg« med nogle kasser øletiketter. »Trøjborg« var slået

stort op som konkurrent til »Ceres«, men kunne ikke klare sig og måtte overgive sig til »Ceres«, der lod al deres lagerøl løbe i rendestenene på kvarteret. Det varede et par dage, og mange hundrede mennesker stillede deroppe og øste øl op i krukker og kander. Byens løse eksistenser lagde sig ned på fortovet og drak af strømmen, drak sig helt fra vid og sans. Det var et par fantastiske dage. Jeg husker ikke, hvor mange tusinde bajere, der flød ud i havet. Vi blev enige om, at vi ville liste af, fordi vi skulle på Teknisk Skole og ikke kunne nå begge dele. Direktør Prange gik efter os og traf os i Nørre Allé og beordrede os op på fabrikken. Næppe var vi inden for døren, før den første lussing faldt, og det var mig, der fik den, fordi jeg var den yngste. Da jeg protesterede, fordi jeg skulle i skole, faldt den næste. Jeg blev hvid af raseri, og havde ikke Nicolaj blandet sig i det, havde jeg slået direktøren i gulvet. Men nu vendte manden sig mod Nicolaj, der hurtigt smed sin frakke og belavede sig på en boksekamp. Ham turde direktøren ikke give sig i lag med. Og heldigvis (for direktøren) blandede værktørens sig i det og søgte at mægle. Vi gik så ind på at tage til bryggeriet mod at få en seddel fra direktøren til Teknisk skole.

Den halve times frokostpause var den herligste tid for os lærlinge, navnlig i sommertiden. Når den sidste bid var sunket, legede vi »tagfat« i gården. Så gik den vilde jagt over plankeværker, høje stabler af kasser, der ofte ramlede ned, over »de små huses« tage, op ad den høje trappe til »svalen«, over rækværket og ned gennem hullet til papiraffald, gennem en lem og ud i gården igen i

Nørre Allé med Teknisk Skole (opført 1884)

som Victor Jensen så den i sin læretid.

Pigerne er elegante

*med lange knapstøvel, pigen til venstre tillige
stor pelskrave. De to piger med skoletasken
har taget overstykkerne af og viser sig i forklæder,
en almindelig påklædning for tidens skolepiger.*

Drengene har kasket, den ene af dem træsko.

*Maleren Julius Petersen
(1851–1911) – Teknisk Skoles
tegnelærer 1885–1911.
Rundt i mange Århus hjem
hænger endnu hans malerier;
i reglen mere yndede
for deres lokale motiver
end for de kunstneriske
kvaliteter.*

lynende fart. Det var mærkeligt, at det aldrig gik galt, for springet fra rækværket ind under trappen var egentlig farligt; det var jo i første sals højde.

Ja, frokosttidens leg var solstrefjet i læretidens lange rugende mørke, og med lettelse så vi hen til den dag, da vi som svende kunne forlade den gamle skumle fabrik.

Der var dog for mig endnu et lyspunkt i læretiden, og det var min indvielse i malerkunsten. Som litograf skal man også have undervisning i maling foruden tegning på Teknisk Skole. Jeg kom til at gå hos kunstmaler Julius Petersen, også kaldet »min søn Julius«. Dette tilnavn stammede fra, at hans fader, der var billedhugger, men på grund af druk aldrig drev det til noget, altid sagde: »Min søn Julius skal nok blive kunstner«. Desværre endte »min søn« som et stakkels subjekt, der til sidst blev skilt fra kone og børn og måtte tage til takke med at sove i tredje klasses ventesal på den gamle banegård. Her fandtes han en morgen liggende død.

Min undervisning hos J. P. foregik søndag formiddag, og det skulle far betale med 1 kr. i timen. Det første, jeg malede, var – betegnende nok – en bajer og en tændstikæske med en tændt cigar liggende ovenpå. Da det var færdigt, udtalte J. P.: Det nærmer sig til kunst, Jensen! Jeg var naturligvis stolt af denne ros. Siden fortsatte jeg at male på malerskolen og begyndte efter læretidens ophør at male i Marselisborg skov. Jeg ville være maler.

Tre uger før jeg blev svend, fik jeg en øjensygdom, man kaldte det kirtler i øjnene, og lægen rådede mig til at gå fra litografien, da mine øjne var for svage til dette arbejde. Min far så aldrig sit ønske opfyldt; han havde jo håbet, at vi tre sønner skulle i forening starte en grafisk anstalt. Albinus gik over til politik, blev redaktør og folketingsmand; Nicolaj gik i tømrerlære, men endte som overbetjent, og jeg tog fat på at læse til lærer. Far gjorde mig begribeligt, at det ville blive en sørgelig tilværelse, hvis jeg skulle leve af at være landskabsmaler, og »min søn Julius's« triste endeligt slog hovedet på sømmet, så jeg indså, at han havde ret. Jeg trøstede mig til, at jeg så i skoleferierne kunne dyrke kunsten som hobby. Men det blev ikke til ret meget; lærergerningen krævede det meste af min energi og arbejdskraft, så det gik mig, som Wessel sagde om sig selv: »Han syntes født til bagateller, og noget stort han blev ej heller«. Desuden traf jeg på denne tid nogle gamle skolekammerater, der interesserede sig for poesi og skrev digte, som de læste op for hinanden hver lørdag aften (eller nat). Jeg blev grebet af dette »digteri« og begyndte også at skrive; fik også en digtsamling: »Solstrejf og skygger« udgivet; men denne dualisme bevirkede, at jeg blev for splittet og ikke kunne samle mig til noget større arbejde. I nogle år var jeg medarbejder ved et børneblad, som hed »Vor Ven«. Heri skrev jeg hver uge et eventyr og en fortsat roman, der var bygget over mine oplevelser på en rejse i 1912 til Tyskland, Østrig, Italien og Svejts.

Ja, dette var lige ved at blive en selvbiografi, og det var jo ikke meningen.

På havnetur

Århus havn har siden min barndom udviklet sig meget stærkt. Det er ikke let at sige, om det er den, der har fulgt byens udvikling siden Landsudstillingen 1909, eller om byens store udvikling skyldtes havnen; men de har fulgt hinanden i disse år. Alle de mange små moler eller pierer, som de nu kaldes, har forandret hele havnen til ukendelighed. I min barndom var der kun midtermolen, nordre mole og søndre mole. Lad mig forsøge at give et lille billede af havnen i 90-erne:

Det skete ofte søndag formiddag, mens mor var ved at tillave middagsmaden, at jeg sagde: »Far, skal vi ikke gå en lille tur ned til havnen?« Og mor svarede da på hans vegne: »Jo, gør I det!« For så var vi så rart af vejen. Så tog jeg far ved hånden, og så gik turen ned gennem Sjællandsgade, over Nørregade og gennem Carl Christensens gård til Studsgade, gennem Snevringen til Mejlgade og videre gennem Tværgade til nordre mole og Nordhavnen. Der var så langt til søndre mole, hvis man da ikke ofrede de 10 øre til færgemanden ved fyret. Her sad han gerne og snittede en stolt fregat, hvis der ikke var nogen at fæрге over til det lille lodshus på søndre mole.

I Nordhavnen ved slæbestederne lå de svenske og finske trælaskuder fra Gefle, Hudiksvall og Nystad og lossede brædder gennem en lem i forstavnen, og oppe på pladsen ved roklubbens gamle bådehus lå brædestablerne og duftede af frisk træ.

Men der var søndagsstille om bord. Fra det lille kakkelovnsrør på ruffets tag steg en svag, blålig røg til vejrs. Den havde en stærk harpiksduftende lugt. Kokken var vel ved at tillave søndagsmiddagen. På klyverbommen, der ragede langt ind over land, sad en ung svensk sømand og spillede på harmonika, og vi måtte naturligvis stå lidt og høre på ham, mens han spillede »Det var en lørdag aften,« »Livet i finskogen,« »Lørdagsvalsen« o. a. Hvor spiller de svenskere dejligt på dragspell. Som ung mand fik jeg altid udlængsel, når jeg hørte dem spille. Det var som at vandre gennem de uendelige skove i Nordsverrig eller Finland.

Ved nordre mole lå 4–5 af militærets store pramme, som brugtes til at fæрге deres heste og kanoner over til Mols eller Sjælland ved de store manøvrer. Her kom senere fiskekvaserne til at ligge. Lidt længere ude lå lystsejlerne og vippede for vestenvinden ved den stramme fortøjning fra bøjen. Her var altid liv og travlhed på en søndag formiddag. Alt skulle gøres klar til starten om eftermiddagen til Knebel, Skødshoved, Kalø, Samsø eller Norsminde. Dækket skulle spules, og pøs efter pøs af havvand sloges ud over det. Sejlene skulle efterses og alt messingbeslag have den sidste omgang med pudsekluden, skønt det allerede skinnede og blinkede i sollyset.

*Vinteroplyggere ved Nordre Mole –
i baggrunden Kystvejen.
Nordre Mole – ud for Sibirien – blev bygget i 1880'erne;
før den tid sluttede havnen også med en Nordre Mole
ud for Skolegyde; med den nye mole
blev den gamle nu til Midtermolen – pier 1.
I 1930'erne blev den nye Nordre Mole ombygget
til pier 2, som går mere vinkelret på Kystvejen.
Da man i 1960'erne byggede pier 3,
kom en endnu nordligere mole.*

I min læretid løb jeg ofte i middagsstunden ned til havnen og hjalp de smede- og mekanikerlærlinge, som var medhjælpere ved bådene. Det kunne da hænde, at jeg kom med dem om aftenen, når de engang imellem lånte bådene til en lille sejllads på Bugten. Og jeg nød disse ture, navnlig når der var en frisk brise, så båden skar for klodsrebet storsejl med lønningen i vandskorpen.

I vintertiden, når lystsejlerflåden var trukket på land ved roklubhuset, lå her gerne 4–5 vinteroplyggere. Det var finske og svenske trælastbarker, der havde været her med den sidste sene last træ og nu ikke kunne komme hjem på grund af isen i den Botniske bugt. Gik man her en vinteraften, når sneen lå over ruf og skanseklædning, kunne det hviske og sukke så underligt klagende, når de svære skuder gned op ad hinanden, når ankertovene strammedes, eller vinden peb i sokkel og tov.

Lidt længere ude på molen lå broen, hvor petroleumsdamperne lagde til og pumpede olien til D.D.P.A.s beholdere inde ved Østbanegården. Nat og dag gik pumperne ustandselig, indtil skibets last var tømt, og der stod en stærk petroleumslugt over havnen, og mange fisk døde i hyttefadene, så rørene må ikke

have været helt tætte. Nede på broen var et lille træhus, hvori der fandtes en vandstandsmåler.

Ved fyret her på nordre mole stod der næsten altid nogle lystfiskere. Vinterdage var det dog vist ikke helt af lyst, men af nød; det var arbejdsløse, som søgte at skaffe lidt føde til familien. De stod her næsten hele den korte dag med dryppende næse og røde frosthærgede fingre, der næppe formåede at aftage den lille flynder eller torsk, som havde bidt på krogen. Somme tider var det kun en hæsleg ulk, der blev trukket op. Den blev straks kastet ud igen; men ofte gik den forslugne fyr på krogene igen, og så blev den smadret under træskohælen mod molens sten.

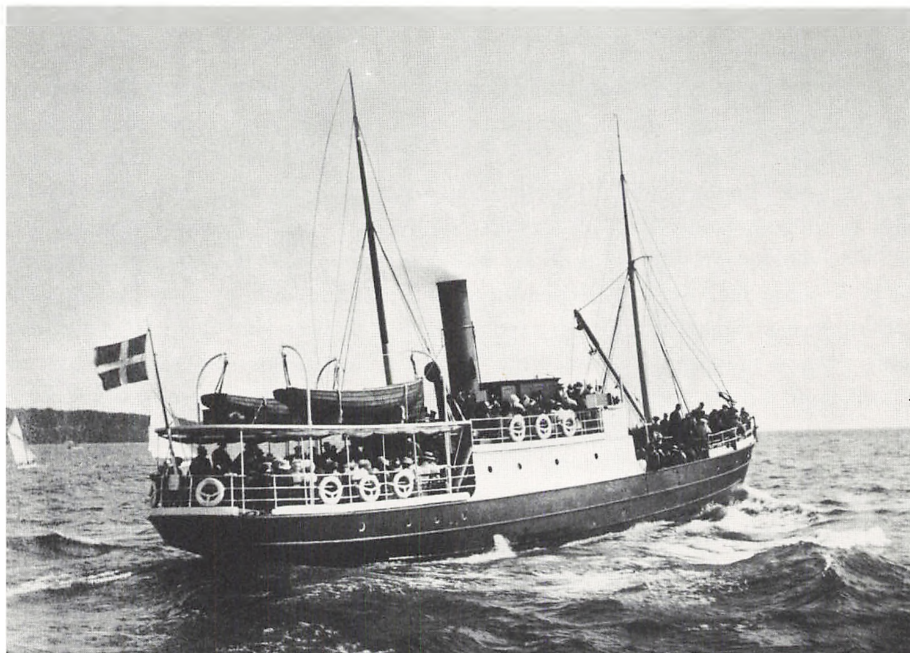
Sommerens rigtige lystfiskere havde grejerne i orden: fin kostbar stang, dyr snøre og god madding i en fin taske; men den arbejdsløse nøjedes med et par hasselkæppe bundet sammen med en stump hyssingsnor, fiskesnøren var også hyssing, som man kunne købe for 2 øre hos købmanden i et pænt lille nøgle, krogen kostede 1 øre, og flyderen var kun en almindelig prop, så hele udstyret kostede kun 3 øre. Maddingen – små orme – kunne graves op i en have. Mange brugte hverken stang eller flyder. Det var altid spændende at se på fiskeren, når proppen gik under, og han halede fangsten i land. Hans ansigt lyste, når det var en god brugsfisk. Jeg forstod hans glæde. Som barn gik jeg i sommerferien engang imellem ned til havnen, skønt det var strengt forbudt af mor; men den bebrejdelse, der vankede, tog jeg med oprejst pande, hvis jeg kom hjem med et godt bytte: nogle små flyndere eller skrubber. Og når far om aftenen sad og delikaterede sig med dem, var min stolthed uden grænser. Det var jo mig, der havde skaffet aftensmaden. For øvrigt fik vi drenge altid en lille mundsmag med, for far sagde altid: »Børn og hunde må man aldrig lade se til uden at give dem en lille mundsmag«.

Fra nordre mole gik turen så tilbage hen til det store havnepakhus, nu Karens Mølle. Her lå de store majs- og korndampere, og det var her madam Mortensen altid gik og fejede spildkorn op. Mellem pakhuset og den nye toldbod lå de store dampere med kopra eller jordnødder fra Asien eller Afrika. Det var spændende som dreng at komme om bord og se de mange mærkelige folk, de havde. Der var både negre, kinesere og malajiske søfolk, og der kunne man få de mærkeligste småpenge fra alverdens lande, særlig vakte de kinesiske messingpenge begejstring og forundring; de havde firkantede huller, så de kunne trækkes på en snor.

Foruden kopraen og jordnødderne, som vi altid gik og gnaskede på, når der var dampere til oliemøllen, ville vi gerne have de stenhårde beskøjter, som alle sømænd dengang var fortrolige med. Jeg husker endnu, hvor galt en skolekammerat kom afsted, da han ville vigte sig med at tale engelsk til en kok.

»Give me a bisquit« blev på hans engelsk til: »Giv mig en beskidt«. Uheldigvis var kokken dansker, og da han formodentlig syntes, det var bedst at tale dansk, svarede han: »Ja, nu skal du få beskidt«, og så greb han en spand opvaskevand og hældte efter ham. Jeg har aldrig set nogen komme så hurtig ned ad lejderne. Jeg tror ikke, han senere forsøgte sig med engelsk på skibene.

Og så var der de engelske tændstikker. Det var en hel svir, hvis man kunne få nogle stykker af dem. Man behøvede ikke nogen strygeflade; for de kunne jo tændes på, hvad det skulle være: en mur, fortøvet, en avis o. s. v.; men det flotteste var dog at løfte den ene fod og stryge dem af på svangen af træskoene. Desværre

Dampskibet »Samsø«, tilhørende Århus-Bugtens Dampskibsselskab. Selskabet blev grundlagt 1874 og disponerede ved århundredskiftet over tre dampere: »Helgenæs« (bygget 1874, 46 N. R. T.), »Samsø« (1893, 51 N. R. T.) og »Mols« (1900, 72 N. R. T.).

brugte nogle at stryge dem af på en kammerats blå bluseryg, og de gule striber, der da fremkom, var næsten umulige at få væk. De har vist skaffet manganen mor en søvnløs nat.

Efter min fars beretning skal der i provisorietiden (Estrups regeringstid) være foregået et morsomt optrin på en damper her. Det var dengang strengt forbudt at synge den kendte sang: »Ned med Estrup, Scavenius og Skeel; vi vil ingen revnet grundlov ha', vi vil ha' den skær og hel«! eller blot råbe: »Ned med Estrup!« Men en skønne dag hørtes råbet gang på gang, mens man lossede en damper. Et par emsige betjente for straks om bord for at arrestere den formastelige. Det viste sig at være en lun jyde, som stod og dirigerede rebet, der skulle hejse sækkene op. Betjentene bebrejdede ham hans råb; men den lune jyde svarede med et komisk forbavset udtryk i ansigtet: »Hva', må a eet sej te' ham, te' han ska' kom *ner mæ æ strop?*«

I kroen ved Midtermolen lå i mange år fiskehandler Clausens pram, hvor man kunne købe fisk til »en billig penge«.

Ved Midtermolen med det store blikpakhus lagde de dampere til, som sejlede med stykgods til Tyskland og England. Jeg husker, at den til England hed »Hengest«.

På den anden side af molen lå »Århusbugtens Dampskibsselskab«s små dampere »Samsø« og »Helgenæs«, senere også »J. P. Petersen«. »Samsø« var en stærk lille båd, der i strenge vintre ofte brugtes som isbryder.

Årsstatistik for omsætningen på de forskellige pladser, Århus-Bugtens Dampskibsselskab besejlede i 1901. Kalø, Knebel og Æbel var hovedpladserne. Tallene viser tydeligt, hvordan vintermånederne var en død tid.

Statistik.

over Passage Løret 1901

5/5 „Mols“ „Samsø“ „Helgenæs“

Kaldø		Knecht		Sevrig		Marrup		Perinø	
1	169 50	1	436 55	1	10 50	1	19	1	6 50
2	150 20	2	417 20	2	4 50	2	28	2	9 50
3	198	3	538 65	3	22	3	39	3	10 50
4	236 25	4	768 75	4	20 25	4	54 75	4	25
5	358 15	5	1156 25	5	106	5	107 50	5	59 75
6	433 85	6	923 40	6	130	6	89 88	6	38 87
7	767 73	7	1039 17	7	59 38	7	121 62	7	40 12
8	874 20	8	1245 05	8	22	8	149	8	37 50
9	444 15	9	1035 70	9	52 40	9	82 50	9	60 35
10	312 90	10	705 80	10	16	10	46 50	10	16 75
11	317 10	11	751 05	11	20	11	44	11	33 75
12	148 90	12	441	12	19 50	12	50	12	22 75
Nr. 4411 13		Nr. 9458 67		Nr. 482 53		Nr. 831 75		Nr. 361 34	

Koldby		Kunggaard		Sarack		Hjermann & Gledstoft		Skædslovet	
1	9 75	1	142 40	1	35 75	1	312 25	11	50 20
2	16 50	2	116 -	2	42 75	2	308 50	12	220 40
3	3	3	133 10	3	73 25	3	305 25		
4	5	4	186 80	4	90 50	4	233 25		
5	15	5	310 20	5	90	5	468 75	Nr. 270 70	
6	12	6	181 20	6	122 25	6	381	Kallimørg	
7	35 13	7	392 25	7	258 25	7	814	487 25	
8	20 75	8	198 90	8	94 75	8	688		
9	14 50	9	201 05	9	89	9	347		
10	10 75	10	237 05	10	84 75	10	234 25		
11	5 25	11	141 10	11	128 10	11	297 50		
12	7 50	12	175 15	12	75 25	12	186		
Nr. 155 13		Nr. 2415 40		Nr. 1184 60		Nr. 4575 75		Nr. 487 25	

Samlet Lønn Nr. 24634.25 de

I 1914 blev Aarhus-Bugtens Dampskibsselskabs flåde udvidet med damperen »J. P. Petersen« på 83 N. R. T. Her vises den elegante salon med søjler, mahognifinér, plys og spejl. Endnu i 1930'erne var »J. P. Petersen« en yndet udflugtsdamper til Samsø.

Jeg husker en vinter i 90-erne, da Bugten var islagt helt til Sletterhage, og en kuldamper var gået fast i isen. »Samsø« blev sendt ud efter dem; men isen var for tyk for den, så den gik i stå. Da fandt man på, at nogle mænd med store skovsave skulle save en rende for den. Nu er man jo vant til, at der er en mand i hver ende af en skovsav, og det vakte derfor munterhed, da en tilskuer kom med den vittighed, som Storm Petersen mange år senere lancerede: »Det må være en kold en for ham i den anden ende!«

Samme vinter var der vældigt røre derude på isen; skøjtebanen, som plejede at være ude i Mølleengen, hvor nu Marstrands-kvarteret er, blev forlagt til Bugten. Der blev stillet beværtetelte op, og der var musik ved skøjtebanen. Om aftenen blev der tændt store karbidlygter, og det var et sælsomt syn at se det brogede folkeliv, der udfoldede sig der, hvor havet ellers plejer at brede sig. Men

man skulle være forsigtig; for flere steder var der store våger, hvor der var blevet iset; det var navnlig ud for Østbanegården. Dengang brugte man ikke kunstigt frosset is, men isede som regel i Mølleengen. Det var særlig »Ceres«, der lod skære is her.

Det var også samme vinter, at molsboerne kom kørende i kaner med kartofler over Bugten. En dag gik en mand fra Århus til Mols, men blev overfaldet af snetykning eller tåge, så han ikke kunne se land. Han gik og gik den halve nat i ring, og næste morgen fandtes hans lig kun få meter fra land. Så satte politiet afvisere på isen, og der måtte man ikke gå udenfor.

I Inderhavnen lagde de små skovbåde »Turisten« og »Marselisborg« til. Her lå også de gamle Kalundborgdampere »Dronningen« og »Zampa«, senere kom »Kureren«, som havde to skorstene. De var alle hjuldampere. Den ældste Københavnerdamper, jeg husker, var »Niels Ebbesen«, senere kom »C. P. A. Koch«. Når disse forskellige dampere kom eller afsejlede, var der altid nogle dampskibsdragere til stede; de var let kendelige på deres kasketter.

Som ung har jeg ofte taget en tur fra eller til København med »Niels Ebbesen« på dæksplads. Det kostede en daler og kunne ofte være en skrap tur, navnlig om efterår eller forår, når nattevinden var kold. Der var jo nok en slags kahyt om forstavnens til os; men dels var den altid overfyldt, dels var luften dernede meget dårlig. Men hvor kunne en sådan nat være lang, når man travede frem og tilbage

*Havneparti ud for havnepakhuset,
kaldet »Karens Mølle«,
opført 1890, nedbrændt 1961;
derefter er opført en tilsvarende bygning i beton.
I bassinet fortojede lystbåde –
først i 1933 fik man ud for Østbanegården
den store lystbådehavn.*

på dækket. I stærk kulde kikkede jeg ofte ind i maskinrummet og fik mig en passiar med mester. På søndre mole kom jeg ikke ret ofte; der var alt for langt derud og ikke noget særligt at se, når der da ikke lå en eller anden fremmed orlogsmand. Ved det yderste fyr lå i mange år et par små kanoner, som i tåget vejr blev affyret med mellemrum for at vejlede de skibe, der var for indgående. De to kanoner blev for resten stjålet et par gange og solgt som gammelt jern, men kom dog tilbage igen, indtil de blev afløst af tågesirenen (også kaldet havkøen).

Fra nordre mole til Østbanegården var århusianernes yndlingspromenade om søndagen og i stille vejr om aftenen, navnlig når regimentsmusikken spillede der. Jeg tror ikke, der findes noget skønnere sted i verden, når havet lå spejlblankt og blåt som Adriaterhavet, når Molsbrinkerne lå glødende i solnedgangens blide skær, og lystsejlerne vuggede dovent med solguld i de hvide sejle.

Pinsemorgen og sommeraften i skoven

Pinsemorgen skal man tidligt op for at se solen danse, det er en gammel tradition. Og i min barndom skulle vi ud i Riisskov for fra »Slangegangen« på den høje skrænt at se solen stige op over Mols bjerge. Derefter samledes man på »Ferdinandspladsen«, hvor der var underholdning af malernes sangkor. Malerne har jo altid haft ord for at være dygtige sangere; men jeg vil ikke påstå, at pinsemorgensangen altid lød særlig godt. Jeg har de gode malere mistænkt for, at de har »skyllet« halsen vel rigeligt i løbet af natten. Frelsens hær holdt også til her og spillede i malernes pauser. Det gav vist en god kollekt.

Der var for øvrigt mange århusianere, der ikke nåede helt ud i skoven, inden solen ved 3½ tiden stod op, skønt de nok havde sat vækkeuret til at ringe. Vi børn blev lagt tidligt i seng lørdag aften, vasket og vandkæmmet, så vi hurtigt kunne tage af sted; men det kneb med at falde i søvn, og vi lå hviskende under dynen og diskuterede morgendagens begivenhed. Kun når mor engang imellem kom ind i soveværelset, lukkede vi øjnene og sov »rævesøvn«.

Flere gange i løbet af natten var vi vågnet og havde kikket ud ad vinduet, om det dog ikke snart var på tiden at stå op. Sengehalmen (for selvfølgelig havde vi rughalm i sengen. Det var en årlig begivenhed, når vi efter høst fik nyt halm, der duftede så dejligt af sol) knitrede, hver gang vi rejste os op; men far og mor sov godt i deres dobbeltseng. Natvognens rumlen, og natmændenes skrumlen med tøndem, og patruljebetjentens tunge skridt ned ad fortovsflisen var de eneste lyde i sommernattens stilhed. Så endelig begyndte mor at blive urolig og slog øjnene op. Hun så på uret og kaldte på os; men da var det helt lyst, og solen stod højt på himmelen. Vi følte os narret, for det var jo solens opgang, vi skulle have set.

Der blev stor travlhed. Far blev vækket af støjen og fik sin kaffe på sengen. Madkurven stod halvfærdig, og i en fart blev resten stuvet ned. Og så gik det endelig af sted til skoven gennem de morgenstille gader. Eftersom vi nærmede os Riisskov, traf vi flere familier, der var på vej til samme mål. Ved den forreste indgang, hvor der nu er en legeplads, var der dengang et tæt krat af unge bøge med en smal sti igennem.

Endelig nåede vi op til udsigtsbænken på Slangestien og havde her en herlig udsigt over den solbeskinnede bugt. Derefter fulgte vi stien ind gennem skoven under de store ege, som stod her. Vi drenge travede ind gennem de duftende skovløg, som stod med bristefærdige knopper og nåede os over knæene. I løb nåede vi broen over den store slugt og op på »Ferdinandspladsen«. Her var samlet mange mennesker; men vi fandt da et bord og var snart i gang med madkurven, mens Frelsens Hær spillede en af deres lystige frelsersange.

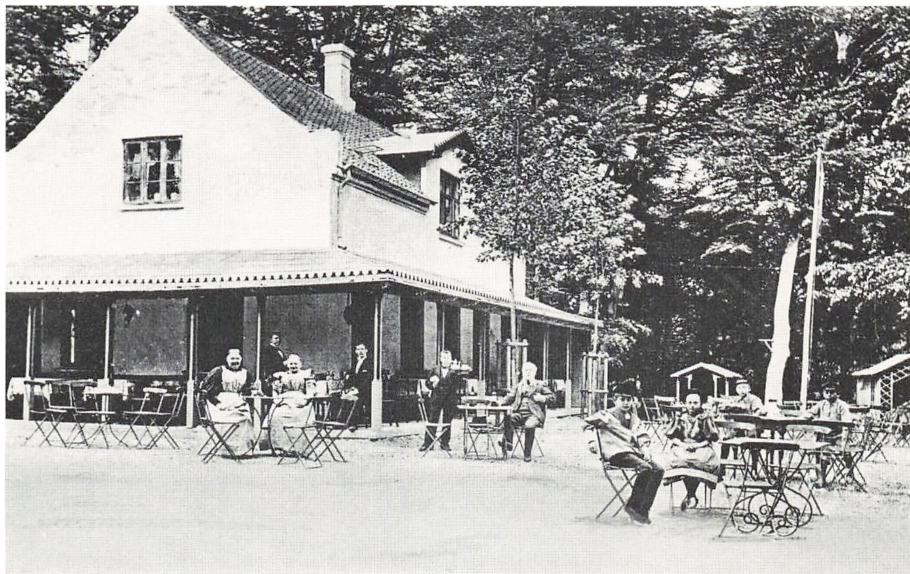
Efter frokosten løb vi drenge ned til den næste bro, og her oplevede jeg »Buk Bruse«. Først gik jeg med små lette skridt over broen, som den mindste Buk

Bruse, dernæst som den mellemste, og til sidst trampede jeg over som den store Buk Bruse. Nu brølede jeg som trolden: Hvem er det, der tramper på min bro? Så måtte jeg hen til rækværket og se ned i den brusende bæk, hvor trolden i tanken blev kastet ned. Så satte jeg en tømst sardindåse (sardiner var altid fars yndlingsret) ud i bækken, der dengang havde meget mere vand end nu, og fulgte den helt ned for broen ved »Salonen«, hvor den forsvandt i et rør under vejen og banelinien. Ved middagstid var vi sultne og trætte og forlangte at komme hjem, og så travede vi støvede og ophedede den lange vej tilbage. Om eftermiddagen gik legen dog som sædvanlig på rebslagerbanen; men nu var vi i vort daglige tøj. Vort pæne tøj måtte spares. –

I min ungdom efter århundredskiftet tog jeg ofte til Riisskov pinsemorgen; men det var da med jævnaldrende kammerater. Den pinse, jeg bedst husker, begyndte allerede lørdag aften på en kvist på Dr. Margrethesvej hos en skole-

*Salonen – Sjette Frederiks Kro – med anløbsbroen.
Traktorstedet ved skrænten blev oprettet i 1825.
I de første mange år nåede man kun frem
til fods eller i vogn.
I 1840'erne sejlede undertiden en lystkutter fra havnen,
og i århundredets sidste tiår gik ekstratog fra Skolebakken.
Anløbsbroen blev bygget,
da skovbådene begyndte deres fart i 1896.*

*Pavillonen på Ferdinandspladsen,
omtrent hvor nu Skydeselskabets bygning ligger.
I baggrunden lysthuset, hvor mindre fordringsfulde gæster
selv kunne dække op
efter at have købt varmt vand til kaffen.*

kammerat, som i mange år var min bedste ven. Albert Tvilum hed han, og han var meget litterært interesseret – fik også en bog ud for nogle år siden: Peter Vilkens. Der var to andre til stede, og for at komme tidsnok op blev vi enige om slet ikke at gå i seng, men tage os en 66. Hos købmanden havde vi forsynet os med et 20 øres franskbrød, et par dåser benfri sild, et halvt pund smør og et par pilsnere til mands. Det blev en herlig aften, og jeg mindes endnu, hvor dejligt maden og øllet smagte.

Hen på natten blev vi alligevel søvnige – vel af den tunge luft fra cigarrøgen og den store tændte petroleumslampe. Flere gange kikkede vi over skoven for at se, om det ikke snart dagedes, og da klokken var tre, blev vi enige om, at det var på tide at gå i skoven. Morgenen var frisk af hav- og skovløg-duft, men kølig, så vi skuttede os i det nye, tynde pinsesnit. Syngende – arm i arm – vandrede vi tværs gennem skoven, hvor der endnu rugede dunkel halvmørke. Enkelte sangfugle var allerede begyndt deres morgensang; men ellers var der stille derinde. Duggen hang på de grønne glinsende skovløg, og da vi nåede ned til Slangestien, steg solen langsomt tøvende og ligesom sitrende i små stød op over Mols. »Jamen den danser jo virkelig,« udbrød en. »Utroligt,« svarede en anden, »at to pilsnere kan have så stor virkning«.

Uvilkårlig stemte vi i med den kendte sang fra en sommerrevy:

Solen danser første pinsedag,
ta'r sig en trippevals.
Det ka' pastor Ussing ikke ha',
men si'r: Det er løgn i solens hals.

*Ungdomsbillede af
Victor Jensen.*

PINSEMORGEN
OG SOMMERAFTEN
I SKOVEN

Nede på vejen langs banelinien kom et større selskab. Også de drøftede, om solen virkelig dansede. De havde sikkert nydt mere end to pilsnere, så derfor fandt vi det i sin orden, at det blev vedtaget dernede, at solen virkelig dansede.

Vi gik videre forbi det sted, hvor nu Margrethestenen står, ad en smal sti med trappetrin ned mod kløften. Oppe fra »Ferdinandspladsen« hørtes et forkølet sangkor; men vi fortsatte til »Salonen«, som nu var »på mode«, navnlig blandt ungdommen. Da det stadigt var koldt, satte vi os ind i den store stue og fik os en kop varm kaffe. Og da vi sluttede af med et par skoldhede toddyer, blev vi helt kåde.

Pludselig foreslog en, at vi skulle en tur op ad åen til »Fiskerhuset«. Det blev straks vedtaget, og i sluttet trop gik marchen gennem skoven og byen helt til Museumsbroen, hvor vi lejede en robåd. Og snart gled vi op ad åen. Morgentågen lå endnu over »Mølleengen«; men vi fik dog varme i kroppen ved at ro – og vabler i hænderne. Snart passerede vi den smalle træbro ved »Ceres« og fortsatte op ad åen. Båden hed »Ulla«, og hun var – som alle kvinder – ikke let at styre. Snart skød hun ind mellem sivene ved den ene bred og snart ind mellem grenene på den anden side; men fremad gik det dog. Da vi havde passeret vandværket blev vi enige om, at en opsang måtte der til for at få takt i åretagene, og så tog vi fat på den gamle og evigtunge:

Sejle op ad åen
 sejle nedad igen.
Det var vel nok en dejlig sang,
den må vi ha' endnu en gang:
Sejle op

I det uendelige lød sangen og i mange variationer; men til sidst døde den da hen, og vi nåede vort fjerne mål »Fiskerhuset«s traktørsted efter at have passeret under jernbanebroen.

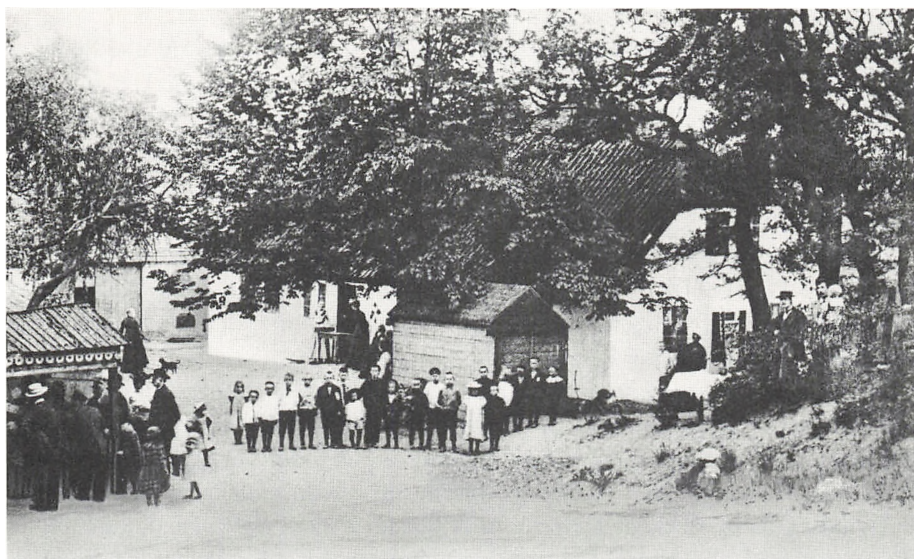
Det var endnu tidligt på dagen; men folkene var da oppe, og vi traf værtens kone ude ved hønsehuset, hvor hun samlede æg i sit forklæde. Vi blev enige om, at vi skulle have æg – masser af æg til frokost. »En snes til hver«, foreslog en. Nejda, så mange æg havde hun nu ikke; men hun kunne måske skrabe een snes sammen ialt.

Vi hjalp hende med forsøget. Hønsene gik frit ude og havde lagt deres æg på afsides steder, mellem sivene, under buske og ved de store træers rødder. Det var en spændende jagt, som morede os meget. En af vennerne trådte i en rede med nogle æg, en anden ville absolut op i et af træerne og undersøge en rede der; men konen oplyste, at det var en skaderede, og at hendes mand forlængst havde skudt skaderne, som havde taget nogle kyllinger i foråret.

Endelig endte jagten, og udbyttet var en hel kurv æg. Vi tog plads ved et af bordene på pladsen, og snart kom værtinden med en hel terrin fuld af blødkogte æg og et fad smørrebrød. Dette store æggearbejde blev dog noget af en skuffelse. De første æg gled let ned; men da der viste sig at være kyllinger i de næste, ville en gøre vrøvl hos værten, men spøgefuglen blandt os tyssede på ham; for sæt, at han ville kræve betaling for kyllingerne. De sidste æg puttede han under en rugehøne. Den så bebrejdende på os, men skubbede dem dog ind under sig til de andre æg. Jeg har aldrig hørt, hvilket resultat der kom ud af de blødkogte æg.

Pludselig var der en, der råbte: »Eggekage! Det var jo det, vi skulle have haft!« »Å jo, æggekage med kyllinger, det var da noget nyt,« svarede en anden. Nå, vi

*Fra Fiskerhuset, nær Brabrand Sø.
Mens børnene betuttet har stillet sig på række
til ære for fotografen, fortsætter de voksne uanfægtet
ved skydetellet til venstre.*

*Margrethe-stenen i Risskov.
Rejst 1913 af Historisk Samfund
til minde om
dronning Margrethe,
der sikrede byens borgere
bymarken og Risskov
i en strid med bispem.*

PINSEMORGEN
OG SOMMERAFTEN
I SKOVEN

opgav det, dels var sulten stillet, dels var der ikke flere æg, hvis vi da ikke ville vente, til hønsene havde lagt nogen. Men det var der ingen stemning for. Et forslag om at fortsætte op ad åen til Brabrand sø blev slået ned med hård hånd; man var tilfreds med de vabler, vi allerede havde fået at kæle for, og et par havde mest lyst til at »se dyner«. Så begav vi os på hjemturen, og nu gik det betydelig lettere, da vi havde strømmen med os.

Poeten blev grebet af stemningen, rejste sig op, slap roret, slog ud med hånden og sagde med patos: »Se, hvor det summer af sol over engen, lærken slår sine triller over os, og guldsmeden står på svirrende vinger over vandspejlet, medens bierne summer, og toget bruser over broen derborte, og om stævnen af vor båd klukker småbølgerne, – men ellers er her stille, så uendelig stille!« »Ja,« svarede en anden prosaisk; »men hvad rager det os nu, vi ska' hjem og sove!«

Så stødte båden mod bredden, og poeten faldt om i båden, og hans nye panamahat faldt i vandet. Da den endelig var bjerget indenbords, lignede den mest en karklud, der var dårligt opvredet. »Ja,« sagde han mut, »der kan man se, man bør aldrig kaste perler for svin«.

Der var en, der foreslog, at vi skulle lade »Ulla« sejle sin egen sø; den fandt nok hjem alene, og så kunne vi gå tværs over engen og spare alle de mange sving, åen slog. Men det forslag fandt ikke anklang hos *den*, der var skrevet for båden, og så masede vi på igen – trods vablerne og nåede endelig »Museumsbro«, fik fortøjet Ulla og storkede hjem for at få lidt søvn, så vi udhvilede kunne mødes om aftenen ved »Salonen«. Og der endte den pinsedag for længe, længe siden.

Ja, det var jo *der*, »det foregik«, det var der, ungdommen mødtes før landsudstillingen 1909, der førte strømmen sydpå til Marselisborg skovene, til »Friheden«, »Thors Mølle«, »Varna« og »Ørnereden«. Naturligvis var der nogle, der kom til »Friheden« og »Thors Mølle« før; men det var, som om de store Wallensteins skanser lå spærrende for strømmen.

Riisskov havde jo også tilhørt byens borgere i århundreder, endda før Dr. Margrethe »indred« den. Men de tre skovpavilloner, der lå her, havde hver sit publikum. I min barndom og før var Ferdinandspladsen forbeholdt håndværkerne. Det var her »Den jyske smed« holdt sit drabelige »Bråvalla-slag«, som min far oplevede og fortalte os om. Det var i slutningen af 70-erne og begyndelsen af 80-erne. Når spiritussen gik ham til hovedet, morede han sig med at rydde den store dansesal, som lå lidt syd for selve pavillonen. Den enlige betjent, som var til stede, turde selvfølgelig ikke tage affære, men sendte bud efter overpolitbetjent Bock, der var den eneste, der kunne tumle smeden. Bock havde været bådsmænd i flåden og engang reddet smeden, mens han var menig. Af taknemlighed lod smeden sig kommandere af Bock og fulgte frivilligt med; men politiassistenten måtte love, at de menige betjente ikke slog ham i hovedet med deres stave, når de gennemtærskede ham i arresten, – hvad altså har været almindeligt dengang.

Som årene gik, ebbede besøget ved »Ferdinandspladsen« ud, og til sidst blev pavillonen nedrevet. Ved »Pavillonen« var det det finere publikum: fabrikanter, forretningsmænd og embedsmænd, der holdt til, og her spillede regimentsmusikken af og til. Men det var ved »Salonen«, ungdommen mødtes i begyndelsen af århundredet, navnlig medens Thüermann var vært der. Her spillede Makwarts orkester, og her sang den forgudede gamle operasanger Christophersen flere somre i træk sine opera-arianer, St. Hans-sangen og sin yndlingsmelodi: Postillonen fra Longjumeau. Et enkelt år sang også Nordal Brun her. Det var vist det sidste år, han levede. Den sang, som greb ungdommen mest, var serenaden af »Der var engang«. Hans engang så skønne stemme smeltede under de gamle bøger og betog tilhørerne. Senere sang også den mere folkelige og folkekære Johannes Herskind her, medens den fhv. skuespiller Albert Schmidt var en særlig populær opvarter, der svedende fór om mellem bordene, blussende af den varme toddy, han altid havde stående hos sine unge venner – og dem havde han mange af, så det blev til adskillige toddyer i aftenens løb.

Men lad mig forsøge at genkalde en sommeraften ved »Salonen« i den tid: Det havde været en meget varm dag, men fra havet strøg en kølende vind ind mellem stammerne og blandede sig med duften fra millioner af snehvide ramsløg, der lyste som nyfalden sne i skovbunden. Det var denne vidunderlige friske blandede duft af hav og løg, som mange fremmede rynker på næsen af; men som indfødte århusianere i fremmede lande gerne rejser hundrede mile for endnu engang at indånde og derved genkalde ungdommens minder.

Mine venner og jeg gik gennem skoven og ned ad den stejle bakke mod »Salonen« (nu kaldet Sjette Frederiks kro), månen stod fuld og rund over bugten og byggede en gylden bro helt ovre fra Helgenæs, hvor Ellemandsbjergets kuppel hævede sig mod den lyse himmel.

Lysene var tændt ved »Salonen«, og lyden af musikken og den svage summen af livet *der* blandede sig med de monotone bølgeslag fra stranden nedenfor. Et

A. S. TURISTENS FARTPLAN FOR 1899.

Farten paabegyndes den 9. Maj Kl. 8 Formiddag.

Skibene sejle		Paa Søn- og Helligdage	Mandag til Fredag	Lørdag
Fra Aarhus	til Riis Skov	F. 8, 9, 12. E. 2 ¹⁰ , 4, 6, 7, 8 ^{1/4}	F. 9. E. 2 ¹⁰ , 4, 6, 7, 8 ^{1/4}	F. 9. E. 2 ¹⁰ , 4, 9
- Riis Skov	- Aarhus	F. 8 ^{1/2} , 9 ^{1/2} , 12 ^{1/4} . E. 2 ^{1/2} , 4 ^{1/2} , 6 ^{1/2} , 7 ^{1/2} , 8 ^{1/2}	F. 9 ^{1/2} . E. 2 ^{1/2} , 4 ^{1/2} , 6 ^{1/2} , 7 ^{1/2} , 8 ^{1/2}	F. 9 ^{1/2} . E. 2 ^{1/2} , 4 ^{1/2} , 9 ^{1/2}
- Aarhus	- Varna	F. 8, 9, 10, 11, 12. E. 2 ¹⁰ , 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9	F. 8, 10. E. 2 ¹⁰ , 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9	F. 8, 10. E. 3, 5, 7,
- Aarhus	- Ørnereden	F. 9, 10. E. 2 ¹⁰ , 4, 8	F. 10. E. 2 ¹⁰ , 4, 8	F. 10. E. 5, 7
- Varna	- Ørnereden	F. 9 ^{1/2} , 10 ^{1/2} . E. 2 ^{1/2} , 4 ^{1/2} , 8 ^{1/2}	F. 10 ^{1/2} . E. 2 ^{1/2} , 4 ^{1/2} , 8 ^{1/2}	F. 10 ^{1/2} . E. 5 ^{1/2} , 7 ^{1/2}
- Ørnereden	- Aarhus	F. 10, 11 ^{1/4} . E. 3, 5, 9	F. 11 ^{1/2} . E. 3, 5, 9	F. 11 ^{1/2} . E. 6, 8
- Varna	- Aarhus	F. 8 ^{1/2} , 10 ^{1/2} , 11 ^{1/2} , 12 ^{1/2} . E. 3 ^{1/2} , 5 ^{1/2} , 6 ^{1/2} , 7 ^{1/2} , 9 ^{1/2}	F. 8 ^{1/2} , 12. E. 3 ^{1/2} , 5 ^{1/2} , 6 ^{1/2} , 7 ^{1/2} , 9 ^{1/2}	F. 8 ^{1/2} , 12 E. 3 ^{1/2} , 6 ^{1/2} , 8 ^{1/2}

Paa Hjemvejen fra Ørnereden anløbes Varna om fornødent.

Billetterpriserne ere:

Fra Aarhus—Riis Skov og omvendt 15 Øre for Voxne 10 Øre for Børn

- Aarhus—Varna	-	—	20	-	do.	10	-	do.
- Aarhus—Ørnereden	-	—	30	-	do.	15	-	do.
- Varna—Ørnereden	-	—	20	-	do.	10	-	do.

Sæsonkort, som kun gjælde om Hverdagene, sælges til Voxne og Børn for 10 Kr.

Maanedskort, som ligeledes kun gjælde om Hverdagene, sælges til Voxne og Børn for 6 Kr.

Paa Søndage og Helligdage maa enhver Passager uden Undtagelse løse Billet. Billetterne skulle efter endt Rejse altid afleveres ved Landgangen.

Sæson- og Maanedskort skulle ligeledes forevises ved Landgangen og maa selvfølgelig kun benyttes af den, paa hvis Navn Kortet er udstedt.

Baadene sejle kun, naar Vejret egner sig til Lystsejlad.

Bestyrelsen.

Trykt hos Th. Thruue, Aarhus.

Fartplan for skovbådene.

Lørdag var endnu ugens travleste dag – derfor de få farter denne dag.

tog hundrede forbi med oplyste ruder og den ildbelyste damp bølgende op af lokomotivets skorsten.

Vi satte os ved et af bordene ved musiktribunen ombølget af den summende uro fra de mange unge mennesker, som slentrede om mellem hverandre på den knitrende ral, der dækkede hele pladsen. Den gamle fhv. skuespiller Albert Schmidt havde lynende travlt, men havde dog tid til i forbifarten med et venligt smil at modtage vor bestilling. Så slog Makwart an, og tonerne til »Jeannette i den grønne skov« bølgede under de brede bøge, let og kvikt. Mange nynnede med. De livlige toner satte humøret en tak op, og da orkestret sluttede, blev der klappet voldsomt.

Så blev der en lille pause, hvor opvarteren havde travlt med at servere.

Pludselig brød et mægtigt bifald løs. Alle så op mod tribunen, hvor gamle operasanger Christophersens (teaterdirektør Gerda Christophersens far) prægtige skikkelse med det snehvide hår og skæg viste sig med en flot ny kørepisk. Orkestret intonerede. Den gamle sanger slog smæld med pisken og sang om postillonen fra Longjumeau:

»Nu skal et eventyr I høre
om en elskværdig postillon.
Rask han som lynet kunne køre,
skælmsk var hans blik, jo han var fjong –«

Der var også et skælmsk blik i hans øjne, mens tonerne vældede fra hans bryst, og han knaldede med den store pisk som en rigtig postillon. Et bragende bifald hilste ham, da han sluttede.

»Da capo – da capo!« lød det over hele pladsen. Og så måtte han synge den igen og igen. Jubelen syntes ingen ende at ville tage.

Nej, han var ikke »aflægs« den gamle sanger; der var både liv og lune i hans foredrag og smæld i hans stemme, men han måtte jo varmes op først med et par toddyer. Senere sang han Gralsfortællingen af Lohengrin, og da var der dødsstille på den store plads. Så tog Makwart fat igen med de gamle kendte melodier, som man nynnede til, og Schmidt kom hen til vort bord og nød sin toddy uden at ænse tilråb om bestillinger.

Pludselig hørtes et par kraftige pift. Det var den lille skovbåd, der mindede om, at nu sejlede den sin sidste tur ind til byen, og en del af publikum rejste sig og skyndte sig ned mod den.

Så sluttedes af med »Århus Tappenstreg«, og medens C. C. Møllers kvikke toner endnu lød, tømtes den store plads. Nogle fortsatte et gemytligt samvær inde i restaurationen; men det store flertal gik arm i arm syngende gennem skoven mod byen.

Men i nattens stille timer vandrer elskende par ad ensomme stier eller sætter sig på Slangegangens gamle udsigtsbænke og nyder det skønne panorama af byen og bugten i månens sølvglitrende stråler.

Inde fra byen runger Domens dybe malmtoner og forkynder midnatstimen; men hvem kan sove, når man er ung, og livet er så skønt, og pigen så ung og yndig?

Jul og nytår

Julen i mit barndomshjem formede sig omtrent, som vi holder den i mit eget hjem; men naturligvis var der ikke det væld af gaver, som vi nu kan tillade os. De gaver, vi fik, var altid nyttegenstande; de fleste havde mor selv strikket. Det kunne være strømper eller uldtrøjer. De sidste var vi ikke altid så glade for, da de bragte kløe på kroppen, indtil de havde været vasket nogle gange; men så var vi glade for dem, især om vinteren; for de var så lange, at de gik næsten ned til knæene og varmede godt; og underbukser kendte vi ikke. Det var kun far, der havde den slags.

Mens vi var små, lavede far gerne legetøj til os; han var jo dygtig til udskæring. Heste, køer og grise var det almindelige. Da vi blev større og tjente lidt penge på vore pladser, købte vi brødre gerne en lille nipsting til mor og skrå eller et par cigarer til far, og somme tider købte vi også en marcipangris eller chokoladenisse til hverandre.

Selve juleaften fik vi altid flæskesteg med rødkål; men først fik vi naturligvis risengrød til at »lægge bund«. Vort juletræ var altid almindelig rødgran, og det var smukt pyntet med hjertekurve, hvori der var pebernødder, som vi senere på aftenen spillede om. Desuden var der røde og hvide julelys, flag og musetrapper og jacobstiger og i toppen en guldstjerne. Hele juletræstadsen havde vi selv lavet i de lange vinteraftener inden julen. Disse juleforberedelser var næsten det bedste ved julen. Tiden gik så godt med at flette og klistre, og forventningen til selve julehøjtidens var stor. Vi var jo ikke så forvante som nutidens børn, der overfyldes med gaver og godter. Det allerbedste ved juletræet var vist de chokolade- og sukkerfigurer, som blev ophængt på træet. Dem skelede vi til under dansen omkring træet, og når vi fik lov at plyndre det, havde vi alle tre udset os, hvilken figur vi ville have. Sukkerfigurerne var gerne grise, storke eller nisser. Jeg kunne tænke mig, de var lavet af flormelis og kartoffelmel, og de kostede 1 øre pr. stk., hvorimod chokolademændene kostede 2 øre. Hele julefesten med mad og gaver kostede sikkert ikke 20 kr.; men det var jo også dengang mere end en ugeløn for far.

Når jeg tænker på den lige overståede julefest hos os 1954, hvor vore fire børn med ægtefæller var samlet, og hvor vore 6 børnebørn alene fik gaver for langt over 1000 kr. med luksuslegetøj som el-biler, el-jernbanetog o.l., samt nyttegenstande som fine balkjoler, overfrakker o.l., kan jeg ikke lade være at sammenligne med min barndomsjul med de beskedne gaver, og jeg er ikke sikker på, at vi var mindre glade og tilfredse, end vore børnebørn var. Vi lever jo – jeg havde nær sagt: desværre – i »barnets århundrede«, hvor børn er blevet overfodrede med slik og gaver, så tilfredsheden er blevet mindre. Det er blevet selvfølgelig, at børn skal have alt, hvad de peger på.

*C. C. Andersens hjørne Store Torv-Clemenstov.
Til venstre bygningerne
på det endnu ikke frilagte Bispetov.
Til højre efter C. C. Andersens ejendom
Hotel Skandinaviens facade.*

I min barndom betød nytårsaften intet. Når det kom højt, blev det til et par »kinesere«, som vi skød af i en eller anden trappegang. Mine forældre havde gerne samlet deres lejere til kaffe- eller chokoladegilde, og ved 10-tiden måtte vi drenge i seng – som oftest med et stykke kage fra bordet. Men vi lå gerne og lyttede til snakken inde i stuen og skyderiet ude på gaden. Endnu dengang kunne det hænde, at vi hørte et brag, når en slog »potte på døren« et sted i gaden, og når uret i stuen slog 12, ønskede far lejerne »Godt nytår!« og klinkede med dem. I dagens anledning var der indkøbt en flaske portvin.

I min ungdom førte jeg en dagbog, og lad mig med den som vejledning fortælle lidt om, hvorledes en nytårsnat forløb nede i byen kort efter århundredskiftet:

Sammen med en ven gik jeg ved 9-tiden ned i byen. Vi havde vendt vore overfrakker. Det så ikke godt ud; men det viste sig at være praktisk. Der var allerede samlet en vældig menneskemængde på torvene og Søndergade. Det var ikke let at komme frem gennem menneskemængden, der bølgede frem og tilbage. Ustandselig knaldede kinesere, bomber og kanonslag. Skrubtudser og sværmere for hvæsende og spruttende over vore hoveder eller ind under damernes lange skørter, så de unge piger hvinede og skreg til stor morskab for de unge mænd. Sole og raketter sydede og peb og lyste op i halvmørke gader, og risengryn og ærter trommede uophørligt på vore hatte. Det var særlig damerne, der kastede dem.

Fra mange vinduer på strøget, bl. a. fra hotel »Skandinavien« og C. C. Andersens hjørne (nu Århus og Omegns bank, St. Torv 1), udkastedes fyrværkerisager; men da nogle truede med at kaste sten på ruderne, hørte det op. Nogle juletræer

Bestillinger paa alle sorte og hvide Kæder modtages og andres indlagt og billigst
Specialitet: Ishjørner, Is og Isanretninger. Udsalg af Raa-Is. **Telefon 589.**

O. Jønsen.

A. Fønnesbech,

Borgporten 15.

Juleudstillingen

omfatter:

Damehatte fra 3,00, fixe Façons, **Børnehatte** og Huer fra 1,00, **Korsetter**, solide og elegante Façons fra 1,50—10 Kr., **Silketørklæder**, aflange skotske fra 50 Øre, firkantede fra 50 Øre, et svært, **heelsilke Tørklæde**, stor damaseret 1 Kr., **Forklæder** fra 50 Øre, **Husholdnings-Forklæder** fra 1,50 Øre. 1 Prøvekollektion sorte Silkeforklæder udsælges. **Lomme-tørklæder**, halvlinnede, fine med en fix Bort, 6 Stk. for 85 Øre, do. med Bog-tav og Monogram 25 Øre, finere imiterede Silke med Silke-monogram 50 Øre, **Lommestørklæder** i smukt Karton 50—75 Øre, **Pibestrimler** i Karton 4 Stk. smukke Dessins for 50 Øre, **Strømper**, engelske, uldne fra 85 Øre, fantasi- og skotske Strømper fra 1,50, **Boer**, gode, af Skind med Hoved og 8 Haler 1,25, **Fjerboa** 85 Øre, **Sleifer** i elegant Karton fra 1,00, **Lørøde Damekraver**, nedfaldne 85 Øre, opstaaende 15 Øre, **Manchester** 25 Øre pr. Par, Sleifer dertil fra 50 Øre, **Vifter**, smukke, fra 1,00 Øre, **Empirevifter** fra 2 Kr., **Linnedbeskyttere** til Herrer fra 2 Kr., **Broderede Nulls-Kjoler** i stort Udvalg, fra 5,50 Øre for en hel Kjole, **Broderede Nulls-Stoffer** fra 50 Øre Alen.

Nyt til Balkjoler, Empirestoffer 1,25 Øre pr. Alen, **Huer** til Piger og Dreng, nubret Dyffel, 1,00, smukke skotske 1,50 Øre, **Paraplyer** med smukke franske Greb og Paragonstæl fra 3 Kr., **Blonder** og **Kniplinger**, Silke Atlaak prima Kvalitet 1 Kr., Silkebaand, Snøre til Montering i **største Farveudvalg**, **Broderede Festons**, solidt Fabrikat, til alle Priser. Handsker af Stof, Astrakan 75 Øre, gode Jersey med 3 Knapper, gule, hvide, graa og sorte 85 Øre, nye skotske 85 Øre, **Skandhandsker** til Ski- og Skøiteleb af hvid skotsk Uld 75—1,00, **Skindhandsker** i stort Udvalg, prima 3 Knp. 1,75 Øre, force 1,35, **Børnehandsker** 1 Kr., **Balhandsker** fra 3—16 Kneps Længde. **Alle miao Skindhandsker sælges med Garanti.** Silkevarer i stort Udvalg, Japansk Silkestof, god Kvalitet til Kjoler 1 Kr. Al., alle smukke og moderne Silkebesætningstoffer, Heel Silke, sort damaseret Silketoi 1,50, 1,75, 2,00, skotske Silketøier fra 1,50 Øre, smukke, figurerede Silketøier til Kjolebesætning 1 Kr. **Lampe skjærme** af Silke og indisk Mull fra 4,50, alle Dele til Skjærme, Stel, Silketoi, indisk Mull, Blonder, største og billigste Udvalg udenfor Kjøbenhavn, Franske Papirskjærme, pragtfulde Farver fra 75 Øre, Handskekort, Gavekort m. m. m. Desuden findes paa Juleudstillingen en Masse smaa, **fixe Nyheder i Galanteri fra Paris og Wien**, væsentlig Gjenstande til **50 Øre og 1 Kr.**, disse Artikler føres kun til Julealget, og er Priserne af den Grund noterede meget lave, for saavidt muligt at faa Lageret udsolgt.

Berlings Cigar- & Tobaksforretning, Ryesgade 4.

Hele Lageret skal udsælges paa Grund af forneden Ombygning. Samtidig sælges et Fortepiano og en Del Butiksinventar.

Byggut

(selges i Warhus Nr. 16.)

Illums Kaffe er den bedste!

Vinforretningen,

3 Vestergade 3.

1850. Grundlagt 1850.

163. Telefon 163.

C. F. Schaarups Efterfølger

anbefaler:

Fin Rom til Toddy

1 Kr. Fl.

Cognac, grøn Prop,

2 Kr. Fl.

A. Thykjærs Kaffehandel,

specielt **Java-Blandinger**,
anbefales. Telefon Nr. 429.

Store Sendinger af Gæs, Ænder og Høns ankomme ugentlig fra vore Fede-anstalter i Rusland, og kan vi paa Grund af, at vi undgaa enhver Mellem-handel, tilbyde Forhandlere og Forbrugere uhørt billige Priser og samtidig garantere for virkelig kornfodrede Va-rer. Ligeledes tilbydes Smør, Æg, Margarine, Fedt, Steppe-Ost og Lamme-kød til de billigste Priser her i Landet. Ordres til Julen modtages og ekspederes prompte.

Gæs fra 35 Øre Pd.

Ænder fra 1,25.

Russisk & Finsk Import-Forretning,
Kannikegade 18.

Telefon 506.

Til Julen

anbefales

P. E. Jensens

Kunst-Gibbs-
Etablissement,

Frederiksgade

De fristende
juleannoncer anno 1899
Importen af
fødevarer fra Rusland
var ikke et enkelt-
stående fenomen;
til landbrugstandet
Danmark
blev importeret både
russisk smør
og amerikansk flæsk.
Det var billigt
og solgtes
til jævne købere
både i by
og på land.

Aarhus Dukke-Klinik,

43 Søndergade 43, 1ste Sal.

Paa gjentagne Opfordringer af mine Kunder meddeles det herved, at jeg fremdeles vedbliver med at føre mine bekendte, solide og smukke hjemmepyntede Dukker ligefra 2 Kr. 50 Øre til højere Priser. Største Lager her paa Pladsen haves altid færdige. Ligeledes modtager jeg ogsaa Dukker til Reparationer, som udføres solidt og billigt.

Bestillinger og Reparationer til Julen bedes indsendt snarest. Restlageret af Dukkemøbler og Smaating til Dukker og Dukke-stuer sælges meget billigt.

kastedes fra mand til mand op over mængden. Man kunne følge deres fart op over Søndergade, indtil de forsvandt i hovedet på en betjent, der stod på hjørnet af Østergade.

I cigarbutikkerne sås små skilte i transparent, der oplyste, at man der kunne købe salonfyrværkeri, og der var et vældigt ryk-ind helt til kl. 11. Et par unge mænd udklædte som cowboys red på lange stokke op gennem gaden og affyrede revolvere.

De få betjente, som var placeret på gadehjørnerne, var skive for mængdens løjer, men greb sjældent ind. Kinesere og skrubbtudser hvinede om dem, og en fik et råt æg klasket på sin hjelm, så blomme og hvide flød ned over hans pæne frakke.

Ved 11-tiden var den lille vimse politiassistent Hauerbach og overbetjent Paasgaard så uforsigtige at gå op ad Søndergade, og det blev optakten til alvorlige bøllestreger. De var nemlig begge upopulære. Alle byens unge bøller samledes om dem, og der blev råbt: »Ned med panserne! Slå dem ned, det rak!« Begge juletræer var pludselig kommet frem igen og havnede i hovedet på dem. En ung fyr slog efter dem med en lang stang, men ramte en betjent på hjelmen, så den revnede.

Hauerbach greb den unge mand og forsøgte at trække ham med på stationen. Bange var han ikke, den lille politimand; men her var for mange mod dem, og han måtte fløjte efter hjælp. Snart var en halv snes betjente samlet, og nu gik optoget under hujen og skrålen ned mod torvet.

Ved Domkirken blev politiassistenten væltet, og mange blev skubbet over ham, så der lå en hel bunke; men den unge bølge holdt han stadig fast på, så han havnede til sidst, hvor han skulle, i »bøtten«.

Vi gik endnu en tur op ad Søndergade og kom et par gange om ved politimester Goll, der var civil. Han var meget populær, så der var ingen, der gjorde ham fortræd. Også den kendte opdager 9-Hansen, også kaldet »geni-Hansen«, sås i menneskemylderet. Et par unge damer, der havde udklædt sig i herretøj, vakte opsigt; men de fik dog lov at gå i fred for politiet.

Men nu begyndte strømmen at gå mod havnen, hvor kommunen – som flere gange før – lod afbrændende fyrværkeri kl. 12. Gennem den snævre Skolegyde (blev senere udvidet ved latinskolens ombygning) presseses mængden sammen – jeg behøvede slet ikke at sætte fødderne til – så kvinder skreg, og enkelte børn, som ubetænksomme forældre havde taget med, græd hjerteskræende og var lige ved at blive trampet ned.

Lidt efter lidt faldt menneskemasserne til ro på Skolebakken og det store havneterræn, hvor nu Motorcompagniet er. Fra havet strøg en isnende kold og salt vind, og man måtte trampe med fødderne for at holde varmen. Enkelte dårlige vittigheder blev luftet, og en enlig »tudse« fattede omkring benene; men det hjalp kun lidt mod den bidende kulde. Klokkerne mangledes endnu nogle minutter i 12.

Så brasede de første raketter op mod den kulsorte nattehimmel og opløstes i knitrende stjerner. Hele pladsen oplystes et øjeblik, og fra mængden lød et befriende: »Åh!« Nu tog det rigtig fat med sole, blålys og røde og blå bomber. Så tændtes det gamle årstal 1908 i sydende og spruttende ild. Og så blev der stille. Alle stod forventningsfulde. Uret på Domkirken sneglede sig mod 12.

Nu faldt det til slag; men urene på toldboden og havnepakhuset (Karens Mølle) skyndte sig at komme i forkøbet med deres spinkle timeslag.

Så drønedes det første slag fra Domkirken ud over byen, og samtidig tændtes det nye årstal 1909, medens et stort bundt raketter for hylende mod himlen og opløstes i stjerner og lange lysende St. Hansorme. Kirkeklokkerne ringede, og alle damperne i havnen tudede med deres dampfløjter og ringede med deres klokker. Grove fløjter og skingre blandedes til en øredøvende pibekonzert, som ingen ende syntes at ville tage, og samtidig drønedes det med bomber og raketter. De fleste mennesker holdt sig for ørerne i disse få minutter, men da larmen endelig ebbede ud, fik man travlt med at ønske hinanden glædeligt nytår.

Så var den nytårsaften forbi for de mere satte borgere, som nu hastede hjem til de lune stuer i forvisning om, at det var et flot fyrværkeri, Kræftings enke havde leveret for de 500 kr., byen havde spenderet i håb om, at de sædvanlige bølge-

*Nytårsaften 1908/09
i Aarhus Stiftstidendes referat.*

Nytårsaften i Aarhus.

Et Skyderi som aldrig før. — Vøllestreger paa Søndergade. — Da Hauerbach blev væltet. — Kræftings kommunale Pragt-Fyrværkeri.

Fint Nytårsaften-Bejrlig. Varme Vælskiver med Madeira paa Restauranterne og ildebarstende Rykind hos de Gandlende, der folgte Fyrværkeri. Senere paa Aftenen enorme Mængder af yngre Medborgere i Gaderne. Komplet Hagbejr af Rinesere og Skruptudser og alskens lignende Rødselsprojektiler. Et Par Trækvogne og et Juletræ i Maen, men ellers alt nogenlunde fredfommeligt, indtil ved 11-Liden, da en Vøllestreger under vilde Gyl traf gennem Søndergade, hvor den mødtes af Politiasistent Hauerbach og 3 Politibetjente. En af Vølterne kastede en Røgtstump efter Hauerbach, men opnaaede kun at ramme en af sine Kammerater i Hovedet. En anden kastede en Sten, og han havde sigtet bedre, saa Stenen ramte Assistenten paa Rindene.

Saa kom Stabene frem, og der blev uddelt et Par Portioner forsvarlige og

velfortjente Brygl, men da Hauerbach i det samme gled og faldt om i Rende-stenen, og en af Betjentene knækkede sin Stab, medens de andre blev masede ind i Sværmen, saa de næppe kunde røre sig, saa Situationen et Øjeblik temmelig kritisk ud. Heldigvis var Lørrermester W i t t e n lige i Nærheden. Sr. Witten brugte sine Lørrer-næver flink med det Resultat, at Assistenten fik Lob at komme paa Benene hvorpaa et Par af de værste Urodstiftere blev anholdt og bragt paa Stationen. Nu er der til dem i god Mening.

To Betjente fik under Spektaklerne deres Hjelme masede.

Talt foretoges der 16 Anholdelser, men de fleste er allerede i Dag sluppet med større Bøder.

Paa Slaget 12 fattede Kræftings kommunale Fyrværkeri af. Det var pragtfuldt som sædvanligt, og det blev beundret af en lille Snøs Tusind Mennesker.

Og Kl. 1, da det kunde antages, at den bedre Del af Befolkningen var gaaet hjem, slukkedes det elektriske Lys i Gaderne.

Saaledes forløb Nytårsaften i Aarhus 1908.

streger nytårsnat ville ophøre. Ved Rozzis hjørne skiltes strømmen, nordboerne gik over torvene, og sydboerne gik ad Søndergade.

Men ungdommen havde endnu ikke fået nytår nok; nu var det deres tur til at tage fat, og skyderiet på Søndergade blev meget voldsomt. Ved Østergade drejede en stor trop lærlinge op mod Frederiksgade og derefter ned til bødker Balles lager, hvor de fik fat i nogle af »Ceres«s store lagerøltønder. Under et vældigt bulder blev de trillet ned ad den stejle gade. Det var mig ubegribeligt, at drengene kunne styre de vældige 2–3 m høje tønder, så de ikke havnede i nogle butiksvinduer. Det gik hen ad Immervad, Lille Torv og Guldsmedgade. Ved Norsgade stod en del betjente, og sværmen tog flugten; men da betjentene ikke forfulgte, gik lømlerne tilbage og hentede tønderne, der var rullet ind i en port. Så gik det i trav tilbage; men ved Frederiksbro gik den ene tønde i stykker og blev kastet i åen. Den anden tønde blev rullet hen ad Ågade. Hvordan drengene fik den bakeset op ad den store trappe ved »Rømerhus«, ved jeg ikke; men et øjeblik efter var den oppe på Clemensbro og havnede herfra nede i åen med et vældigt plask.

Det syntes nu, som om sværmen var opløst; men da vi kom til Østergade, hørtes råbet: »Til Christiansgade!«, og da vi nåede derned, så vi hele banden hale i en flytteomnibus. Det lykkedes dog ikke at få den fri, og de måtte nøjes med en almindelig arbejdsvogn, som i strakt galop førtes ned mod Slusebroen.

Min ven og jeg gik nu tilbage og ned ad Frederiksgade, og da vi nåede Lille Torv, kom sværmen farende fra Vestergade med arbejdsvognen.

Et par betjente, som stod ved Borgporten, beordrede vognen kørt om ad Volden og Rosensgade til politistationen. Mærkværdigt nok lystrede banden; men et øjeblik efter suste de fra Bispegade (mellem Royal og Nationalbanken) over torvet til Clemensbro, skarpt forfulgt af de to betjente. De havde lige fået tid til at fløjte efter forstærkning, da de opdagede hensigten, og fra den gamle politistation stormede nu en snes betjente dem til undsætning. De nåede broen i det øjeblik, banden lempede vognen op over rækværket; og med et fantastisk plask, der nåede helt op til 2den sal ved Anthon Christensen, havnede den tunge vogn i åen. Den bedrift blev hilst med et øredøvende pift af de unge.

Så gik den vilde jagt op ad Søndergade og ned ad Ryesgade til banegården. Her var der samlet en stor menneskemængde, og da klokken gik til 1, fandt Hauerbach, at nu kunne det være nok for den nytårsaften.

»I kongens og i lovens navn, lad stavene falde!« råbte han. Og så blev pladsen ryddet i løbet af få minutter. Således endte den nytårsaften.

Byens originaler

Det er ikke alene selve Århus – dens bygninger, gader og smøger, dens havn og å, – der har haft min interesse, men også dens indbyggere, og da navnlig dens særprægede mennesker: originalerne. Men nu er byen blevet fattig på den slags, hvad nu grunden kan være. Man skulle tro, at jo større byen blev, des flere måtte der findes.

Omkring århundredskiftet var der mange originaler i byen; lad mig blot nævne navne som Piw Laus, Fibiger, Jomfru Alene, Wolle Grisehandler, Violdrengen, Kongernes Konge, Klude-Tulle o. s. v. De fleste af dem så man daglig på gaden. Den sidste på skansen var Drakenberg-Johnsen. Han blev mest kendt for sine fantastiske annoncer i dagbladene. Det var en lille mand, der formelig sprudlede af fortøttet energi og med en frisk og saltvandsmættet frejdighed. Han så ellers ganske almindelig ud; men når man hørte ham tale om sin store kærlighed: Drakenberg (den gamle sømand, som ligger begravet i Domkirken, og som siges at være blevet 146 år gammel) eller læste hans annoncer, forstod man, at her havde man en mand, der ikke var helt almindelig.

Johnsen var oprindelig skibsproviandhandler, og jeg kom med blade til ham i go-erne nede i Havnegade. Dengang var der ikke noget mærkeligt ved ham; men så fik han Drakenberg på hjernen, købte op af alle de billeder, der fandtes af ham, eller fidusmalere lavede og solgte til ham. Han startede en søspejderforening, og så kom de mærkelige annoncer. De virkede uklare – eller måske bevidst – ubehændige; men man kunne ikke andet end blive i godt humør ved at læse dem, og man så for sig den lille mand med et ironisk blink i øjet, som om han ville sige: »Ja, nu kan I jo tygge på den, I gode århusianere!«

Af originaler fra min barndomstid husker jeg Tosse Frants, Hellig Jørgen og Gamle Sverrig. Den sidste har jeg allerede fortalt om. Tosse Frants stod i en port i Volden, og når nogen gik forbi, spurgte han altid: »Har du ikke en grå?« (han kunne ikke sige *sk*). Jeg har ofte for 1 øre købt en stang skrå til ham hos P. Sørensens skråtobaksfabrik på hjørnet af Volden og Rosensgade. Den glæde, der lyste ud af hans øjne, var rigelig belønning for mit lille offer.

Hellig Jørgen gik rundt og solgte træskeer, som han havde i en lille kurv. Han var vist heller ikke »helt vel forvaret«. Han lignede en tater med sit kulsorte hår og sin mørke ansigtslød. Når drengene råbte efter ham: »Fanden sidder i din kurv, Jørgen!« smed han den fra sig med alle tegn på rædsel. Det kunne vare længe, inden han turde tage kurven op og samle sine skeer sammen.

Gamle Sverrig fik sig et minde på Skolebakken (der ikke er nogen bakke mere), idet han jo daglig i 40–50 år kunne træffes her. På ejendommen nr. 5 er indsat en plade, der i relief viser G. S. på vej over Skolebakken.

*Sophus »Drakenberg« Johnsen
(1869-1950)
i Jens Ravnholms streg.
I mange år - 1900-1931 - drev
Sophus Johnsen skibshandel i kælderen
under Børs-Cafeen;
i 1930'erne og 40'erne ofrede han
betydelige beløb på at opretholde
og dyrke mindet om den norske sømand
Drakenberg, der døde i Århus i 1772.
Efter sine egne opgivelser
skulle Drakenberg da have været
146 år gammel.*

Piw Laus var ikke nogen tiltalende original. I mange år sås hans lille duknakkede skikkelse i den grågrønne slidte overfrakke på torvet og Søndergade. Altid bakkede han på sin lange træpibe. Om der var tobak i den ved jeg ikke, og hvad han gik der efter, ved jeg heller ikke. Han talte aldrig med nogen. Han skal engang have været ejendomsrådgiver; men hvad nu han levede af, eller hvor han boede, ved jeg ikke; men han hørte med til strøglivet, og alle drenge råbte »Piw Laus« efter ham, dog først efter at være i tilbørlig afstand fra hans brune kæp.

I de samme år, som Piw Laus sås på strøget, kom der også en enlig kvinde med en lille gammeldags håndtaske i hånden; men hun kom der først i skumringen. Hun gik altid i samme grå tynde dragt både vinter og sommer. Jomfru Alene kaldte man hende. Der ligger i navnet en antydning af en tragisk livsskæbne. Jeg har aldrig set hendes ansigt, da hun altid bar slør; men der var over hendes tynde, spinkle skikkelse noget fattigt og trist. Og så forsvandt hun lige så stille, som hun var kommet. Hvorfra - hvorhen? Ingen ved det; men der blev tomt efter hende; hun hørte ligesom med til aften-strøglivet.

Fibiger var en helt anden type; Århus's høfligste mand, »Gamle Danmark« kaldte nogle ham som en slags pendant til »Gamle Sverrig«. Han var høj, slank og nobel klædt efter fattig evne. Med stive afmålte skridt gik han - nej, *skred* op ad Søndergade, hilsende til højre og venstre med sin høje, sorte silkehat, dybt ærbødigt - næsten servilt - på enhver, som blot så på ham. Vi drenge morede os med at hilse på ham og følte os alligevel bæret af hans ærbødige genhilsen. Krigsassessoren kaldtes han. Det var dengang, at en over- eller stabssergent kunne gå af med pension og titel af krigsassessor. Men over Fibiger var der ikke det præg af brøsigthed, som ellers kendetegnede den slags, snarere var der noget

*Døroverliggeren Skolebakken 5
med »Gamle Sverige« på vejen, lige over trappen.
Stenkantningen og træerne viser Skolebakken,
før den under 1. verdenskrig forsvandt
som en særlig promenadevej hævet over gadeniveaue.*

fint og feminint. Det var særlig unge damer, han holdt af at hilse på. Det skete med en dyb bøjning, og han stod helt stille og drejede sig en halv omgang for rigtig at vise sin ærbødighed. Måske var der lidt krukke over hans hilsen. En dag så jeg ham gå forbi Gjerulffs forretning på St. Torv. En af ekspeditricerne stod da i den åbne dør, og Fibiger hilste dybt ærbødig på hende, lagde venstre hånd mod sit hjerte og sagde med sin lidt læspende stemme: »O, modehandlerinde!«

Det har vi tit moret os over, min kone og jeg; det var nemlig hende, der stod i døren.

På samme tid som Fibiger sås en lille mandsling på strøget. Han vandrede om med en spånkurv foran på brystet. I denne lå i forårstiden nogle bundter violer. Den lille mand var kendt under navnet Violdrengen. Det er morsomt at lægge mærke til, hvorledes folkeviddet kunne falde på at kalde ham *Violdrengen*; han var sikkert henved 60 år, da han begyndte at sælge violer på gaden, på restaurationer og ved foreningsballer. Han var såmænd en meget pæn lille mand med et smukt sølvgråt fuldskæg og bar altid brillerne langt nede på næsen; men han

gik umådelig langsomt med småbitte skridt. Jeg har aldrig set noget menneske gå så langsomt; man kunne uden overdrivelse sige, at han »sneglede« af sted.

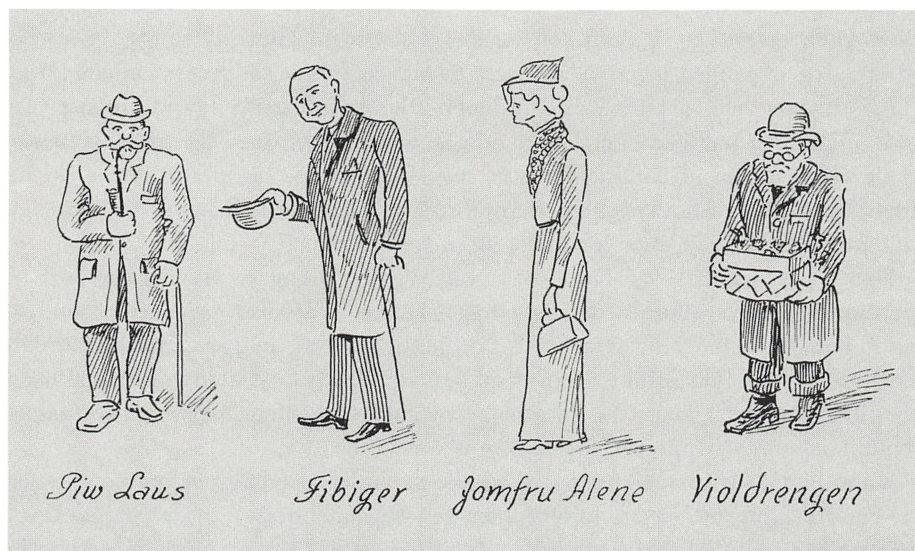
Når han stod i det indhug, som dengang fandtes ved brødrene Bybergs ejendom i Borgporten, så det næsten ud, som om han sov. Han kunne stå der i timevis selv i den bitreste kulde uden at forandre stilling. Han falbød ikke sine varer, stod kun med violerne i den åbne kurv, og hvis en sildig nattevandrer, der hastede hjem med sin pige, slog en lille handel af og samtidig ville gøre sig vittig på hans bekostning, rørte det ham ikke; han ikke så meget som blinkede med de tunge øjenlåg. Når kurven endelig var tom, vandrede han hjemad den lange vej til Christiansbjerg med sine småbitte skridt.

»Kragen« var en kendt frugthandler. Han var en lille svær mand, der talte et bredt vendelbo-mål. Jeg husker ham helt fra min barndom, når han kom gennem Sjællandsgade med sine nye kartofler, sine æbler, pærer eller blommer, der som regel solgtes i hele eller halve fjerdingkar. Men til os drenge bød han gerne småpartier i følgende vending: »Syv hiel pærer for fem ører!«

Tilfældigt fik jeg som voksen opklaret, hvor navnet »Kragen« stammede fra. Han var en vældig jæger og pralede engang med, at han havde skudt en krage »lige midt mellem øjnene«. Så lidt skal der altså til for at få et øgenavn.

Wolle var en stor spøgefugl; man kunne næsten kalde ham den århusianske Uglspill. Han boede hos sin mor på Vestergade, hvor faderen havde været en velagtet rebslager. Han handlede med grise og sås på grisetorvet (Vesterbro Torv) hver lørdag. Han elskede at lave »numre« med bønderne. Der går de mest fantastiske historier om ham: Engang traf han en bonde, som kom kørende ind ad Vesterbro. »Skynd dig hjem; du må have dit pæne tøj på, for amtmanden kommer på besøg i dag. Du har jo vundet den store gevinst i lotteriet«. »Er det sikkert?« spurgte bonden altereret. »Sikkert som amen i kirken«, svarede

*En række af byens originaler,
som Victor Jensen tegnede dem.*

Wolle. »Har du ikke nummer det og det?« (han nævnte det nummer, som bonden ugen før havde vist en lodseddel på) »Jøsses jow,« sagde bonden, vendte vognen og lod stryge ad hjemmet til. Hvordan Wolle klarede den ugen efter, ved jeg desværre ikke.

En anden gang stod han på torvet og handlede med en bonde, som havde narret ham, og derfor pønsede Wolle på at give ham et: Tak for sidst. Pludselig udbrød Wolle: »Men mand dog, dine grise er jo ikke »skåret« endnu!« »Nej,« svarede bonden, »a ka' så dårligt selv, og vor dyrlæge havde ikke tid«. »Jamen så gå da op til Schmiegelow (en kendt læge på Vestergade); han gør det gerne gratis. Men han er en sær patron, og han holder ikke af snak, så du skal blot hælde grisene ud på gulvet. Så ved han besked.«

Wolle fulgte villigt bonden hen til lægen og stod i en port på den anden side af gaden og grinede, da bonden med samt sine grise kom lidt hovedkulds ud ad døren.

Men størst berømmelse vandt Wolle dog, da han sammen med Ras Jord'mor-mand (han var ellers trompeter ved dragonerne) øvede det frygtelige attentat mod redaktøren af »Århus Posten«, et lille middagsblad, som i nogle år udgik her i byen. Redaktøren C. A. Nielsen (Arnfast) havde skrevet en mindre pæn omtale af begge herrerne i bladet. Dagen efter stillede de på redaktionen for at protestere, og da redaktøren ikke ville give dem en undskyldning, trak Wolle en stor jordemodersprøjte (lånt af Ras) frem og gav redaktøren et stort klyster rødbedesaft. Det vakte naturligvis stor bestyrtelse i trykkeriet, da Nielsen kom styrtende derud oversprøjtet af »blod«. (Min broder Albinus, som da var maskinsætter på Å. P., garanterer for sandheden). Attentatmændene forsvandt skyndsomt; men den bedrift fortalte Wolle gerne om, skønt den vist blev ham en dyr fornøjelse.

Blandt de senere års originaler var Klude-Tulle, som gik om i gårdene og rodede i skraldespandene. Han lå derfor ofte i karambolage med skraldemændene, der følte sig »gået i næringen« af ham. Han var umådelig fattigt klædt og gik oftest barfodet, somme tider dog med kludesko.

Kongernes Konge eller Sølle Søren fra Herning, som han også kaldtes, var en stakkels invalid med klumpfod og forkrøblet arm. Han gik rundt i gårdene og sang, og til sangen leverede han selv musikken ved at slå på en triangel. Han var fyldt over hele brystet med »ordener«: kotillonsordener, gamle mønter og små bliklåg, og når han sang – lynende falsk – med sin hæse stemme en smægtende elskovssang: »Du min lille due, dig vil jeg skue« gik der et sug af medlidenhed gennem tilhørerne, og småmønterne raslede ned til ham. Ak, nej, der var såvist ingen »lille due« for Sølle Søren fra Herning.

Den sidste original, jeg har kendt, var Wiener-Drengen. Navnet havde han fået, fordi taxa-chaufførerne havde antaget ham som deres wienerbarn og underholdt ham til dels. Det var en ret ung mand, tynd og mager. Han havde den fikse ide, at han ikke kunne gå over en kantsten uden først at stå og trippe frem og tilbage mange gange. Ja, selv revnerne mellem cementfliserne på fortovene skulle han stå og trippe ved for at komme over.

Nu er han død, Wiener-Drengen, og alle de andre originaler er borte og hviler vel i en ukendt grav. Det er jo typisk for den slags mennesker, at de er ensomme; men de har – i hvert fald for mig – efterladt et savn. Det var, som om de gjorde

*Harboørepræsten –
Anton Marius Jensen
(1871–1941).
Som ung præst kom han
i 1899 til det stærkt
indre-missionske Harboøre.
Han kom hurtigt i modsætning
ikke alene til sognet,
men også til Indre Mission
landet over.
Særlig galt blev det, da han
vendte sig mod helvedeslæren
(den evige pine);
han, som så mange andre,
viste hen til Guds kærlighed,
der ville føre til alles
endelige frelse.
Det lykkedes Indre Mission
at få Anton Jensen afskediget
i 1901. Efter få år
slog alt fejl
for Harboørepræsten, og han
endte i en spiritistisk tro.*

byens liv rigere og satte et særpræg på det. Og mindet om dem vil leve længe, efter at vi andre almindelige mennesker forlængst er glemte.

Den sidst kendte ejendommelige skikkelse fra strøget var Harboøre-Præsten. Hvem husker ikke endnu hans sørgelige skæbne. Det er jo snart et halvt hundrede år siden, han blev slået ud af sin stilling som præst i Harboøre, slået ud af den mørke missionsfanatisme på grund af sin ærlige overbevisning. Siden sås han i årevis på århusgader med sin lille taske i hånden (heri var som regel kun en gammel avis og en tandbørste) på vej fra sit lille hummer til »Møjhal«, hvor gode mennesker gav ham mad. Sjældent har en dygtig og intelligent mand fristet så krank en skæbne. Endnu huskes fra de første åringer hans høje ranke skikkelse med det militære anstrøg. Han havde jo været løjtnant. Men med årene faldt han sammen, hans engang åbne og stærke blik blev sløvt og sløret, der kom noget underligt vegt og træt over hans gang, og hans tale blev næsten uhørlig. Og en skønne dag var han ikke mere. Hans tragedie var endelig endt. Men mange venner fulgte ham til det sidste hvilested.

Fest i Vennelyst

Vennelyst – byens ældste park – står helt fra min barndom med eventyrets glans. Her oplevede jeg lapperne i den gamle dansesal. Det var en trup lapper, som opholdt sig der en hel vinter med rensdyr, pulke o. s. v.; men da det blev en særlig streng vinter, kunne de ikke klare sig i deres telte, men måtte ind i den opvarmede dansesal. Her så jeg i min grønne ungdom ved århundredskiftet pantomimerne og sommerrevyerne på friluftsteatret, og her var jeg med ved de store journalistfester og arbejderfester i maj og august og på grundlovsdage. Disse fester endte altid med Kræftings fyrværkeri.

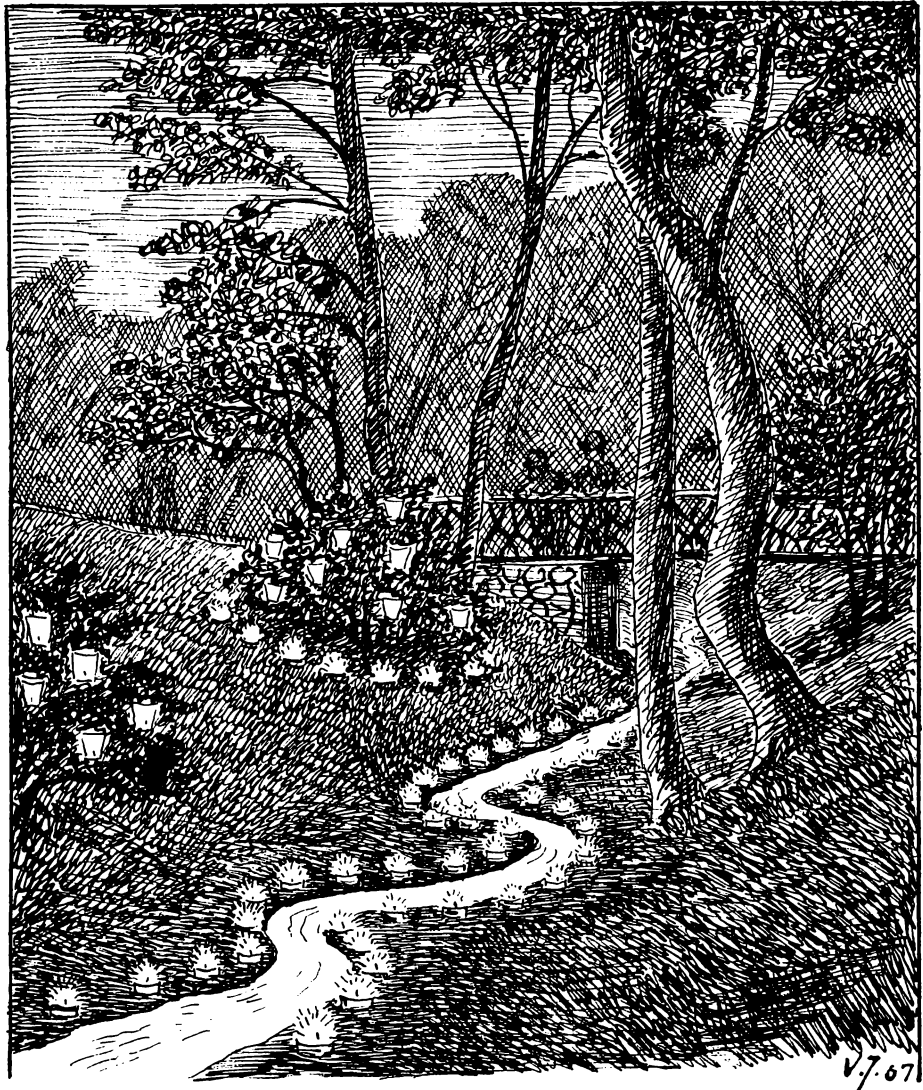
Hvor nu Fødselsanstaltens personalebygning ligger, var i min barndom en stor slugt, hvorigennem bækken løb. Et sted var der dæmmet op for den, så at der var dannet en lille dam. Her boltrede »Gamle Æskild«s ænder sig, og tæt ved lå hans gamle faldefærdige rønne; men denne eng og denne rønne var for mig – et bybarn, vokset op på stenbroen – indbegrebet af eventyret; det var jo *landet* med alle dets husdyr i fri udfoldelse, når lige undtages Æskilds ged, der stod tøjret, og grisen inde i hans lille stald. Hønsene løb frit om og lagde ofte deres æg i hans seng.

Hver aften kom »Gamle Æskild« ned gennem gaden med en lille spand mælk og en kurv æg til en lille frihandel i Sjællandsgade 64. Æskild var en lille mand med en sort klap for det ene øje. Han var klædt i en gammeldags skødefrakke af ubestemmelig farve, havde grå bukser med klapper foran, og spidse træsko på fødderne. I munden, der var skæv og kun forsynet med et par gule tandstumper, bar han altid en kort krum træpibe, hvori han efter drengenes udsagn røg tørret komøg – det råbte de altid efter ham. Jo, Æskilds eng var et dejligt sted for et bybarn, der aldrig havde været ude på det rigtige bondeland.

Men hele denne herlighed fik en brat ende, idet byrådet i slutningen af 90-erne bestemte, at engen skulle fyldes op. Og en skønne dag forsvandt Æskild og alle hans dyr, og huset, der næsten var blevet ubeboeligt – flere sten var faldet ud af bindingsværket, og stråtaget havde store huller.

Så blev der skraldemødding eller losseplads, som det nu hedder. Møddingen voksede, så den i løbet af få år var i højde med boulevarden, og så blev der anlagt kolonihaver. Møddingen blev lagt længere nordpå, hvor nu Universitetets hovedbygning er rejst. Der måtte rammes flere hundrede 8 m cementpæle ned, før man nåede fast bund.

I Vennelyst kaldtes den øverste vestlige del Boldhaven. Den var adskilt fra den øvrige park med en tjørnehæk, og her samledes byens honoratiories til tennis. Ofte har jeg stået udenfor og betragtet damerne og herrerne, der havde tid til at »lege«, mens andre folk var på arbejde, og jeg synes endnu at kunne høre damernes affekterede: Spil! hver gang de slog en bold op.

*Fra det illumerede Vennelyst – tegnet 1907
af Victor Jensen, der har givet billedet teksten:
»Når haven ved fester var illumeret,
slyngede bækken sig som en
sankthansorm ind mellem stammerne«.*

Med min far gik jeg ofte i Vennelyst en søndag formiddag. Far var interesseret i planterne – der var både plataner og »rigtige« kastanier – (flere af dem findes der endnu), og han viste mig alt, hvad gartner Diederichsen i samråd med apoteker Meyer (ejer af Svane-apoteket og byrådsmedlem) havde plantet.

Lapperne havde foruden rensdyr også ægte lappehunde, der formerede sig godt. Det var smukke hunde med en tyk, grågul pels. De lignede de grønlandske slædehunde, og det blev »moderne« at have lappehunde, så man i mange år efter kunne se flere af dem i byen.

Pavillonens store tårn styrter under branden 24. februar 1908 – samtidig tegning af Victor Jensen. Træpavillonen, der var opført i 1897, blev allerede året efter erstattet af en ny bygning. Man rev ned og byggede om flere gange; men da Vennelyst blev schalburgeret i 1945, var det uigenkaldeligt slut med både pavillon og fester.

I »lappetiden« var den store dansesal af teatermaler Clausen omdannet til et stort laplandsk landskab, og her sad lapperne og lavede forskellige små håndarbejder, som de solgte til publikum. Med stor forundring så jeg en gammel lapkone sidde og ryge på en lille hjemmelavet snadde. (Dengang var det jo ikke almindeligt, at kvinder røg). En ung kone sad og vuggede sit lille barn i en vugge, der lignede en stor træsko og var ophængt i et par remme.

Den store smukke træpavillon blev rejst i 1897. Den blev opført af den senere kgl. bygningsinspektør Thorv. Jørgensen (Christiansborg) i maurisk stil – af cedertræ fra Libanons bjerge, ligesom Salomons tempel – blev der sagt. Det var en pragtfuld bygning med et smukt udsigtstårn. Det var her min far klatrede op og satte en ny flagline i. Desværre gik der ret hurtigt svamp i træet, og der var tale om at rive den ned, da den 28. febr. 1908 gik op i luer, som jeg før har fortalt.

I den store sal var der ophængt en mægtig lysekrone, der havde form som et fuglebur og derfor populært kaldtes papegøjburet.

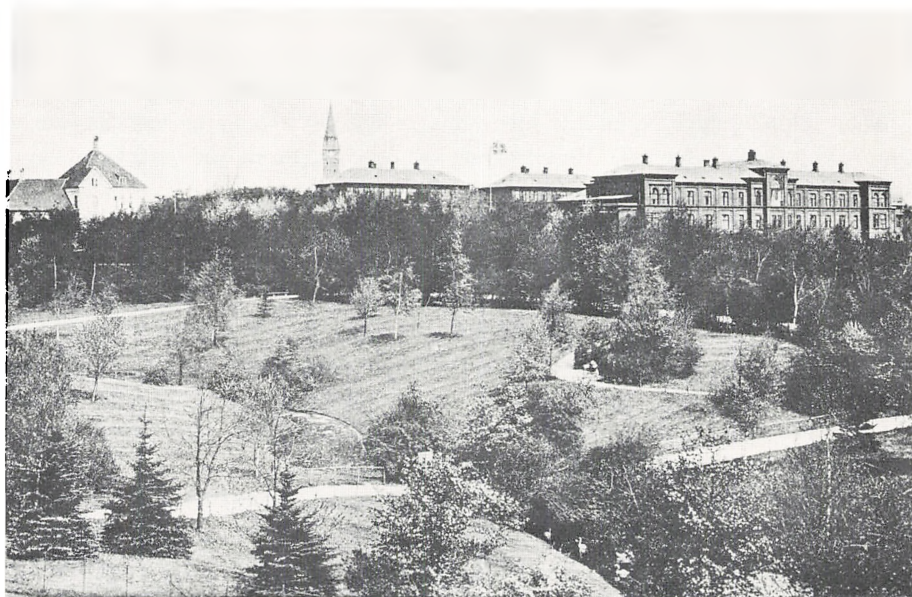
Der blev stor sorg i byen, da pavillonen brændte; for man var klar over, at der aldrig mere ville blive rejst så pragtfuld en pavillon der, og det slog også til. Den næste pavillon blev kun en fattig lille kasse, der var meget uanselig. Da der gik ild i selve tårnet, stod det som en fantastisk fakkell, der kunne ses langt ovre på Mols. Så drejede tårnet en halv omgang og styrtede til jorden med et mægtigt bulder og under en fantastisk regn af ildgnister.

I restauratør Kjærulffs tid lige omkring århundredskiftet blev der opført en friluftstribune, og her holdtes i nogle få år pantomimer som i Københavns Tivoli. De syntes ikke rigtig at slå an, og man begyndte med sommerrevyer. I den første tid var der gratis adgang, men med reserverede betalingspladser. Der kom imidlertid for mange unge mennesker, som lavede halløj, og så blev der taget 25 øre i entré. Ved den nederste indgang sad Baes og solgte billetter. Han var et surt opstød, der altid snerrede efter vi lærlinge, når vi kikkede ind i haven.

I min læretid, da pengene var små, måtte jeg nøjes med at kikke over det høje plankeværk (egentlig stakit). Da der var sat presenninger for, måtte jeg – som mange andre – sætte fødderne i klemme mellem tremmerne. Når man blev træt og øm i fødderne, gled man langsomt ned; men når den høje, smukke zigøjneragtige skomager Tillegreen, der var opsyn, viste sig i nærheden, gjaldt det om at komme ned i en fart. Og hvis råbet: »Det lyner!« lød i gaden, vidste man, at politibetjent Sommer (også kaldet Gedebukken – efter sit spidse hageskæg) eller hans kollega Vrikke-Hansen (efter hans rokkende gang) var i farvandet.

Der var også anden optræden i Vennelyst. Foran tribunen optrådte i nogen tid den verdensberømte droskespringer. Først sprang han over 5 stole, der var sat på rad. Rækken forøgedes derefter for hvert spring med een stol, indtil der var 10 stole. Så kom sensationen: under dyb stilhed blev en droske stillet foran stole-rækken, og nu lød nogle hurtige trommehvirvler, et legeme susede gennem luften over drosken og de 10 stole med 4–5 saltomortaler og endte flot en alen bag den sidste stol. Det var et pragtfuldt spring, mindst 4 alen højt og 10–11 alen langt – og det i fuld galla: kjole og hvidt. Den høje hat havde han dog måttet sætte fra sig på den sidste stol.

Her på pladsen fandt også flere store brydekampe sted, bl. a. mellem verdensmesteren Bech-Olsen og østrigeren Burghardt. Og det var her, verdensmesteren led sit første nederlag, idet han blev kastet af den unge smededreng fra Odder,

*Det øverste af Vennelystparken,
mens træerne var små.*

*Til venstre villaen ved Fødselsanstalten –
dengang tjenestebolig for den kommanderende general i Jylland,
derefter Sct. Johannes Kirke, indviet 1905,
og Kommunehospitalets bygninger fra 1893.*

stærke Jes Pedersen, der senere blev verdensmester. I det hele taget var københavnere ikke særlig vellidte i Århus på den tid. Publikum sprængte snoren og overfaldt den detroniserede verdensmester, væltede borde og stole og kastede stoleben o.l. i hovedet på ham, så han grædende måtte flygte derfra.

Bedre gik det ikke luftskipper Johansen fra Tivoli, da han en søndag skulle stige op i Vennelyst. Vinden var vestlig, så han ville komme ud over bugten, og det turde han ikke. Han blev dog tvunget til det, men blev hængende i de høje træer. Aldrig har jeg hørt magen til hysten, da han klatrede ned ad træet, og var der ikke blevet tilkaldt nogle betjente, der kunne beskytte ham, var han ikke sluppet helskindet derfra. Nej, vinden var ikke god for københavnere dengang. Når drenge fiskede på molen og fik en ulk på krogen, råbte de altid: »Der var en københavnner!«

De store journalistfester, der senere blev til »rundskuedage«, blev holdt i Vennelyst, og dyrskuet på Galgebakken sluttede altid om søndagen her i parken. Men bedst husker jeg de store arbejderfester i Vennelyst til 1ste maj og i august med taler af Harald Jensen og Sabroe. Når det mægtige arbejdertog med faner og klingende spil (4–6 musikkorps) til socialist-marchens ildnende toner (Snart dages det, brødre, det lysner i øst –) drog gennem byen fra Frederiksallé (langs den gamle kirkegård, nu Rådhus-parken) til Vennelyst, stod tusinder af mennesker på gaden eller ved vinduerne, kort sagt: Hele byen var på benene. Nu er det, som om arbejderne er blevet for »fine« til at gå i procession, ja, selv til

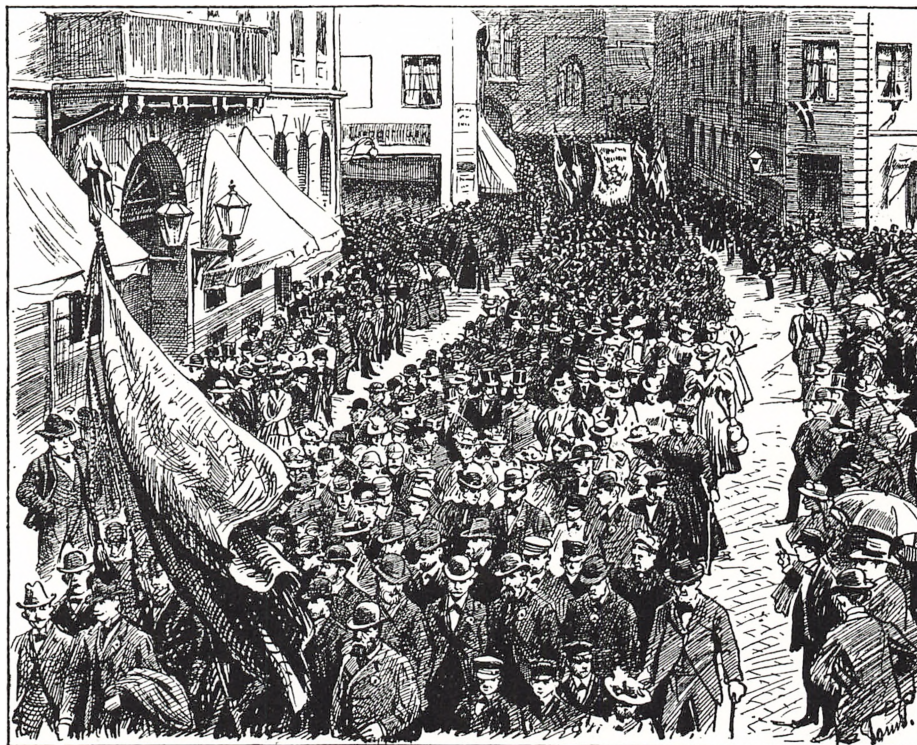
at holde et socialdemokratisk blad, så mange af disse blade har skiftet navn til »Ny Tid« o.l.

Var arbejdsertoget så endelig nået ind i Vennelyst, samledes man om talerstolene, og det var morsomt at se, at de unge samledes om P. Sabroe, medens de ældre stod om Harald Jensens talerstol. Der var smæld i leveråbene, når en taler sluttede, og fællessangen tonede kraftigt over festpladsen fra den tusindtallige menneskemasse.

Ved aftenstid gik de ældre hjem, og nu begyndte den muntre del af festen for de unge. I hver mands frakkeopslag eller i hattebåndet lyste det kendte 15 øres mærke, som udleveredes sammen med festsangen og gav adgang til festen. Det var vel også aftenfesten, der lokkede mig; for synderlig politisk interesseret har jeg aldrig været – mærkeligt nok, da min far altid havde været trofast socialdemokrat – han var bl.a. medstifter af tømrernes sygekasse – og mine brødre, navnlig Albinus, var meget politisk interesseret.

På festpladsen var opstillet al slags gøgl: karruseller, luftgynger, kraftprøver, skydetelte, lykkeshjul og honningkageboder, og naturligvis manglede den berømte »professor« Labri ikke. Der var et øredøvende spektakel af rekommandørerne, der søgte at overdøve hinanden, der var en hvinen af unge piger, der blev overdænget med konfetti eller kildet med små fjer koste. Der var liv og røre, der ikke gav Dyrehavsbakken noget efter.

*1. maj-optøget på vej mod Vennelyst.
Her passeres Lille Torv.*

Ved 10-tiden bragede et kanonslag. Det var signalet til fyrværkeriet, og alle strømmede ned til den store dam, hvor det snart drønedes løs. Ved et sådant fyrværkeri blev en af svanerne så opskræmt, at den pludselig stak til vejrs. Dens stækkede vinge måtte være udvokset. Det var et betagende syn at se den skønne hvide fugls flugt i lysskæret fra bomber og raketter. Højere og højere steg den og forsvandt til sidst som en lille prik mod den lyse sommernats himmel i nordvest.

Så sluttede festen af med et kanonslag; men på bænkerne i de krogede gange sås endnu hen på de små timer enkelte unge par, og af og til brødes nattestillheden af små kokette pigehvin.

Ak ja, Vennelyst! Hvor gemmer du mange minder fra min barndom og ungdom. Og nu sover du din tornerosesøvn kun afbrudt af børnenes leg på legepladsen og mere stilfærdige gamlinge, der på bænken udveksler soldaterminder.

Men måske bliver det engang igen »moderne« at holde fester i din skønne park? Hvem ved!

På banegården og andre aftenforøjelser

Den nye banegård, som blev taget i brug i 1929, er den tredje på samme plads. Den forrige var noget mindre og opført af røde sten. Når vi unge i begyndelsen af århundredet gik strøgtur en vinteraften efter at have sluttet undervisningen på Teknisk skole i Nørreallé, var det almindeligt, at vi skulle »vende« banegården. Det endte gerne med et besøg på toilettet, der lå i den østlige ende af banegården. Der var mørkt og skummelt i buskadset foran og en ækel lugt af klor.

Var det ved 11-tiden om aftenen, skulle vi altid et lille smut ud på perronen (dengang skulle der ikke løses perronbillet) for at se, om der var bekendte, der skulle med ekspressen 11.22 sydpå. Der var altid meget livligt derude, men kun en brøkdel skulle med natekspressen, resten »fulgte«.

Der er altid noget vist tiltrækkende ved en banegård, hvor livet pulserer: mennesker kommer og går, der udspilles små episoder, drama eller lystspil, som det nu kan falde. I Århus var der på den tid ikke mange forlystelser, og denne var tilmed ganske gratis.

Kom man fra Banegårdspladsen ind i den lille forhal, havde man de to billet-huller lige for. Til højre lå tredje klasses ventesal (og den var også tredieklasses) med de lange borde og stive bænke, hvor man kunne indtage en kop af Statsbanernes berygtede tykke og sorte cikorievand – også kaldet kaffe.

Det var ikke noget hyggeligt rum, mørkt og skummelt, malet i triste farver, sand på gulvet og store firkantede spytbakker i alle kroge. Overalt flød det med overtøj, kufferter og pakker, tasker og kurve. Et par søvnige gasblus forsøgte forgæves at oplyse den lange skænk; men i krogene var der mørkt. Her sad unge koner med børn indsvøbte i sjaler og ventede på den altid forsinkede ekspres. Ved et par mindre borde havde nogle banemænd slået sig ned og fordrev tiden med et slag 66 ved lyset fra en tjenestelygte.

Ustandselig gik døren ud til perronen og faldt i med et klask, og samtidig strøg en skarp vind ind fra baneslugten. De sovende børn skuttede sig, og mødrene måtte stadig pusle med dem og dække dem til med sjalet.

Snakken gik mellem bordene, sandet knasede under de gåendes fødder, telegrafene tikkede i rummet ved siden af, klirren af ølglas og kaffekopper, rumlen og fløjt fra rangerende lokomotiver udenfor, og den ustandselige hamren af døren, når den slog i, blandedes med børnenes snorken eller gråd. Luften derinde var grå og tyk af tobaksrøg og os fra lokomotiverne, der kørte forbi, og lugten af vådt tøj blandedes med cikorielugten til en ubeskrivelig odeur.

I forhallen til venstre var udgangen til perronen og første og anden klasses ventesal. Denne var adskilligt pænere end tredje klasses. Her var polstrede stole og sofaer af – var det ikke rødt plys? Og man havde yderligere søgt at gøre rummet hyggeligere ved at ophænge spejl og gamle litografier, og på flere af bordene

*Det pompøse billettsalg i banegården fra 1884 –
her fotograferet under nedrivningen i 1920'erne.
I loftet er endnu en af de
ikke mindre pompøse lysekroner.*

var der lagt duge. Men livet her var ikke nær så interessant som i tredje klasses ventesal, alt gik mere stift og fornemt til.

Gik man ad den lange snavsede gang til perronen, havde man der udsigt til de røgsværtede, halvcirkelformede lokomotiv-remiser, og højt oppe i luften svang sig den gamle Bruunsbro's jernsprinkelværk med de to store buer, som bar den.

Ved dag kunne man fra broen se ud gennem den smalle slugt, hvis sider var græsklædte. De to spor forsvandt ud under broen ved Frederiksallé. Denne slugt

med det lille morsomme sporskifte-hus, der lignede et lysthus på 4 søjler, var en hel idyl.

Stod man på den lille banegårdsplads og så op ad den stærkt skrånende Banegårdsvej, havde man til højre Jernbane-apoteket og på hjørnet af Ryesgade det kønne Centralhotel med det smukke runde renæssancetårn. På venstre side lå Dalgas anlægget med Andersens smukke statue af hedens bekæmper.

Gik man så de få skridt op ad Banegårdsvej, stod man ved hotel Kronprinsen, der var bygget i italiensk villastil med en senere tilbygget stor koncertsal.

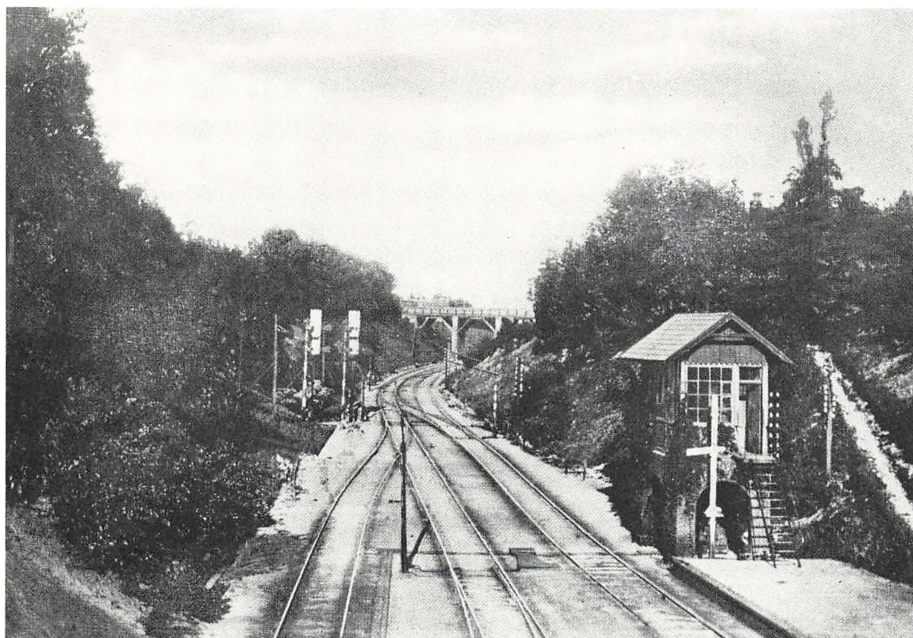
»Kronprinsen!«

Det var her, det foregik i begyndelsen af århundredet. Datidens unge århusianere havde ikke mange forlystelser at vælge imellem i vintermånederne. For de ganske unge (nærmest konfirmanderne) var der Richards conditori på Clemensstov lige for enden af Clemensstræde, for de lidt ældre »med pige på« var der Grand hotels selskabslokaler på 1ste sal på hjørnet af Ryesgade og Rosenkrantzgade og endelig for de unge, der forstod at more sig: hotel Kronprinsen.

Om sommeren var der servering i den lille have foran; men det var i vinter-sæsonen, der var trængsel i den store koncertsal. Her spillede et stort orkester døgnets melodier. Disse orkestre bestod ofte af tyrolere i nationaldragter, italienere i flotte uniformer eller ungarske dameorkestre også iført nationaldragter. Salen var som en sydende heksekedel, især på de sidste ugedage, når ungdommen havde fået ugeløn, det var altså fredag, lørdag og søndag. De andre ugedage var stemningen noget mere mat.

Dengang brugte man ikke som nu at danse mellem bordene. Det kunne højest komme til et par dansetrin ude i vestibulen med den pige, man havde »lavet

*Udkørselen fra banegården.
I baggrunden Frederiksbro.*

øjne til« i aftenens løb, og var det så uheldigt, at pigen var forlovet, kunne der opstå »misforståelser«, som skulle ordnes; blev de for højroastede eller gik over til »slående« argumenter, var der altid den pæne herre i uniform til at dulme gemytterne.

Men det var nu ikke ret tit, det blev nødvendigt. Som regel gik alt udmærket. At nogle krus tog nogen skade i løbet af aftenen, var ganske naturligt, da man brugte dem til at slå takten til musikken, enten mod bordet eller mod hinanden. Det sidste var det værste; men det skete også kun, når det var en særlig livlig melodi som: »Å, Susanna«.

Var man så uheldig at komme derind sent på aftenen og i ædru tilstand, fik man det indtryk, at alle helvedes onde ånder var sluppet løs og netop havde valgt koncertsalen til tumleplads. Tobaksrøgen fra de billige 5 øres cigarer stod som en tæt tåge over hele salen, så man i første øjeblik intet kunne se. Varmen fra alle de muntre mennesker var kvælende, og larmen fra musikerne, der søgte at overdøve alsangen – og omvendt – var øresønderrivende.

Men hvor de morede sig, de unge mennesker. Her kunne de rigtig udfolde sig. Der var ikke nogen af tjenerne (opvartere kaldtes de), der diskret tyssede på dem, når sangen steg til skrål. Tværtimod! »Den er fin,« sagde de, »bliv bare ved. Der er sikkert gået en stor sanger tabt i Dem med den stemme«.

I ekstasen eller distraktion kunne de så nappe en god slurk af den toddy, de lige var ved at servere. Jo, her var »Wein, Weib und Gesang«.

Hvad var det nu for drikke, der kunne sætte humøret sådan op? Dengang drak man ikke cocktail, whisky eller anden simpel brændevin. Der kunne nok være en enkelt degenereret, blegnæbbet kontorist (skriverdreng kaldtes de af håndværkslærlingene), som skulle vise, at han ikke var som de andre, og derfor sad han og hang over en absint, den grønne gift, der var forbudt i Frankrig, og som duftede dejligt af krusemynte, men smagte som petroleum.

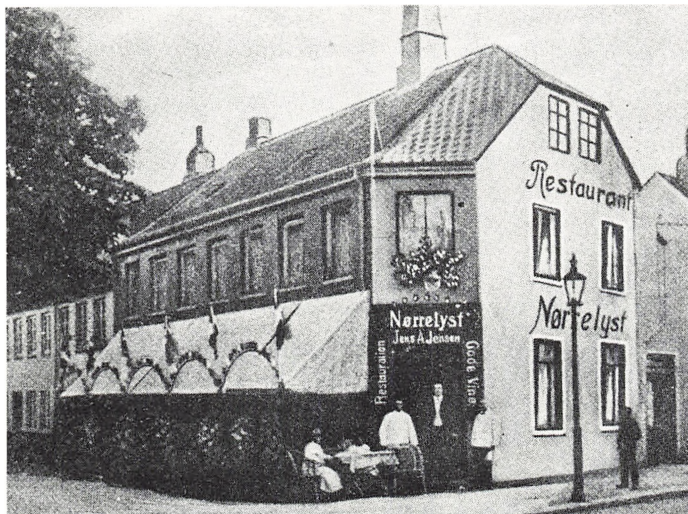
Alle andre begyndte aftenen med ægte Münchener øl fra fad og sluttede med nogle te à la russe. Det var især den varme drik, der kunne sætte humøret op og få sveden til at perle på panden.

Men ellers gik det såmænd meget ordentlig til på Kronprinsen, og når man havde vænnet sig til osen og skrålet, syntes man egentlig, at det var meget fornøjeligt. Man følte sig som een stor familie. Det hele fik en brat ende, da nedrivningen af banegården blev besluttet, og Park Allé skulle føres over den gamle kirkegård, hvor koncertsalen lå. I nogle år stod hotellet med tårnet; men også det forsvandt. Dalgas-anlægget blev sløjftet og statuen flyttet hen i Park Allé for senere, da rådhuset påbegyndtes her, at blive opstillet på sin nuværende plads ved remisen på Dalgas Avenue.

Og så kom det store ragnarok:

Centralhotellet og alle de andre bygninger på Banegårdsvej og det nederste Ryesgade blev nedrevet. En interimistisk banegård af træ blev opført under broen, som også foreløbig blev afløst af en træbro. Banegården blev nedrevet og pladsen foran opfyldt. I de følgende år måtte fremmede, som kom til Århus, føle sig hensat til det vilde vesten eller en guldgraverby i Alaska.

I læretiden var det småt med lommepenge; de fleste gik til den ugentlige rulle skråobak og en enkelt søndagscigar (3 til 20) altså 7 øre pr. stk., når det var rigtigt flot. Cigaretter blev der ikke røget så mange af som nu. De første, jeg

»Nørrelyst« på hjørnet af
Nørregade og Nørreport,
ca. 1920.

Restauranten forsvandt
i forbindelse med
Nørreports udvidelse;
fra 1920'erne var der
i reglen dansant
enten til orkestermusik
eller grammofoon.

kan mindes, var Elefant-cigaretten; de var i runde pakker, 15 stk. + et rør til ialt 10 øre. Senere kom Monastery, 10 stk. til 10 øre og endelig kom Motorcigaretten, der også fandtes i 5 stk. til 5 øre.

Vort behov for forlystelser var ikke så stort dengang. Et spil krocket på Galgebakken om sommeren, og om vinteren en søndag aften op i »tranbolleforretningen« (æbleskiveforretningen) i Guldbergsgade. Ellers var det en lille sludder i en gadedør eller en gratis strøgtur. Men i et par år kom vi en del ned i Frelsens Hær, der havde lokale i Carl Christensens gård i Nørregade. I Guldbergsgade manglede endnu et par huse, og på denne plads holdt »Hæren« ofte møder, og når de sluttede her, fulgte vi lange drenge ofte med til mødelokalet, hvor der var varme og musik. Entreen var 10 øre. Vi kom der så tit, at vi kunne synge med på alle deres sange – somme tider lidt falsk (med vilje), og når vi efterbæde deres mærkelige jargon (som oftest udtalte de ordet Jesus som Jæsos) lidt for demonstrativt, blev vi vist ud. Det skete i al fordragelighed og hindrede ikke, at vi en anden aften kunne komme ind.

Da jeg blev ældre, deltog jeg – som almindeligt – i restaurationslivet. Søndag eftermiddag var jeg gerne til folkekonzert i Forsamlingsbygningen på Østergade. Det var kapelmesteren på det nye teater W. Bähncke og senere Gutfeld, der arrangerede dem.

Om aftenen holdt mine kammerater og jeg gerne til hos Kramer på »Nørrelyst« (hj. af Nørregade og Nørrebrogade) eller hos Gaarde i café »Guldborg« på Guldsmædgade. Han havde et automatisk piano, som gav et nummer for en 10 øre. Her spillede vi kort eller rafflede om en genstand. Senere kom vi til Carlsen på Søndergade. Her var der mødested for unge kunstnere – altså et slags »Bernina«, og Carlsen tog det ikke så nøje, om vi »hang« over en bajer lidt længe. Ja, han påhørte ofte vore »åndelige diskussioner« med interesse.

Senere mødtes vi ofte hos vinhandler Thorup i kælderen på Store Torv (vistnok nr. 3). I denne bodega fik man et dejligt glas vin for 25 øre. Thorup selv var en ejendommelig mand. Han modtog ikke alle og enhver; men var man først »faldet tik«, var han en meget opmærksom og velvillig vært. Han foretog hvert

*I Thorups kelder – under Landmandsbankens
nuværende bygning på Store Torv.
Victor Jensen, til højre,
skåler med digteren Johan Skjoldborg.*

år rejser til Sydfrankrig og indkøbte vin, så det var altid første classes varer, han serverede, og han søgte altid at opklare, hvilken type der lå for een. Han havde på en af sine rejser indkøbt en del hvide munkekutter, der hang til brug for stamgæster; men han tålte ingen halløj med dem.

En dag, da vi sad i de magelige halmstole omkring en tønde og nippede til den dejlige vin, kom Skjoldborg og hans kone derned. De havde nok siddet på »Dynæs« og kedet sig i den mørke vinterdag, og så har de taget et lille trip ind til Århus. Jeg havde truffet ham flere gange; men nu kom vi i snak, og fik også munkekutter på.

Christiansbjerg bliver til

I 1908 flyttede vi fra Sjællandsgade til Christiansbjerg, hvor far havde købt en byggegrund ved Brendstrupvej og efter min tegning opført en meget lille villa »Elmehøj« med henblik på, at vi lange drenge vel snart ville forlade reden. Den lille villa, der eksisterer endnu, blev den første af en lang række, som far i årenes løb opførte på de såkaldte Katrinebjerg-jorder, som grosserer Brabrand lod udstykke. Denne udstykning blev foretaget 1900 med anlæg af gader, kloakker o. s. v.; men der havde ikke før været nogen modig mand, der havde turdet bygge på de ved auktion solgte grunde. Sagen var, at forstaden Christiansbjerg, der lå på den østlige side af Randers landevej, havde et dårligt rygte. Det havde før haft navnet Reginehøj og blev af århusianerne betragtet som et tarveligt og fattigt sted. Kort sagt: Alle pæne folk undgik dette fattig-kvarter; det lå jo langt uden for byen, og norden for lov og ret. Et samfund for sig, misrøgtet af Århus by. Navnet Reginehøj havde bydelen fået efter en gård, der lå tæt op ved møllen.

I Nørrebros Byskole (Nørrebrogade Skole), som blev opført i 1892, traf jeg året efter første gang sammen med beboere fra Reginehøj, og blandt dem fandt jeg mange gode venner og kammerater.

En dag først i 1908 stod jeg ved Brendstrupvej og så på byggeriet. Der var herfra en herlig udsigt ned over byen og Bugten med Samsø i horisonten og Marselisborg skov bag byen. Sydøst – men nærmere – lå Finsensgades Skole, der var opført godt et par år i forvejen, og ved den sås Sct. Johannes kirke. Lidt til venstre sås et krat. Det var haven til det gamle slot »Aldersro«, som nu desværre er forsvundet. Det kaldtes også »Plat de menagen« efter dets mærkelige form. Det skulle efter sigende være opført i smag med det østrigske kejserslot »Miramare« ved Adriaterhavet. Da jeg i 1912 kørte forbi dette slot, fandt jeg dog ikke nogen lighed udover, at det var hvidt ligesom »Aldersro«.

Nedenfor lå Randers landevej, der var kantet med store gamle popler og mindre rønnebærtræer, i hvis frugter solsorte og stære frådsede i efterårstiden, så man næsten ikke kunne gå på det smalle fortov på vejens østre side. På vestre side var der cykelsti, på østre de to røde bygninger af kommuneskolehuset, – den nærmeste var epidemi-afdelingen – og tæt ved (på den anden side af vejen) lå savværket og Petersen og Jacobsens tømmergård, der før er omtalt. Derefter sås Domkirkespiret og træerne i Vennelyst med den bare plet, hvor den nedbrændte pavillon havde ligget. Endelig sås Galgebakken, Langelandsgade og kasernen der. Længere vest på sås bymarkerne, som var udlejet til vognmændene, hvis sorte lader sås ved Randersvej, Langelandsgade og Artillerivej. Helt mod vest strakte sig så Brendstrupvej, hvis nordlige side var beplantet med store elmetræer; efter den gamle tyske gartner Mundts udsagn skulle der være 52 forskellige slags elme. Han havde selv i sin ungdom været med til at plante dem.

Villaen »Elmhøj« på Brendstrupvej, som Victor Jensens far opførte i 1908; her tegnet af Victor Jensen samme år. – Villabyggeriet på Christiansbjerg var et led i periodens almindelige udflytning til enfamiliehuse i byernes udkanter. Den engelske kunsthistoriker og socialfilosof John Ruskin havde startet det som en ideel bevægelse under feltråbet: »Bort fra byerne«. I Tyskland formulerede bevægelsen devisen: »Klein aber mein«. I Danmark og Sverige talte man om »eget-hjem-bevægelsen«.

Den første gård ved Brendstrupvej lå på hjørnet af Langelandsgade (nu Jordbrovej), den hed Jensens minde (den blev senere møllebyggeri, men er nu trævarefabrik). Længere ude lå brødrene Niensens gartneri og gård og en vognmands lade på venstre side af vejen; længere inde lå vognmand Dyhrs gård »Vilhelmsminde«, hvortil han dagligt kørte i en åben landauer. Hele denne udsigt er nu forsvundet, da alle jorderne her er bebyggede, og når jeg en gang om ugen besøger min svigermor, som bor i det lille hus, der blev bygget til »Elmhøj«, har jeg kun den bedrøvelige udsigt til husfacaderne på den anden side af gaden. – Sic transit – – –.

Dengang syntes man, at vejen til Christiansbjerg var umådelig lang, og om aftenen var den ikke morsom at trave alene. Der var jo ingen beboelse og kun to gaslygter, een ved »Rytterstenen« og een ved fru Frederiksens restauration, det andet hus på »Bjerget«.

Lørdag aften kunne der nok være nogen trafik fra byen; men det var mest karle fra de store gårde Vestereng, Kolkjærgaard, Brendstrupgårdene og Thomasminde, der lå i omegnen. »Herregårdsbisser« kaldte man dem; de kom i klynger og var som regel berusede. Desuden havde entreprenør Andersen, der boede i den lille skumle sidegade Bøgegade, en mængde karle, der kørte hans mange skraldevogne, og de var heller ikke for gode. Andersen havde en særlig evne til at omgås disse rå og uvidende karle. Han kunne have de samme karle i årevis, selvom de før var vant til at skifte plads hver anden måned. Man sagde, at de blev hos ham, fordi han gav dem en ualmindelig god kost, og det var de ikke forvænt med på de herregårde, hvor de kom fra.

Måske har Reginehøjs beboere i en fjern fortid ikke været særlig gode borgere, måske er det uretfærdigt, at de havde et dårligt ry, bare fordi de var fattige? Hvad ved jeg! Men da vi flyttede derop, og jeg fornyede bekendtskabet med mine gamle skolekammerater og deres forældre, fik jeg den opfattelse, at de var endog særdeles rare og omgængelige mennesker, som levede et retskaffent liv i fred og fordragelighed. Det var mit indtryk, at sammenholdet der var næsten, som man læser om i gamle bøger om livet i afsides landsbyer, f. eks. »Stodderkongen« af Erling Kristensen. Hvis en var syg eller arbejdsløs, kunne man være sikker på, at der var mange til at hjælpe med mad og husleje, tøj o. l., ikke mindst min mor, hos hvem aldrig nogen gik forgæves.

Men var beboerne egentlig fattige? Ja, i de små baghuse sad der en del virkelig fattige til leje; men i de små forhuse ud til landevejen med de små forhaver sad man lunt inden døre. Det var meget nøjsomme arbejdere, der klarede sig godt med små indtægter – trods mange børn.

*En anden af faderens villaer, »Mimose«.
Victor Jensen sidder til højre i midtergruppen
sammen med sin hustru.*

Og hvor var der hyggeligt i de små lave stuer, især om vinteren, når vestenvinden for hylende over det højtliggende, træfattige bakke drag, når regnen slog mod de små ruder, eller sneen fæg fejende fra nord ned ad den stejle landevej. Havde man trasket den lange, trælsomme vej fra byen i mørke og kulde, gennem sne og pløre, da fandt man stuerne særlig lune og hyggelige. Og indendørs var der også et godt sammenhold.

Møllen var den altdominerende bygning på »Bjerget«. Højt over træer og huse tegnede dens smukke profil sig mod himlen og ligesom samlede hele byen om sig. Møllen hed oprindeligt Margrethe-møllen og lå på en skråning ved Østboulevarden. Gamle møllejer Bischoff købte den og flyttede den herop i 1895. Nu er den som så mange andre møller nedrevet, og byen har tabt sin karakteristiske profil.

I 1897 skete en stor omvæltning i byen, idet byrådet omdøbte de gamle gader og smøger og satte rigtige navneskilte op. Det blev træ-navne. Reginehøj skovvej blev til Skovvangsvej, Socialgade blev Tjørnegade, Andersensgade blev Bøgegade, Bagvejen blev til Egegade og Lillevej til Elmegade, og endelig blev det så ringeagtede navn Reginehøj omdøbt til Christiansbjerg – vel som pendant til Frederiksbjerg i den sydlige bydel. Men det varede over 10 år, inden det nye navn fortrængte det gamle i århusianernes omtale.

Udsigt fra »Elmevej«; tegning af Victor Jensen 1908.

I forgrunden Brendstrupvej;

rækken af træer i baggrunden står på Randersvej.

Til venstre Finsensgades Skole, indviet 1907,

derefter Sct. Johannes Kirke og efter træet i midten

Kommunehospitalets bygninger.

Yderst til højre Århus Damp-, Sæve- og Høleværk.

*Fra Randersvej. Små huse med haver foran;
længst til venstre Christiansbjerg bedesal,
som i 1913 fik tårn og spir
og under navnet Christianskirken
fungerede som annekskirke i Sct. Johannes sogn.*

Da vi i 1908 flyttede derop, hed byen, eller rettere bydelen, altså Christiansbjerg og den vestlige del Kathrinebjerg og havde heddet det i over 10 år, men alligevel så folk i byen uforstående på en, når man sagde, at man var flyttet op på Kathrinebjerg. Og det første brev, vi fik tilsendt nede fra byen, tog en uges tid om vejen, men så havde det også været en lille tur til en by Cathrineberg et sted i Tyskland.

Man havde også mærkeligt nok landpost på Christiansbjerg og fik kun post een gang om dagen. Det varede mange år, inden de røde frakker viste sig på »bjerget«, skønt Christiansbjerg jo var en bydel af Århus og ikke som Viby, Vejlbj, Åbyhøj og Hasle en forstad.

Aviser fik man også gennem posten. Kun »Demokraten« havde sin egen ombering. Det var fru Hald, der i over 20 år sørgede for, at man fik bladet til tiden, og hver søndag formiddag kom hun selv og opkrævede de 16 øre, som bladet kostede pr. uge.

En mærkelig blanding af by og landsby var Christiansbjerg. Den havde på den tid (1908) fire købmænd, en bager og en slagter, samt en smed, Bardino, som blev skudt af tyskerne under besættelsen. Der var en lille kirke eller bedehus, som det kaldtes, inden tårnet blev bygget til. Den lå lige op til møllen. Endvidere var der på Skovvangsvej en lille skole for de mindre børn; den var en aflægger til Nørrebros Byskole.

Byen havde også sin egen politistation, som lå på hjørnet af Randersvej og Skovvangsvej. Her residerede Husted-Hansen i nogle år. Så kom Holm, Ellen Gottschalchs fader; men da han afgik og flyttede til Vejlbj, hvor han i en del år var sognefoged, kom Carl Thomsen, en yngre betjent, til. Min far byggede en

*Ungdommen samles ved vandtårnet – opført 1907.
Her står sangeren i døren.
Tegning af Victor Jensen i 1909.*

lille villa til ham i Kristianiagade (nu Oslogade), og han fik lov til at flytte »politistationen« til villa »Less« i denne gade.

I en af de førstbyggede villaer »Vega« på Skovvangsvej boede i flere år den gamle tandlæge Visby, hvis morsomme akvareller fra Århus nu opbevares i »Den gamle by«.

Det var ikke let for en fremmed at blive optaget blandt bydelens indbyggere, som havde boet der i flere slægtled og var indgiftet med hinanden, så de næsten dannede een stor familie; men det gik nemt for os, da vi jo var skolekammerater med ungdommen.

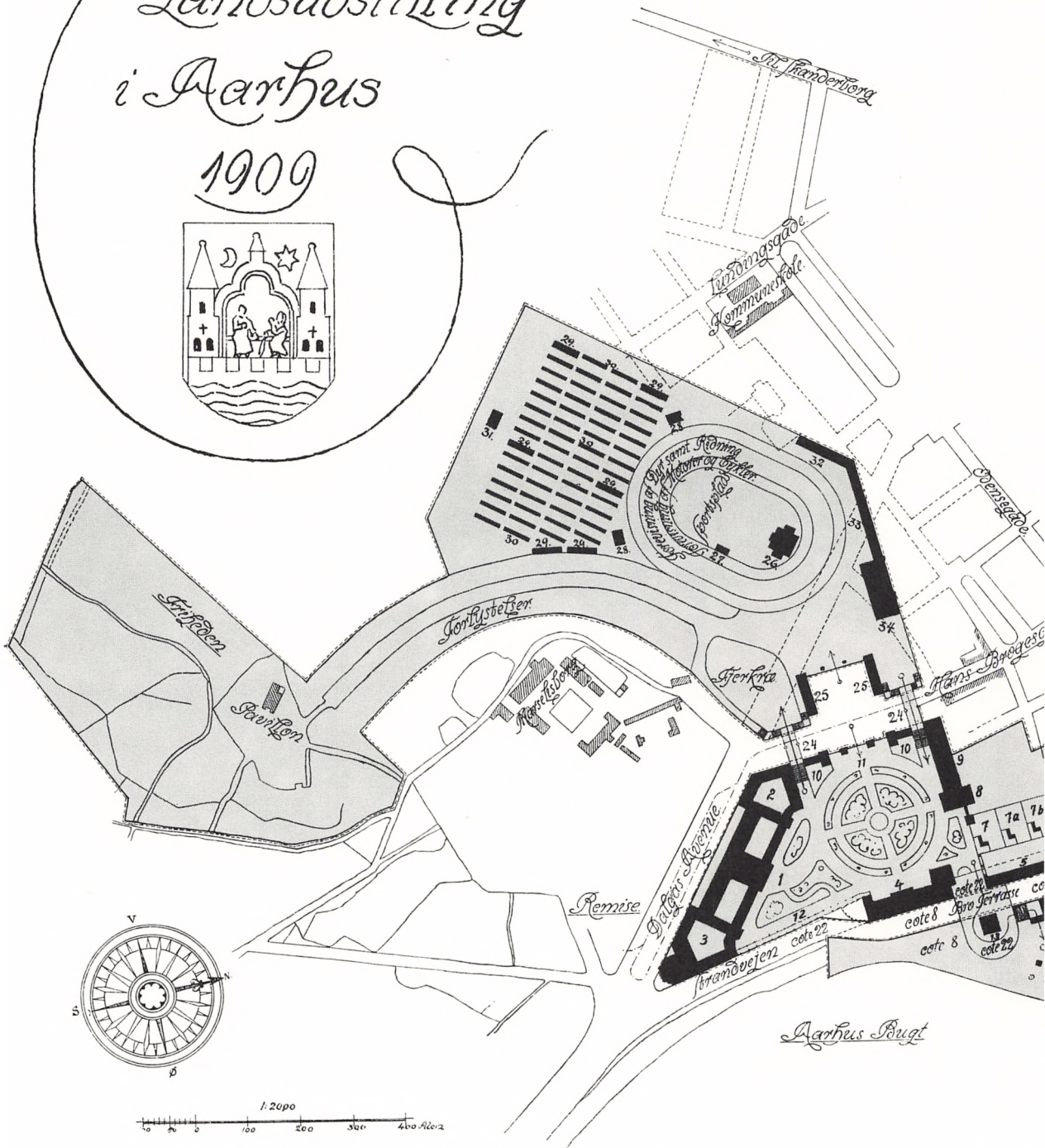
Der var et meget levende foreningsliv: afholds-, ungdoms- og grundejerforening, og der holdtes møder i den gamle foreningsbygning i Tjørnegade; senere flyttedes til den nye forsamlingsbygning, som far byggede ved Randers landevej.

Hver sommer blev der afholdt udflugter pr. char-a-banc til Tingskoven eller Lystrup eller pr. damper til Kalø, og det var morsomt at se, at det var de samme mennesker, der deltog, enten det var den ene eller anden forening, der holdt udflugten. Og i de lyse nætter, når fuldmånen steg op over Mols bjerge, samledes ungdommen ved det nye vandtårn ved Randersvej. Her stod »operasangeren« Holger Jensen i døren til tårnet og sang »Se natten er svanger« – Drachmanns dejlige serenade fra »Der var engang –«, eller også spillede møllerkarlen Hartmann på sin store harmonika, mens en af Prip'erne sang til med sin skønne, men ejendommelige stemme. Det kunne også hælde, at Albinus startede en livlig politisk diskussion.

Men det er længe, længe siden. Et helt nyt slægtled har taget de hyggelige småhuse i besiddelse, og nye huse og villaer skyder op i de før så tomme gader på Kathrinebjerg.

Reginehøj er glemt, og Christiansbjerg er en velagtet bydel af Stor-Århus.

Landsudstilling i Aarhus 1900

Men skønnest af alt – Landsudstillingen

- 1 Industri
- 2 Kunst
- 3 Havelbrug
- 4 Hovedrestaurations
- 5 Fesflid
- 6 Skovbrug
- 7
- 7a Husmandshuse *Jylland*
- 7b *Jylland*
- 8 Mølkere
- 9 Landbrugsredskaber
- 10 Administration
- 11 Portvagt
- 12 Loggia
- 13 Pavillon
- 14 Island
- 15 Vestindien
- 16 Tøpperne
- 17 Jagt og Fiskeri
- 18 Kenni, tekn. Industri, Nyggenne

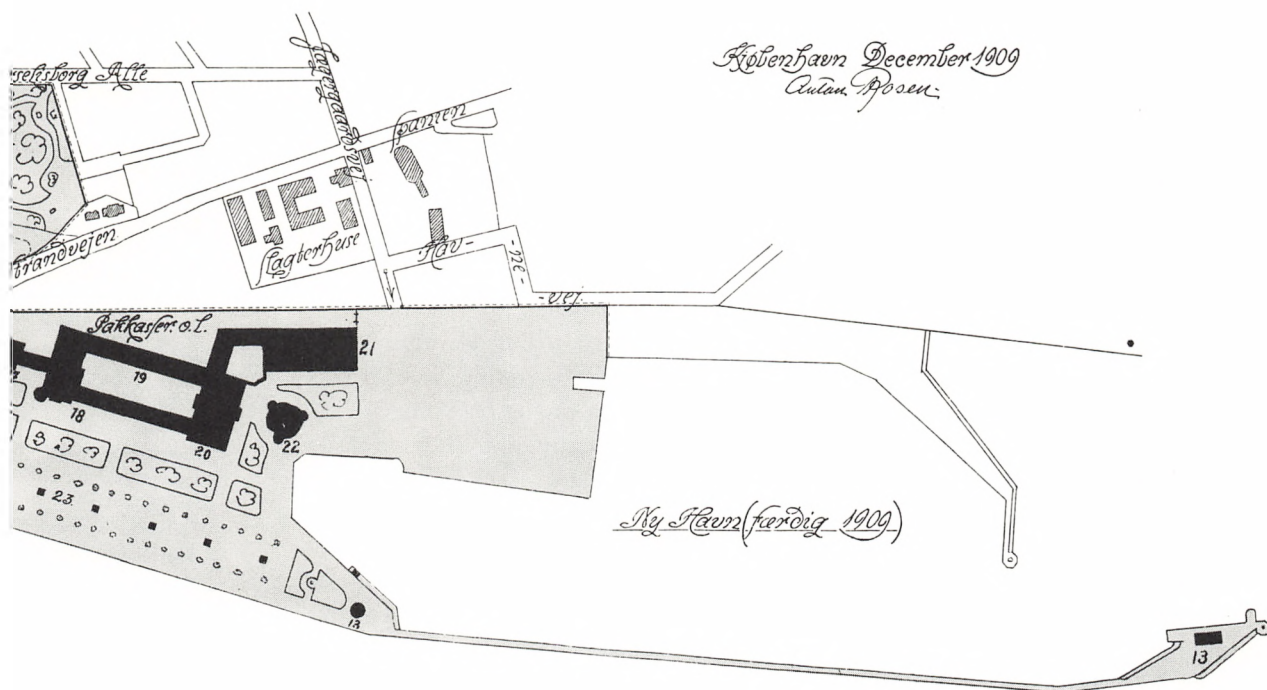
- 19 Uddervisning og Elektricitet
- 20 Maskinhal
- 21 Transportmidler
- 22 Kær og Måde
- 23 Kiosker
- 24 Brøer over Hans Brogesgade
- 25 Cycestalde
- 26 Sport

Kort over landsudstillingens terræn.
Det indtegnede gadenet
giver et indtryk af det store område,
udstillingen dækkede.

Landbrugsafdeling

- 21 Dømmertribune
- 28 Hø og Stalm
- 29 Vagterhuse
- 30 Stalde
- 31 Kraftfoder
- 32 Brævl
- 33 Kaniner
- 34 Hunde

2).

Så nåede vi til 1909, da den store landsudstilling åbnedes på det nye sydhavneterræn og den afgravede plads, hvor Wallensteins skanse havde ligget. »Den hvide by ved havet«, kaldtes den, fordi alle udstillingsbygninger var hvide med gult tag. Denne skønne udstilling – arkitekt Rosens mesterværk med dejlige dekorationer af Valdemar Andersen – satte skel i byens udvikling, og i mange, mange år efter brugte man dette år som mærkepæl: »Det var så og så mange år efter landsudstillingen«. Det var også et storladent og dristigt værk af så lille en by, som Århus dengang var. På de næste 50 år blev byen næsten 3-doblet. Men desværre blev sommeren så regnfuld som sidste år (1954), og næsten alle fester blev ødelagt af regn, så udstillingen sluttede med et stort underskud.

Men hvor var »Den hvide by« pragtfuld, når solen en enkelt dag strålede ned over de gule tage og glitrede i de hvide vægflader, og de mange rødhvide flag smeldede i den friske vestenvind, pragtfuld, især set fra havet fra »Turisten«s dæk eller en tidlig morgenstund fra Københavner-damperen, når den stævnede ind over Bugten. Det var næsten som et østerlandsk eventyr med alle de skønne bygninger samlet om det 60 m høje elektricitetstårn.

Men lad mig begynde ved begyndelsen: I flere år havde entreprenør Hoffmanns tipvognstog kørt Wallensteins skanse og hele det høje terræn fra Hads herredsvej til Magdalenemøllen ned i den nye sydhavn. Gravkøen – vistnok den første her i byen – havde ædt sig frem dag for dag. Hadsherredsvej var blevet til den smukke brede Strandvejen. Salamander-dammen var blevet opfyldt, og Sct. Nicolaus kilden var flyttet lidt længere ud mod havet. Magdalenemøllen var revet ned og 13-milepælen forsvundet. Kort sagt: der var skabt en vældig plads til udstillingen.

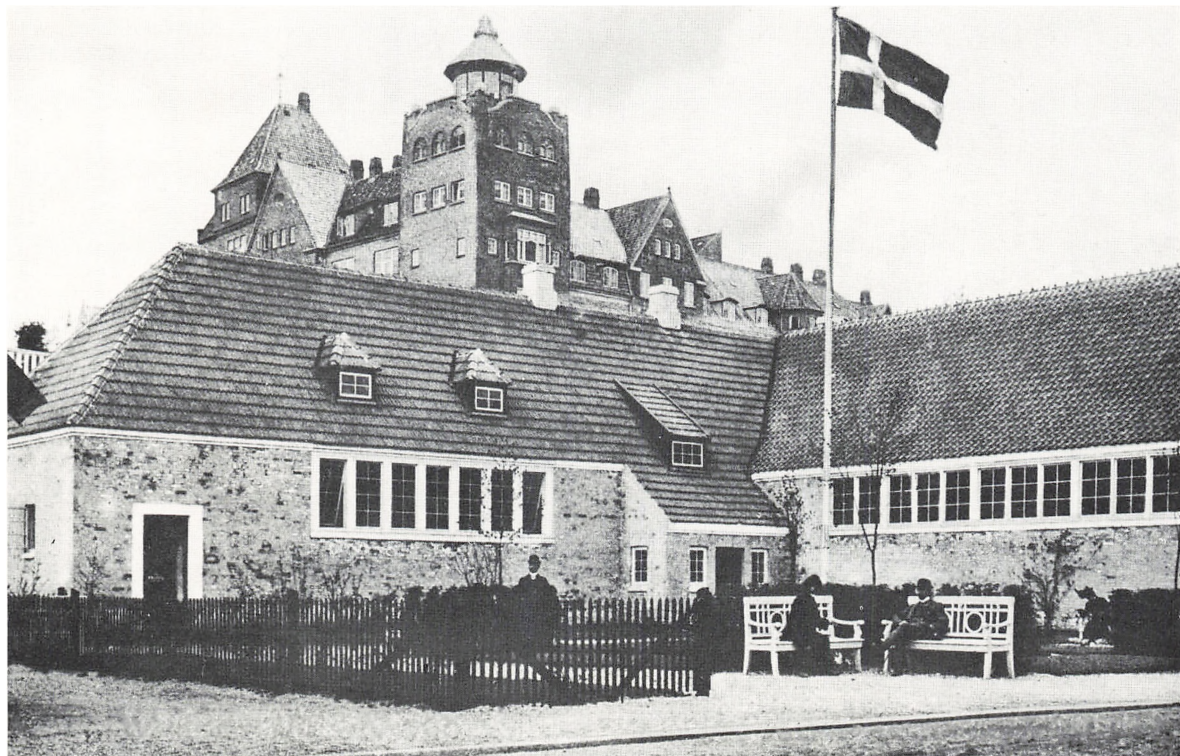
Dag efter dag rejste bygningerne sig under flittige mureres og – navnlig tømreres hænder. Jeg tror, der var skrabet tømrere frem fra hele landet. Og så kom endelig den dag, som alle århusianere havde set hen til med stor spænding gennem flere år, hvor det skulle vise sig, hvad byen duede til og kunne magte. Ja, kunne den magte en så stor udstilling – en landsudstilling?

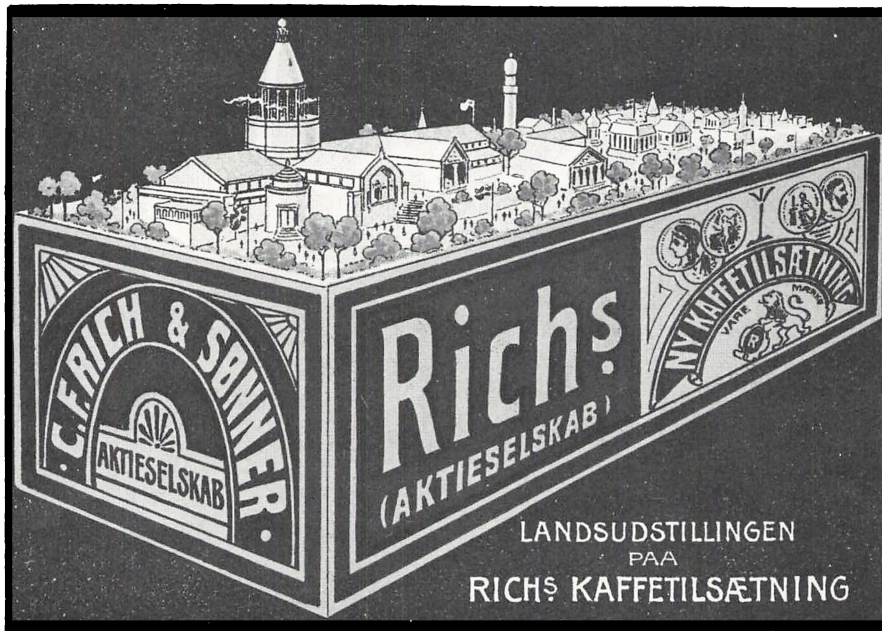
Lad mig sige det med det samme: Det lykkedes! Det var alle enige om. Den lille provinsby, som Århus endnu var på den tid, magtede den store opgave. Det blev en udstilling, som selv en større by kunne være bekendt. Og den gav byen et skub fremad, så man roligt kan sige, at fra 1909 arbejdede Århus sig frem til at blive en storby efter danske forhold; men det blev ganske vist på bekostning af den idyl og hygge, som før havde præget den.

Tirsdag den 18. maj stod udstillingen færdig – så godt som da. Man havde hamret og høvlet og malet i den ganske nat, kastet grus på alle veje, fjernet stilladser og rejst plankeværker, hængt buelamper op og prøvet belysningen.

Mange hundrede århusianere havde i de sene aftentimer trods kulden og byerne listet rundt og kikket hist og her for at se, om det virkelig skulle lykkes at få udstillingen færdig til indvielsen. Der var gået et sorgens sus gennem byen dagen før; for udstillingens dekoratør, den talentfulde tegner Valdemar Andersen – skaberen af den tids moderne tegnekunst – manden, som skulle dekorere de skønne græske og orientalske bygninger, var styrtet ned fra Tuborgs triumfbue og lå nu på hospitalet med en hjernerystelse. Ville hans pragtfulde dekorationer mon blive færdige?

*Et af de største
arrangementer
på landsudstillingen
var opførelsen af en
mønster-stationsby.
De mange stationsbyer,
der var skudt op
med jernbaneanlæggene
fra 1880'erne, var ofte
planløse og med en lidet
smagfuld arkitektur.
På landsudstillingen
opførte man en mønsterby
præget af en arkitektur
med rod i ældre dansk
byggeskik.
I byen indrettede man
også de institutioner,
der burde være.
Her er det øverst en
forsamlingsbygning,
hvori der (nederst)
tillige var
folkebibliotek.
Stationsbyen øvede,
sammen med den
virksomhed, som
Foreningen for Bedre
Byggeskik udfoldede,
en vis indflydelse
på byggeriet;
men som hovedregel kom
bestræbelserne
for sent.*

*På landsudstillingen blev publikum
for første gang i Danmark
udsat for den massive flom af reklametryksager.
Mange raffinementer udfoldede sig;
Richs præsenterede hele udstillingen på en pakke.*

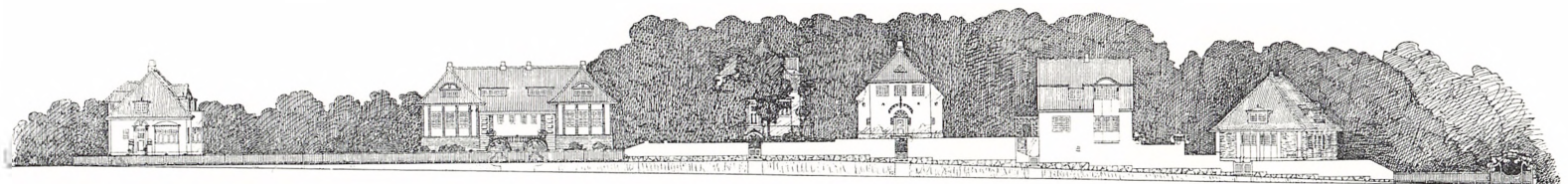
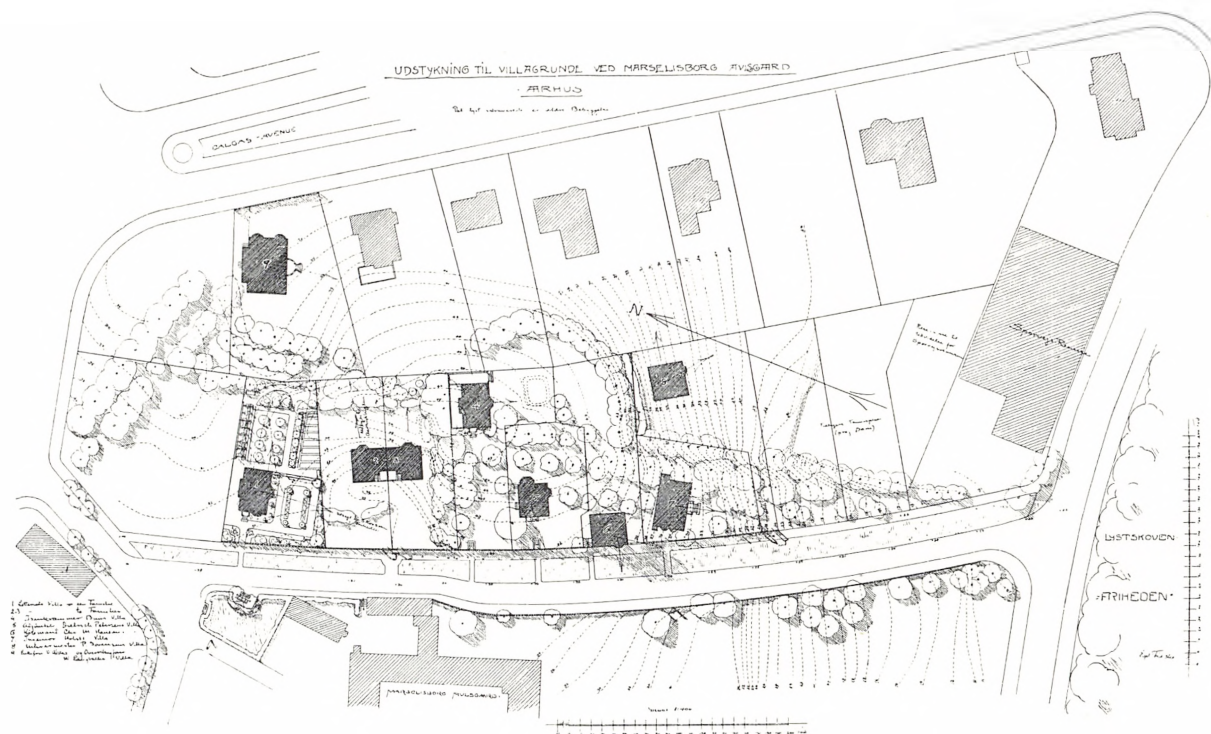
Åbningshøjtideligheden foregik kl. 12 i en særlig sal: Solennitetssalen. Denne åbningsfest har vel lignet den slags: stiv og kedelig, med kantate og taler i lange baner. Så godt som alle »honoratiore« fra det ganske land var indbudt. Det vrimlede med trekantede hatte – med og uden – fjerdsuske, høje cylindere og hvide skjortebryster.

Kl. 4, da porten åbnedes for »den gemene hob«, var jeg blandt de første 10 tusinde med sæsonkort. Alle århusianere med respekt for sig selv havde løst sæsonkort formedelst 10 kr. Der blev i alt solgt 20 tusinde. Og naturligvis faldt der byger på den dag som på alle sommerens store dage, men senere smilte solen i korte glimt.

Kom man gennem tælleapparatet ved hovedindgangen på Dalgas Avenue, stod man på en stor plads begrænset af den store industrihal, Carlsbergs skønne søjle med lurblæseren og Tuborgs triumfbue. Man følte sig som hensat til en østerlandsk eventyrby. Hertil bidrog ikke mindst kontrollørerne i de smukke røde frakker, de hvide handsker og tropehjelmene.

Men hvor så de begrædelige ud i al deres farvepragt, når regnen silede ned og dryppede fra de upraktiske hjelme, og pløret fra pladsen var stænket over støvler og benklæder. Også vore betjente havde i anledningen fået nye klædelige frakker og smukke kasketter i stedet for de tunge hjelme.

Gik man gennem triumfbuen, kom man til en kunstig sø. Langs den lå kunstbygningen, og her stod den sidste poppel fra alleen til Marselisborggården, som

*I forbindelse med landsudstillingen
 begyndte man opførelsen af
 villaerne omkring Marselisborg Gymnasium.
 Det skete ved udstykning fra Marselisborggården.
 Her en plan over grundene
 mellem Dalgas Avenue og Marselisvej.
 Nogle af villaerne var præmier
 i et lotteri i tilknytning til udstillingen;
 det gælder bl. a. dobbeltvillaen.*

jeg allerede har omtalt. Omtrent hvor nu Amtmandsgården ligger, var indgangen til den store industrihal, den største af alle bygninger. Den var bygget som et græsk tempel med skønne doriske søjler og en mægtig tympanon, pragtfuldt dekoreret af Valdemar Andersen. Hallen strakte sig over flere tønder land helt ned til elektricitetstårnet på Strandvejen og derfra videre ned over havneterrænet.

Strandvejen indgik som promenade i udstillingsterrænet, og langs den lå bl. a. maskinhallen og den gamle borgmestergård (oppe på den skrænt, hvor nu »Strandparken«s huse ligger), som indeholdt en lille historisk udstilling. På initiativ af Peter Holm (fhv. lærer, senere tolk) blev den i 1914 flyttet til Botanisk have (fhv. Jydsk Haveselskabs have), hvor den blev begyndelsen til »Den gamle By«. Ved den yderste ende af Strandvejen (foran Dalgas Avenue) lå den store smukke hovedrestauration. »Varnapavillonen« var bygget i anledning af udstillingen, ligesom »Skansen«, det store bygningskompleks, var bygget som udstillingens hotel. Her var på Strandvejen endnu en indgang, og nedenfor på det opdæmmede areal lå »Stations-byen«. Denne by, der var opført efter tegninger af forskellige arkitekter, skulle vise, hvorledes en stationsby burde se ud. Den var en af udstillingens attraktioner og burde være blevet brugt som forbillede for vore stationsbyer, der alt for ofte har et for tilfældigt præg.

I byen fandtes en banegård, og på skinner bag den stod et af Frichs nyeste ekspres-lokomotiver. Desuden fandtes i byens gader en mængde smukke bygninger, bl. a. en stor kro med en hyggelig krostue og en rejselade, en købmandsgård, et afholdshotel, et arbejdende mejeri (med en mælkerestauration). Endelig fandtes huse til smed, pottemager, snedker o. a. Det bedste var en stor forsamlingsbygning med folkebibliotek – altså en slags sognegård. Ja, så gammel er virkelig ideen til denne nu moderne institution.

Et par udstillingsvillaer – en enkelt og en dobbelt – var blevet opført lidt uden for selve udstillingsterrænet (nu ved Marselisvej). De blev bortloddet ved et lotteri. For øvrigt var udstillingsåret 1909 valgt som tusind-året for byens tilblivelse, som ingen selvfølgelig kender. Der blev sågar fremstillet en tusindårsplade i samme anledning.

Tæt op til stationsbyen lå »Folkeparken« med alle forskellige forlystelser, og i Sydhavnen lå den skønne gamle fregat »Jylland«, den sidste af vore stolte »svaner«. Den var blevet repareret og tiltaklet og brugtes som søfartsmuseum. Om aftenen på »store« dage var den smukt illumineret i takkel og skrog.

Men folkeparken var ellers et helt lille Tivoli, og som dette skulle det helst ses om aftenen, når alle lys var tændt, og helst i godt vejr. Pladsen var dårligt valgt – uden dræning – og derfor et ælte efter regn; men efter et par solhede dage var der så støvet, at man lignede en møller, når man gik hjem.

Der var liv og glade dage; for det var *der*, det foregik i 1909. Skovene stod tomme. En aften i folkeparken var nærmest at ligne med en børnehjælpsdag. Gøgl var der nok af: Den store dampkarrusel, bjerg- og dalbanen, hvis vældige lirekasse overdøvede al anden larm på pladsen, når den spillede »Stars and Stripes« eller en anden af Sousas marcher, som den gang var på mode. Den slags lirekasser er igen kommet frem, men nu kaldes de noget så fint som kino-orgel. En gyngetur på »Cake Walk« var til særlig moro for dem, der stod nedenfor og så til, når damernes skørter fløj om dem. Det roterende værelse gik man fra med følelsen af at have haft en ordentlig drønnert på. Rutschebanen var kun for

*Victor Jensens hustru,
Astrid Nilsson,
som han lærte hende at kende.*

de viderekomne, og varieteen var som »Kasino« i gamle dage med Marinius Olsens glade viser.

Og så var der »Valmuen«, hvor man svang sin pige i en svimlende 5 øres vals. Kort sagt: Gøgl var der nok af, og humør manglede heller ikke – trods kulde, regn og blæst. Konfettien strøedes over de unge piger, serpentinerne for hvislende hen over hovederne, fjerkestene kildede, og tudhornene brølede, lys, larm, ungdom og festglæde. Der var dejligt i udstillingens folkepark – og *der* traf jeg hende, den eneste ene.

Men skønnest af alt var dog synet af udstillingen en stille, mild sommeraften fra stranden ved »Varna«, når solens gyldne skive gled ned under horisonten i vest, og skumringens grågrønne slør sænkede sig over by og bugt, og alle lysene strålede mod den lyse sommernats himmel og spejlede sig som sitrende sølvstriber i bugtens blanke vand.

Som skønne silhuetter tegnede bygningerne sig med tårne og spir. Og lurblæseren på den slanke søjle strakte sine arme mod den koglende lyse nattehimmel som i tilbedelse. Og larm og musik blandedes som en sagte summen med bølgeslagets enstonige mumlen.

Vemodigt strømmer minderne mod mig fra min ungdoms fjerne tid. Minder, lyse og glade om den skønne hvide by ved havet, landsudstillingen 1909.

I gyder og smøger

Jeg kan ikke slutte denne beskrivelse af Århus i »gamle« dage uden at fortælle lidt om de gamle snævre gyder og smøger, hvoraf sikkert en del vil forsvinde ved Frederiksgadeprojektet og anden sanering.

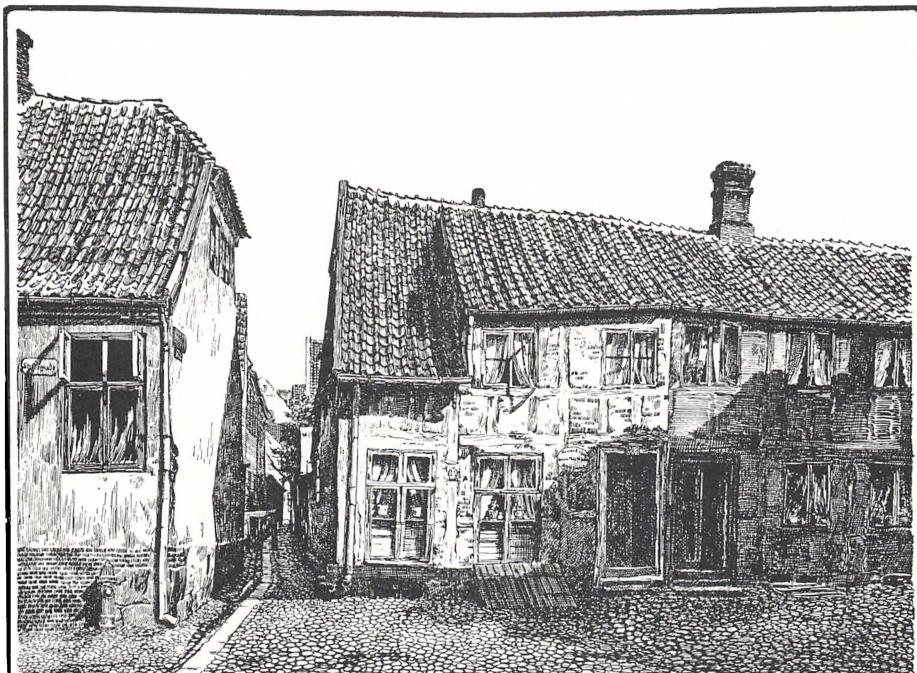
Der har sikkert i ældre tid været en mængde gyder i Århus, og endnu da dette skrives, findes en del tilbage. Jeg mindes fra min barndom to gyder, som allerede nu er forsvundet. Det er den lille smøge mellem borgmestergården, da den lå på Lille Torv, og nabohuset, hvor »Million« (kendt cigarforretning), nu har til huse. Denne lille smøge, der sikkert engang har gået helt ned til åen, blev lukket med et lille skur, hvori en rebslager hver lørdag falbød sine varer. Da borgmestergården blev nedrevet i 1908, forsvandt den ved bygning af den store ejendom. Den anden gyde, der er forsvundet, er Smedegyde, der gik bag Tværgade fra Mejlgade til Kystvejen langs Bangs oliemølle.

Saneringen af de gamle kvarterer har også slugt Nygade, der var kommet i vanry som smugkro-gade. Den gik fra Grønnegade til Frue Kirkeplads. Og endelig er man så småt ved at nedrive de små ejendomme i Ridderstræde, blindgade fra Hans Broges store gård til Dynkarken.

Maren Smeds Gyde hedder strædet fra Clemensstræde (forhen Barberggyde) til Store Torv, hvor det nye »Kosmorama« netop er indviet. Det er et kærnejysk navn, hvori der ligger ligesom et ekko fra gamle dage. Det er en af byens ældste smøger og er afsat på de gamle kort fra 16-hundrederne. Hvem denne Maren Smed var, er glemt. Måske var det en »klog« kone, måske kun en kendt kogekone som Jøde-Trine, der boede i et lille hus på Studsgade ved siden af »Ejnersborg«. Men heldigvis er det morsomme navn endnu bevaret; måske vil det forsvinde, når Frederiksgade udvides. Strædet var forbindelsesled fra Volden til Clemensstræde.

Dette sidste stræde findes endnu, men er helt forandret; det ejer ikke den poesi, som det havde for et halvt hundrede år siden. Det er lige ved at være en fin strøggade med alle de butikker, der er skudt op. Før var gaden pikket med rendesten i midten, nu er den asfalteret. Fra Clemensstræde førte – og fører endnu – en stentrapp ned til Ågade (Åboulevarden), står man i dag på Åboulevarden og ser op ad stentrappen (for enden af Hafniahus), ligner den nu mest en trappegade i Neapel. Dog mangler heldigvis det blafrende vasketøj over den fra hus til hus.

Fiskergyde er ikke længere den morsomme lille gyde med de gamle faldefærdige rønner. Da Bropalæ blev bygget i begyndelsen af 1900, blev dens gamle gydepræg ødelagt. At den i ældre tid har haft betydning som færdselsvej ses af, at den ret tidlig har haft gangbro til Ågade.

*Snævringen set fra Studsgade mod Mejlgade.
Her som så mange andre steder
er springet fra idyl til forfald ikke stort.*

Bag den store telefonbygning (Clemensborg) gik der i ældre tid endnu en gyde (Vandgyden) fra Fiskergade til åen.

Snevringen (mellem Mejlgade og Studsgade ud for Carl Christensens gård) er også en af byens gamle smøger. Den er afsat på et kort fra 16-hundrederne. Den er ikke længere nogen særlig befærdet smøge. Kun ved fyraften haster nogle arbejdere derigennem; også de dage, da der afholdes auktion i lokalet på Mejlgade, ses en del mennesker gå der igennem, og for at bude ikke skal fristes til at køre igennem, er der ved hver ende sat spærrebomme op. I min barndom var den så meget befærdet, at der var tale om at føre Sjællandsgade igennem Carl Christensens gård og Snevringen helt ned til Kystvejen; men det blev ved snakken. Jeg tror dog, det havde været klogt for at aflaste den smalle Tværgade.

Gamle umalede plankeværker og gavle af baghuse afgrænser Snevringen, der kun er et par meter bred. Tæt ved Mejlgade ligger et par lange lave huse. Her var før Sperlings litografiske anstalt, og de gamle hurtigpresser rumlede derinde, så husene rystede. Nu er der snedker- og malerværksteder.

Ridderstræde hører til de nyere stræder i byen; husene er vel næppe 100 år gamle. Her boede, da jeg gik med blade, næsten udelukkende fiskere, og der lugtede af saltvand og tjære. Som før omtalt boede enkefru Scheibye her. Hun var enke efter sluppens admiral, der med hæder førte den i 52 år.

Posthusmøgen begynder på Søndergade ved »Ankerhus« og ender på Fredens Torv gennem en port i det gamle posthus. Den har oprindeligt fortsat som en

*Smøgen fra Lille Torv/Vestergade til åen.
Efter maleri af Elias Ølsgaard.
I brandtilfælde gav den
let adgang til åens vand;
i det daglige gav den afløb for spildevand.*

marksti over Søndergade til Østergade, hvor den udmunder over for Den folkelige Forsamlingsbygning. På denne strækning kaldes den Telefonsmøgen.

Nu ligger Posthussmøgen stille hen, og sjældent ses et menneske her stikke genvej fra eller til Fredensgade; men i min barndom benyttedes den meget af alle, som skulle til posthuset med pakker eller for at købe frimærker. Om morgenen, når Københavnerdamperen – og om eftermiddagen, når Kalundborgdamperen – var kommet ind, myldrede det af røde frakker af alle de postbude, der skulle til den nordre bydel.

Nu er der stille og rent her, en cementflise er lagt hele vejen, før kunne den være et ufremkommeligt ælte. En sommereftermiddag, når solen skinner på de gamle rødgule tage i Fiskergade, og hyld og syren blomstrer i de små baghaver, kan der være malerisk smukt gennem smøgen. Men nu er saneringen begyndt med de gamle huse, og et efter et falder de for øksen og murbrækkerne, og så vil den idyl også forsvinde.

Telefonsmøgen begynder med en smuk gammel port i Søndergade. Denne port, som nu ved aften er oplyst med en elektrisk pære, var før forsynet med en gaslygte i det ene hjørne. Denne lygte kastede en pragtfuld lys- og skyggevirkning over portbuer og loftet og gav hele porten et fremmedartet udseende. Mange pariserfarere påstod, at der var noget af Montmartres poesi over den. Bag den oplyste port anedes en kort smøge og en høj stentrappe og over den sås en lys stjernestrøet himmel. Når vagten skiftede i telefoncentralen, var der før en livlig færdsel af unge telefondamer, der snakkende og leende hastede hjem, men siden centralen automatiseredes, er der blevet mere stille i Telefonsmøgen.

Tunø-stien kaldes det korte stykke sti fra Hjelmensgade til Høegh Guldbergsgade, hvor den udmunder i en port. Denne genvej til Vennelyst var før en meget yndet vej for gamle folk; men da den under besættelsen blev gjort til offentligt beskyttelsesrum, ved at porten forsynedes med mure og bjælker, er mange blevet afvænet fra at benytte den.

En smøge af nyere dato og bærende det selvbevidste navn »Smøgen«, – som om det var den eneste smøge i byen – går i en bue fra Munkegade (over for Samsøgades skole) til Sølystgade og ender på den anden side af denne gade i gården til Sjællandsgade 55. Den har oprindeligt været en marksti, ad hvilken køerne blev trukket fra denne gård. Endnu i begyndelsen af dette århundrede holdtes der køer i denne gård, vistnok det sidste sted i byen.

Århus har også en »kærlighedssti«, skønt den næppe mere benyttes som sådan. Den går fra Molsgade til Nørrebrogade (nuværende »Nørreport«, et navn, som der slet ingen hjemmel er for, da byporten tæt ved hed Studsgades port. Måske har man givet den navnet for at vildlede fremtidige topografer?

Jeg kunne tænke mig, at et elskende par forvildede sig ad denne øde og poesi-forladte sti; men før Mejlborg-branden, da Medens tømmergård lå på den østre side, og der var en del træer her, benyttedes den endnu som forbindelsesvej til Knudriisbakken og Riisskov.

Der er en egen stemning over gamle gader, hvor i århundreder mennesker – slægt efter slægt – har henlevet deres liv i lyst og nød. Ikke mindst ved aften, når mørket sænker sig over dem og ligesom dæmper al støj, ejer disse gader en egen stille poesi. Det er, som om henfarne slægter endnu befolker dem og taler til den lydhøre aftenvandrer, fortæller om livet, der engang levedes her.

Således stod jeg en aften i århundredets begyndelse nede i Studsgade tæt ved den Brandtske gård Bækkelund. Her løb i 80-erne Vennelystbækken – åben – hvor nu St. Clemens apotek er, og forenede sig ved Bækkelund med Borrebækken, der kom fra Langelandsgade. Jeg stod under en sagte kogende gaslygte og tegnede de små gamle rønner, der støder op til hotel Jylland.

Aftenen var kølig og stille. Under mig hørtes en svag rislende lyd. Det var de to bække, der sagte rislede gennem et fælles rør ned mod havet ved Nordre Mole. Nu slog Domkirkens ur ti. I den stille aften dirrede tonerne kraftigt, som de havde gjort i århundreder.

Hvad var det?

Lød det ikke som sang af en grov og rusten stemme. Var det natvægteren, der sang sit vægtersvers:

Om du vil tiden vide
 husbond, pig' og dreng,
 da er det på de tide,
 man føjer sig til seng.
 Befal dig Herren fri,
 vær klog og snild,
 vogt lys og ild.
 Vor klokk' er slagen ti!

Kom han ikke derhenne ved hotel Jylland med sin lygte og sin morgenstjerne?

Nåh nej, det er sandt, natvægterne er jo forlængst ophørt med at gå rundt i gaderne. Nej, det var lygtetænderen, der var på vej hjem efter at have tændt sine lygter, som stod hele dagen med et lille blus, og det, som jeg antog for morgenstjernen, var blot den stang, han tændte lygterne med. Det var ikke som i min barndom, da måtte min skolekammerat Peter Lygtetænder tænde hver lygte med den lille lampe, der sad på stangen. Nu kan man nøjes med en lille krog på stangen til at lukke helt op for blusset.

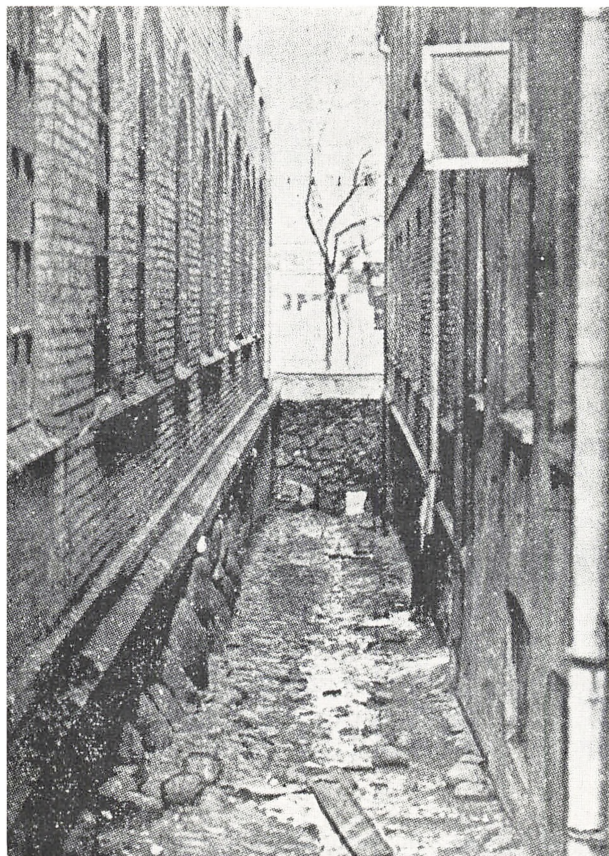
Om et par timer må lygtetænderen ud igen for at slukke. Det er kun hjørnelygterne, der er tændt hele natten.

Da jeg var færdig med tegningen, gik jeg forbi stedet, hvor »Pjaltensborg« engang havde ligget. Der var en skrækkelig rønne som forhus – med Fendriks beværtning; men baghusets huler, hvor de fattigste fattige før boede, var endnu værre. Heldigvis brændte dette uhyggelige sted; men skillingsvisen om Pjaltensborgs brand er dog ikke om disse rønner; de må jo have haft noget lignende i København.

Jeg fortsatte gennem Snevingen til Mejlgade. Mange store købmandsgårde har før ligget her; Mejlgade var ligesom Vestergade hovedgaden, hvor bønderne tog ind, når de kom agende til bys.

Til alle husene i gaden var der dybe grunde med flere baghuse og -gårde; men nu var de udnyttet til værksteder: maler-, blikkenslager-, smede- og snedkerværksteder, særlig det sidste. Mejlgade var nu en udpræget møbel-gade; men endnu lå der enkelte patricierhuse. Her havde de gamle, kendte slægter til huse: Lottrup, Bang, Ormslev, Juul o. s. v.

Der stod endnu en duft at bærme fra de to spritfabrikker, og omegnens bønder hentede her hver morgen tidlig i store tønder (ligesom ajletønder) den billige føde til deres kreaturer, så de stod hele dagen i en salig kæfert.

*Vandgyden ned mod åen;
Vandgyden gik fra Fiskergade
bag Frederiksgade nr. 1,
der blev nedrevet i 1938 for
at give plads for »Centrum«.
Vandgyde var for så vidt
ikke noget navn, men blot en
betegnelse på
sådanne snævre passager,
der førte spildvand til åen.*

Min vandring fortsattes forbi Olufsgyde, Graven og Rosensgade. Så var jeg ved det gamle rådhus, og foran mig hævede Domkirkens mægtige mure sig op mod himlen. En betjent kom ud fra politistationen i det gamle rådhus. Han havde et stort hvidt skæg og var lidt hjulbenet. Det var gamle Kyed, også kaldet »Mejlgades sognefoged«. Han havde været gendarm, derfra de hjulede ben.

»God aften, Kyed!« sagde jeg. »God aften, Jensen! nå, er De nu ude at tegne igen i stedet for at ligge i Deres seng. Bliver De aldrig klogere. Vi andre er jo nødt til at gå her om natten for at passe på jer«.

Og så gik Kyed sin vante runde gennem Mejlgade, hvor *han* kendte alle, og alle kendte *ham*. Mangen fin cigar er vandret fra beboerne til Kyeds lomme, og der er vist ikke holdt et større gilde i gaden, uden at der blev sendt et glas vin og et par småkager ned til ham, når han ved nattetide trampede gennem gaden.

Jo, Kyed var populær, og der var også flere af de gamle, mavesvære patruljebetjente, der kunne se bøse ud, men havde hjertet på det rette sted.

Jeg læner mig op ad jernrækværket omkring Domkirkens sydlige side, lukker øjnene og søger at fremkalde billedet af bispegården, der engang har ligget her på Kødtorvet (Bispetorv). Her boede i 1600-erne dr. Morten Madsen, hvis datter blev bortført af Erik Grubbe, og deroppe i tværskibet findes endnu den luge, som lensmandens lurer, klokkeren Hans Skaaning, efter sagnet faldt ud af og fik sin velfortjente straf.

*Kannikegade
med det gamle teater –
huset med den takkede gavl;
bygningen nedrevet 1900.*

I GYDER
OG SMØGER

Ja, hvor kunne disse mure ikke fortælle om forbigangne tider, hvis de havde mæle! Jeg kaster et sidste blik op mod tårnet, hvor uret netop falder i slag. Der skimter jeg vægterstolen, hvorfra natvægteren før holdt udkig efter brand (til 1879).

Øvre fra Rozzis hjørne skinner endnu lys fra enkelte vinduer. Jeg fortsætter min vandring ad Kannikegade mellem det nye og det gamle teater, hvor jeg i min barndom har set Helsengreen (den gamle) som Kakadue i Nyboderskue-spillet: Capriciosa.

Så drejer jeg gennem Skolegade hen ad Ågade (Åboulevarden) og stiller mig ved den gamle Molbogård for at tegne den gamle Toldbod, brandstationen og den morsomme lille beværtning i huset, der skyder sig lidt frem i gaden.

Mens jeg stod og tegnede, hørte jeg en vogn skramle henne i gaden, og luften fyldtes med en uhyggelig stank. Så vidste jeg besked. Det var natvognen. Den standsede ved de små huse. To mænd med en lygte på brystet bevægede sig hen mod døren med en stor tønde mellem sig. De satte den fra sig på det smalle fortov, og den ene tog et bundt nøgler op af lommen og åbnede døren.

Nå, tænkte jeg, så har de det nok der som nede i Mindegade, hvor jeg kom i min barndom. Der var ingen gennemgang i det smalle hus, og derfor måtte både skraldemænd og natmænd gennem stue og soveværelse med renovationen.

Den nat, man ventede deres besøg, sad de voksne oppe, til det var overstået. Hvis børnene var vågne, puttede de sig under dynen, men lå alligevel i smug og tittede gennem en lille sprække på de skumle natmænd, der godmodigt tyssede på hinanden for ikke at vække børnene. Jo, det var et hyggeligt besøg!

Nar de var borte, smækkede forældrene døre og vinduer op for at få luftet ud. Det var jo ikke videre hygiejnisk; men således havde det været, siden renovationen blev indført. Før den tid havde man blot hældt alt affald ud i åen.

Natvognen buldrede videre, og der blev igen stille i gaden; men nu hørtes tunge trin i mørket henne ved sandkasserne. Lyden kom nærmere, og nu så jeg en betjent komme frem under lygtens lys. Han gik et par skridt hen i den lille gyde mellem brandstationen og beværtningen.

Der hørtes et svup, som når en bajer bliver trukket op, og derefter et »ah!« Så blev der stille. Det var nok den så omstridte betjent-bajer, som fandt sit foreløbige bestemmelsessted.

Mine lemmer var nu stive af den lange stilleståen, så jeg søgte at få liv i dem ved at banke hænder og trampe med fødderne. Støjen satte betjenten i bevægelse. Et øjeblik efter var han hos mig. »Hvad laver De her?« spurgte han bøst. Jeg forklarede ham det.

»Jamen det er strengt forbudt at stå her ved nattetid og samle opløb«.

»Her er jo ingen,« forsøgte jeg at indvende. »Nej, men der *kan* komme nogen. De må sprede Dem!«

Og så spredte jeg mig, mens jeg grinede indvendig. Og det gjorde han sikkert også.

Byjorder, kirkegårde og åen

De gamle byjorder var udlejet til vognmændene, og flere af de store vognmænd drev selv jorderne, så de kunne holde sig selv med foder til hestene. Nogle holdt også køer og svin – helt op til århundredskiftet. Det sidste sted, man afskaffede kreaturer, var hos Mikkel Jensen, Sjællandsgade 55, som før er omtalt.

Dyhr på Graven var i lang tid byens største vognmand; foruden almindelig arbejdskørsel havde han i 90-erne også omnibuskørslen, kørte postvogne, ligvogne og flyttevogne. Han ejede den lille gård Vilhelmsminde vest for Kathrinebjergvej for løse piger, nu omdannet til lærlingehjem.

Senere overgik Søren Madsen på Østergade Dyhr; men hvor han havde sine jorder, ved jeg ikke.

De to mest kendte vognmænd (i hvert fald i den nordre bydel) var Mads Nielsen på Nørrebrogade og Clemen Andersen i Munkegade.

Mads Nielsen var en kæmpe på ca. 300 pund. Han sås altid i følge med sine to St. Bernhardshunde, et par kæmper, der vist nåede over 20 år. Mads fulgtes også i mange år af sin tro væbner Clemen Andersen, der var omtrent lige så tyk, men kun halvt så høj. Det var et par mænd, der vakte opsigt, hvor de kom. Det var dog mest hos Kramer på »Nørrelyst«, de holdt til; men der sås de også daglig. De havde begge jord og lade nord for byen.

I alt kan jeg mindes 7 vognmandslader, mest nord og vest for byen; men der har vel også været nogle stykker sydpå.

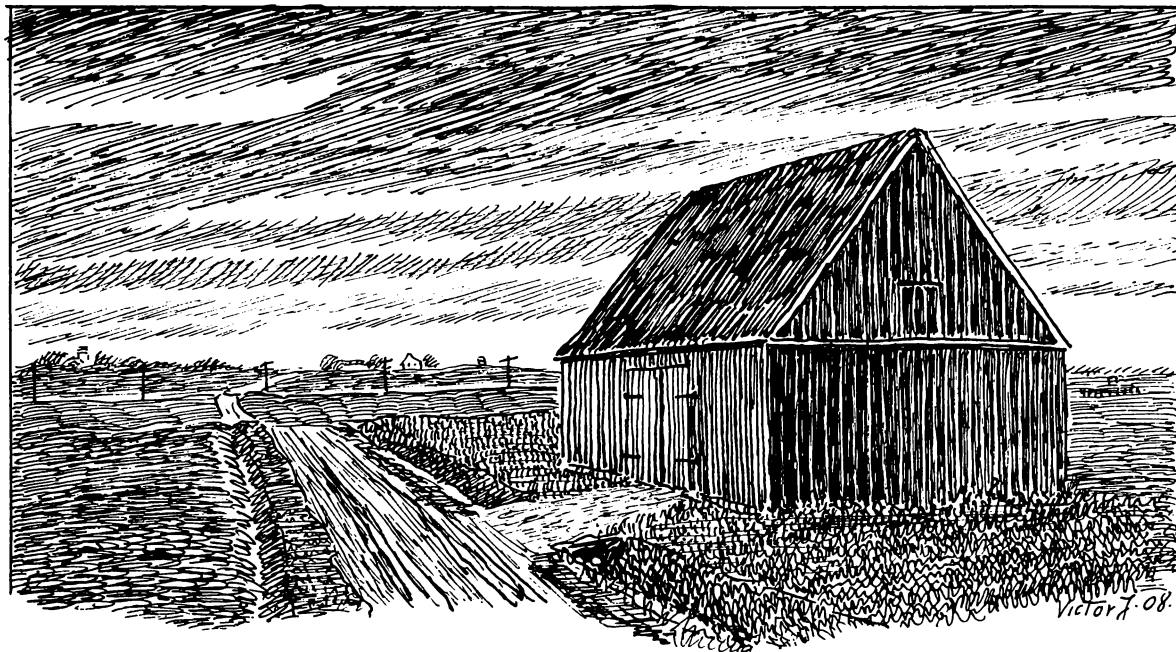
Ved Brendstrupvej lå en lade over for gartner Nielsen (nu gartner Els), ved Langelandsgade lå der to, den ene lidt fra artillerikasernen, hvor nu kollegiebygningen ligger, den anden helt nede ved musikernes stiftelse.

På Artillerivej lå en lade, hvor nu Stadionvaskeriet ligger på Jens Baggesensvej, og det var den sidste, der blev nedrevet. Endvidere lå en lade, hvor vejen gik ud til Jens Skous villa »Expres«, endelig en på Randersvej, Viborgvej (ovenfor »Den gamle By«) og en ved Silkeborgvej (omtrent v. Ringgaden).

Jeg tror ikke, det var noget mønsterbrug, vognmændene førte; jeg kan da mindes, at markerne altid var fyldt med agersennep og tidsler, og kornet stod ofte til hen i september eller oktober. De måtte jo også passe arbejdet ude i byen, så måtte markerne vente til ledige stunder.

Disse sorte, tjærede lader med deres indhold af halm var et yndet natteherberg for byens hjemløse og landevejsbisserne i den kolde tid. Dengang var det ikke så almindeligt at ryge cigaretter i »sengen«, så det var sjældent, en lade gik op i luer. Jeg kan kun huske ladebranden ved Marselisborggården; men jeg har et morsomt minde fra laden på Brendstrupvej:

En mørk og stormfuld novemberaften havde jeg siddet og spillet kort hos gartner Nielsen, og da jeg gik hjem, traf jeg politibetjent Carl Thomsen (»politi-

*»Novemberaften,« hedder det i Victor Jensens tekst,
»ved vognmandsladen på Artillerivej.«
I baggrunden Charlottehøj.
Det var den sidste vognmandslade; den forsvandt ved
Ringgades anlæggelse«.*

mester« på Christiansbjerg) med sin hund »Freja«. Thomsen var i »embeds-medfør«, som det hedder, idet han skulle foretage razzia i laderne, der hørte under ham. Jeg fulgte naturligvis med ham.

Han havde nøgle til den store hængelås, og da porten var åbnet, fulgte jeg med ind. Vi stod lidt og lyttede. Det raslede her og der; det var vel mus eller rotter. Så tændte han sin elektriske lommelygte og lod lyset falde rundt i det halvfyldte rum. Der stod en stige op ad halmen, det kunne tyde på, at nogen var kravlet derop. Så hørte vi en lyd, næsten som en knurren – eller var det snorken? »Er her nogen?« hviskede han til sin kloge hund Freja, og denne gik straks hen til stigen, snusede til trinene og logrede med halen, som om den ville sige: »Ja, han er gået derop«.

Så steg Thomsen op ad stigen, og jeg fulgte ham. Da vi var kommet helt op, hørtes den mærkelige knurren tydeligere, og nu forstod vi, at der var en, der snorkede; men hvor var han henne? Endelig opdagede vi et dybt hul i halmen; det var derfra, lyden kom.

»Her har vi kalorius,« hviskede Thomsen; »men hvordan får vi ham op; han er måske 5 m nede?« Så fik han en ide. Han slukkede lygten og kaldte ned i hullet et par gange: »Hej, kammerat, skynd dig at komme op!« Mandens snorken standsede, og en grødet stemme spurgte fra mørket: »Hvad er der los? Hvem er det?«

»Skynd dig at komme op, kammerat!« svarede Thomsen, »politiet er tæt her ved«.

Vi hørte nogen arbejde sig op gennem halmen dybt nede fra. Nu var han helt oppe og hviskede: »Ræk mig en hånd, kammerat! Er politiet tæt herved?«

»Ja, det kan du tro, de er,« svarede Thomsen, og jeg kunne høre på hans stemme, at han grinede indeni.

Så tændte han lommelygten, så dens skin først faldt over uniformen med de blanke knapper og derefter over den ukendte mand.

Jeg har aldrig set et så måbende forbavset udtryk i et menneskes ansigt, så jeg kunne ikke lade være at le. Det søvndrukne ansigt missede med øjnene, og den måbende mund gled over i et halvflovt smil. Min latter smittede ham. »Det var sgu en køn kammerat, jeg kom op til,« sagde han, og så gabte han inderligt og længe, så der stod en stank af spiritus op mod os. Hans pludselige skræk havde lagt sig, og han indså nu det komiske i den fælde, han var gået i.

Det viste sig at være en forholdsvis skikkelig karl fra »Vestereng«, der havde været i byen for at more sig, og på hjemvejen faldt han for fristelsen til at forkorte den lange vej til gården og gik ind i laden for at sove rusen ud.

Han fik naturligvis lov at gå hjem; men Thomsen måtte tysse på Freja, der knurrede ildevarslede. Da vi gik hjemad, fortalte Thomsen, at han kun een gang havde måttet gøre brug af Freja. Det var en nat, da han havde været på razzia i laden ved Haslevej. Her havde han fået fat i 9 bisser og tog dem med til stationen; men ved »Ceres« sagde den ene: »Nu skal jeg denne vej. Jeg ved ikke, om I vil med?« Og dermed drejede han ud ad Silkeborgvej. »Jeg pudser hunden på Dem, hvis De ikke følger med!« advarede Thomsen.

»Skidt med den køter. Den får et spark i snuden«, svarede han og fortsatte sin vej.

»Jeg advarer Dem endnu engang«, råbte Thomsen, men manden fortsatte. Så sagde Thomsen: »Tag ham, Freja!« Hunden for af sted, og et øjeblik efter hørte de et skrig. Da de kom derhen, lå manden på jorden, og Freja stod over ham. Nu fulgte han godvilligt med, og de andre lo blot ad ham og sagde, at han jo var blevet advaret. »Jo, Freja gør det ud for to mand, – ikke sandt, gamle tøs?« sluttede Thomsen, da vi skiltes, og hunden logrede med halen og gøede som til svar.

Hvor nu det nye rådhus ligger, var før den gamle kirkegård eller assistenskirkegården. Den blev sløftet i besættelsestiden.

I ældre tid var der begravningsplads både i og omkring alle kirker og klostre. Ved udgravning ved »Maritza« på Frederiksgade fandt man for kort tid siden mange menneskeknogler fra begravelser ved det gamle Karmeliter-kloster, som har ligget her på Brobjerg. Det brændte kort efter reformationen og blev nedrevet 1541.

I 1805 blev det ved lov forbudt at begrave i kirkerne, og 1813 standsedes begravelser på Domkirkens kirkegård. Der måtte anlægges en anden kirkegård – uden for byen. Man valgte Amtmandstoftens mellem Dynkarken og Sønderallé. Det var et uheldigt valg, idet grundvandet her stod så højt, at alle ligene »drukned«. Fem år senere anlagdes da Søndre kirkegård uden for Frederiksport. Kapellet, som nu er nedrevet, blev dog først opført 1860. Ud mod Frederiksallé

*Kapellet
på Søndre Kirkegård –
nu Rådhusparken.*

opførtes en høj mur, og midtvejs i den opførtes 1830 købmændenes lighus (nu i »Den gamle By«), som i 1876 også måtte rumme en brandsprøjte for søndre bydel.

Ved Frederiksport anlagdes den smukke hovedindgang, og herfra gik en skøn allé af gamle lindetræer; de findes endnu i rådhusparken. Lige inden for porten lå Hans Broges familiegravsted, som 1936 overførtes til nordre kirkegård. Tæt ved stod en smuk mindesten for dyremaleren Gebauer (udført af H. E. Freund og findes nu i »Den gamle By«). Den sidste begravelse fandt sted i 1926; den blev altså kun benyttet i 108 år.

Der var mange århusianere, der var meget imod, at kirkegården blev sløjfet; men tiden strør glemsel over, hvad der engang *har* været; og går man nu gennem den smukke rådhuspark, forsones man med forandringen.

I den sydligste del er der rejst en mindelund med 27 gravsten og to marmorplader for kendte gamle Århus-slægter.

Her kan man opfriske lidt af byens historie gennem 100 år. Her er gravmæler for slægten Meulengracht (bryggeriet »Ceres«), oliemøller Bang fra Mejlgade, og Lottrup fra samme gade, garverne Flach og Wissing, samt prokurator Nors, hvis navn er knyttet til Norsgade, fordi han ejede og udstykkede disse jorder. Morsomt nok tror mange fremmede, at man har glemt et *d* i gadens navn, så det skulle hedde Nordsgade.

*Huset til venstre, hvor nu BP-huset ligger,
var toldbod fra 1868 til 1897;
rummede senere bl. a.
havnekontor og D. F. D. S.-ekspedition.*

Endelig findes her en mindesten for den engang så kendte byfoged Jørgen Nielsen, der døde 1853. Han var en meget agtet mand – foruden byfoged, rådmænd, chef for brandvæsenet og stænderdeputeret. Hans søn, kgl. fuldmægtig Rasmus Nielsen, skrev og udgav to bøger om Århus: »Århus i 40-erne« og »Fra det gamle Århus«.

Henfarne århusslægter taler til en, når man går langs mindelundens smukke gravstene, og man må håbe, at de vedblivende må bevares for eftertiden.

På den anden side af Frederiksallé ligger mosaisk kirkegård også kaldet jødekirkegården. Her står endnu 26 mindestene over århusianske jøder. Her finder man navne som Levin, Nathan, Goldschmidt, Lazarus og Rée.

Navnet Rée ses på flere sten; men den mest kendte: storkøbmand, fabrikant og skibsreder Hartvig Phillip Rée, døde i København og blev begravet der 1859. Han var byens største skatteyder og skal have været eventyrlig rig. Det var ham, der købte den Rosenørnske gård på Vestergade (senere Otto Mønstedts) og anlagde en pragtfuld have herfra og op ad Brobjerg med bro over åen. I denne have havde han efter tidens skik rejst en borgruin, og han forlystede ofte byens borgere med at afholde koncerter i haven.

Over den sidste begravelse på mosaisk kirkegård, som fandt sted 1906, hviler der nogen mystik. Ingen ved, hvem det var, og han blev jordet uden nogen ceremoni.

Hvor længe denne lille kirkegård vil kunne holde stand mod byens udvikling er ikke godt at sige. Hvert år inspiceres den af en udsending fra Mosaik menighed i København, og man er *der* meget utilbøjelig til at lade den sløjfe; den er nemlig i sin tid overladt menigheden uden tidsbegrænsning.

Jeg kunne tænke mig at slutte disse erindringer om småt og stort fra min tid i Århus med lidt om åen – byens moder – som man har kaldt den, og den har uden tvivl haft megen betydning for Århus, især i ældre tid.

Følg mig på en tur op ad åen for et halvt hundrede år siden, helt nede fra havnen:

Fra indrehavnen kom man under svingbroen med jernbanesporet forbi den gamle toldbod (den 2den) og lodshuset, der – såvidt jeg husker – kun var af træ. Ved siden af Dynkarkbroen (Rullebroen) lå dengang et lille skibsværft og bådebyggeri, hvor skovbådene lå på bedding i forårstiden. Så kom man forbi de gamle huse, hvoraf endnu findes enkelte stykker langs Åboulevarden. Her var – ligesom i Venedig – nedrammet pæle i åbunden, hvortil en del pramme og muddermaskinen var lænket, når de ikke var i brug.

*Den ældste toldbod i Ågade.
Opført kort efter 1700 og på pæle rammet ned i åen;
nu genrejst i Den gamle By.
Efter toldboden følger
en facade med buer over vinduerne;
det er bagsiden af brandstationen, se side 60.*

Ved Revet, hvor den tredje toldbod lå, lagde pære- og kartoffelskuderne til, når de kom fra Mols og Samsø.

Så gled vi ind under Mindebro, og på den anden side af den lå fiskerbådene langs den lille bådebro, hvor fiskerne tørrede og tjærede deres garn. Dette åparti er forevigtet fra broen af utallige kunstnere, og det var et stort tab – kunstnerisk set – da åen blev overdækket (1932–40), selv om den netop her var grumset og ildelugtende, dels fra Stampes klædefabrik, der ofte lod farvet vand flyde ud, dels fra Flachs garveri, der satte en ejendommelig odeur til.

Nu kommer vi forbi den ældste toldbod (i »Den gamle By«) og den gamle brandstation, hvor flittige skomager-brandmænd sad og flikkede sko, mens de holdt vagt.

Men vi drager videre op ad åen og kommer nu forbi sandkasserne, hvor Frants Jensen fra Hjortensgade og de andre to sandmænd hentede skinnende hvidt, havduftende sand, som man endnu brugte i enkelte beværtninger og gamle rønner, hvor man ikke var gået over til ferniserede gulve.

Ved Fiskergyde sejlede vi under gangbroen og lidt længere fremme lavbroen under Clemensbro. Ved Frederiksbrolå Holm og Voigts klædefabrik. Også herfra strømmede ofte farvet vand ud i åen, og på den anden bred mandede et stort kloakrør ud. Den grødede, grå vædske, der flød ud her, lugtede meget ilde, navnlig på varme sommerdage. Kom man forbi broen, havde man på venstre side Chri-

Ågade ved Immervad.

*I baggrunden Holm & Voigts Klædefabrik;
det samme kompleks er vist fra Fiskergade-siden
i billedet af Vandgyden, s. 147.*

*I forgrunden boder, hvorfra der solgtes fisk,
og til højre under gaslygten et pissoir,
det afrundede blikhus, en model, der var opstillet
flere steder i byen.*

*Slusebroen, hvor nu Vester Allé
føres over åen.*

stensens (enke) jernstøberi. Nu gled man ind i en hel lille idyl med høje træer på begge sider. Til højre lå Mønstedts gård og have og til venstre bødker Balles have, begge en rest af Réé's skønne park. Balles have strakte sig helt op til den store villa på Frederiksgade, der i nogle år var Sct. Josefs søstrenes hospital.

Men videre sejler vi op til Slusebroen ved Århus mølle. På venstre side ligger Bispetofte med en lille dam. Hele pladsen ligner nærmest en affaldsplads. Til højre, hvor den gamle byggeplads var, er der nu et stort gartneri og haven ind til møllen.

Og nu er den borte den dejlige maleriske å med tvættsteder og anløbsbroer, grønne træer og frønnede plankeværker. Alt er forsvundet.

Men i de to store rør under Åboulevardens grå cement glider den stadig sin vante vej mod havet – skjult for vore blikke.

Århus er blevet en rigtig færdselsåre rigere, men en ejendommelig skønhed fattigere.

KRIGSÅR

Dagbøger
1941–1945

Forord nedskrevet 10. januar 1941

Egentlig burde jeg have ført denne dagbog allerede fra 9. april 1940, den største begivenhed der endnu har fundet sted i min levetid; men – ja, der er desværre noget, der hedder slendrian. Det blev altså ikke til noget dengang; men de sidste dages begivenheder, der viser, at der vil finde andre sted, som får endnu større betydning for os, har endelig overvundet min magelighed.

Jeg ved vel, at avisernes reportage vil kunne give vore efterkommere besked med nutidens begivenheder; men dels er bladene og radioen bundet af den tyske værnemagt (Frelsens hær – kaldes den), dels bliver en privat dagbog mere subjektiv.

Lad mig begynde med morgenen den 9. april 1940:

Jeg vågnede tidligt denne forårmorgen med en underlig følelse af, at der foregik noget usædvanligt. Gennem det åbentstående vindue strømmede en lyd som af drønende flyvemaskiner, der fløj lige over husenes tage. Så blev der stille et øjeblik; men straks efter kom lyden igen som af mange tunge maskiner.

Jeg vågnede helt. Det kunne ikke være danske maskiner. For det første er det forbudt disse at flyve over byen, for det andet har deres motorer ikke denne drønende summen.

Åh, nu gik det op for mig, at det måtte være tyske maskiner på vej til Norge, hvor englænderne havde opbragt en tysk damper med engelske fanger.

Jeg kaldte på min kone: Se, det er tyske maskiner med hagekors. De er vel nok frække!

Vi så ned over huskareerne. I alle vinduer halvpåklædte mennesker, der stirrede op på de frembrusende maskiner, der vedblev at drøne frem fra syd, 3 og 3, 6 og 6, formation efter formation. Vi gik til de modsatte vinduer og så ud over Galgebakken. Mange lastvogne fra militæret kørte op til krudthuset og kom buldrende med ammunition.

En række biler med anti-luftskyts svingede ud fra Galgebakken og op ad Munkegade langs Galgebakken, hvor de holdt sig skjult under træerne.

– Nå – da, råbte jeg. Nu skal det gå løs og det lige uden for vore vinduer. Men hvorfor pokker skyder de dog ikke, de kan jo tage dem på stribe!

Men der faldt ikke et skud! Og de kunne have taget mindst 120 maskiner, der strøg lige over dem; for det måtte da være neutralitetsbrud, når de således fløj over et neutralt land. Stadig blev de ved at komme: jagere og tunge 3-motorers bombemaskiner.

Men der faldt stadig ikke et skud.

Nu var jeg kommet i tøjjet, og jeg jog ned ad trapperne og hen til vognene, som stadig holdt under træerne i ly. Jeg var rasende, og da jeg nåede den bageste vogn, råbte jeg: Hvorfor f skyder I ikke? Kan I ikke se, det er tyskere.

– Jo, svarede en ung løjtnant, det kan vi nok; men vi må ikke skyde.

*Århusianerne
horte om besættelsen i radioen
tidligt om morgenen.
Allerede i løbet
af formiddagstimerne
forelå politimesterens opfordring
om ro og orden;
den blev klæbet op på husmure
byen over.*

FORORD
NEDSKREVET
10. JANUAR 1941

Politibekendtgørelse til AARHUS BY'S BORGERE

Efter at tyske Tropper i Nat har overskredet den danske Grænse, og det maa forventes, at Aarhus vil blive besat af militære Styrker af den tyske Hær, opfordrer jeg herved indtrængende Befolkningen til at udvise Ro og Orden, undgaa Sammenstimlen og i et og alt adlyde de Bestemmelser, som maatte blive truffet af Myndighederne.

Aarhus Politikammer,
den 9. April 1940. **HOECK**

– For hvem? spurgte jeg forbavset og rasende.
– For kongen, svarede han sagtmodig.
– For – for – kongen, sagde jeg altereret og uforstående. Jamen, det er da umuligt. – Danmark har overgivet sig! sagde han tungt.

– Det er da umuligt! skreg jeg. Og det uden eet skud. Og her kunne de have pillet over hundrede maskiner ned. Nej, nej, det må være løgn – løgn. Jeg tog mig til hovedet. Å, Gud. Over hundrede tyske maskiner og så løsnede de ikke eet eneste skud. Var verden da af lave! Jeg tumlede ned på skolen, og her fik jeg at vide, at det var rigtigt: Danmark havde overgivet sig.

Senere fik jeg at vide, at der dog var løsnet nogle skud ved grænsen, nogle tyskere og nogle danske soldater var faldne, og endnu senere fik jeg at vide om den forsmædelige Köpenick-affære på Middelgrundsfortet, hvor kanonerne var gjort ubrugelige, så de ikke kunne skyde kuldampen i sæk med de 600 mand, som indtog hele København. Ak, ak! Er det så underligt, at man ikke kunne arbejde på skolen. At vi lærere listede sammen og talte om kapitulationen, forræderiet, som man kaldte det.

Ja, var det nu rigtigt af regeringen! Fremtiden ville vise det. Ganske vist var vort forsvar forsømt i høj grad; men kunne vi alligevel ikke have stået imod så længe, at Norge kunne have fået deres forsvar i orden?

Så kom plakaten med opråbet fra konge og regering. Denne skønne forårsdag, hvor alt syntes at ånde fred og ro; men som de sindssyge magthavere i Tyskland havde ødelagt for os. Vor fred var forbi, landet ikke selvstændigt mere. Hvad gik vi ind til?

Så begyndte de tyske kanoner og tanks at rulle gennem byen, især ad Ringgaden, hvor dumme tøse stod og vinkede til soldaterne og luftede deres få tyske brokker: Auf Wiedersehen!

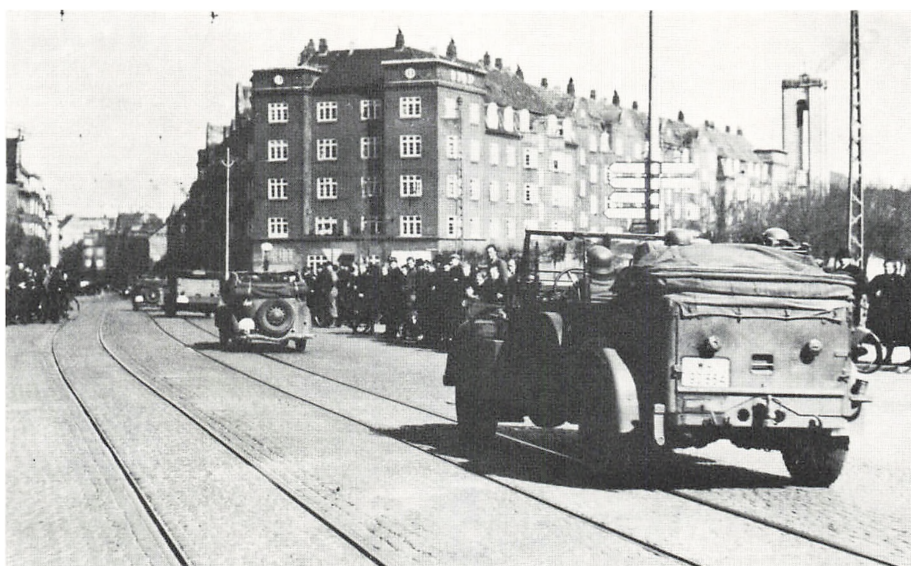
Da jeg kom hjem fra skolen, så jeg allerede mange tyske soldater på gaderne, og på artillerikasernen var der under det danske splitflag et lille hvidt parlamentærflag. Jo, okkupationen var fuldført på trods af ikke-angrebspagt med de løgnere og menedere. Hvad var de værd, de aftaler – kun et stykke papir, som de svinehunde brød, som det passede dem.

Så begyndte rygterne at svirre. Den danske radio blev taget af dem, de røvere. Nej, værre end røvere; for de kom jo som vore venner, der skulle beskytte os? I gamle dage stjal man alt, hvad man skulle bruge; men de pæne tyskere stjal ikke. Nej, de betalte ærligt og redeligt, hvad de skulle bruge – for vore egne penge. Mange danske tror virkelig, at de senere vil tilbagebetale alt, hvad de »køber«.

Og intet får man at vide, andet end hvad der passer i deres kram. Danskerne har altid været snakkesalige; men nu går det over alle grænser. Først fik man at vide, at der ingen kamp havde fundet sted, senere forlød det, at 13 mand var faldet i kamp i Sønderjylland og på tysk side kun 1, een mand, en Untergefreiter.

Hvor det gjorde mig rasende, at hele Danmarks indtagelse kun havde kostet tyskerne 1 mand. Det lettede lidt, da jeg hørte, at mindst 200 tyskere var faldet. Det klarede lidt på det, men alligevel! Mon det er bedre at sulte ganske langsomt ihjel end blive slået ned på een gang?

*Hen på eftermiddagen den 9. april
rykkede tyske tropper i pansrede biler ind i Århus.
Her kører de over Harald Jensens Plads.*

I mange retninger fortsatte livet sin vanle gang; om dette vidner
forlystelsesannoncerne fra juni 1940 med bl. a. årets store succesfilm »Landevejskroen».
Et nyt træk i gadebilledet var dog de tyske militærorkestre,
her fotograferet i Frederiks Allé på stykket mellem Banegårdsgade og Frederiksbro.

Forlystelser

Bal Arbejdernes Bal Fællesorganisation Bal

afholder Bal Grundlovsdag, 5. Juni fra Kl. 20 - 1
i »Folkets Hus». Eventuelt Overskud tilfalder
Bagerens Fagforenings Sangkor.
NB. Fagforeningsbog skal forevises ved
Køb af Billetter.

Kasino Kl. 21-24
- Næstsidste Uge -
»Hold dig munter!«
Kahavé Park. - Gratis Entré

Vennelyst
Hver Aften Kl. 21:
New Yorkers
Tirsdag:
Præmiedans
Stort 6 Dages Løb

RESTAURANT 115.770
Aarhus Hallen
2 store Latter-Succes'er:
Opsagnings
og Lord and Stew.
Rulleskøjnummeret 3 Kyles.
Sulodansereninde Soaja Reun.
Grundlovsdagen Kl. 10: Matiné.

VARNA Frøkosten
la'r vi paa Varna.
En glimrende Ide!
Fotoreningsvenner
løber den ud i Lå-
vel hver et este Dag. Nu er
det Deres Tur! Køkkens
løbte og Kældrens tillige Guder ven-
ter Dem - 6346
og **Bill Donde's** landskendte Orke-
ster spiller.
Ruldebilen løber fra Varna hver Aften
Kl. 23,30 og 23.45.

AGF
B. 93 - A. G. F.
Danmarksturneringen.
Mandag d. 3. Juni Kl. 19,30
paa Stadion.
Entré: 1 - 1½ og 2 Kr. 6299

1900
CUP FODBOLD
Danmarks-Turnering.
GRENA-1900
8. Juni (Grundlovsdag) Kl. 19,30
STADION. 6359
Entré Kr. 1.00 over hele Banen.

Kl. 7
9½
9½
REGINA
TEATRET
Paul Munt-Filmen
Vi er ikke de eneste.

En digterisk fin Tanke og en pri-
de Oplevelse, fortalt med utvrigt og i-
stærke Næstskab af PAUL MUNT -
lans dygtige Stab.

Abonner paa Demokraten!

FOLKETEATRET Kl. 5
7-9
Rundskue-
kuponer
gyldige
hver Dag
Kl. 5.

Den glade svenske Gut fra Skeane
Edvard Persson i
LANDEVEJS-KROEN
Hans bedste Film.

BIOGRAFEN Kl. 5-7-9
NR PLADSER TELF. 2735 ERA KL. 4
Et ægte dansk Sommer-Lystspil
fra Danmarks skønneste Egne.
Sol over Danmark
med Musik af Emil Reesen og Vi-
ser af Erik Fieltin og Carl Viggo
Heincke.

KOSMORAMA
Kl. 5 - 7 - 9.
**Kærs-
Legionen**

I Hovedrollerne: Abel Jaquin,
Charles Yanel, Marie Bell og
Pierre Renoit.
Portrætelig Film om Mænd af
Ære - om Vennskab og Kærlig-
hed - om Tapthed og Opofrel-
se.... under Saharas glødende
Himmel.

FOTORAMA
Kl. 5 - 7 - 9. Rundskuek. gyld. Kl. 5
Københavnere
Id Schenberg,
Chr. Arhoff,
Erling Schroeder, Olga
Svendsen o. l.
De vil sikkert glæde Dem over
Gensyn med dette villige og mun-
tre Lystspil.

KINO VIBY
TELEF. 189
Kl. 8. Grundlovsdag 7 - 9:
Den hidtil bedste Jungteilm
Tarzans Søn.
Grundlovsdag Kl. 7: Børn 35 Øre.

BIG AABYHØJ
TELF. 424
Kl. 20. Nicolai Neulendam, Karin Nel-
mose o. l., samt den vgl. Ballet i
ELVERHØJ

RIOHØJBORG
Kl. 20. Marguerite Viby i
Komtessen
paa Steenholt.

Nej, nordmændene viste sig som mænd, selv om de kun klarede sig til 9. juni, da konge og regering forlod landet og rejste til England.

Rygterne svirrede; men noget positivt fik man – og får man vel aldrig at vide. Vi er nu lige så uvidende, som tyskerne har været i lange tider. Under sådanne forhold burde aviser forbydes, for de $\frac{9}{10}$ af deres nyheder er løgn og bedrag.

Men livet skal jo leves, og alt går tilsyneladende godt. De tyske soldater opfører sig godt – over al forventning. Hvorfor skulle de ikke også det; de er jo kommet til flødeskumslandet, som flyder med mælk og honning, og de tror jo, at de er kommet her som venner for at beskytte os.

Til at begynde med var de meget indladende, og vore børn – som intet forstod – var glade for dem, tog dem i hånden og fulgte dem, når de marcherede i gaderne. Desværre var vore unge piger også lidt for glade for dem. Jeg spår, der bliver mange små tyskere ad åre. Men snart opdagede soldaterne, at de voksne danskere mødte dem med en kold skulder. Og nu går vi gensidig om ved hinanden, som om modparten slet ikke eksisterer.

I Norge optræder en landsforræder ved navn Quisling og danner regering. Hans navn skal mindes som Korfitz Ulfeldts. Jeg håber, at vi aldrig skal opleve magen til det her i landet. Så længe vi virkelig står sammen, skal det nok gå; men desværre har vi også her nogle, som kaldes nazister og følger de højst bydende. En læge Clausen fra Sønderjylland (naturligvis) er deres »Fører«.

Men lad mig i korthed give krigen med få ord:

15. maj landsætter englænderne tropper i Norge; men allerede 9. juni forsvinder de igen. I det hele taget synes englænderne ikke rigtig at kunne tage sig sammen til alvorlig kamp. Den 10. maj går tyskerne ind i Holland og Belgien.

Nu har man endelig valgt den rette *mand* til førsteminister, Winston Churchill. Den gamle Chamberlain gjorde tyskerne jo kun nar ad med hans paraplyrejse til München. Det var en hel kløvneforestilling.

15. maj standser Holland modstanden, og 28. maj overgiver kong Leopold sig med hele den belgiske hær. Han ønskede ikke, at hele landet skulle ødelægges som under den første verdenskrig. Det bliver altså England, som nu må føre sin krig selv.

10. juni begår Mussolini den store ærke-brøler at gå ind i krigen, fordi han tror, den snart er færdig. Dermed har han afsagt sin dødsdom. Ubegribeligt, at Hitler ikke har kunnet forhindre denne dumhed; for nu lukkes ringen jo om Tyskland-Italien. Før kunne Hitler dog få oversøiske varer gennem Italien.

15. juni rører den røde djævel i Moskva på sig, og hans tropper går ind i Estland, Letland og Lithauen.

22. juni slutter den gamle marskal Pétain våbenstilstand med Hitler og Mussolini. Dette rådne land, hvis generaler med ca. 1 mill. mand lod sig omringe af (måske) 3–4 tusinde tyskere i Flandern. Disse generaler har sikkert optrådt på samme måde som Napoleons gjorde, når han ikke selv var med. Af jalousi hjalp de ikke hinanden; de undte ikke en anden general en sejr, og derfor gik det altid galt, hvor Napoleon ikke deltog.

Kun een general, de Gaulle, synes ikke at ville overgive sig, så han kaldes nu landsforræder. Ja, verden er mærkelig!

Så kom sommerferien, og vi rejste som sædvanlig til Mols i håbet om, at vi der kunne blive fri for at se tyskere; men deri blev vi skuffet. Flere gange blev Mols Bjerge afspærret, fordi d'herrer skulle holde øvelser der i skovene.

Også vore dejlige bakker havde de slyngler fundet.

Nu stod England ene, så tog man sig sammen. Nu forstod de, at det var livet, det gjaldt. Nu er krigen endelig inde i de rette gænger. De store ødelæggelser i England og Tyskland tog rigtig fart. Nu fik disse to lande selv at mærke, hvad det var at føre krig. Under forrige verdenskrig var det jo mest det stakkels lille Belgien og Nordfrankrig, det gik ud over, men nu tog man for alvor fat på de natlige bombeangreb, og da tyskerne foreløbig har de fleste bombemaskiner, går det mest ud over England, navnlig London.

Den tyske værnemagt fylder os gennem aviser og radio med fantastiske beretninger om sejre og om mængder af nedskudte engelske bombere. Der bliver som regel kun nedskudt 2-3 tyske maskiner, men i snesevis af engelske. Senere begynder dog tallene at nærme sig hinanden, og en enkelt gang får vi at vide, at der i en kamp blev nedskudt flest tyske maskiner; men da drejede kampen sig også kun om 2-3 maskiner. Denne dato har jeg desværre glemmt, skønt den faktisk er en af krigens vigtigste – et vendepunkt.

Hører man efter BBC's udsendelser – og det gør vist næsten alle danske – får man altid tal, der er i englændernes favør. Mon ikke de lyver lige godt?

Mandag, 19. august: Italienerne, disse sørgelige efterkommere af de stolte romere, praler med, at de gør så vældige fremskridt i Afrika. Tænk, de har indtaget Britisk Somaliland, hvor englænderne kun havde få soldater, og nu har de – omtrent – taget Aden og dermed Suezkanalen.

September: USA sælger 50 torpedobåde til England, da det kniber med at holde trafikken til England vedlige på grund af de mange tyske undervandsbåde.

Onsdag, 25. september: Den norske regering afsættes, og Quisling overtager magten under tyskeren Terboven.

Tirsdag, 1. oktober: Spanien skal lokkes til at erklære England krig, men gør det ikke.

Mandag, 28. oktober: Mussolini begår igen en bommert; han erklærer Grækenland krig og får her masser af klø.

Søndag, 17. november: Vi er ude til fødselsdag hos Hans (skoledirektør Sejerholt). Det er søndag, og der er uro i gaderne. De danske nazister skal have møde i Århus-Hallen. Også i København holder de møde. Leif (vor søn) kommer sent på aftenen hjem og fortæller, at politiet (det danske) har ryddet gaderne, for at de svinhunde kunne gå uantastede til banegården. Mange af dem blev dog gennembankede. På deres bladkontor blev ruderne knaldet.

Vi holdt jul i forholdsvis ro.

Lovende ser det ikke ud for det nye år; men endnu har vi da »at bide og brænde«, skønt det tynder ud i landets beholdninger ved tyskeres store opkøb. Hvordan foråret vil arte sig, er ikke godt at vide, inden nye kartofler og senere høsten kommer frem. Den sidste rationering var sæbe. Den næste bliver vel tøj og fodtøj.

Freitag, 10. januar: I dag er Christmas Møller tvunget ud af Folketinget og de andre stillinger, han har haft. Det synes, som om tyskerne rigtig vil til at tage fat med »nyordningen« i Danmark. Vi skal jo være nazister alle sammen, og det går alt for langsomt efter deres mening. Christmas har været for åbenmundet, og så må han væk. Hvem bliver den næste?

8.-9.-10. januar: I disse tre dage udkommer »Demokraten« ikke. Den har tilladt sig at pukke på tyskeres løfte om ikke at blande sig i de indenrigske anliggender. Der går mange rygter om, at Stauning skal væk og Frits Clausen have styret; men kongen skal have sat sin stilling ind mod dette.

Det ville være hyggeligt, om den bande forbrydere, som landsforræder-partiet består af, skulle have magten herhjemme.

Tyskerne er »dygtige« til at skaffe arbejde; det må man lade dem. Hele Galgebakken er nu næsten fuld af barakker; men for tiden er der ganske vist ingen soldater derovre, så hvad de skal bruge barakkerne til, er ikke godt at vide. En af dem, der er restauration, skal have kostet 60.000 kr.; men det spiller jo ingen rolle, når Danmark betaler. Nu får man ikke mere at vide, hvor meget de har stjålet for. Da gælden oversteg 400 mill. kr., ophørte de ugentlige opgivelser af clearinggælden.

Lørdag, 11. januar: I dag udkom »Demokraten« igen efter 3 dages hvile, hvor man fik »Socialdemokraten« fra København. I »Demokraten« stod intet om årsagen; men vi fik at vide, at der var ansat en ny foreløbig redaktør i stedet for Højmark og Eriksen. De var altså lige så stille gledet.

Her begynder den egentlige dagbog

Fredag, 17. januar

For første gang får man i avisen oplyst, hvorfor radioen i aften og til middag blev afbrudt. Det var af militære grunde. England sender flyvere til Tyskland også om dagen, og de bruger vor radio til pejling. Det er skam heller ikke pænt af dem.

Når man tænker på, at København i 1807 måtte overgive sig efter blot 3 dages bombardement, medens London nu nat efter nat har udholdt ti gange værre bombninger i måned efter måned, må man beundre englænderne. Herregud, de små et pundes bomber dengang over København har jo kun været det rene fyrværkeri mod de 1.000 kg bomber over London. Jo jo, krigsvæsenet er gået fremad.

Hvor er det modbydeligt at gå her og ikke vide noget om, hvad der egentlig foregår her. De engelske bombeangreb på Ålborg får man først offentlig bekræftet flere måneder efter.

Lørdag, 25. januar

Englænderne synes nu at gå godt frem i Afrika, Bardia og Tobruk er faldet. Forhåbentlig kan italienerne snart blive smidt ud af Afrika og hr. Negus eller Haile Selassie eller Ras Tafari igen komme hjem til sit land, og så er Italiens storhedsdrømme færdig. Sic transit

Det var den slyngelstreg af Italien, der ødelagde de neutrales sammenhold i Europa og knuste Wilsons drømme om de forenede europæiske stater.

Søndag, 26. januar

I dag opklares, hvorfor der er lavet en ny og meget streng lov om spionage. En oberstløjtnant Ørum er idømt livsvarigt fængsel, en reserveløjtnant 14 år o. fl. a. Det er altså tyskerne, der har forlangt vor lovgivning skærpet for at kunne ramme dem. En nydelig lovgivning med tilbagevirkende kraft. Kan man nu også det?

Det er morsomt så mange historier, der går mand og mand imellem, naturligvis mest om Adolf, der Hermann (Göring) og Goebbels:

- 1) Adolf lader Hermann ro sig ud på en stor sø. Da Hermann er ved at blive træt, siger han: Er vi nu ikke snart langt nok ude? Nej, siger Adolf, de kan se os inde fra land. Senere siger Hermann igen: Er vi så langt nok ude? – Nej, endnu ikke; de kan se os i kikkert. Endelig siger Hermann: Men hvad er det

ÅRHUSNAZISTERNE I TAL

1.081 medlemmer i Storårhus,
heraf 160 i forstæderne.
70 % indmeldte sig i 1940 og 1941
Alder: 60 % under 35 år

I 227 af byens 382 gader boede nazister,
for eksempel:

Absalonsgade	8	... eller ...	2,8 %	af voksne
Bogensegade	7	... "	3,3	" " "
Christiansgade	8	... "	4,0	" " "
Falstersgade	20	... "	2,6	" " "
Mejlgade	30	... "	2,9	" " "
Molsgade	7	... "	3,7	" " "
Silkeborgvej	23	... "	2,1	" " "
Skovgårdsgade	10	... "	3,8	" " "
Strandparken	6	... "	1,3	" " "
Østbanetorv	8	... "	6,3	" " "

I nogle erhverv, var der flere nazister
end i andre, flest var der blandt:

Murermestre	8 %
Repræsentanter	7 %
Bagemestre og -svende ..	6 %
Fabrikanter	6 %
Arbejdsmænd	6 %
Detailhandlere	4 %

*Man vidste ofte, hvem der var nazister;
men hvor mange de var, vidste man ikke før valget i 1943.
Efter krigen har det kunnet gøres op,
fordi man fandt partiets medlemskartotek.*

egentlig, du vil, Adolf? – Tys, Hermann, jeg vil blot prøve, om jeg kan gå på vandet!

2) En bondemand et sted i Tyskland får 3 herrer op at køre. Under kørslen siger den tykke gemytlige herre, der sidder på kuskæsædet: De kan vist ikke gætte, hvem den herre er med det lille tandbørsteskæg. – Nej, siger bonden. – Det er selveste Føreren. Bonden synes ikke særlig imponeret. – Så-å, svarer han. – Men hvem tror De så jeg er? – Ved det ikke, svarer bonden. – Jeg er

Göring! – Nu skal jeg sige Dem en ting, min herre, siger bonden og standser vognen: – Hvis De nu vover at påstå, at den lille jødesmaus der er Goebbels, så bliver de smidt af alle tre!

Fra den engelske radio fortælles:

3) Adolf ville en tur over London i flyvemaskine for at se på ødelæggelserne. Hermann førte maskinen. Inden de nåede London, faldt Adolf i søvn. – Skal vi ikke vække Føreren? spurgte en af piloterne, da de var over London. – Nej, lad ham sove, han har haft en streng tid. Så fløj Hermann hjemad. Da de var over Hamborg, vågnede Adolf og kikkede ned. I den tro, at det var London, klappede han Göring på skulderen og udbød: – Det har du vel nok lavet godt, Hermann! (Tyskerne påstod, at Hamborg ikke havde lidt under noget bombardement).

4) I Norge skal der laves nye frimærker med portræt af Quisling (forræderen). Nu spytter nordmændene på den forkerte side af frimærket.

5) To historier (dog ikke fra England).

Goebbels døde, kom op til Vorherre, der straks rejste sig fra sin trone og anviste ham hans plads. Göring døde og kom op og fik anvist sin plads. Adolf døde og kom derop; men nu råbte Vorherre til Gabriel: Vil du vise Føreren hans plads. Senere spurgte Gabriel Vorherre, hvorfor han ikke selv viste Føreren hen til hans plads. – Nej, svarede Vorherre hviskende, jeg kunne jo risikere, at han huggede min plads.

Ja ja, mange af de sidste taler, som Adolf har holdt, kunne godt tyde på, at staklen lider af storhedsvanvid. Hvad dog ikke er så sært efter den forgudelse, som tyskerne viser ham.

6) I Norge har man fået 1 og 2 kr. sedler. En 2 kr. kaldes en Quisling og en 1 kr. en usling. Der går 2 uslinge på en Quisling.

Adolf har holdt en vældig brandtale til opbyggelse for det tyske folk, fordi der ikke sker noget. Han udtalte, at krigen havde han vundet. --- Nå, man har jo hørt om folk, der ville sælge skindet, før de havde fældet bjørnen. I hvert fald er der ikke gode udsigter til, at Adolf kommer til England, medmindre det bliver som fange.

Lørdag, 8. februar

I Afrika går det ikke godt for italienerne. Hvor har det skvadderhoved til Mussolini godt af den dukkert. I dag 8. februar har englænderne taget Benghazi, der er en vigtig havneby og flyveplads. Så nu er Italiens kejserrige i fare. Nu er hele Middelhavet og dermed hele verden lukket for Italien.

Søndag, 9. februar

Herhjemme går alt tilsyneladende stille og roligt; men helt uden gnidning er det dog ikke. I dag står en lille notits om, at Hedtoft Hansen (Staunings udsete arvtager) og H. C. Hansen begge har måttet nedlægge deres hverv ligesom i sin tid Christmas Møller. De har nok ikke været forekommende nok mod vore »gode venner«. Hvis tyskerne tror, at de vinder os på den måde, kender de os

Den lange Række af Arbejdsløse, som ønsker et Kort til tre Dages Arbejde.

Flere britiske Styrker til Grækenland?

Maaske skal en Del af Wavells
Styrker overføres.

(S.T.B.) London.
(via Transnews, New York.)

I politiske Kredse i London er man af den Ansættelse, at Eden og Dill er rejst til Ægypten for at faa etableret en effektiv britisk Hjelpe til Grækenland. I militære Kredse paastaas, at General Wavell godt kan staa Tropper til Grækenland uden at svække sin Position i Afrika. Tværtimod de Rygter, der gaar om, at England har i Sinds at opgive Grækenland, maa man regne med, erklæres det her.

De Arbejdsløse henter Snekort

Møder langt flere, end der er Kort til

Paa forskelligt Hold har man ofte søgt at give det Udseende af, at de Arbejdsløse fortrækker Understøttelse og Lediggang for Arbejde. Vedstaende Billeder er en levende Protest imod denne Paastand. Det viser den lange Række af Arbejdsløse, der forleden stillede op i Studsgade i Haab om at faa et Snekort, der giver Ret til 3 Dages Snekasningsarbejde.

Udleveringen foretoges af Arbejdsmændenes Arbejdsløshedskasse, men det er Vejninspektør Larsens Kontor, der ud-

skriver Kortene. I Reglen modtager Arbejdsløshedskassen 900 Kort ad Gangen, men ved Udleveringen forleden disponerede man kun over 400. De blev bogstavelig talt, revetvæk. Udleveringen begynder almindeligvis Kl. 13 om Eftermiddagen, men allerede 2-3 Timer før stiller de første arbejdslystne sig op udenfor Arbejdsløshedskassens Kontor i Studsgade, og Skaren vokser hurtigt. Det er endnu ikke sket, at flere Hundrede ikke har maattet gaa skuffede bort.

Et Snekort giver kun Ret til 3 Dages Arbejde, men mange Hundrede Arbejdere staaar gerne i flere Timers Sne og Frost paa Gaden for at sikre sig disse Ret. Det bær ogsaa noteres, at Udleveringen foregaar i Ro og Orden. Ingen søger at trænge sig frem, før hans Tur kommer.

Hitler taler Klokken 17

Arbejdsløsheden havde hærget Danmark i 1930'erne. Ind i det første krigsår var den endnu meget omfattende, som denne artikel fra 24. februar 1941 viser. Netop i 1941 begyndte tyskerne imidlertid at hverve arbejdskraft, og situationen ændredes hurtigt. Danske entreprenører søgte arbejdskraft til anlæg i Danmark, og særlige kontorer søgte arbejdskraft til Tyskland. I vinteren 1940-41 var arbejdsløshedsprocenten omkring 20; men straks i 1941 faldt den til 6,5.

DET TYSKE ARBEJDSANVISNINGSKONTOR

MÆDDELER I Tyskland findes gode Arbejdsmuligheder for forsk. Arbejdere, særlig for:

Byggelagsarbejdere — Byggelags Arbejdsmedhjælpere —
Jernarbejdere — Maskinarbejdere — Elektrikere —
Havnarbejdere
Teknikere for Maskinbygning og Elektroteknik o. s. v.

Alle skriftlige Forespørgsler besvares ved
personlig Henvendelse til Engageringskontoret

BISPETORVET **KONTORTID 9-16**

Konceptalmætt store Sal.

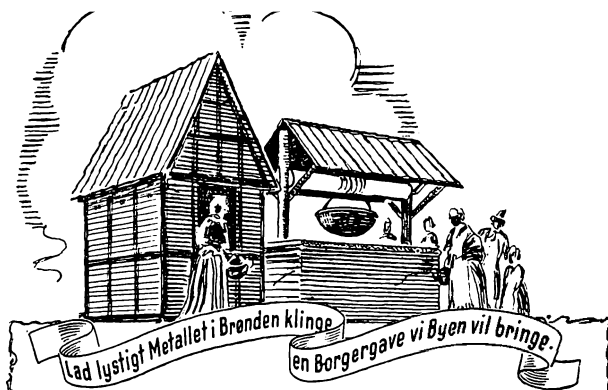
dårligt. Det er den slags overgreb, der sætter ondt blod. Og guderne skal vide, at kærligheden til tyskerne ikke er i stigen herhjemme, selv om hr. generaldirektør Knutzen (DSB) rejser rundt i Tyskland og forsikrer om vor venlige indstilling over for dem. Det vil vel ikke vare ret længe, før hr. Knutzen med et velrettet spark bliver belært om, at landsforrædere ikke er i høj kurs her.

Ja, det er forbavsende, hvor folk, der ellers er meget fredelige, kan opirres til blodtørst. Tyskerne sagde: I Czekoslovakiet spyttede de på os, i Polen skød de på os; men i Danmark viser de os en kold skulder, går om ved os, som om de slet ikke ser os. Det sidste er dog det værste, vi har været ude for.

Vi håber og tror, at englænderne ikke denne gang vil nøjes med en Versaillesfred, men helt tilintetgør Tyskland. Tyskerne er Europas lus, og som sådanne må de udryddes fra jordens overflade, så de aldrig mere kan rejse sig, ellers bliver der aldrig fred på jorden. Forhåbentlig vil USA gøre det samme ved Japanerne. De er jo Østens lus. De har lært for meget af tyskerne. Lad os håbe, at Hitler får ret i, at Tysklands skæbne nu skal afgøres for de næste 1.000 år. Dog ikke som han har tænkt sig, for han har jo ment, at hele Europa skal være slaver for Tyskland.

I forbindelse med det nye rådhus' indvielse i 1941 samlede man i januar 1941 ind til klokkespillet. På grund af metalmangelen blev det dog forbudt at støbe klokkerne under krigen.

1941
9. FEBRUAR

Har De været ved

Borgernes Gavebrønd

— Har De givet Deres Bidrag til Klokkespillet? Ellers maa De skynde Dem, alle maa være med, og der er ingen Tid at spille, hvis vi skal naa at faa Klokkerne støbt og hængt op til Festdagen den 2. Juli.

De har sikkert en gammel Kobberkedel, som De egentlig ikke ved, hvad De skal stille op med, eller et Tinaskebæger, som De lige saa gerne vil være fri for — lad det gaa i Brønden!

Gaa op og kik Pulterkammeret efter, der skal nok være nogle gamle Kobberbeslag, en Messinglysekroner eller et bulet Tinfad — tag det med til Clemensbro!

Kom med alt, hvad De har, af gammelt Kobber, Messing og Tin — naar Klokkerne lyder over By og Land, vil De glæde Dem over, at Deres gamle Kobberkasserolle eller Tinkrus er med til at frembringe de smukke Toner.

Vejerboden er aaben daglig fra Kl. 9^h. til 5.

DENNE ANNONCE ER INDTRYKKET AF REKLAMEBUREAU LYRE TIL FORMAALETS FREMME

Hvor har alle de små stater i Europa båret sig dumt ad. Hver gang tyskerne overfaldt et lille land, har de rystet i bukserne og sagt: Det er godt, det ikke er os! I stedet skulle de have sluttet sig sammen og i enighed slået igen.

Svenskerne! Ja, Gud ved hvor vi har dem. Jeg er bange for, at deres sympati for meget er på tyskernes side. Det er vist ikke helt tilfældigt, at de har kunnet blive uden for krigen. En amerikaner skriver i dag, at de skulle have hjulpet finnerne, så ville denne frygtelige krig ikke være kommet. Det ser heller ikke godt ud, at svenskerne nægtede franske tropper gennemgang til Finland, men tillod og tillader endnu tyskerne at rejse igennem og sende materiel til Norge. At nordmændene er rasende på svenskerne, forstår man.

Nej, der er ingen udsigt til et forenet Norden. Skandinavismen er kun et dødt frokost-fællesskab for visse kredse.

Der samles ind af metal til et klokkespil i Århus rådhus. Der er kommet meget metal ind, men ikke penge. Dels har middelstanden ikke råd til det, dels er rådhusbyggeriet ikke så populært. Først blev man rasende over, at det rådhus absolut skulle lægges på den gamle kirkegård, så at i hundredvis af lig skulle flyttes, dernæst mente man, at pladsen var elendig valgt, da kirkegårdens undergrund

er flydesand. Endelig var det et par unge, uerfarne arkitekter, der skulle bygge det. Det måtte blive dyrt. Det skulle koste 3-4 mill.; men man kan allerede se, at det bliver mindst dobbelt så dyrt. Hvorfor hastede det nu også så stærkt med det rådhus? Den smule byggemateriale, som tyskerne levner, kunne der nok blive brug for til private boliger. Men der siges, at borgmester H. P. Christensen havde så travlt for at kunne få den fjer i hatten med at indvi det nye rådhus. Han er nær 70 år, derfor hastede det.

Mandag, 17. februar

Der skulle have været byrådsvalg landet over den 4. marts eller den 11. Nu er dette udsat et år, hvad ellers grunden kan være. Er det tyskerne, der ikke ønsker at se, hvor få nazi-mennesker der findes her i landet. Jovist er vi en fri stat??

Ved indsamlingen af kobber og messing til klokkespillet er der kommet en mængde, flere tusinde kg; men nu kommer der meddelelse om, at det ikke må bruges til dette uproduktive formål. – Nej, til tyske kanoner var sikkert mere produktivt.

Lørdag, 1. marts

I dag har Bulgarien tilsluttet sig tre-magts pagten, og nu fortælles, at tyske soldater går ind i landet. I militære pauser vindes diplomatiske sejre, siger tyskerne. Noget skal der jo ske for at holde folket i ånde. Under forrige verdenskrig holdt bulgarerne på den forkerte hest, måske bliver det det samme denne gang. Krigen vil vel så drive ned til Balkan. Der har ellers gået rygter om, at der blev sendt store styrker nordpå. I nat hørte jeg stadig tog komme og gå. Man mener, der tænkes på invasionen af England. Andre mener, det gælder Sverige.

*Søndag, 15. marts**

Ja, hvad sker der mon i verden. Vi er afskåret fra at få noget at vide, da vi ikke kan tage den engelsk-danske udsendelse og heller ikke den hemmelige danske sender. I dag har Sverige indkaldt 100.000 mand reservetropper. Er det mod russerne, eller vil Adolf også prøve Sverige? Dette land og så Svejts er jo de eneste, der er helt udenfor. Jugoslavien synes at ville tilslutte sig aksemagterne, og Tyrkiet – hvad med det?

I aftes havde vi luftalarm for anden gang; men der skete ingen skade her. Der blev fortalt, at der var kastet en bombe på Ringgade-broen; men det viste sig at være en vandrørssprængning.

Vi var ovre i Bakkegården** hos onkel Gunner og skulle til at bryde op ved 11½ tiden, da sirenen på Bakkegården begyndte at brøle. Vi fik tøjet på i en fart for at komme hjem til Jan. På vej ned ad trappen mødte vi husvagten, der løb med en fløjte, som drønedede over hele huset. I et nu var hele huset levende. Man

* 15. marts var en lørdag.

** Bakkegården: Bygningskomplekset på det østlige hjørne af Fynsgade og Ny Munkegade.

hørte døre blive revet op og knaldet i og ilsomme trin på trappen. – De må ikke gå ud! skreg vagten, da han så os ile til døren. – Vi skal hjem! råbte jeg, for jeg er husvagt (usandt). Vi kom ud i mørket og mærkede mange mennesker ile os forbi. Vi var endnu ikke vænnet til det sorte mørke på gaden, og ved vort fortov faldt vi over en snedrive.

Endelig kom vi da op (4. sal), nej, mor gik ned i kælderen til tilflugtsrummet. Jeg gik i seng med avisen. Forestillingen varede en hel time, så blev der afblæsning, og mor og Jan kom op. Der blev levende på gaderne, folk skyndte sig hjem.

Næste dag: I dag står viceværtten og hugger snebunken op, for at andre ikke skal falde over den.

Tirsdag, 25. marts

I dag har Jugoslavien tiltrådt 3-magts-pagten, efter at de engelsk-venlige ministre er trådt tilbage.

Fredag, 28. marts

I dag får vi – mærkeligt nok – at vide, at de ministre, der fra Jugoslavien var sendt til Wien for at undertegne 3-magts-pagten, er blevet arresteret. Tyskland er forbavsende. I samme avis lykønsker den japanske udsending Matsuoka Jugoslavien til undertegnelsen af pagten. Prinsregenten er flygtet, og den unge kong Peter har dannet regering (engelskvenlig). Et slemt nederlag for tyskernes diplomati!

Mandag, 31. marts

I dag kørte alle de vogne, som kom til Galgebakken for 14 dage siden; måske skal de til Jugoslavien? Den engelske radio fortæller om et stort søslag mellem italienske og engelske krydsere, hvorved 6 italienske skibe skulle være skudt ned. De danske aviser meddeler intet. Tyskerne tillader det ikke. Før syntes det næsten, som om tyskerne morede sig, hver gang italienerne fik klø; men siden de selv kom til Italien og Afrika, får man ikke at vide, når det går dårligt.

Søndag, 6. april

Føreren er blevet fornærmet. For få dage siden var jugoslaverne et fornuftigt folk (da de undertegnede 3-magts-pagten), nu, da de har sluttet sig til England, er det en bande forbrydere. Og derfor har han givet sine tropper ordre til at gå ind i Jugoslavien og Grækenland og straffe forbryderne.

Krigen mod Jugoslavien er begyndt. Samtidig har Sovjet og Jugoslavien undertegnet en anti-angrebspagt. Hvad er nu meningen? Er det en demonstration mod Tyskland fra Sovjets side?

Kan det tænkes, at Sovjet vil til at røre på sig, så Hitler kommer i klemme, eller kan Stalin stadig vente, til hans tid kommer. For selvfølgelig ligger han og lurere i vandskorpen hele tiden for at se, om Tyskland og England kan forbløde, så

den russiske damptrømler kan komme i gang over Europa og bringe os kommunismens velsignelser.

Onsdag, 9. april 1941

I dag er det årsdagen for Danmarks besættelse. Det er et herligt solskinsvejr som sidste år. Forhåbentlig er vinteren nu endelig forbi, så vi kan få en god påske, når alle børnene kommer hjem i morgen, skærtorsdag. Det tynder ud på Galgebakken, og soldaterne har været rundt ved de handlende og sige farvel. Nu er deres gode tid i »flødeskumslandet« forbi. De er blevet så tykke og fede her, så de strutter. Hver dag ser man dem, som de store børn de er, komme med store poser kage. Alt ville have været dejligt for dem, hvis vi blot ville have givet os lidt af med dem; men den kolde skulder holder de ikke af. Nu skal de vel til Jugoslavien, og der bliver det vel koldt bly, de får at smage.

Der er kun kommet en enkelt flyver herover, rimeligvis på vej til Norge. Der er der vist ikke morsomt. Jeg hørte i aftes forræderen Quisling holde tale om den storhed, Norge gik i møde, når tyskerne nu snart havde vundet krigen. Den bande landsforrædere, der var i salen, klappede som rasende, hver gang han

Tilflugtsrummene var i begyndelsen meget interimistiske, ofte indrettet i vaskehuse og cykelkældre. Under de første luftalarmer samledes man i angst; men siden tog man det mere roligt, og Valdemar Møller gav i »Blæksprutten« et situationsbillede som dette, hvor husvagt og CB-betjent forgæves meddeler, at luftalarmen er afblæst.

havde sjoflet England og rost tyskerne. Til slut sang banden min sandten: Ja, vi elsker -. Jeg var lige ved at brække mig.

1941
9. APRIL-
8. MAJ

Skærtorsdag, 10. april

Det ser ikke godt ud for Jugoslavien, hvor tyskerne går frem, hvis man kan tro meddelelserne. En hær i Nordøst-Grækenland har overgivet sig. Saloniki er faldet, Belgrad rømmet, kong Peter stukket af o.s.v. Om 8 dage får vi måske at se, at englænderne forsvinder til Tyrkiet efterladende 1.000 kampvogne o.l., ligesom i Norge, Belgien, Frankrig. Hvor bliver det næste sted: Jylland?

Da tyskerne på interimistiske broer gik over Donau, skulle man tro, at englænderne kunne have bremset dem. Stadig denne tøvepolitik. Ved defensiven vindes denne krig ikke.

Mandag, 21. april

Den forbandede og fuldstændig unødvendige mørkelægning har vi hidtil ikke været meget i karambolage med, da vi har holdt os inde hele vinteren; men nu i aften har vi oplevet, hvad mørkelægning på gaderne betyder. Vi var ude hos Sejerholt i aften og gik derfra ved 11-tiden. Det var et frygteligt mørke som ved den mørkeste vinternat og ikke en lygte med lys i hele kvarteret. Vi gik fra Holtevej ned mod sporvognen ved Dalgas Avenue. Fuldstændig i blinde famlede vi os ned ad de øde villaveje. Pludselig løb vi på en lygtepæl og opdagede nu, at der virkelig var lys i den, men glasset er malet sort, så vi først opdagede lys i den, da vi løb mod den. Så famlede vi os videre, stumplede mod kantstenen. Med stokken svingende foran mig listede vi videre, indtil jeg ramte et stakit. Da så vi et svagt lysskær komme efter os, og i håb om at vi kunne komme i kølvandet efter et menneske med lygte, blev vi stående, men ak, lyset forsvandt ind i en villa. Pludselig skar et kraftigt lysskær gennem mørket, og vi så et fuldt oplyst vindue, hvor silhuetten af en mand tegnede sig kraftigt. Desværre trak han mørkelægningsgardinet ned straks; men det havde dog hjulpet os så meget, at vi nu vidste, hvor vi var og kunne orientere os. Vi nåede endelig sporvognen og kom godt hjem; men det er første og sidste gang, vi går ud i det vildsomme mørke.

Onsdag, 30. april

I dag er det næsten forår. Det har været en uhyre lang og træls vinter. Vort brændsel er sluppet op. Kun lidt brunkul er tilbage, og det giver mere lugt end varme. Mærkeligt, at vi skulle få to så lange og hårde vintre efter hinanden.

Englænderne søger nu bort fra Grækenland, efter at Athen er faldet.

Torsdag, 8. maj

I aften er det Store bededags aften. I morges var det et forrygende snevejr; men helt så galt som for 6 år siden, da der lagde sig et snelag på en halv alen over de grønne træer, var det dog ikke.

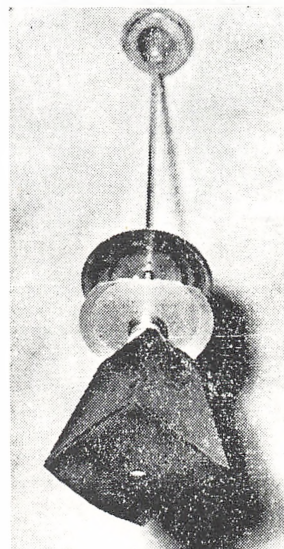
Et dunkelt Spørgsmaal.

Politimester *Hoeck* lover, at Aarhusianerne ikke vil blive noteret, hvis de undlader at bære Armbind. Chefen for Statens civile Luftværn, *Politiinspektør Dahl*, udtaler, at det hvide Bånd skal bæres —! Og Indenrigsminister *Knud Kristensen* erklærer, at han ikke forstaar Politiets Holdning.

Indenrigsministeren: — Se Dem dog for, Hr. Politimester, jeg bærer jo hvidt Armbind!¹

Aarhus-Skærm til Mørkelægningen.

Med denne lette Karton-Skærm, som bliver fabrikeret i Aarhus, kan man neddæmpe det elektriske Lys til et Minimum. Der kommer kun Lys ud gennem et lille Hul i Skærmens Bund.

Mørkelægningen kunne være et problem; men meget hjalp det, at biltrafikken næsten standsede. Straks fra 9. april var der påbud om at bære hvide armbind; mange følte dog, at det var overflødigt, hvad politiet i Århus også gjorde. — Til højre en typisk afskærmning af trappelys.

Det er efterhånden blevet en almindelig forlystelse at se tyskernes vældige optog af prærievogne o.l. mærkelige køretøjer drage fra kaserne til kaserne. Man gisner på, at det er tyskernes formål at give os det indtryk, at her er en farlig masse tyskere. Det er Tordenskjolds soldater om igen.

Tirsdag, 13. maj

Morgenbladene bragte en mærkelig nyhed: Førerens stedfortræder Rudolf Hess er flygtet fra Tyskland i flyvemaskine. Man frygtede, at han var omkommet. Senere meddeles, at han var gået ned med faldskærm i Skotland. Hvad er nu meningen med det? Skal han søge at skaffe fred, eller er han flygtet for ikke at få samme skæbne som Röhm, som Hitler personligt skød — eller er det rotterne, der forlader den synkende skude? Måske bliver det aldrig opklaret.

Tirsdag, 20. maj

I dag begyndte sommeren. Dejligt solskin og god varme. Skoven er sprunget ud. Endelig er den lange vinter til ende.

I Kø hos Fotografjerne.

Bekendtgørelsen om, at Udleveringen af Legitimationskort i Aarhus begynder paa Mandag, har sat yderligere Fart i Fotografierne. I Aftes stod Folk i Kø hos Fotografjerne helt til Kl. 22, og i Morges stod der store Flokke udenfor alle Byens Fotografjer, da der lykkedes op. Tilstrømningen varede hele Dagen, og i Morges har Forretningerne ogsaa aabent. Billederne viser ventende Kunder udenfor to af Byens Fotografjer i Morges.

*I sommeren 1941 blev det påbudt,
at alle i Jylland – senere udstraktes det til hele landet –
skulle have legitimationskort med foto.
Her står man i kø ved Polyfoto i Ryesgade.*

Vi skal have legitimationskort indført i militærzonerne, d.v.s. hele Jylland. Tyskerne må være bange for engelske spioner her, eller også har de noget særligt for.

Island har opsagt overenskomsten med Danmark, hvad man nok kunne vente, når de ikke længere har nogen økonomisk fordel. Nogen stor sorg for os er det ikke; men har de råd til det i det lange løb?

Kr. himmelfartsdag, 22. maj

Tyskerne har landsat 24 tusind mand på Kreta. Hvor mon englænderne var henne, da det foregik? Denne landgang er måske en forøvelse til en landgang i England.

*Søndag, 24. maj**

En søkamp ved Island eller Grønland fik et for England sørgeligt forløb, idet deres største slagskib »Hood« gik ned for en torpedo fra »Bismarck«.

Det var en overraskelse, at der findes tyske krigsskibe ved Island. Det kunne tyde på, at de vil lave støttepunkter der, når amerikanerne vil til at konvojere engelske skibe med krigsmateriel. I Amerika bliver modstanden mod hjælp til England kraftigere.

Tirsdag, 27. maj

Endelig – endelig er det lykkedes englænderne at hævde sig til søs: »Bismarck« er blevet sænket.

* 24. maj var en lørdag.

Kreta er faldet. Det lykkedes englænderne at få 15 tusind mand bort; resten ca. 10 tusind er enten faldet eller taget til fange.

Torsdag, 12. juni

I dag holdtes en »sommer i by«-fest. De større drenge og piger fra skolen marcherede til skovene med små dannebrogflag (for at demonstrere) og derfra medbragtes grønne bøgegrene. Eller var det for at hylde borgmesteren? Han holdt en tale til dem på Bispetorvet. Nu kommer det interessante: Da børnene skulle marchere fra torvet, kom tyske tropper ned ad Søndergade. Børnene måtte standse for dem, og et par filmsfotografer tog en del billeder af tropperne med børnene som baggrund. Disse billeder vil nu sikkert blive forevist i tyske biografier for at vise, hvor glade vi er for tyskerne. Overskriften kan jeg tænke mig bliver således: Glade danske børn bringer værnemagten deres hyldest.

Jo, løgner er sat til højborgs i krigens tjeneste.

Lørdag, 14. juni

Hvad foregår der imellem Tyskland og Rusland? Rygtet siger, at der er samlet 2 millioner tyskere langs den russiske grænse og mange russere på den anden side. Mærkeligt nok fortæller tyskerne også, at der findes 55 tusind tyskere i Finland. Er det Sverige eller Rusland, det gælder?

Søndag, 22. juni

Så sprang bomben. Føreren har i dag udsendt opråb om forholdet til Rusland. Så har vi krigen mellem Rusland og Tyskland. Nu må da hans bukser revne!

Føreren fortæller, at russerne har overtrådt venskabspagten, idet de vil have en stor del af Rumænien og igen krig med Finland. Desuden har de interesser i Bulgarien og vil have Dardanellerne. Endvidere hævder han, at russerne var med til at ophidse Jugoslavien mod Tyskland. Der bliver altså kamp om byttet mellem de to røvere. Denne krig giver mange overraskelser: England mod Frankrig og nu Rusland mod Tyskland. Hvad bliver det næste?

Kunne England og Tyskland mon finde hinanden? Dog næppe, for, som det gamle ord siger: Tvende store kunne ingenlunde rummes udi een sæk.

— — —

Onsdag, 8. oktober

Ja, så har vi holdt ferie på Mols, borte fra krig og elendighed. Herligt sommervejr og krigen på afstand; kun gennem rationeringen har vi mærket den. Ingen tyske soldater her, dem har føreren haft brug for i Rusland. Kampen raser derovre; men efter tyskernes udsagn går det stadig fremad. I begyndelsen af juli var tyskerne ved at omklamre Sct. Petersborg – og mærkeligt nok er de stadig ved det.

Mon tyskerne vil kunne klare vinteren i Rusland, eller går det, som det gik Napoleon? Det bliver småt med føden – også her. Der siges, at de har stjålet

350 tusinde tønder rug her. Vi er belavet på stor mangel af brød, kød og smør. Det store ran af korn i Ruslands kornkammer Ukraine skal nok være slået fejl.

Føreren havde en stor dag forleden. Han fortalte, at Rusland allerede var slået. De må have trængt til en lille indsprøjtning af håb dernede.

Lørdag, 11. oktober

I England tales der om, at man vil gøre landgang i Italien; men formodentlig bliver det ved tanken. Englænderne hytter sig nok. De ønsker blot, at russerne og tyskerne skal ødelægge hinanden, så kan de selv senere ordne fallitboet.

Ja ja, lad os nu se, om de ikke forregner sig. Det er forbavsende, så lidt de foretager sig, mens tyskerne er engageret i Rusland. Her hjemme kaster de af og til bomber på de mest utrolige steder. For nogen tid siden smed de nogle bomber ned på Vestergade i Odense. Det skal nok hjælpe på tyskerne. Det kunne tyde på, at der er noget om snakken, når tyskerne fortæller, at de engelske flyvere smider deres bomber på marker o.l. steder.

Der begynder at blive røre overalt i de besatte lande. Hver aften fortælles om dødsdomme i Polen, Bøhmen, Frankrig, Holland og Norge. Når nøden rigtig banker på døren til foråret, vil der sikkert gå et sus af oprør over alle landene, og så må Hitler-vældet vel falde. I Hamburg bliver børnene nu evakueret. Om det er for englændernes bomber, eller der er ved at blive oprør, vides ikke.

I Norge har der været tvangsudskrivning af alle uldne tæpper til tyskerne i Finland.

Hele lejren på Galgebakken står tom, og der ligger kun en halv snes mand på fodfolkskasernen i Høegh-Guldbergsgade; så her er meget roligt. De store syngende bander er borte. Han har skrabt bunden, den gode fører. At tabene i Rusland er meget, meget større, end man får at vide, ses deraf, at Flensborg Avis hver dag indeholder 12–16 dødsfald. Det skulle da være mærkeligt, om de, der falder i Rusland, netop er fra Flensborg.

Mandag, 8. december

I dag til morgen begyndte Japan krig mod Amerika – før nogen krigserklæring sendtes. De har da heldigvis lært noget af tyskerne. Nu vil det vise sig, om det er godt krigsmateriel, Amerika har leveret japanerne. Ja, det lyder utroligt, at Amerika indtil for et par måneder siden har leveret materiel til Japan, som de jo vidste, de skulle i krig med en dag. Her ser man tydeligt, at det kun er for profit, man laver disse krige og myrder millioner af mennesker.

Tirsdag, 9. december

Krigen i Rusland er gået i stå. Det er for koldt, ÷ 35°. For en måned siden sagde tyskerne, at vinteren var deres forbundsfælle; når vejene frøs til, kunne de rigtig tage fat. Mon stilstanden ikke betyder, at de får tærsk i lange baner? Det må da være dem en trøst, at de har Japan som forbundsfælle, så afleder det opmærksomheden fra Rusland. Flere engelske og amerikanske krigsskibe er gået ned.

De hårde vintre

År	Antal frostdøgn	Laveste temperatur
1939	83	+ 22,2
1940	125	+ 27,4
1941	127*	+ 30,3
1942	118	+ 31,0
1943	66	+ 16,2
1944	77	+ 12,5
1945	69	+ 20,5

*) største tal i vort århundrede

1942

Fredag, 16. januar

I dag er hagekorsflaget strøget på infanterikasernen. Der er kommet dansk vagt. Han skraber bunden.

Torsdag, 22. januar

Nu er tyskerne også forsvundet fra rytteri-kasernen i Vester Allé. Der fortælles, at da de marcherede ud, gav en dansk soldat den sidste et spark i halen. Der fortælles også, at en af de tyske soldater løb ned mod åen, og at der blev skudt efter ham – men der fortælles jo så meget. Det sort-rød-hvide skilderhus er i hvert fald forsvundet.

Søndag, 15. februar

Der var kommet et par hundrede mand igen; men de fleste er igen rejst. De skulle vel som Tordenskjolds soldater til en anden by.

Japanerne slår løs i Ostindien. Englænderne er nu klar over, at de har tabt den første fase af krigen. Flere amerikanske og engelske krigsskibe er blevet skudt ned: Repulse, Prince of Wales o.fl. Nu hamrer japanerne på Singapore. Ja, de fortæller, at de allerede har indtaget den. Måske er det en lidt forhastet meddelelse ligesom tyskernes melding om Petrograds fald. Den holdes da stadig af russerne.

De engelske meddelelser i radioen forstyrres så meget af tyskerne, at man næsten intet kan høre.

Vi har haft den skrappeste is-vinter vistnok siden istiden. Det har frosset + 32°.

Stakkels »Mads« = meteorologen Luplau Janssen, der havde lovet os en mild vinter, ellers måtte man kalde ham »Mads«. Han har skiftet navn. Der har været

Da de danske udsendelser fra England tog til,
satte tyskerne støjsendere ind. Med ramme- eller retningsantenner
kunne man næsten udelukke støjen.
Salget blev forbudt, men derefter lavede man dem selv.

Aktuelt Middel mod Radioforstyrrelser...

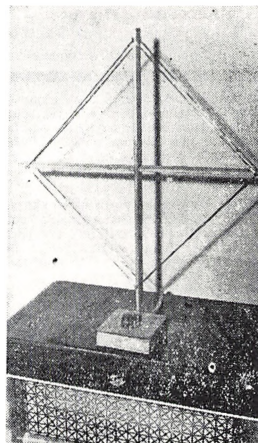
I Populær Radio, Juni-Nummeret, der lige er udkommet, findes Anvisning paa et let og billigt lille Støjfjerningsapparat, som enhver kan bygge og tilslutte sin Radio, hvorefter Forstyrrelserne paa de forskellige Bølgelængder — ogsaa de korte Bølger — kan reduceres og i mange Tilfælde helt fjernes.

Desuden Kursus for Begyndere i Bygning af moderne Modtagere og en fuldstændig Konstruktionsbeskrivelse af en Cykleradio.

Se selv det nye Nummer af

POPULÆR RADIO

Faas overalt.

Rammeantenne.

Forbudt at lave og sælge Ramme- Antenner

KØBENHAVN (R. B.)

Justitsministeriet har gennem en Bekendtgørelse forbudt Fabrikation og Forhandling af Rammeantenner til Radiomodtagning. Overtrædelse af Forbudet straffes med Bøde, Hæfte eller Fængsel i indtil to Aar.

et ejendommeligt regnvejr af underafkølet vand, der straks blev til is, når det ramte jorden eller træerne. Man så da i flere dage et tommetykt lag is på alle træer og grene, så de bøjedes helt til jorden. Pragtfuldt. Men desværre blev millioner af træer ødelagte.

Mandag, 11. maj

Der har stået et stort søslag i Korallhavet mellem japanere og amerikanere. Efter tysk melding var det en stor sejr for Japan. Den engelske radio fortæller omvendt om en stor amerikansk sejr. Det synes, som om *det* er rigtigt. I Rusland er den store offensiv endnu ikke begyndt. Mon den nogensinde begynder?

Englænderne er begyndt at ødelægge Kiel, Rostock og Lübeck, som er jævnet med jorden, og tyskerne gør gengæld efter fattig evne i England. Det er helt rigtigt, at de to kampaner får lidt at mærke af krigens »velsignelser«.

Nu svinder det i den store baraklejr på Galgebakken, hele den ene side er rømmet. Hvor de skal hen, vides ikke. Nogle siger, de skal til Ålborg, hvor der er mangel på lejligheder, fordi der er ankommet et par tusinde danske arbejdere, der skal arbejde på flyvepladsen; andre mener, de skal til Rostock eller Lübeck, der er helt jævnet med jorden. Vi har nu fået at vide, at disse byer er jævnet. De naive tyskere tror, at vi har medlidenhed med dem.

Vi har nu haft 27 luftalarmer. Den 25de var om dagen; men der skete intet her.

I går, søndag d. 10., blev Stauning begravet. På fredag har kongen 30 års regeringsjubilæum. Det er for resten morsomt, at han altid bliver »syg« på Hitlers fødselsdag.

Buhl blev Staunings efterfølger. Mange var bange for, at det skulle blive Scavenius; men det går ikke så godt for tyskerne, så de har ikke blandet sig i valget.

1. pinsedag, 24. maj

Christmas Møller er stukket af til England. Hvordan han er kommet af sted, vides ikke. Han holdt tale i radioen derovrefra. Nu bliver han vel dømt til døden (nå, nej, det er jo ikke i Norge); men en streng straf får han vel. Ha-ha!

Der har stået et vældigt slag i Rusland ved Charkov, endnu ved man ikke rigtig besked om det, men det synes, som om tyskerne har fået vældig tærsk.

Ja, hvordan mon det ender? Vi må håbe, det er den sidste krigssommer. Nu er det ikke morsomt længere at gå i butikker. Lagrene er udtømte. Der er ikke noget tilbage, og de smuler, der er, er dyre. Og hvad bliver enden, hvis Tyskland går ned? Hele riget bliver sikkert besat af russerne, så vi får dem som naboer, og det er jo ikke sikkert, de bliver bedre naboer end tyskerne. Måske skal vi så foreløbig besætte helt ned til Ejderen, mener nogle. Jeg holder på Elben – men tyskerne skal smides ud, ellers har vi vrøvl med dem, for vi forstår ikke at behandle dem, som de skal behandles – som slaver, nemlig!

Så er grunden lagt til den næste krig! Rusland – England! Den sidste bliver måske værre end den første.

Man kan jo næppe tænke sig, at alle Europas små stater skulle være så fornuftige, at de kunne slutte sig sammen til et: U.S.E. Det var jo det eneste rigtige, for Vorherre bevare os for at nyde russernes værn, som vi nu har nydt tyskernes.

7 barakker er nu flyttet fra Galgebakken, og hele pavillonen i Risskov står fuldstændig tom. Ja, jo, det hjælper. Når sommeren er forbi, er de sidste tyske styrker forsvundet herfra. Lad os håbe det!

Torsdag, 1. oktober

Stalingrad. – I går talte Hitler igen for første gang i lange tider i sportspaladset i Berlin. Tyskerne trængte igen til en lille opstrammer. Det går jo lidt langsomt med Stalingrad. Allerede for 3 uger siden fortalte de, at de stod i forstæderne til byen. Men det viste sig, at de durkdrevne russere lod tyskerne gå igennem deres linier og derefter mejede dem ned bagfra.

Hitlers tale hørtes over 42 stationer, også den danske. Der blev dog samtidig talt dansk på 7 stationer, nemlig alle de svenske, hvor der blev holdt foredrag om Kaj Munk. Det var helt rart at høre. Selv ved den danske udsendelse fra London havde tyskerne moret sig med at indsætte Hitlers tale. Den danske speaker sagde – Nu skriger vilddyret igen fra Wilhelmsstrasse.

I onsdags for 8 dage siden havde vi en vældig luftalarm med mægtigt skyderi fra alle anti-luftskyts. 2 bomber blev kastet på Oliefabrikkens store maskinhus i Sydhavnen.

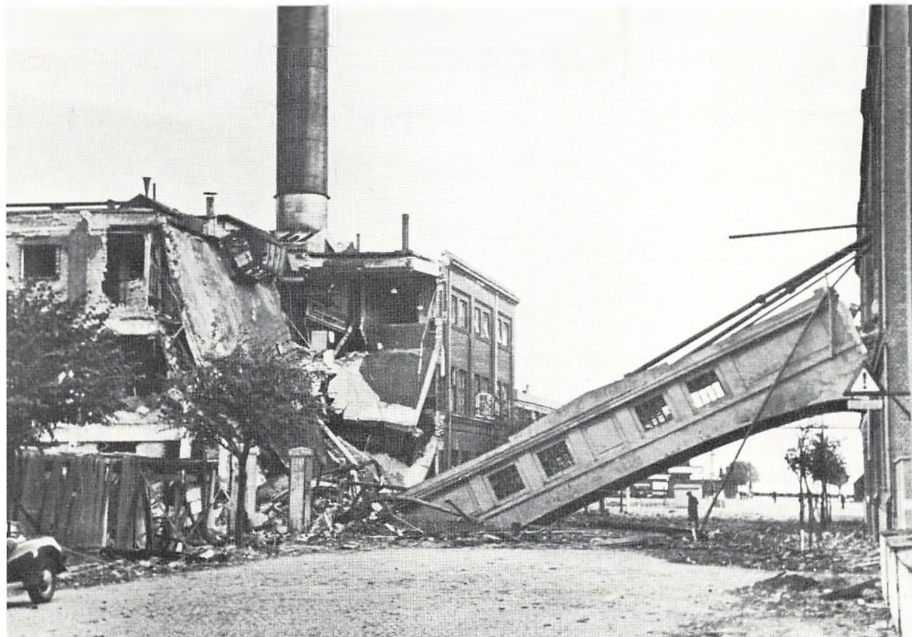
Skolerne begynder nu først kl. 9, når der har været luftalarm efter kl. 12. Den nat, de bombede i Sydhavnen, lå jeg og så en engelsk jager fare hen over himlen belyst af månen og det pragtfulde fyrværkeri fra antiluftskytset.

Stalingrad? Ja, hvordan vil det gå den? Hvis tyskerne får den – selv om den nu kun er en ruinhob – har de herredømmet over Volga, den umådelige trafikåre.

1942
1. OKTOBER

*Den sorte børs florerede,
stærkt bekæmpet af både uniformeret og civilt politi.
Her foretages en razzia i Nygade –
ellers var hjørnet af Frederiksgade og Østergade
det centrale sted for børsen.*

Aarhus Oliefabriks anlæg i Sydhavnen var et af de første steder i landet, der bevidst blev ramt af luftbombardement; det skete den 24. september 1942. I alt blev der over Danmark nedkastet 3.269 sprængbomber og 22.298 brandbomber.

Og hvis tyskerne ikke får den, er det ude med dem. Så kan vi måske have fred til jul – eller hen på foråret. Og når tyskerne er slået? Hvad så? Begynder så krigen mellem Rusland og England + Amerika? Sikkert! Tyskerne er nu klar over, at England sparer sig, for at Rusland og Tyskland kan ødelægge hinanden. Det har *vi* vidst længe.

Der går rygter om, at Hitler har stillet Danmark et ultimatum. Hvis vi ikke opfylder deres ønske, skulle hr. Frits Clausen – forræderen – overtage styret her til middag. Gud ved, hvem der sætter den slags rygter i omløb? Endnu er det da ikke sket. Men der er mange uroligheder rundt om i landet på grund af Frikorps Danmark, der har fået orlov i en måned – 800 mand siges der; men halvdelen er vist tyskere.

Mens jeg skriver dette, kl. 9.15, »gled« den danske radio. Vi kan altså belave os på en urolig nat. For et par nætter siden begyndte luftskytset pludselig at knalde løs, og først nogle minutter senere hylede sirenerne.

Søndag, 11. oktober

Hvad er der i gære? Rygterne går. I morgen mandag skal det ske. Men hvad? – Der siges, at Hitler har givet kongen et ultimatum, fordi han ikke er tilfreds med kongens svartelegram på Hitlers lykønskningstelegram. Kongens svar: Min bedste tak! var ikke hjertelig nok. Derfor har Hitler stillet forskellige krav:

Hvervning
til de tyske styrker
begyndte allerede i 1940.
Efter at Tyskland havde
åbnet krigen mod Rusland,
tog agitationen et
øget omfang,
og tilslutningen steg.
Regiment Nordland kaldte
på frivillige
til et elitekorps i SS,
bestående af nordmænd,
danskere og tyskere.
Frikorps Danmark
blev oprettet
28. juni 1941
som en dansk enhed
under dansk flag.
Under frikorpsets orlov
i Danmark
8. sept.–13. okt. 1942
var der landet over tumuller
med frikorpsmændene.

Ergänzungsamt der Waffen-SS
Ergänzungsstelle Dänemark

København: A. F. Kriegersvej 3. Tlf. Øbro 9417.

CIRKULÆRE

angaende Oplagelse som Frivillig i Waffen-SS (Division »Wiking«, Regiment »Nordland«)

Hvad er Regiment »Nordland«?

Hvad Regiment »Westland« er for Hollændere og Flamlændere, det er Regiment »Nordland« for danskere og Nordmænd, de germanske folk i Norden. De to Regimenter befinder sig i Dag ved Østfronten i Kampen mod Bolschevisme og Jødedom. I snævrere Kammeratskab lever de Frivillige i Divisionen sammen og kender ingen Forskel i Stand og Nation. Deres krigerske Aand, vor Tids Storhed, Bevidstheden om Samhørighed, deres Kunnen og det samme germanske Blods Banker besjæler dem paa samme Maade i Livet, som de Faldnes Blod knytter dem sammen. Det germanske Skæbnefællesskab har i Division »Wikinges Rækker fundet sit stærkeste Udtryk. Det bærer, prøvet i Kampen og forbundet i dybt Kammeratskab, i sig Garantien for en senere fællesgermansk Skæbne.

Hvem kan melde sig?

Danskere af arisk Afstamning i Alderen fra 17—40 Aar (ogsaa gifte), der er legemligt og aandeligt godt udviklede og i Stand til at opfylde de Krav, der stilles til dem.

Andre Betingelser:

a) Mindste Størrelse 170 cm (i Undtagelsestilfælde 168 cm), henholdsvis for »Frikorps Danmark« 165 cm.
b) Ikke straffet.

Tjenestetid:

Ansættelsen sker for Krigens Varighed eller for 2, 4 eller 12 Aar. Den Frivillige kan selv afgøre, for hvilke af disse 4 Muligheder han vil binde sig.

Understøttelse af Familier og Forældre:

Efter Ansøgning ydes der Familieunderstøttelse henholdsvis Forældreunderhold til den Frivilliges Familier og Forældre. (Nærmere herom, se under Bestemmelser.)

Hvad senere?

Efter endt Tjenestetid bestaar Mulighed for Bosættelse i Øst og Tildeling af en Bondegaard. Uddannelsen til Værnebønder sker paa Waffen-SS's Bekostning. Ligeledes er der Mulighed for Anbringelse i andre Fag. Germanske Frivillige bliver som Aspiranter til Bosættelse i Østområderne ogsaa i Rangfølge lige-stillet med deres tyske Kammerater. Bosættelsen sker paa de samme Betingelser, som gælder for Kolonisation i de østlige Omraader for tyske Soldater. Germanske Frivillige, der vil virke i Østområderne, bliver bosat i Landsbyer sammen med Kolonisatorer af samme Stamme.

Førerkarriere.

For enhver Mand, der indtræder i Waffen-SS, staar Førerløbet abent uden Hensyn til Vedkommendes Skoleuddannelse. Enhver Fører-Aspirant kan ogsaa samtidig ansøge om en Specialkarriere. Afgørende for den senere Forfremmelse til SS-Fører er hans Karakter, hans Oplørsel og hans Præstationer i Troppe-Afdelingen.

Hvornaar sker Oplagelsen?

Oplagelsen sker senest 14 Dage efter Sessionen. Den frivillige faar rettidig Underretning om, hvornaar og hvor Sessionen finder Sted.

Hvor kan han melde sig?

Anmeldelser modtages paa Ergänzungsstelle Dänemark, København, A. F. Kriegersvej 3, Telf. Ørebro 9417, eller de stedlige Værnemagtkommandanturer. Yderligere Oplysninger meddeles ved Sessionen.

- 1) at alle orlogsskibe skal bemandes og sendes ud i Østersøen,
- 2) at alle handelsskibe skal armeres,
- 3) at der skal ansættes 1.000 nye betjente,
- 4) at vi skal stille 30 tusinde mand til den tyske hær.

Ja, der siges så meget; men et er sikkert, at alle vore underofficerer, der bor på kasernerne, er sagt ud af deres lejligheder, og at to skoler og flere bygninger skal tages i brug i morgen af tyske soldater (der siges af 1.700 mand).

Frikorps Danmark rejste til København i fredags. Måske skal det hele foregå der? Et overfald som 9. april. Morgendagen vil give svar herpå. Han (Hitler altså) må hænge svært på den, siden han absolut vil have hele Danmark, som han har Norge. Det bliver ikke lysteligt i vinter; men det er jo kun, hvad man var forberedt på, når desperationen kom over ham.

Stalingrad er ikke taget endnu; men nu har den pludselig ingen interesse. (De er sure, som ræven sagde om rønnebærrene). – I Norge er lige blevet skudt 35 mand, deraf 10 kendte mænd, som ikke havde gjort noget, men nok havde formue, som kunne konfiskeres. – En frygtelig forbrydelse.

I Frankrig skal udskrives 150 tusinde mand til arbejde i tyske våbenfabrikker. Endnu har de kun fået 17 tusinde. Forræderen Laval vil true franskmænd til at arbejde der, ellers kommer de i koncentrationslejr.

Jeg fik ret i min antagelse: Frikorps Danmark blev sendt hjem for at lave ballade her, så tyskerne kunne få lejlighed til at tage magten her. I morgen er kongen måske afsat og fængslet.

*Mandag aften, 13. oktober**

Det trækker sig vist i lave. Der er ikke sket noget her endnu. Livet går sin sædvanlige gang. Lad os håbe, det driver over.

I aftes kl. 10, da vi lige var kommet i seng, blev der luftalarm.

Jeg har lige stået ved vinduet og set ned over karreen. Det er mørkt, men stjerneklart. Husene står som mørke silhuetter mod stjernehimlen; men fra alle husene skimtes lysstriber langs kanten af vinduerne.

Mørklægningen er meget dårlig til gårdsiden. I trappevinduerne skimtes lommelygteskær, der bevæger sig ned mod kælderen, og i mange kælderhalse skimtes lysende cigarer og høres dæmpet snakken. Så lyder en dæmpet brummen som torden langt borte. Det er engelske maskiner, der nærmer sig. Tyskernes lyder mere som en arrig snærren. Så er de borte igen; men rundt på gaderne lyder bilers tuden og rumlen. Det er brand- og ambulancevognene, der kører til deres bestemte pladser.

Nu kommer den næste bølge af engelske fly. Højere og nærmere lyder de, for så atter at blive fjerne og dø bort. Det må være underligt at sætte sig til rette i disse maskiner ved aftenstid i England for at begive sig ud i natten på deres mordertogter, hvor de spreder død og lemlæstelse over deres medmennesker.

Hvad må disse unge mennesker have i tanken, når de svæver gennem natten over hav og lande, hundreder af kilometer, nat efter nat, indtil døden, den sikre, uundgåelige død, indhenter dem selv. Ja, for *det* ved de med usvigelig sikkerhed, at een nat vender de ikke tilbage, og næste nat melder radioen: 5–10 eller måske 15–20 maskiner vendte ikke tilbage.

Natten er stille og kølig – en dejlig oktobernat. Hvor vil de dødbringende bomber falde denne gang, og hvem vil finde døden – den meningsløse død – for dem i denne velsignede efterårsnat?

Ved Kystvejen og på molerne er nu opstillet en mængde luftværnskanoner. Forhåbentlig er de ikke så dumme dernede at skyde efter maskinerne, så englænderne bliver gale i hovedet og dratter et par bomber. Sidste gang gik der mange hundrede eller tusinde ruder – og så er det jo da billigt sluppet.

Nu kommer der igen en bølge. Forhåbentlig er det kun overflyvning. Lad dem flyve, lad dem flyve. Jeg går i seng.

Torsdag, 5. november

Vi har fået indkvartering af tyske soldater på skolen. I tirsdags skød vi en fridag i den anledning; men næste dag måtte vi møde igen. Den tyske officer havde

* 13. oktober var en tirsdag.

klaget over, at overlæreren havde sendt børnene hjem for at demonstrere mod dem. Det er højst mærkeligt, at børnene *skal* gå i skole, når der ligger et par hundrede soldater i gymnastiksalen. Og hvorfor ligger de der, når alle tre kaserner står gabende tomme. Man får en lille mistanke om, at englændernes bombing af skoler og sygehuse i Tyskland ikke er helt hen i vejret.

Måske er der noget om, at tyskerne er verdens fejgste mennesker, og at deres fremgang kun skyldes deres slavedisciplin (og måske en revolver i ryggen).

De tyske soldater opfører sig virkelig godt; men naturligvis *er* det uheldigt at have dem gående mellem børnene nede på wcerne og pissoirerne.

I går fik vi et andet hold, og de er værre. Det var marinere, som synes uden disciplin. Midt under morgensangen i søjlehallen gik et par stykker hen langs fronten, og da overlærer Vestberg ville vende den ene om, for at han skulle gå, sled han sig løs og gik grinende videre. Det er ikke egentlig opløftende at se på. Naturligvis skulle Vestberg blot have peget bydende på ham og råbt: Heraus! Det sprog forstod de bedre. Slavesjæle som de er.

Et lille billede fra dagliglivet i skolen den 5. november:

De flinke soldater i gymnastiksalen skal vist rejse i dag. De går rundt i gården, på trapper og gange og samler papir, cigaretskod og tændstikker op og gør rent på wcerne. De færdes stille og tavse. De har været hjemme på orlov og skal nu rejse til Norge, 20 af dem har i nat været indelukket i spiselokalet sammen med en officer, fordi de ville flygte. De er bange for sejlturen; de har sikkert hørt om alle de skibe, der bliver skudt i sænk af de engelske undervandsbåde i Skagerak; og desuden er de indlandsfolk med disses skræk for det store hav.

Overalt på gangene står soldater halvnøgne og vasker og barberer sig eller ryger, ryger cigaretter ustandseligt. Naturligvis er der et griseri af tobak og pløre fra gade og gård.

I formiddags er der kommet et nyt hold. Det er civile, vistnok fyrbødere og skibsmandskab. De sidder i søjlehallen og venter, venter – på hvad? Ingen ved, hvornår de skal rejse eller hvorhen. De sidder sløve og apatiske med udtryksløse ansigter på bænke, skamler og deres egne kufferter (fine nye kufferter, stjålet – nej, undskyld købte her i landet). De taler næsten ikke sammen, bare ryger, ryger. Tidens, ja dagens alvor står at læse i hvert ansigt. Det er som kvæg, der føres til slagtebænken uden at stritte imod. Det hele synes så håbløst. Det er ikke en sej-

Tysk »uægmaleri« fra pavillonen i Riisskov.

rende armé. Og så ved de endda ikke, hvad vi lige har fået at vide om Ægypten og Stalingrad.

En enkelt lømmel går hen og tisser i vaskekummen, og en anden tegner i frikvarteret en nøgen kvinde på klassetavlen i 4 B; men ellers er der intet liv over dem, som der plejer at være over tyskere, når de kommer sammen. Ingen høj-røstet samtale, ingen sang eller lystighed, kun stilhed – dødens stilhed. Søjlehallen er som et venteværelse – Dødens venteværelse.

Rygter? Er det kun rygter, der går? Scavenius skal være statsminister. Kongen skal abdicere. Vi skal sende 17.000 håndværkere til Tyskland o.s.v. Hvor meget er der mon om det? I dag tager ministrene ikke imod. Det er alt, hvad der står i vore blade. Hvor meget skal der læses mellem linierne?

Vore egne soldater skal flyttes fra Jylland inden 15. november. Vore biler, vore kanoner køres bort, men ingen ammunition må medtages.

Den engelske radio meddelte i morges, at Rommel var slået i Afrika, og at italienerne der havde bedt om våbenstilstand og var på flugt. Bare det nu ikke er overdrivelse. – Russerne rykker frem ved Stalingrad. Måske er der virkelig skred i det, så krigen kan sluttes til 16. november, som der er spået.

Hvis felttoget i Ægypten kan slutte, vil englænderne gå i land i Italien, og storskryderen Mussolini vil nok straks løbe sin vej. Vejen til Tyskland vil da ligge åben. Det ske snart, for skal vi have samme kår herhjemme som i Norge, vil det ikke blive morsomt her.

Fredag, 6. november

I dag er skolen rømmet. Det er meningen, at tropperne fra Silkeborg og Karup skal lægges her i byen. Tyskerne er bange for landgang her og fører soldater hertil samt spækker hele kysten fra Risskov til Marselisborg med kanoner, luftskytts og lyskastere. Kl. 9½ blev der et farligt virvar i skolen. Der kom ordre til, at den skulle rømmes, og en halv time senere begyndte biler at komme med feltsege. Så blev de fleste børn hjemsendt med den besked, at de skulle møde i Skovvangsskolen hveranden dag efter nærmere avertering i avisen. De få tilbageblevne hjalp os med at stuve vore ting ind i skabene, som så blev kørt op på Skovvangsskolen. Der var en tyk os over hele skolen af støv og tobaksrøg. Soldater og tømrere bar sengene ind i søjlehallen, mens andre bar vore skabe ud. Hele skolen genlød af støj som på et større værksted; men drengene tog det hele med stoisk ro og godt humør, ligesom de har gjort hele den tid, skolen har haft indkvartering.

Den diplomatiske forbindelse med Tyskland er i stand igen. Vi har fået en mand, der hedder dr. Best, i stedet for v. Renthe Fink. Den ny mand skal være et sødt barn, og efter det billede i avisen synes han at være en forbryder magen til Terboven i Norge. Ham skal vi nok få fornøjelse af, det er sikkert.

Efter engelsk radio skal Scavenius være statsminister med en nazist ved navn Bryld (dansk) i ministeriet.

I dag har vi mærkeligt nok fået at vide i aviserne, at det går ikke så godt i Afrika for tyskerne, skønt det naturligvis er et planmæssigt tilbagetog, som var forberedt. I stedet for de engelske opgivelser om ødelæggelse af 600 flyvemaskiner siger tyskerne 4. Det er jo en ret væsentlig forskel.

Tirsdag, 10. november

I dag skriver aviserne, at Scavenius skal være statsminister sammen med et par andre nazivenner (det har den engelske radio fortalt os for adskillige dage siden). Og nu går rygget, at vi skal have mindre smør. Ja, hvad kan det ikke blive til i løbet af vinteren.

Nu brækker de flere barakker ned på Galgebakken. De skal vist til Hirtshals.

Onsdag, 11. november

Årsdagen for freden i 1918. Overalt har tyskerne hejst deres flag, også på vore skoler. Det er et sørgeligt syn. Man forstår godt, at overlærerens frue græd, da hun så det på skolens flagstang. Endnu er det da heldigvis kun på de »besatte« skoler; men hvem ved, hvor længe det varer, inden det bliver over hele linien.

I dag skal vore soldater og officerer rejse herfra. De fleste skal til Fyn. For sidste gang ser vi en dansk militærbil rulle op foran eksercerbygningen, en officer går ind for at se, om alt er fjernet. Så lukker han døren af, og bilen ruller bort.

Der er nu så mange tyske tropper, at gaderne vrimler med tyske soldater, og når de kommer marcherende, hører man dem igen synge deres soldatersange, så det gjalder i gaderne. Det har vi været fri for i længere tid. På Galgebakken eksercerer de igen. Nu er det ikke morsomt længere.

Torsdag, 12. november

De tyske tropper går nu ind i det ubesatte Frankrig, Pétain protesterer, det gamle fjols, men foretager sig intet. Laval, landsforræderen, forhandler med Hitler i München. Mon det franske folk også i deres hjertes er med på den.

Det er med en flov smag i munden, man læser »Social-Demokraten«s kommentar til den nye regering: Den står på parlamentarisk grund. Mon den undtagelseslov, som giver Scavenius magten herhjemme, også er efter grundloven. Der er kun 5 mandfolk i Folketinget, der ikke ville stemme for loven. Hele banden af nikkedukker gik med. »Dagens Nyheder« skriver også, at nu kan vi vente, at de sidste ikke-nazister bliver strintet ud af regeringen lidt efter lidt. Så kommer vel jødelov, fagforeningernes ophævelse, inddragelse af ikke-naziformuer o.s.v. Man har allerede arresteret kommunisterne. Jo, vi kan vente os en hyggelig tid i vinter med sult og forfølgelse som i Norge.

Hitler har nu sendt tropper til Tunis ad luftvejen, så helt let bliver det nok ikke for amerikanerne i Afrika. Den norske speaker fra London var vittig i aftes. Han sagde: Rommel fortsætter sit hurtige fremstød mod vest! (altså tilbagetog).

Mandag, 16. november

Herregud, sikke soldater vi har; de tyske altså, vore egne er rejst, hvad grunden nu kan være. Er han (Hitler) bange for, at vore soldater skulle holde med englænderne, hvis de gik i land her? Nu kan man da se, at han (stadig Hitler) har skrabet bunden. Det er gamle stivbenede kameler eller ganske unge drenge.

Hvor der stjæles, trods alle de betjente, der stadig ansættes; snart er det 10–12–14 bybetjente, snart 1.000 eller 1.500 rigspolitibetjente. Lige meget hjælper det

på tyveriet. Nu er der forsvundet en dunk petroleum på 5 l fra vort kælderrum, pærer fra dynamolygter, pumper osv. Daglig forsvinder der noget. Det er sørgeligt, som krigen ødelægger folks moral.

Vi var ude hos Rostbøll i aftes. Det er slet ikke morsomt at tage hjem gennem den mørkelagte by. Først gik vi og rodede i mørket derude ved Stadion Allé, og da vi endelig fandt bussen, var den selvfølgelig fyldt til sidste plads. Ved Banegården skiftede vi til sporvogn, men den første var der overhovedet ikke plads i. Endelig kom vi af sted. Det er ikke som i gamle dage, hvor der gerne blev snakket. I stilhed og mørke glider vognen gennem byen. Kun ved stoppestederne blev der lidt liv. Hvad, er vi allerede der, hørte man een forundret spørge, når konduktøren råbte stedets navn. Det er absolut umuligt at orientere sig i sin egen by. Hvordan fremmede klarer sig i mørket, forstår jeg ikke. Og hvortil al den mørkelægning? Når skoler og kaserner stråler om kap hos tyskerne, hvorfor søren skal vi så gå og rave i mørke: Er det hele gögl, man blot har lavet, for at politiet kan få penge i kassen gennem bøder? Så skal man have armbind (ellers bøde), senere ophæves det, så har man for meget lys i lygten (bøde), så er der for lidt (bøde). Man får det indtryk, at det er en idiot, der er luftværnsleder her, og at det hele kun går ud på at få penge i kassen.

Onsdag, 18. november

I aften holder tyskerne øvelse med en flyvemaskine, som de forsøger at fange med deres projektører ved havnen. Det ser ud til, at det er vanskeligt for flyveren at undgå forfølgernes stråler. Det ser smukt ud i den månelyse aften.

For bl. a. at begrænse tyskernes opkøb blev det påbudt at indskrænke vinduesudstillingerne til kun at omfatte få varer. På den sorte børs kunne man stadig købe originale varer. Et cykeldæk til 70 kr. var dog kun for de få; en saglært havde ca. 100 kr. i ugeløn.

Sådan skal det rigtig pyntede Kolonialhandler-Vindue se ud. Dette er pyntet af Formanden for Aarhus Handelsforening af 1887 Købmand Aagaard og godkendt af Politiet — som man ser, behøver Vinduet absolut ikke at være kedeligt trods de få Varer.

Dagens Noteringer paa den sorte Børs.

Mærkebørsen:	
Petroleumsmærker (1 Liter)	2,50—3,00
Benzinmærker (1 Liter) ...	2,00
Smøremærker (¼ kg)	1,50
Hvedemelsmærker (¼ kg).....	0,70—0,80
Sukkermærker (½ kg).....	0,75—1,00
Generatormærker (5 hl) ...	0,50—0,75
Rugbrødmærker	0,25—0,35
Grynmærker (1 kg)	0,25
Koksmærker K (5 hl)	5,00—9,00

Varebørsen:	
Kaffe (br. Bønner pr. kg)	40,00— 50,00
Te pr. kg	60,00— 70,00
Cykeldæk (Førkrigs-tidsdæk)	60,00— 70,00
Lastvognsdæk	2000,00—2400,00
Whisky (ægte skotsk) 1/l	60,00— 70,00
Cognac (ægte fransk) 1/l	75,00— 80,00
50 pCt. Haandsbe... ..	2,00— 2,50
Engelske Virginia-cigaretter, 50 Stk. Alm. Cigaretter (10 Stk.)	15,00
1,85— 2,25	
Tobak (50 g)	3,00— 5,00

Som det fremgaaer heraf, er Priserne pæbrede, men Forretningen gaar alligevel strygende. Politiet staar næsten magtesles i Bekæmpelsen af Uvæsenet, thi bliver den sorte Børs lukket et Sted, kan man være sikker paa, at den Dagen efter dukker op et andet Sted. Den eneste Fordel ved Børsen er, at Politiet altid er klar over, hvor Byens lyssky Elementer befinder sig, og efterhaanden som Politiet har skaffet sig Beviser nok mod den enkelte, kan de altid afhentes i Lokalerne.

— b a c h.

Kokspillere på havneterrænet.

Søndag, 22. november

Ved middagstid så jeg pludselig folk på gaden standse ved hjørnet og kigge hen ad Kaserneboulevarden, og et øjeblik efter kom et meget mærkeligt optog. Det var soldater (hollandske eller belgiske, som i længere tid har opholdt sig i »Friheden«s pavillon og efter sigende er blevet fodret af folk fra byen). Der var mellem 15 og 20 mænd i gulgrønne uniformer, nogle med slængkapper, og de blev fulgt af 4 underofficerer, 2 foran og 2 bagved. Over hundrede drenge fulgte dem nysgerrigt og søgte at tale med dem. Det mærkeligste ved optoget var dog deres slentrende gang. De gik, som om de hurtigt nok kunne komme derhen, hvor de skulle. Der gisnedes også på, at de skulle til arresten på kasernen. Men hvad går der af tyskerne, siden de tåler en sådan optræden af fanger? Hvis det var opsætsige fanger, kunne jeg kun tænke mig, at de ville blive ført hastigt gennem byen enten pr. bil eller i ilmarch eskorteret af soldater med opplantet bajonet, men den transport forstår jeg ikke. Det gik efter recepten: langsom, langsom lidt efter lidt!

Tirsdag, 24. november

Så kom endelig loven om, at man ikke må have for store vinduesudstillinger. Der må ikke prales med varer. Den kunne synes unødvendig nu, da der ingen varer er. Nej, det er to år siden, vi skulle have haft den lov, og så skulle vore handlende have holdt igen med deres salg til tyskerne. Nu er det for sent.

Onsdag, 25. november

I dag ser vi velsignelsen af undtagelseslovene: 2 danske er dømt 10 og 5 års tugthus i Tyskland, fordi de havde opfordret tyske soldater til at vende våbnene mod deres officerer. Og så averteres der endda med, at de næste vil blive skudt.

1942
25. NOVEMBER–
20. DECEMBER

1943
1. JANUAR

»Træskotiden« er kommet igen, da der mangler fodtøj. Lærernes træskokasse, som for flere år siden afgik ved en blid og rolig død, er igen opstået med uddeling af træsko til trængende.

Fredag, 18. december

Alle butiksvinduer (slagtere o.l.) er nu kalket over og kun et lille kikhul tilbage, så man kan se et stykke kød.

Der vil nu ikke blive opgivet stednavne ved meddelelser fra Rusland. Heldigvis kan man endnu høre lidt fra den engelske radio, skønt tyskerne laver et infernalsk spektakel.

Nu bygges der igen barakker på Galgebakken. Til hvad mon? Ved Marselisborg hospital bygges der både dag og nat (ved projektører). Hvad hjælper så vor mørkelægning.

Søndag, 20. december

Vi nærmer os jul, og der er kommet en del flæsk til julen, men hvordan mon det vil gå efter jul. Nu kommer sikkert kødrationeringen. Der er udsigt til, at vi kan få endnu en god jul, selv om det bliver uden gås. De er oppe i ca. 30 kr., og det kan vor pung ikke tillade.

1943

Fredag, 1. januar

Ja, så gled det gamle år, og hvad det nye vil bringe, aner vi – heldigvis havde jeg nær sagt – ikke. Synderlig godt bliver det vel ikke; men det skal vel være rigtig galt, før det kan blive rigtig godt. Forhåbentlig vil krigen blive afsluttet i dette år. Jeg tænker, det bliver benzin, tyskerne falder på. De fik jo ikke oliekilderne i Kaukasus, og at det kniber for Rumænien at levere tilstrækkeligt, kan man se på, at tyskerne bruger gasgeneratorer på så godt som alle biler eller også heste. De har »opkøbt« en fantastisk masse heste her.

Der kommer i dette øjeblik en bande skrålende op ad gaden. Hvor virker det ynkeligt at se disse soldater, når man tænker på den disciplin og orden, som de første, rigtige soldater i 40 viste. Disse her går og snakker, og untergefreiterne tillader sig endog at gå og ryge cigaretter. Med sådanne soldater vinder de ingen krig. Det er bundfaldet, der er tilbage. Men deres skrål er irriterende i længden. Vi håber, at vort klima skal gøre dem hæse, så deres hyl bortfalder.

Vi har ellers haft en god jul og intet manglet; men julegaverne er alle nyttegenstande, og det meste er kun krigskram, celluld o.l. – I aften, nytårsaften, havde vi en god aften med nytårstorsk, øl og snaps og efter kl. 12 pølser.

Goebbels talte over alle tyske stationer, og vi var meget spændt på, om vi også skulle velsignes med den; men det skete heldigvis ikke. Tyskerne har sikkert forlangt det. Mon Scavenius alligevel er en dansk mand? Det kunne tyde på det.

Føreren har sendt et nytårsopråb ud til det tyske folk. Han sagde heri, at han håbede, at Vorherre ville hjælpe Tyskland til sejr. Han må være langt nede, når han tyr til Vorherre. Det *var* jo ham selv. Han må være lige så langt nede som den japanske kejser, der for nogle dage siden er gået til templet og bedt om sejr. Han er jo selv Vorherre, den idiot, for alle japanske idioter! Ja, der er et godt gammelt ord, der siger, at når fanden bliver gammel, går han i kloster.

Det synes, som om tyskerne går meget tilbage i Rusland. Efter stedopgivelse (som jo slet ikke må opgives mere) er de gået 200 km mod vest i Donbuen. I Afrika går Rommel også stadig mod vest.

Hvis krigen ender i år, hvordan vil den så ende? Det er det store spørgsmål, som alle stiller. Vil det ske pludselig med et tilbagetog fra Rusland som Napoleons (eller endnu frygteligere), eller vil det gå langsomt, så Hitler i desperation kan få lov at ødelægge alle de lande, han har okkuperet. Så vil der vel i Danmark blive lige så stor nød som i Grækenland, hvor der findes mennesker liggende døde på gaden af sult hver dag.

Torsdag, 7. januar

Vi fryser med anstand. Det sidste par dage har vi kun haft 12° celsius om formiddagen og 15 om aftenen. Vi har intet at fyre med i centralfyret. Til os 10 familier fik vi kun 15 hl koks, og det rækker jo ikke langt. Lige før jul fik vi for 500 kr. tørv; men de er borte, og nu kan der ikke fås flere. De to sidste dage har vi ventet på stødbrende (rødder). Først i dag kom det. I mellemtiden har Schultz måttet save sine stilladsbrædder i stykker.

Det er ikke meget bedre i andre byer, og nu skal tekstilfabrikkerne til at lukke af mangel på brændsel. Det er det, han vil have (Hitler) for at tvinge så mange som muligt til at gå til Tyskland, til krigsindustrien. BBC fortæller, at clearing og værnemagtskontiene er steget til 2.300 mill. kr. Engelske blade fortæller om tyskernes udplynning af andre besatte lande; men tyskerne nægter. Ja, det er sandt, de betaler jo med vore egne penge ved deres opkøb. Goebbels fortæller i »Das Reich«, at England vil komme til at undres over, hvad de er besluttet på, dersom krigens nødvendighed tvinger dem til det.

En »furor teutonicus« (tysk raseri) vil være deres svar, hvis englænderne nærmer sig deres livs- og skæbnerum. – Mon det ikke er en utilsløret angivelse af, at de vil begynde bacille-krigen, når de mærker, at de har tabt krigen for alvor? Ingen er i tvivl om, at de i desperation kan begynde en selvudslettelse og udslettelse af Europas folk; men forhåbentlig vil andre – og mere forstandige – tyskere ikke lade det komme så vidt.

En astrolog Schultz i København har udregnet, at krigen vil slutte i 43 og ved et særtilfælde. Mange forskellige begivenheder samles pludselig under et, griber ind i hinanden og bevirker krigens afslutning i Europa. I Østen vil den fortsætte et stykke tid endnu. Der vil ikke være betingelser mere for en ny krig. En herlig tid vil begynde. – Det er dejligt!

Søndag, 17. januar

Det er blevet tøvejr – heldigvis, for hvor har vi frosset i denne uge, 11–14° celsius. Nu har vi fået nogle sække briketter; men hvor længe varer de?

Der er kommet ukrainske kvinder hertil. De er indkvarteret på Fjordsgades Skole. De står ved vinduet og stirrer med tårer i øjnene ud på de folk, der af medlidenhed bringer dem madpakker. De er blevet revet fra familie, mand og børn og skal på arbejde i Norge.

Fredag, 22. januar

Overlæreren i Samsøgade har talt med en af soldaterne der. De skal rejse i morgen, lørdag, vel sagtens til østfronten, så humøret er ikke særlig højt. – Nej, sagde soldaten, vi synger nok om dagen; men om natten græder vi.

Torsdag, 4. februar

Endelig i dag indrømmer tyskerne, at den 6te armé ved Stalingrad har måttet overgive sig. Hitler havde lige udnævnt general Paulus til feltmarskal, og i dag må de fortælle, at han og 24 generaler, 2.200 officerer og over 100 tusinde mand måtte overgive sig – de 330 tusinde var skrumpet slemt ind.

Der er 3 dages landesorg i Tyskland, og flaget skal på halv. Mon der også skal det her? Det er mærkeligt, at de nede i Tyskland må få at vide om den dukkert. Hvordan mon de tager den? Tror de endnu på sejr?

Fredag, 5. februar

I dag proklameres, at tusinder af butikker og virksomheder skal lukkes i Tyskland, for at de personer kan sættes ind i krigsindustrien, og folkene der sendes til fronten. Den tomme bund skræbes yderligere. Her er set drenge på 14 år som soldater.

Lørdag, 6. februar

Den danske radio meddelte i dag, at Scavenius i dag har præsenteret det tyske riges befuldmægtigede hr. v. Best for kronprinsen. De har måttet gå til Canossa.

Torsdag, 11. marts

Man bliver tykhudet under en langvarig krig. Man synes ikke, der sker noget, hvis ikke mindst et par hundrede tusind mand likvideres, som tyskerne ynder at kalde en ødelæggelse af fjenden.

Vi skal have valg den 23. Det bliver spændende; men det oplyses, at det tyske mindretal ikke skal opstille kandidater. De skal selv have deres eget ministerium under tysk beskyttelse. Så skal de vel regere flertallet?

Nu kommer endelig kødrationeringen. Nå, men jeg må spare på papiret, hvis bogen skal vare krigen ud.

Valget et storslaaet Tillidsvotum til det danske Folkestyre.

STOR FREMGANG FOR SAMLINGSPARTIERNE

De Konservative gik 120,000 Stemmer frem og vandt 5 Mandater

Det samlede Valgresultat for hele Landet:

	Antal Stemmer	1 Gaar:
	2. April 1939:	1937:
A. Socialdemokratiet	729619	894777
B. Radikale Venstre	161834	175025
C. Konservativ Folkeparti	301625	421069
D. Venstre	309355	376413
E. Danmarks Retsforbund	35783	31085
F. Bondepartiet	50829	24701
N. Danmarks nationalsocialistiske Arbejderparti	31032	43267
R. Dansk Samling	8553	43257
Nationalt Samvirke	17350	—
Slesvigske Parti	15016	—
Kommunistiske Parti	40893	—

Kredsmandaternes Fordeling:

Socialdemokrater	60 (+ 4).
Radikale Venstre	5 (uforandret).
Konservativ Folkeparti	24 (+ 8).
Venstre	28 (+ 2).
Bondepartiet	0 (+ 1).
I 1939 fik Slesvigske Parti 1 Kredsmandat.	

Tillægsmandaternes Fordeling:

Socialdemokrater	6
Radikale Venstre	8
Konservativ Folkeparti	7
Venstre	0
Retsforbundet	2
Bondepartiet	2
DNSAP	3
Dansk Samling	3

Mandater ialt.

	2. April 1939:	1 Gaar:
	1937:	1937:
A. Socialdemokratiet	64	66
B. Radikale Venstre	14	13
C. Konservativ Folkeparti	26	31
D. Venstre	30	28
E. Danmarks Retsforbund	3	2
F. Bondepartiet	4	2
N. Danmarks nationalsocialistiske Arbejderparti	3	3
R. Dansk Samling	0	3
Kommunistiske Parti	3	—
Slesvigske Parti	1	—
Nationalt Samvirke	0	—

Valgets klare Svar.

FOLKETINGSVALGETS MAAL var en Styrkelse af det frie danske Folkestyre. Dette Maal er naaet. Det er det stolte Budskab, der i Dag fra Danmark flyver ud over hele Verden. Aldrig nogensinde har et dansk Rigsdagsvalg haft saa stærkt og klart. Fra hver en By og hvert et Sogn i det ganske Land siger Stemmetællede dette: Det er paa et lille, forsvindende Mindretal naar det danske Folks Vilje, at den Samling, der er skabt af Konservative, Venstre, Socialdemokrater, Radikale og Retsforbund skal fortsætte.

Valget beviste, hvad vi aldrig har været i Tvivl om, at det danske Folk er et politisk modent Folk. Det forstod, hvad der stod paa Spil, og det stemte derefter. Over hele Landet er Stemme procenten omkring de 90, hvilket er det højeste, der nogensinde er naaet ved et dansk Valg. Alle de fem Partier i Samlingen gik stærkt

frem. Bedst var Valget for de Konservative, Venstre og Socialdemokraterne, medens det kneb lidt for de Radikale at holde Trit. Ikke mindst for de Konservative har Valget mange straalende Lyspunkter. Det, der næsten glæder mest, er Resultatet fra Sønderjylland. Her var Udfaldet af mange Grunde vist. Men Konservativismen klarede sig stolt. Medens Venstres gik tilbage i de fleste sønderjydske Kredse, opnaaede de Konservative en smuk Stemmetilvækst og vandt et Kredsmandat.

For de Konservative i København blev Valgdagen en Oprensningens Dag. I flere Kredse er Fremgangen for de Konservative endda overraskende stor.

Gjort op i Mandater klarede de Konservative sig bedst. De kan nu stille Mandatgevinsten haade paa Socialdemokraternes og Venstres Bølgkostning. I Partiernes Rangfølgeskete en Forskydning. Det konser-

DEN STORE TILSTRØMNING

Billedet er taget i Skolegården ved Ingerslevs Boulevards Skole og viser Tilstrømningen af Vælgere i Gaar Eftermiddag, da Stemmeafgivningen var paa sit højeste.

Valget i Aarhus Bykredse.

Konservative gik 4475 Stemmer frem.

Venstres Fremgang 1318 Stemmer.

I GEN VED DETTE VALG har Konservatismen i Aarhus Amt faaet en stor Fremgang. I de tre Bykredse opnaaede de konservative Kandidater tilsammen 21,096 Stemmer mod 16,621 ved sidste Valg. Fremgangen er 4475 Stemmer. Man maa derfor regne med, at Aarhus Amt bevarer sine to Mandater, og det kan med Sikkerhed siges, at disse da bliver Ingeniør Otto Kier og Professor, Dr. theol. Flemming Hvidberg.

Socialdemokraterne opnaaede i de tre Kredse 38,676 mod ved sidste Valg 29,877, en Fremgang paa 8799. Særlig i Nordre er Fremgangen stor. Venstre opnaaede 3135 mod 1817, en Fremgang paa 1318 Stemmer. Dette Resultat maa være en betydelig Skuffelse for Partiet, der havde stillet saa sikkert paa, at Redaktør Jacob Martin skulde være i Stand til at trække et stort Antal Stemmer fra Konservative og Socialdemokrater og havde udfoldet en omfattende og paaagende Agitation for hans Valg.

For Smaaparterne udenfor Samlingen blev Valget ikke godt. Arne Sørensen's Parti, Dansk Samling, havde ventet en Tilslutning, der satte det ind paa Rigtigheden med 10-12 Mandater. Det fik kun tre Mandater.

Mest uventet blev Valget for de danske Nationalsocialister. Der kan

Radikale opnaaede 1535 mod 1363, saaledes at Fremgangen kun er 172. Smaaparternes samlede Stemmetal var følgende:

Retsforbundet 901 mod 803, en Fremgang paa 98.
Bondepartiet opnaaede 100 mod 284, en Tilbagegang paa 184.
DNSAP opnaaede 1594 mod 877, en Fremgang paa 717.
Dansk Samling opnaaede 961 mod 235, en Fremgang paa 726.

I de forskellige Kredse blev Resultaterne følgende med Tallene fra sidste Valg i Parenteser.

Midt-Kredse.
Socialdemokrater 6643 (5493) + 1148.
Radikale 256 (221) + 35.
Konservative 4417 (3759) + 658.
Venstre 392 (446) - 246.
Retsforbundet 113 (105) + 38.
Bondepartiet 6 (40) - 34.
DNSAP 345 (247) + 98.
Dansk Samling 197 (52) + 145.

Nordre Kredse.
Socialdemokrater 16201 (11924) + 4276.
Radikale 479 (404) + 75.
Konservative 6942 (5387) + 1545.
Venstre 571 (124) + 447.
Retsforbundet 242 (222) + 13.
Bondepartiet 17 (44) - 27.

I vor ledende Artikel i Gaar skrev vi: Danmark kalder paa os alle nu. Vi kommer. Og vi kom!

DNSAP 626 (302) + 324.
Dansk Samling 216 (72) + 244.
Søndre Kredse.
Socialdemokrater 15931 (12458) + 3375.
Radikale 800 (736) + 62.
Konservative 9737 (7163) + 2272.
Venstre 2172 (1454) + 718.
Retsforbundet 516 (479) + 37.
Bondepartiet 77 (200) - 133.
DNSAP 623 (326) + 295.
Dansk Samling 448 (111) + 337.

Den mægtige Valgdeltagelse.

Søndre Kredse fører med 93,70 pCt.
I Aarhus var Valgdeltagelsen større

Særforanstaltninger i Anledning af Attentatet i Aarhus.

EKSPLOSIONEN ved Langelandsgades Kaserne i Aarhus har medført en Række Særforanstaltninger, som dels traadte i Kraft i Aftes og dels træder i Kraft i Aften. De omfatter Indskrænkninger i Forlystelseliv og i den offentlige Færdsel. Om Enkelttheder henviser vi til Politimester Høecks Bekendtgørelse i Bladet i Dag. Politimesteren knyttede i Aftes følgende Udtalelse til de trutte Bestemmelser:

Skal nøje overholdes.

Jeg vil gerne indskarpe, at man paa det nøjeste overholder de Retningsplaner, der er angivet vedrørende Færdslen i Aarhus. At Færdslen, som det heider, skal indskrænkes til det absolut nødvendige, vil bl. a. sige, at alle de Unge og Yngre, der sædvanligvis færdes paa Gaderne uden egentligt Maal, maa holde sig hjemme. Den nødvendige Færdsel omfatter stort set dem, der i Aften- og Nattetimerne er paa Vej til og fra deres Arbejde.

Indskrænkningerne i Færdslen omfatter ikke Forstærkede. Der var i Aftes ikke truffet Bestemmelse om, hvorvidt Indskrænkningerne vilde ramme Korslen med Sporvogne, Trambusser og Motortog (til Risikov).

Som meddelt i Gaar er der udlovet en Dusar paa indtil 20,000 Kr. for Opsynsraider, der forer til Paagribelse af Gerningsmændene til det stedfunde alvorlige Attentat paa Medlemmer af den tyske Værnemagt.

Samarbejdet kan fortsættes som hidtil.

Udtalelse af Folkepartiets Formand.

AALBORG (R. B.)
Formanden for Det konservative Folkeparti, Idr. Kirkeminister Fibiger, udtaler:

Valgdagen blev en Fredag ud over Landet og en siraatende Bekendelse til Folkstyret. Det er at bemærke, at det over hele Landet er konstateret, at det danske Folk staar samlet i sin Politik i Besættelsestiden. At Smaaparterne ikke har Jordbund i Folket, bærer deres smaa Stemmetal Vidne om. Det danske Folk tænker selvstændigt og løber ikke efter Lygtemænd. Valget viste stor Fremgang for Socialdemokrater, Konservative og Venstre, og vi bliver med stor Tilfredshed, at Samlingen og Samarbejdet kan fortsættes paa samme gode Maade som hidtil i Ro og Orden og i Folkestyrets Ide. Arbejdet i den nye Regering vil gaa videre i den Kurs, der begyndte den 9. April 1940. De Konservative har haft en god Valgdag og vil arbejde videre efter den Linje. Partierne har tagt for Folkets Fremtid.

Gjend nogensinde, Man var allerede fra Morgenstunden klar over, at den vilde blive stor, men at man i Kredse skulde naa op over 90 pCt, er maaske Valgets allerstørste Overraskelse. I Søndre Kredse var Stemmeafgivningens holdningsvalget til Folketingsvalget og til Landstingsvalget 93,70 og 93,68 pCt. Mod ved sidste Valg holdningsvalget 81,5 og 82,8 pCt.

(Fortsættelse Side 4.)

Tirsdag, 23. marts. Valgdagen

Det blev en køn optakt til valgdagen. I aftes kl. 10½, just som jeg var ved at gå i seng, lød et mægtigt brag. Mor for rædselsslagen op. Hun troede, det var englænderne. – Er der alarm? spurgte hun. Vi så ud i gården. Der blev lys i mange vinduer, og i den månelyste nat hørte vi mange stemmer. Hvad var der sket? Vi åbnede vinduerne til gaden. Her var alt tilsyneladende roligt. Så gik vi i seng. I dag er det øverste af Munkegade spærret. Der er kastet en bombe i den øverste barak på Galgebakken, og der siges at være dræbt 3 tyskere.

Det er noget forbandet pjat, som kan skade os meget. Er det engelske sabotører eller kommunister, eller er det tyskerne selv, der laver hummelejtregger som ved rigsdagsbranden i Berlin? Hvem ved?

Men hvis det er for at skade tyskerne, hvorfor F.... har de idioter så ikke kastet bomben over hele banden, da de i søndags på Bispetorvet holdt heltemindedag. Her var der jo samlet nogle tusinde mordere, så der kunne en bombe have gjort rigtig gavn.

Det bliver spændende, hvordan valget vil forløbe. Der yntes om, at tyskerne vil betragte alle ikke-afgivne stemmer som nazi-stemmer. Ja, hvorfor ikke. Det er jo deres sædvanlige »frie« afstemning. Hvorfor skal der også sendes 65 tusinde stemmesedler til de i Tyskland arbejdende danske arbejdere, når der faktisk kun er 15 tusinde stemmeberettigede, og heraf har kun 8.000 stemt. Resten – 57 tusinde – er vel så beregnet som nazistemmer.

For resten er der lavet et grimt trick herhjemme, noget der ligner stemmetvang. Der uddeles til alle, der har stemt, et Dannebrogsmærke, som de skal gå med. Det er de 5 samarbejdende partier, der uddeler dem.

Torsdag, 25. marts

Ja, så gik valget, som man kunne vente. Jeg stemte på Dansk Samling, og det fik 3 kandidater. Så kan jeg være tilfreds. Om de, der stemte på samarbejdspartierne, er tilfredse efter at have læst, hvad de tyske blade skriver, er noget helt andet. De tyske blade skriver, at valget viste, at danskerne stadig vil støtte Scavenius og samarbejdet med Tyskland. Det havde man vist ikke tænkt sig; men der er jo noget om det.

Der er udsat 20.000 kr. for oplysning om gerningsmændene til bombeattentatet på Galgebakken. Der er undtagelsestilstand i byen; men man tager det vist ikke så højtideligt.

Søndag, 28. marts

I aftes ved 20½ tiden opdagede vi et meget kraftigt ildskær på himlen mod syd. Gennem telefonen fik vi opklaret, at det var Stadion, der brændte. Tyskerne har vist depot der, så naturligvis var det sabotage, og undtagelsestilstanden blev skærpet, således at alle skal være hjemme kl. 7. Sporvognene holder op kl. 5 og 5½. Jeg sidder og ser ned på gaden kl. 7½. Et par tyske soldater går vagt dernede, og enkelte mennesker haster hjem. Alt er roligt i Schipkasset. – Alt forlystelseliv er forbudt. Restaurationer, biografer og teatre er forbudt. Hyggelige udsigter.

*Valget den
23. marts 1943
betød fremgang for
alle de samarbejdende
partier
undtagen Retsforbundet.
Fremgang havde også
Dansk Samling –
nær knyttet til
modstandsbevægelsen.
Det blev samtidig
konstateret, at
nazisterne kun
kunne samle en beskedent
tilslutning.
Valgafstenen fandt
en mindre sabotage sted
mod de tyske barakker
ved Langelandsgade.
Den fulgtes af
udgangsforbud om aftenen.*

Søndag, 4. april

Branden på Stadion siges at være opklaret. Det var to århusianske smededrenge. Bombeattentatet på Galgebakken er endnu ikke opklaret. – Mærkeligt nok er de 10.000 kr. for branden ikke udbetalt.

I dag bringer bladene meddelelse om alle de sabotagehandlinger, der i de sidste par måneder er foretaget herhjemme, især mod banelegemer. Rigsdagens 5 samarbejdende partier advarer meget indtrængende mod flere, da vi ellers kan vente tysk politi her. Undtagelsestilstanden blev mildnet allerede om mandagen og helt ophævet tirsdag.

Fredag, 9. april

I dag er det 3 år siden, de tyske flyvere drønedede over byen. Det var en ubehagelig opvågnen; men dengang trøstede vi os ved den tanke, at det kun var en midlertidig besættelse. Nå, ud over at de har afklædt os ganske fantastisk, er der jo ikke sket noget alvorligt. Kan vi holde den gående således til krigens slutning, må vi siges at være sluppet nådigt. Men ak, der er jo ikke megen udsigt til, at den snart vil slutte.

Det har sneet de to sidste dage, og det er blevet koldt. Vi har ellers haft helt op til 9 graders varme i den sidste tid, så vi mente, sommeren var nær. Og haven er for længst tilsæt. Hvordan mon frøene klarer den?

Lørdag, 8. maj

Endelig i dag til morgen – efter et halvt års forløb – har den engelske speaker med megen patos fortalt, at de har indtaget byerne Tunis og Bizerta i Afrika (de sidste af italienernes byer i Afrika). Det var de længe om. Rommel og alle betydende tyske officerer er evakueret derfra for længst.

Nu venter vi på invasionen! Hvor vil det ske? Italien, Grækenland, Frankrig eller bliver det Danmark?

Byrådsvalget 5. maj gav socialisterne et slemt grundskud både her og over hele landet – velfortjent. Men et nyt parti må vi have frem efter krigen; de andre er rådne – bundrådne. Bliver det kommunismen? Forhåbentlig ikke afhængig af Rusland.

Mange håber, at Afrikas fald er optakten til krigens afblæsning – desværre vist ikke! Før engelske og russiske hære står i Tyskland, bliver der vist ikke fred, og hvad sker så? Der er allerede brok i forståelsen mellem Polen og Rusland på grund af de 10.000 dræbte polske officerer. Hvem har myrdet dem, russerne eller tyskerne? Jeg gætter på russerne.

I morgen, søndag den 9. maj, får vi endelig kødkort herhjemme, for at tyskerne kan stjæle mere kød fra os. 20 % nedsættelse til os.

Onsdag, 12. maj

Der går rygter om, at to tyske skibe skal være blevet sænket i Århus havn for to dage siden. I dag er der en annonce om 5.000 kr. for oplysninger om gerningsmændene til eksplosionen på skibene.

Himmelstrup undersøger STADION-BRANDEN

Der foreligger endnu intet bestemt om Brandaarsagen

10.000 Kr. for Oplyninger, der fører til Opklaringen.
Stadions Genopbyggelse vil koste ca. 200,000 Kr.

DET ER ENDNU IKKE LYKKEDES Politiet at faa oplaret Aarsagen til den store Brand, der ødelagde den østlige Fløj af Stadion. Et stort Ophud af Kriminalpolitiet har siden Lørdag Aften arbejdet ihærdigt med Sagen. Undersøgelsen er blevet overdraget Kriminalkommissær Himmelstrup, der fornylig overtog Ledelsen af det Jyske Rejsehold, der blev stationeret i Aarhus, og i Øjeblikket er 25 Kriminalbetjente sat ind paa Sagen.

**En Belønning paa indtil 10,000 Kr.
for Oplysninger**

Dyner og Puder med til Selskab!

Ved 18-Tiden i Aftes blev Beboerne paa Tietgens Plads i Aarhus Vidnet til et ejendommeligt Syn. Fire adskilte Mennesker, to Herrer i Kjole og Hvidt og to Damer i lange Selskabskjoler, kom gaaende over Pladsen hvoz med en Dyne og en Pude under Armen.

De var klar over, at de paa Grund af Forholdene vilde blive nødt til at overnatte dér, hvor de skulde til Selskab.

(Fortsættes Side 10.)

Da Baalet i Tennishallen var ved at brænde ned.

I marts 1943 nedbrændte også Stadionhallen, der var beslaglagt af tyskerne. Det viste sig, at det var unge uden tilknytning til den organiserede modstandsbevægelse, der selv var gået i aktion.

Søndag, 16. maj

I dag røg jeg min sidste pipe tobak. Så må vi håbe på krigens snarlige afslutning, før bliver der ikke noget tobak.

Søndag, 8. august

Efter ferien på Mols. – Der er da sket lidt i ferien. Englænderne er gået i land på Sicilien, men har endnu ikke fordrevet tyskerne der. Den 26. juli kom Carl (fiskeren) vor nabo på Mols og fortalte, at Mussolini var afgået, og kongen og Badoglio havde overtaget regeringen. Vi mente straks, at det nu var begyndelsen til krigens ende; men endnu er der ikke sket noget. Hamborg er pulveriseret, og i Rusland får de tærsk. Sverige har ophørt med at tillade transit-togene gennem Sverige til Norge.

Jeg er begyndt at ryge mine gamle tørre skråer. Så langt er man altså kommet. Der er ikke til at få æg. Tyskerne tager ud til bønderne og opkøber dem til 1 kr. pr. stk. Mens vi var på Mols, kunne man få alle dem, man ville have. Vi købte 5 sne.

Så faldt endelig Sicilien efter 38 dages kampe. Hvor bliver den næste front?

Mandag, 23. august

Så faldt Charkow, »planmæssigt« rømmet. Nu går det godt tilbage for tyskerne.

Her hjemme går det godt med sabotage og generalstrejke i Esbjerg, Odense o. fl. byer. Ja, i Odense har der endog været belejringstilstand. Tyske og danske soldater har holdt en lille rask krig. »Feltmadrasserne« – de danske piger, der

går med tyske soldater – er blevet klippet skaldet og afklædt midt på gaden. De butikker, hvor tyskerne handler, er blevet plyndret og ødelagt. Tyske opkøbere på gartnerauktionen er blevet smidt ud o. s. v.

Men her i Århus er der ro. Hvordan mon det vil forløbe, når de norske officerer skal sejles hertil og videre med banen til Tyskland? Hver nat vågner vi ved eksplosioner. Der er sabotage på fabrikker og samlerskinnen, der sender elektricitet til Hamborg.

Torsdag, 26. august

I nat var der meget uroligt her. Den ene bombeeksplosion fulgte efter den anden mellem kl. 12 og 1, og kl. 12½ sås et kraftigt ildskær fra havnen. Det var hos tømrermester Withen i Mindegade.

I dag er der vældig gang i den. Rygtet går, at en ung mand ved Christiani & Nielsen er dømt for sabotage og skudt af tyskerne. Der er strejke på mange virksomheder. Der fortælles, at 4 personer er skudt i Bruunsgade, hvor Oliemøllens store, nye kontorbygning, der er fyldt med tyskere, har fået en bombe.

Skolen lukkede lidt før kl. 2, og børnene gik hjem.

Der er vældigt skyderi ovre på kasernen. De ankomne tyskere skal lære at skyde i en fart. Tyske vogne med soldater med geværer kører rundt i gaderne. Kort sagt: her er forfærdelig morsomt.

Fredag, 27. august

Der er strejke på mange virksomheder. Vi fik ingen avis i aften.

Lørdag, 28. august

Skolen lukkede kl. 8.10. Der var kun mødt 2–3 børn i hver klasse.

I aftes udspillede her et sindssygedrama, der endte som farce:

Kl. 9½, da det var ved at skumre, hørtes pludselig et knald ovre ved Avis-samlingen (kasernen). Vi for til vinduet, og nu udspillede for vore undrende øjne et mærkeligt skuespil. En større bande tyske soldater kom farende efter tre andre, og nu tog skydningen til. Fra porten besvaredes ilden, og de fleste soldater dækkede sig bag træerne ved parkeringspladsen. I det tiltagende mørke sås ildglimtene tydeligt. I løbet af et øjeblik sås et halvt hundrede skydende soldater, der styrtede rundt om karreen Bakkegården, skydende og brølende. En officers stemme lød over spektaklet, man hørte ham kommandere: Skyd! og man kunne på råbet høre, at han var på randen af sindssyge – af skræk – og da han kommanderede soldaterne til at skyde på folk, der stod på altanerne her i Munkegade (kuglerne slog gnister op ad muren), var man klar over, at manden virkelig var sindssyg. I dag ser man tydeligt mærkerne af revolverkuglerne på altaner og vægge.

Alle folk, som intetanende kom kørende på cykel, blev standset og dirigeret en anden vej, og en enkelt cyklist, som ikke standsede, da der blev råbt: Halt! blev beskudt af 20–30 soldater, men tog situationen meget roligt. Han lod dem vide, at de var en flok idioter, og kørte så videre.

Dette skyderi vedblev en hel time, og de for rundt med projektører og belyste alle vinduer. Så kom endelig politiet; men endnu en time blev man ved at gå og lyse op på vinduerne. Ude fra havnen og et par andre steder var projektøren rettet herop. Vi måtte mange gange dukke os ned under vindueskarmen, når lysstrålen kom her op. Mærkeligt nok blev der ikke skudt ind til os, skønt vi havde et vindue åbent.

I dag er der ro i gaden; men masser af mennesker kommer her og beser resultatet af skydningen. Der går to versioner om skyderiet. Den ene siger, at det var en sabotør, der skød fra et vindue på Kaserneboulevarden, den anden siger, at det var tre desertører, der flygtede, fordi de skulle af sted i dag.

De 83 biler, der kom i forgårs og næsten fyldte hele Galgebakken, forsvandt i mørket i aftes ved 11½ tiden.

»Monte Rose«, den 10 tusind tons store damper, der har ligget i havnen en tid, er nu afsejlet.

Aften, lørdag, 28. august

Der går rygter om, at regeringen er gået. Kl. 8. I dette øjeblik stiller 10 tyske soldater min salighed en maskinkanon op lige på pladsen over for os ved kasernen. De må altså ikke være rigtig kloge. Det tegner til en hyggelig nat.

Det siges i dag, at balladen i aftes var, fordi en mand havde skudt på tyskerne fra et tagvindue i portejendommen på Kaserneboulevard, og at tyskerne ville skyde hele karreen ned, hvis de ikke fik fat i vedkommende. Maskinkanonen kunne tyde på, at der er noget om det, men Gud Fader bevar os, hvor er det hele latterligt. De er nogle modige mænd de tyskere – i et ubevæbnet land. Haha! Hvor er det nogle elendige kujoner!!!

Rygtet går, at Odense skal give 1 mill. kr. i bøde, fordi der er dræbt en officer der. Der fortælles også, at Københavns rådhus er besat. Den engelske radio siger, at der er trukket 30 tusind soldater til København.

Kl. 8¼. I dette øjeblik kører 4 tanks bevæbnet med maskingeværer og 10 mand rundt i gaderne Kaserneboulevarden, Fynsgade, Falstersgade og Guldbergsgade. Vi er kommet i brændpunktet.

Søndag, 29. august

Så er det sket! Tyskerne har overtaget magten, og landet er i undtagelsestilstand. Strejker er forbudt. Ingen kan forlade byen eller komme hertil uden passerseddel. Ingen må gå på gaden efter kl. 8. Gud ved, hvordan det nu vil gå her, inden tyskerne bliver slået, og det kan vel vare hele vinteren. Vi vil sikkert få det som i Norge og Holland. Det er alt for tidligt, vi er begyndt her hjemme. Nu kan de djævle stjæle alle vore statslagre.

Da vi ville køre op til bedstemor i formiddag kl. 10 på Brendstrupvej, stod der bevæbnede soldater ved Ringgaden, og vi måtte opgive, hvor vi skulle hen.

Jeg havde håbet, at denne bog ville kunne strække til, til krigen sluttede; men det er der altså ikke megen udsigt til. Jeg må nok holde den mere skjult, for hvis den faldt i hænderne på tyskerne –??

Der går de mest fantastiske rygter om, at Sverige vil blande sig i krigen og gå ind i Norge. Det er så barnligt naivt at tro, at de skulle prøve på den slags eventyr. Det ville jo kun have til følge, at tyskerne sendte nogle hundrede bombere over Sverige.

Kl. 2 begyndte trambusserne at køre igen, så nu må generalstrejken vel være afblæst. Man ved jo intet; aviser har vi ikke fået hverken fredag, lørdag eller i dag. Telefonen har været afbrudt i dag. Men ellers er der søndagsstille i gaderne.

Kl. 6¼ sagde BBC, at kongen er fange på Sorgenfri. Kong Boris af Bulgarien er blevet myrdet på vej fra møde med morderen Hitler.

Nu kl. 8 skal alle være inde, og der ses kun få efternølere på gaden. – De gamle skraldekasser (bevæbnede tanks) kører nu frem i gaderne. De er bemandede med nogle grønne drenge, der åbenbart morer sig kosteligt, for der er jo ingen risiko for dem. Den ene holder på pladsen foran kasernen. Der er dog ingen kanon i dag. På alle altaner står folk og morer sig over drengene.

Kl. 8½ kom en lægebil kørende. Den standsede ved siden af, hvor lægen gik ind. Det mærkelige ved den er, at den blev eskorteret af en tysk motorcykel med sidevogn; i denne sad en soldat med maskinpistol. Er det lægen, der er bange, eller soldaterne?

Mandag, 30. august

I dag er alt roligt i byen; men på gadehjørnerne er endnu opstillet maskingeværer.

Tirsdag, 31. august

I aften udkommer aviserne igen. I går kl. 5 ophævedes undtagelsestilstanden for post, telegraf og telefon. Alt roligt. Avisen fortæller, at kongen er på Sorgenfri og kronprinsen og -prinsessen i deres palæ. Rygtet løj altså, at de to sidste var flygtet til Sverige.

Børnene leger som sædvanligt på gaden – nu må de være ude til kl. 9.

Onsdag, 1. september

Der har været sabotage i Viby, derfor skal vi være inde fra kl. 7.

Politiet har været nede hos slagter Andersen for at få at vide, hvad der egentlig foregik fredag aften. De er nok også klar over, hvad vi andre nu ved, at det hele var en tysk »film« – en ny rigsdagsbrand som den i Berlin – et påskud for at overtage forretningen Danmark helt og holdent. Nu kan de helt rømme statslagrene. Gud ved, hvordan rationerne bliver i vinter. Kortene lyder selvfølgelig nok på det samme; men varer bliver der vist ikke mange af. – Zigøjnervognene ved skolehaven fik kl. 6 ordre til, at de skulle være borte kl. 7. Bevares, hvor er de stakkels tyskere nervøse og bange for deres skind.

Torsdag, 2. september

Her begynder min dagbog under undtagelsestilstanden, for at eftertiden kan vide, hvorledes hr. Middelmand lever under denne.

I aften – som i går – skal vi holdes inde fra kl. 7 til 5 morgen. Kl. 8 standsede en tysk militær-personbil ved nr. 95 her, og to officerer og en civil (gestapo) gik op i ejendommen. Efter en god halv times forløb kom de ud med en ung mand. Han så lidt traurig ud. Alle vinduer og altaner var besat med nysgerrige. Hyggelige tilstande!

Kl. 9 begynder bevæbnede tanks at køre i gaderne.

Fredag, 3. september

I dag til morgen er englænderne gået i land i Syd-Italien. Endelig! Det var også en længere pause, de holdt.

I aften ligger gaderne øde og mennesketomme. Alt roligt. Manden ved siden af, der blev hentet af gestapo, var Vilhelm Beck, en af mine gamle drenge. Hans lille søn fortalte grædende i skolen, at tyskerne havde hentet hans far, og han var ikke kommet hjem endnu. Om han er kommunist eller hvad, ved jeg ikke. For øjeblikket synes det, at det er kommunister og konservative, de har kig på; men det kan jo snart vende sig til socialdemokraterne, når strejker igen begynder. – I aftes fik jeg travlt i skolehaven, da det forlød, at tyskerne skulle bruge alleen til skydebane. I dag fik børnene de fleste grønsager med hjem.

Hvad tænkte Vilhelm Beck på, da han stod og skulle ind i bilen? Han nølede et øjeblik. Mon der gærede noget om, at han, bokseren, kunne have slået de par unge officerer ned og stikke af?

Der fortælles, at mange er blevet hentet af tyskerne, og at de bliver mishandlet af dem. De skal stå (med lænker) med hovedet op mod en mur, og bagfra kommer en soldat og slår deres hoved mod muren, hvis de vover at vende sig det mindste. Ofte må de stå helt op til 16 timer; men det er da utroligt; vi skriver jo 1943 og ikke 1543.

Onsdag, 8. september

Der går det rygtes nu kl. 8½, at Italien har kapituleret. Hvis det er rigtigt, så er der da udsigt til en ende på krigen.

En lille solstrålefortælling fra centralen. Da tyskerne besatte centralen, var der en af de unge piger, der græd. En ung tysk officer, der har lært noget dansk her, ville trøste hende, lagde sig hånd beskyttende på hendes skulder og sagde: Hvad *skriger* De for? Da de andre, trods den alvorlige situation, gav sig til at le, forstod han, at det var et uheldigt ord, han havde brugt og ville rette det: Hvad *hyster* De for? Det er ikke underligt, at latteren blev endnu højere. Så opgav han at trøste og lo selv med.

Vi havde besøg af Nicolaj og familie lørdag aften. Da de gik hjem (efter kl. 10), kunne de jo ikke komme på gaden, og de kravlede da over plankeværkerne i haverne og slap også hjem uden at blive opdaget. Endnu i aften kører tankene om i kvarteret kl. 8, men vi skal først ind kl. 9.

I dag udloves 20.000 kr. til dem, der kan angive en sabotør. Samtidig meddeles, at en ung bygningskonstruktør i Ålborg, Poul Edvin Kjær Sørensen, er blevet skudt som sabotør.

TO PAKKER NORTH STATE FOR EN SVANGERSKABSafbrydelse

*Forhenværende Sygeplejerske arresteret
for et kriminelt Indgreb, foretaget af
Medlidenhed*

Sådan så en Ekstrablads-overskrift ud i 1943.

I aftes opgaves 23 navne på de danske officerer og menige, der blev skudt søndag d. 29. aug., da tyskerne overtog styret. Hvor mange tyskere, der faldt, opgives ikke.

Kl. 9 $\frac{3}{4}$. Det er sandt om Italien! Vi har lige hørt den engelske, hvor det blev bekræftet. Allerede den 3. sept. var de kommet til forståelse, men først i dag måtte det offentliggøres. Hvordan mon italienerne og tyskerne har det sammen i Italien? – Samtidig bekendtgjorde den øverstbefalende i Danmark i den danske radio, at tyskerne kan overtage dansk ejendom, hvor de har brug for det. Det kan blive hyggelige tilstande herhjemme. Nå, nu varer det forhåbentlig ikke så længe. Gud ved, hvad det næste bliver?

Torsdag, 9. september

I dag stod det i aviserne, at Italien har begået det største forræderi i verdenshistorien. Men er det større end i den sidste verdenskrig, da lavede de jo akkurat det samme nummer, og dette her havde jeg forlængst forudsagt. Nu venter vi blot på, om hr. Mussolini skal på St. Helena. Så er alt i orden, og historien har gentaget sig.

I København har sabotører skudt en tysk major, hvorfor flere gader er spærret for cykelkørsel efter kl. 8. Tror man, at det vil gentage sig i samme gade? Også i aften kører de gamle tanks ud kl. 8. De laver et syndigt spektakel. Ellers er alt roligt.

I dag er englænderne gået i land i Neapel. De drager vel så over til Jugoslavien, og så er det kun et spørgsmål om tid, når de står ved Tysklands grænse. Så begynder det »teutoniske raseri« efter Goebbels' udsagn da. I Rusland går det stadig planmæssigt tilbage. I løbet af efteråret vil russerne sikkert også nå Tysklands grænse. Kommer englænderne mon her til Esbjerg? Og hvad med den halve million på Island, er det til Norge?

Roosevelt bebuder, at kampenes hårdeste del er tilbage. Det er vel tænkeligt; men nu synes man da at kunne se enden!

Fredag, 10. september

I dag skal København betale 1 million. Mon de gør det?

I aften ved 10-tiden, da vi skulle i seng, stod vi ved det åbne vindue og så på det dejlige måneskin, og mor sagde: Jeg er så spændt på, hvad der sker i nat. Mon englænderne ikke kommer. Da lød et mægtigt drøn fra en eksplosion. Det var vist nede fra Samsøgades skole, sagde jeg. De andre mente, det var længere borte. Da mor lagde sig til sengs, lød sirenerne med varsling, og hun stod op og tog tøjet på, hvis der skulle blive rigtig alarm. En god time senere afblæstes der.

Nu til morgen kører tankene rundt i kvarteret, og vi har fået at vide, at det virkelig er på skolen, det er sket, så vi skal nok i seng kl. 6 i aften. Kun 1 pille i rækværket er sprængt; men mange ruder er gået i Munkeborg. Mon tyskerne nu skulle give sig til at skyde de gidsler (bl.a. professorerne), som de holder på Sømandshjemmet i Havnegade?

Lørdag, 11. september

Tyskerne har afvæbnet 90 tus. italienere og indtaget Rom. Mon ikke englænderne skulle være gået i land ved Genua. De har jo da haft 5 dage til rådighed. Stakkels Italien. Nu troede de, at de var færdig med krigen, og så begynder det først rigtig at gå løs. Forrædernes løn! Vi har fået lov til at være ude til kl. 10. Så må vi da have været søde.

Mussolinis dramatiske arrestation berettes og kommenteres. Efter samtale med kongen blev han arresteret og kørt bort i en ambulance.

Søndag, 12. september

Englænderne bebuder, at man snart vil tage vore radioapparater. Det har vi ventet længe. I anledning af, at undtagelsestilstanden har 14 dages jubilæum, har bladene en udtalelse fra tyske militære autoriteter, der oplyser om grunden til denne tilstand.

I dag fortælles, at Marselisborg slot er taget til beboelse af tyske officerer og ligeledes Hammerschmidts villa (Filtenborgs) på Strandvejen. Mon det nu også passer?

Mandag, 13. september

Det viser sig som sædvanlig, at det er en and med slottet. Om Hammerschmidts villa er der en lille fjer, som altså er blevet til 7 høns. Den morgen, tyskerne okkuperede landet*, bankede det på hans port kl. 4. Han gad ikke stå op. Kl. 6 bankedes der igen, og han gik ud for at høre, hvad der var los. En løjtnant og 6 soldater forlangte at komme ind, da de skulle have vagtlokale der. Han protesterede forgæves. Op ad formiddagen fik han major Kruse i tale, og det oplaredes, at det var en fejltagelse af løjtnanten. De forsvandt.

I dag meldes med brask og bram, at tyske faldskærmsjægere har befriet Mussolini fra fangenskab på Sicilien. Det er ikke smigrende for Badoglio; men man

* Der må sigtes til 29. august.

har hele tiden haft indtryk af, at han er en mand, der helst vil tækkes både tyskerne og englænderne på en gang, og det er jo ikke så let. – Så kan vi måske alligevel opleve, at historien gentager sig med Napoleons 100 dage.

I aften har de gamle kasser ikke kørt rundt i gaderne. Nu er alt roligt, og vi har fået lov til at rejse både med tog og rutebil. Tænk! Der er endnu ikke fremkommet nogen meddelelse om, hvorvidt København har betalt 1 mill. Hvis de gør det, har de dermed erklæret sig solidarisk med morderen. Så jeg tror det næppe. Efter Haag-konventionen kan de ikke idømmes sådanne straffebøder, medmindre de står i ledtog med morderen.

Tirsdag, 14. september

Det viser sig nu, at Mussolini ikke var på Sicilien, men i Syd-Italien. Han skal nu gøres til leder af den ny fascist-regering i Nord-Italien. Goebbels' blad, *Völkischer Beobachter*, siger, at resultatet af denne aktion vil vise hele Europa, at Tyskland lønner troskab med troskab.

På samme side bebudes, at Balkan skal nyordnes. Albanien, Montenegro og selv Grækenland skal have deres egen nationalregering (efter krigen). Nu behøver Tyskland ikke længere at tage hensyn til de italienske dynastiske aspirationer. Hvad så med Mussolini? Man havde jo før indtryk af, at det var Mussolini, der særlig havde kig på udvidelser i Albanien o. a. steder. Det er virkelig rørende, at Tyskland vil oprette nationale regeringer der. Det er jo ikke helt de toner, man er vant til.

*Infanterikasernen i Høegh Guldbergs Gade,
som Victor Jensen
daglig så den i krigsårene.*

Mon det nu får så stor betydning, at Mussolini er »fri« igen. Hele det store nummer er vel mest for at aflede opmærksomheden fra Øst-fronten.

Torsdag, 16. september

Så er Mussolini igen regeringschef i det meste af Italien, og borgerkrigen kan begynde i fuld udstrækning. Han har omdøbt fascistpartiet fra nationale fascistiske parti til republikanske fascistiske parti. Farvel lille Victor Emanuel!

Mon hele herligheden så vil vare 100 dage? Fremtiden vil vise det, men at englændernes sjuskeri med at få fat i Mussolini har givet tyskerne og fascisterne vind i sejlene er givet. Nu skal de vendekåber i fascistpartiet, der gik over til Badoglio, straffes – eksemplarisk.

Søndag, 19. september

I dag kører politiets højttalervogn og fortæller, at vi må være ude til kl. 11. De stakkels tyskere har gået så alene på gaderne om aftenen og kedet sig. – Monte Rose og en del andre skibe i havnen har de sidste dage fået spærreballon, i alt er der syv. Den ene blev forleden dag under et tordenvejr ramt af lynet og styrtede brændende ned. De er kun oppe i ca. 100 m højde, så de vil ikke være nogen hindring for nogen flyvere; men det ser jo morsomt ud.

Mandag, 20. september

Manden herinde ved siden af, Vilhelm Beck, som blev afhentet af det tyske politi i slutningen af august, er nu kommet hjem, men han er ikke begyndt at arbejde, da hans arme har »taget skade« af arrestopholdet. Den ene er i bind og den anden i gibs! Han er tavs som alle, der har været hos gestapo.

En ung mand, Klitgaard, også en af vore gamle elever, var så uheldig forleden aften, da han cyklede i Viby, at noget brændbart blev antændt. Han er arresteret. (Det var vist bomber).

Torsdag, 23. september

I går aftes kl. 9½ lød et mægtigt brag. Jeg gættede på, at det var på banelinjen. Det viste sig at være vandtårnet ved Ringgadebroen. Vi havde ventet, at vi skulle i seng kl. 7; men det udeblev. Tyskerne keder sig åbenbart om aftenen.

Fredag, 24. september

Vi har fået lov til at flage på kongens fødselsdag, ja, endog smukke butiksvinduer. Det er vel nok ædelt. I vort eget land!

Det går stærkt, men planmæssigt tilbage i Rusland. Også japanerne går planmæssigt tilbage. De har da lært noget.

Søndag, 26. september

I dag skulle mor rejse til Odense; men da der havde været sabotage på banelinjen, var det tvivlsomt, om toget kunne føres længere end til Skanderborg. Det er

*Østergades Hotel var »Wehrmacht-Heim«,
men også hertil indbragtes
i perioder arresterede danske.*

særlig ved Løsning st. ved Horsens, det er galt; men ingen tog kunne føres fra Ålborg hertil.

Kl. 5 eft. kom højtalervognen og meddelte, at på grund af sabotagen er der forbud mod at gå ud efter kl. 8. Vi skal altså tidligt i seng. Pip!

I aften holdt overretssagfører Krenchel foredrag i radioen mod sabotagen. Det er uhyre svært at bedømme ham efter hans glimrende, ja, rørende tale. Spiller han under dække med tyskerne eller hvad? Man forstod ikke, at han fik lov til at sige det, han sagde til tyskerne, hvis han ikke holder med dem. Han sagde bl. a.: I tyskere forstår slet ikke den danske mentalitet. I vil aldrig vinde danskerne med hårdhed. Det vil kun opflamme et had, som ellers ligger så langt fra den danske befolkning. Ja, det frygtelige mord i Odense og også det i København viser tydeligt, at danskerne, de fredelige danskere er ved at blive grebet af mordpsykose. Ved mildhed og retsindighed vil I kunne opnå meget, meget mere hos danskerne. – Det var jo så sandt, så sandt! Men foredraget er jo gennemset af tyskerne. Det var en slem pille at sluge, men altså hellere *det* end sabotage mener de åbenbart.

Torsdag, 30. september

Eigil har været i Holstebro og kom hjem med toget kl. ca. 12 om natten. Han måtte sove på banegården, da betjentene ikke ville råde dem (ca. 12 personer) til at gå hjem, selv under ledsagelse af betjent, og køre dem hjem med trambus må de ikke mere. Tyskerne er nemlig meget nervøse her i byen. Det fik han et

godt eksempel på, da de kørte ind til perronen. Der går nu tyske soldater som vagt langs banelinjen. De råbte en skikkelse an, og da han ikke svarede, skød de med maskingevær derhen. Nogle banemænd gik derhen og fandt – en tysk soldat. Senere slæbte soldaterne deres kammerat op i hallen. Han var skudt i ryggen med 4 kugler.

Der har de sidste dage gået rygter om, at der nu skulle dannes regering, enten dansk eller tysk, da der ikke må være undtagelsestilstand i over en måned (d. 29. sept.); men der er stadig ikke kommet nogen. Der er udnævnt en tysk politi-general. Er det nu klogt af regeringen at overlade det hele til tyskerne?

Fredag, 1. oktober

I pressen forlyder, at Frits lille Clausen har meldt sig som frivillig i SS. Så kan han altså ikke blive minister denne gang.

I dag begynder jødeforfølgelserne her i landet. Nu kan vi igen få lidt hvedemel – en skive franskbrød om dagen. Den skal smage!

Lørdag, 2. oktober

Den engelske BBC fortæller, at Kørbing, direktør for DFDS, skulle søge at danne regering. Det fortælles, at der er kommet 250 gestapo her, og at de skal have kollegierne på universitetet. Nu får vi se.

Der er luftalarm. – Vi har fået lov til at være ude til kl. 9. Luftalarmen varede til over 12½. Det var kun overflyvning, men i mange bølger. Underligt at stå derude på altanen og høre dem drage forbi i den stille stjerneklare nat som trækfuglene, der drager mod syd i denne tid.

Søndag, 3. oktober

Den engelske radio fortæller, at der er arresteret 600 jøder i København, og at Krenchel køres i tysk vogn med 2 vagter til og fra radioen. Det sidste forstår man godt.

Mandag, 4. oktober

I dag er vi så færdig med sommertid. Angående kollegierne er de to rømmet. Om de andre tre også skal senere, vil vise sig. Hvad er nu grunden til, at tyskerne tager snart sagt alle skoler: Læssøsgades, Samsøgades, Munkegades og nu sidst Marienlund samt Teknisk skole. Er det, fordi de mener, at vor ungdom ikke må blive mere oplyst end deres, der jo er udelukket fra at lære noget andet end at slå ihjel, og det kan man vel ikke leve af – i længden.

Onsdag, 6. oktober

I dag er undtagelsestilstanden ophævet her i landet – d. v. s. for enkelte punkters vedkommende.

Torsdag, 7. oktober

Nu er frontforkortningen i Rusland sluttet, hedder det i de tyske meddelelser. Mon russerne nu er enige med dem om det? Ellers er det jo kedeligt.

Fredag, 8. oktober

Det synes, som om russerne ikke er tilfreds med at blive på den østlige bred af Dnjepr. De er på tre steder gået over floden. De er altså ikke enige med tyskerne om afslutningen af frontforkortningen.

Goebbels er vred på svenskerne. I anledning af jøde-arrestationerne i Danmark har de inter文eneret i Berlin. Goebbels truer Sverige og fortæller, at de jo kan takke tyskerne for, at de er et frit folk. Også tyrkerne er han vred på og beskylder dem for, at de hjælper partisan»banderne« i Jugoslavien. Hvorfor han kalder de folk, der kæmper for deres frihed i Jugoslavien for bander, forstår man ikke helt. Tyskerne kæmper jo også for deres frihed. Med hensyn til, hvem der har begyndt krigen, siger Goebbels, at man her bærer sig ad som ved et mord, hvor man lægger skylden på den myrdede. – Nå, det kan jo hælde, at den, der forsøger et mord, selv bliver myrdet. Mon ikke?

Der går rygter om, at tyskerne har forsøgt at danne regering og få rigsdagen indkaldt; men det er mislykkedes. Rigsdagen vil ikke komme, før alle dets fængslede medlemmer er frigivet, bl. a. Ole Bjørn Kraft, der ikke vil skrive under på en erklæring om, at han ikke vil modarbejde tyskerne. Det lyder ikke helt sandsynligt. Andre, de har haft fat i, har været rede til at sige ja til alt efter få dages behandling.

Lørdag, 9. oktober

Vi har haft luftalarm i dag kl. 11 form. Alle børnene samledes i bomberummet under aulaen i Skovvangsskolen. Efter en god times forløb var rummet så hedt, at det næsten ikke var til at ånde i. Stanken og støjen af de ca. 1500 børn var ulidelig, så jeg måtte gå ud flere gange for at trække vejret. Det var et besynderligt liv, der rørte sig derinde, og mange børn blev syge. Hvorledes ville det gå, hvis der blev et tvungent ophold på 3-4 timer? De fleste ville sikkert dø af mangel på luft. Og udenomsbekvemmelighederne er meget mangelfulde: Kun 1 – eet – WC – til 1500 børn!

Det er Best, der har forsøgt at få en regering, og nu Hitler, der har samlet til møde alle de førende. Himmler udtalte, at der ikke fandtes defaitisme i Tyskland. Alle, der ville tale for fred gennem nederlag, blev slået ned. Det er troligt nok.

Lørdag, 16. oktober

Tyskerne rømmer ikke mere »planmæssig«. Det ord er forbudt i danske aviser og radioen. Hvorfor vides ikke, men måske er der gjort for megen halløj med ordet. Måske stammer det fra eventyret »Hans & Grete«, der blev opført i radioen i ny skikkelse med alle de surrogater, vi har. Her hed det, at børnene gik planmæssigt tilbage.

Søndag, 19. oktober

Det hed i onsdags: Den sydlige Dnjepr-stilling står urokkelig fast. Alligevel måtte de med 1½ linje indrømme i går, at Zaporosja var rømmet. Englænderne fortalte det allerede torsdag.

LØSLADELSEN af internerede danske Soldater

Officielt meddeles:

EFTER AT JØDERNE, som ved deres tyskfjendtlige Ophidselsesvirksomhed og deres moralske og materielle Støtte til Terror- og Sabotagehandling, hvilket i væsentlig Grad har bidraget til Skærpelsen af Situationen i Danmark, ved de fra tysk Side trufne Forholdsregler er blevet udskilt af det offentlige Liv og hindret i fortsat at forgifte Atmosfæren, vil der som Opfyldelse af det Ønske, der næres i videre Kredse af den danske Befolkning i de nærmeste Dage blive paabegyndt Løsladelse af internerede danske Soldater, og Løsladelsen vil finde Sted i det Tempo, der bestemmes af de tekniske Muligheder.

De danske soldater blev internerede den 29. august 1943. Løsladelsen i oktober blev kædet sammen med aktionen mod de danske jøder. Allerede i november 1942 var de danske enheder i Jylland blevet tvangsforlagt til Fyn, da tyskerne frygtede, at de ville kunne falde dem i ryggen under en engelsk invasion.

Torsdag, 28. oktober

I går har der været sabotage i København. En bombe var lagt ind i Mocca-baren på Frederiksberggade. 3 blev dræbt, 26 danske og 14 tyskere såret. Der er undtagelsestilstand, og byen er – trods Haag-konventionen – idømt 5 millioner kr. i bod.

BBC oplyser, at tyskerne nu anerkender de patriotiske »bander« i Jugoslavien som krigsførende soldater. Før skød de alle fanger; men nu har Jugoslavien taget mange, mange tyske fanger og truer med at skyde dem, hvis tyskerne fortsætter med drab af deres fanger. Det hjalp.

Russerne går stadig frem vest for Dnjepr, mens englænderne kun går ca. 4 km frem i Italien. Hvornår mon de rigtig vil bestille noget derude?

I et tysk blad oplyses, at de russiske floder ikke – som nogen troede – er uoverstigelige barrierer. Hvem mon da har troet det?

Fredag, 29. oktober

I dag har Goebbels givet tyskerne den sædvanlige indsprøjtning. Gengældelsen i luften nærmer sig, siger han. På grund af englændernes tab, stiger Tysklands chancer. Det er altså ikke det hemmelige våben, der er tale om. Og tyskerne har selvfølgelig intet tab i luften.

Og så er der historien om Krenchel, der gik op til kongen og tilbød at danne et ministerium. Kongen pegede på sin dårlige fod og sagde: Det er der, jeg fejler noget. Ikke her! Han pegede på hovedet. Så gik Krenchel.

Tyskerne er bange for, at englænderne i Italien skal sætte mandskab i land bag deres linier. – Hvorfor F har de ikke gjort det for længe siden, hvis det er meningen, at de vil foretage sig noget?

Nu bynder engelske politikere at tale om, at det er rimeligt, Rusland får søstøttepunkter. Ja, er de ikke nogle store rævepelse. Så skal Rusland vel have Bornholm bl. a. Englænderne er nu flinke til at forære væk – af andres.

Søndag, 31. oktober

Nu er tyskerne ved at sætte et forsvarligt hegn om hele Galgebakken. Det er angsten for sabotage, der får dem til det. – Indkørslen til Infanterikasernen ved Fyensgade er for 3. gang kørt ned af de store biler; men nu har de opgivet at mure den op og blot sat en bom over. Der går nu vagt omkring hele kasernen nat og dag. Selv i officershaven ved Vennelyst Boulevard er der vagt. I de øverste barakker ved Langelandsgade har de 20 gæs, og i eksercerhuset (v. Kaserneboulevard), hvor de først havde maskinværksted, senere hestestald, er der nu svin. Altså rigtige! Der er ingen heste på Galgebakken mere, kun biler. – I dag så jeg tyskerne køre på Ringgaden med 3 danske biler (mandskabsbiler). De havde ikke engang gjort sig den ulejlighed at male dem over. Nu optræder de helt, som om alt her er deres.

Mandag, 1. november

Goebbels er ved at blive klar over, at Tyskland løber en vis risiko ved at have alle de udenlandske arbejdere (3 mill.) i landet, særlig i en tid, hvor de ikke har krigslykken med sig. – Der tales om, at der er murren blandt generalerne, nu det går galt, og at de er vrede på Hitler, fordi han ville helt til Stalingrad.

Nu er man begyndt jagten på studenter, 40 er allerede arresteret. Et par unge lærere og lærerinder er flygtet.

Lørdag, 6. november

Kiew er faldet, efter hvad BBC oplyser. Det er Ruslands 3die største by og af uhyre betydning. Det sagde den tyske radio for 2 år siden, da de tog den. Men nu har den måske ikke noget at sige.

Det går stærkt nu. Alle taler om, at krigen sikkert vil være forbi inden jul. Der skrives meget om fredsfølere fra Finland og Tyskland, og jo kraftigere det dementeres, jo mere sandsynligt er det. Den tyske gesandt i Portugal er rejst til Madrid. Så hører man måske noget derfra. – Russerne beskylder tyskerne for at have torteret og myrdet 135 tusinde i Gomelområdet og bebuder, at de officerer, der er ansvarlige, vil blive ført dertil og dømt. Ak ja, mon de russiske banditter også bliver ført til Polen og dømt der. Der vil blive meget regnskab at gøre op efter krigen. Også her hjemme er der noget at revidere; men sådanne grusomheder som i de andre lande er der næppe – heldigvis.

Efter at tyskerne er flyttet ind i kollegierne, er man begyndt at grave skyttegrave i universitetsparken der (eller er det bomberum?).

Efter som vi mere og mere nærmer os krigens afslutning, bliver der mere og mere spænding om, hvordan de kommer herfra; om de lister stille af en nat, eller de ødelægger alt inden afrejsen.

Søndag, 7. november

Der fortælles, at tyskerne har taget for 400 mill. kr. af vort militærudstyr: uniformer, geværer, ammunition o.s.v. Ligeledes går rygtet, at svenskerne står rede

1943
7.-16. NOVEMBER

INDENRIGSMINISTERIET

København, den 11. November 1943.

K.K.J.Nr. 1870/1943

Strengt fortroligt.

For alle Eventualiteters Skyld er det blevet paabudt, at de tyske Tropper i Jylland indtil videre skal være i højeste Alarmberedskab, og at der hurtigst muligt skal træffes Foranstaltninger til et effektivt Forsvar af Halvøen. De tyske Tropestyrker i Danmark vil i den Anledning i den nærmeste Tid blive stærkt forøget. Arbejdet paa militære Forsvarsanlæg i Jylland vil blive fremskyndet. Den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark, General der Infanterie von Hamneken, har med sin Stab indtil videre taget Hovedkvarter i Silkeborg. Regierungsdirektor Dr. Stalman vil tage Ophold i Silkeborg for dør som Repræsentant for den tyske Rigebefuldmægtigede i Danmark, Dr. Werner Best, at være til Disposition for Generalen som Raadgiver i civile Sager.

Der vil ikke som Følge af de omtalte Forsvarsforberedelser blive indført militær Undtagelsestilstand i Jylland, medmindre Forholdene maatte udvikle sig paa en saadan Maade, at noget saadant af de tyske Myndigheder maatte skønnes absolut paakrævet. Man vil søge at komme igennem med Foranstaltninger af mindre indgribende Art, men det siger sig selv, at den særlige Tilstand, der kan betegnes som en i en aktuel militær Nødvendighed bundende, forbigaaende Forsvarstilstand vil kunne begrunde Krav overfor danske Myndigheder og Befolkningen, der gaar ud over, hvad der hidtil er blevet forlangt.

Fra tysk Side har man lagt Vægt paa at fremhæve, dels at det drejer sig om en rent militær Foranstaltning, dels at den ekstraordinære Forsvarstilstand ikke forventes at blive af lang Varighed.

Det vil forstås, at det, saalænge den omhandlede ekstraordinære Situation vedvarer, er en Nødvendighed, at tyske Krav, der udspringer af det militære Behov, som hidtil maa imødekommes, selvom Forøgelsen af Troppernes Antal selvsagt vil kunne bevirke, at forskellige Byrder, saasom Indkvartering og Forplejning, faktisk bliver mere tyngende end tidligere. For at de Foranstaltninger, der maatte blive Tale om at træffe, kan blive iværksat paa en for Befolkningen saa lidet generende Maade som muligt, er det af største Betydning, at alle danske Myndigheder under Forhandlinger

*Første side af
en fortrolig skrivelse
til borgmesteren.
Invasionsfrygten havde
besat tyskerne;
men også i befolkningen
så man med uro
fremtiden i møde.*

med 3 divisioner parat til at gå hertil, i det øjeblik, da Tyskland bryder sammen, for at undgå, at de ødelægger alt her, inden de drager bort. Det er meget troligt.

Tirsdag, 16. november

Det er virkelig sandt! Der har gået rygter om, at tyskerne har rømmet arresten for at få plads til dem, som de nu synes trænger til »ro«. Rene rovmordere har man dog ikke givet fri – mærkeligt nok.

Peter Schultz – vor værts søn er blandt dem, der skal rykke ind. Han har vist omdelt »Frit Danmark«, og det er selvfølgelig en meget alvorlig historie.

Der har gået vældig med rygter om invasion her, og der er også megen nervøsitet at spore hos tyskerne.

– Som eksempel på russernes og englændernes arbejde kan anføres: BBC meddelte, at englænderne havde indtaget en landsby i Italien i går, samtidig meddeltes, at russerne havde taget over 100 byer og landsbyer.

Mon det nu alligevel ikke ender med, at englænderne, for at skåne deres mandskab, endnu står i Italien, mens russerne har indtaget hele Polen, Rumænien og måske Tyskland. Så kan de kigge i vejviseren efter nogen som helst indflydelse her i Europa. Det bliver da – desværre – russerne, der kommer til at bestemme grænsen efter freden.

– Det er nu den tredje sang om piger, soldaterne synger, når de går fra eller til øvelser på Galgebakken.

Først var det »Lilli Marleen«. Da den blev »oversat« til dansk, begyndte de på en ny »Hejde Mari«. Nu er det om Veronika, der skråles. Men nu er vi så nogenlunde sikre på, vi ikke hører mere: Vi går til England!

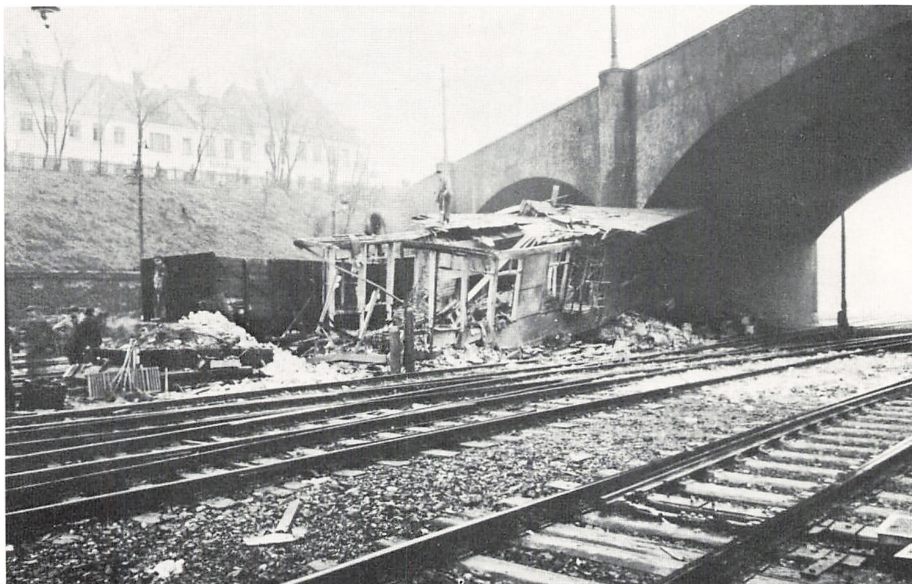
Nu er det allerede ved at blive småt med kødet, æg findes ikke mere.

I dag har alle overlærere og skoleledere fra privatskoler været indkaldt til møde på rådhuset. Alle skoler skal være parat til udrykning med 1 dags varsel, hvis tyskerne får brug for dem. Det kunne tyde på, at tyskerne også kunne tænke sig invasion her.

Det er rent fantastisk, som det går med røverier og mord. Der går næsten ikke en dag uden disse helt amerikanske optrin.

Hele Jylland er i »allerhøjeste alarmberedskab«. Hvor meget det er, ved jeg ikke.

*Sabotagen tiltog fra slutningen af 1943.
I Jylland var den navnlig rettet mod jernbanerne;
17. november 1943 blev blokposten
ved Frederiksbro ødelagt.*

Fredag, 19. november

Onsdag nat var der sabotage på banen. Det er det kostbare automatiske sporskifteanlæg, som blev ødelagt. Efter sigende for ca. 1 mill. kr., men en hel panik opstod, da der ved 4-tiden om eftermiddagen blev telefoneret til banen, at hele hovedbanegården ville blive sprængt i luften, og at bomberne var lagt til rette. Hele banegården blev rømmet, man turde ikke andet, og Bruunsbro blev spærret, i hele Søndergade og Rymsgade holdt sporvognene og al trafik standset omkring banegården. At man tog så drastiske forholdsregler skyldes, at der var blevet ringet til de to mænd, der betjener sporskifteanlægget, få minutter før det sprang i luften. De nåede kun at komme op ad skråningen. Men der skete nu ikke noget ved banegården. Var det en spøgefugl, eller var det for at genere tyskernes trafik? Han opnåede i så fald sin hensigt. Alle tog standsede på banelinien. Der holdt 7 tog herfra og til Hasselager. Eigil var i Silkeborg. Han måtte over Lerbjerg, broen over Gudenå var også sprængt. På vejen hjem standsedes toget i Ry, derfra tog han så på cykel hjem.

Tyskernes nervøsitet er stor. Overalt forlyder det, at invasionen kommer her, og der siges at være over 60 tusinde mand her i Jylland. Andre mener endog, at der er mange flere.

Lørdag, 20. november

Jeg sad i mørkningen i aften og kiggede ud ad vinduet. Det er helt festligt igen at se lys stråle i butiksvinduerne. Det var vist den 1. november, det blev tilladt til kl. 7. Også fra sygehuset og Ortopædisk Hospital stråler lyset til kl. 7. Det var som i gamle dage, men så kom tyskerne marcherende og syngende. Idyllen brudt.

I aften er der igen undtagelsestilstand. Spærretid fra kl. 8 her i byen, og vi skal være inde fra kl. 8. Det er naturligvis meget generende for de unge mennesker, der skal ud at more sig, mig rager det ikke. Det er, som hr. Svendsen sagde i dag: Så har man da en gyldig grund til at blive hjemme. Der må jo have været sabotage, som har generet tyskerne. Undtagelsestilstanden gælder hele Jylland.

Det fortælles, at tyskerne har taget Arbejdernes Produktionsbageri, fordi deres leverandør på Østergade har fået en bombe torsdag nat. En dame, som stod der, udbød: Det har han såmænd længe fortjent. En civil (gestapo) sagde: Synes De det, så må De følge med (ind på Østergades hotel, som tyskerne har). Her skal hun være blevet mishandlet, fortælles der.

Mandag, 22. november

Som vi sad i aften kl. 8½ lød det ene drøn ude i byen efter det andet. 5 eksplosioner talte vi. Spærretiden synes altså ikke at hjælpe på sabotagegen.

Tirsdag, 23. november

Aviserne melder, at to danske er blevet henrettet for sabotage.

Torsdag, 25. november

I dag berettes, at 31 danske, deriblandt 4 kvinder er blevet sendt i koncentrationslejr i Tyskland (fra Odense).

Samtidig fortæller Sveriges radio, at 7 danske er henrettet i Århus i går. Rygtet går, at 4 i dag er skudt her, og at tyskerne ville have dem hængt.

Middelalderens mørke ruger over Danmark. Uhyggen breder sig! Gestapo arbejder!

Onsdag, 1. december

BBC fortæller, at tyskerne har forlangt, at Herschend, amtmand i Vejle, skulle udstyres med diktatorisk myndighed. Men departementschefen havde gjort dem opmærksom på, at det kunne dog ikke lade sig gøre i et demokratisk land.

Endvidere fortalte BBC, at tyskerne forlangte, at Esbjerg, Silkeborg og Århus skulle evakueres af hensyn til invasionsfaren. BBC mente nu, det var for at skaffe let indkvartering her og arbejdere. De har forlangt 30 tusinde mand. Det er særlig Vendsyssel, der skal laves til fæstning.

Onkel Benne fortalte om en mand, der i Park Allé havde holdt sig for ørerne, da tyskerne var kommet syngende. 2 mand var da løbet ud af geledet og havde slået til ham. Lynge fortalte det samme og sagde, at det var Thøger Rasmussen.

Lørdag, 4. december

Aviserne meddeler i dag, at 5 unge sabotører er blevet henrettet her i byen efter tysk krigsretsdømme. De har haft en tysk feltpræst, som fortæller, at de ikke havde tænkt, man ville gå så vidt, at man dræbte dem. Tyskerne benytter lejligheden til at gøre opmærksom på, at det vil alle sabotører blive. De unge mennesker (19–20 år) har ødelagt Langå-broen – altså ikke myrdet nogen. Det er en hård dom, som vil give genklang i alle danskes sind.

I dag har vi haft spærretid i 14 dage. – Der går næsten ikke en dag, uden at der bliver telefoneret til Århus' eller Københavns banegård om bomber. Vor banegård var evakueret i flere timer i dag.

Vi har været henne og få en bridge hos Gunnar og Mimi fra 4½ til 8. Det er jo lidt tidligt på dagen, men det lader sig jo gøre.

Mandag, 6. december

I aften fortalte BBC, at man på mødet i Teheran (Churchill-Stalin-Roosevelt) var enige om, at krigen nu skulle bringes til afslutning snarest muligt, og at Tyskland skulle betale 125 milliarder pund sterling, og da de naturligvis ikke var i stand til det, skulle Ruhr og andre industriområder overtages. Man lader altså, som om Tyskland er på kapitulationens rand på trods af Goebbels og Himmlers råb om det modsatte. Hvad skal man nu tro? På fronterne synes tyskerne for tiden at klare sig helt godt. Får vi alligevel fred inden julen? Det ville være herligt! Men den anden front? Hvor kommer den? Snart siges: I vest, snart i syd og snart i nord. Det ved vel kun de tre.

København er idømt 2 mill. i bod, fordi en tysk soldat er blevet skudt. Hvad han har gjort, ved jeg ikke; men det er betydeligt billigere at skyde 5 danskere – endnu da. Best eller von Hanneken skal have udtalt, at alt ville blive ødelagt her i landet, hvis de blev nødt til at trække sig tilbage herfra. Det er jo ikke mere, end vi havde ventet. Det gør de jo alle andre steder.

Afskrift.
EN.

Oversættelse.

Intendenten
hos den Øverstbefalende for
de tyske Tropper i Danmark.
(Bedarfsstalle)

København, den 3. 12. 1943.

Az.: IVa(III.6)Az.: 63 n 16 Bs/Aarhus.

Beslaglæggelsesdekret Nr. 147.

i Medfør af Forordning af 4.9-1943 fra den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark vedrørende Beslaglæggelse af Bygninger og Grundstykker.

Den Dem tilhørende i Aarhus, Skolebakken 7, beliggende Bolig - uden Inventar - er i Henhold til § 1 i ovennævnte Forordning fra og med dette Dekrets Udlevering beslaglagt til Fordel for den tyske Værnemagt, Marine-Intendanturdistriktsstalle Aarhus. Rømningsstermin 15.12.43. Forlængelse af Rømningspligten kan bevilges af Marine-Intendanturdistriktsstalle.

De har at afholde Dem fra enhver Disposition over den beslaglagte Ejendom - uden Inventar - (Jfr. § 2 i ovennævnte Forordning).

I Henhold til § 4 i ovennævnte Forordning har De Ret til et stille Krav om Godtgørelse eller Erstatning for den beslaglagte Ejendom. Andragende om Godtgørelse eller Erstatning vil være at indsende til "Udenrigsministeriets Kommitterede i Industrisager", Adresse: Vestre Boulevard 20, København, og skel indeholde nøjagtige Oplysninger om løbende Udgifter til periodiske Ydelser, saasom Skatter og Forsikringer, og endvidere Oplysninger om Tab ved Afbrydelsen af Ejendommens Udnyttelse, d.v.s. det Tab, der er begrundet i Bortfald af Indtægter som Følge af Beslaglæggelsen.

Godtgørelsens eller Erstatningens Fastsættelse sker ligesom hidtil i Overensstemmelse med de danske Bestemmelser om Priskontrol (jfr. det danske Indenrigsministeriums Bekendtgørelse af 1.12.1942).

I Tilfælde af, at Inventar overtages, skal De opsætte en Inventarfortegnelse i 2 Eksemplarer, hvilken Fortegnelse vil være at medunderskrive af Dem.

I. A.

(sign.) Dr. Dreessen.

Til

Herr BAUER,
Skolebakken 7.

*Rundt i byen beslaglagde tyskerne
en række private lejligheder.
Her er det en lejlighed på Kystvejen, som inddrages
med 12 dages varsel.*

Lørdag, 18. december

Kun 5 dage til jul. Spærretiden blev ophævet i går aftes. Årsag: Vides ikke. Virkning: 50 tyverier her i byen. Gud, hvor der stjæles!

Der er blevet tomt i butikkerne. I slagterforretningen her i huset havde man ikke andet pålæg end »følkeleverpostej«, sild i eddike og rødkål (en skefuld kostede 25 øre, og så var den endda uspiselig).

Mandag, 20. december

Krenchel holdt et pragtfuldt møde i aftes. Han er storslået. Hvor han misbruger Bj. Bjørnson. Gud ved om ikke mange bønder – som han særlig henvendte sig til – gik i gyngen. Jo, han er durkdreven, den gamle.

I dag oplyses i avisen, at 5 danske kvinder og 55 mænd er blevet deporteret til tyske koncentrationslejre. Stakkels dem!

Tirsdag, 28. december

Så kom vi over julen – og god var den. Der var ingen mangel nogen steder, hverken på gås eller flæskesteg.

1ste juledag fik jeg et slemt chock. Man fortalte, at 2.000 tyskere var kommet her til landet for at overtage D. S. B. = De tyske rigsbaner i Danmark. Jo, således siger tyskerne: De tyske rigsbaner i Danmark! Jeg sov ikke den nat. Så vil sikkert al persontrafik blive forbudt. Major Kruse skal allerede for længe siden have omtalt vore baner som sine baner.

I dag har tyskerne ellers en sort dag. Det store slagskib »Scharnhorst« er sænket i Nordishavet, og samtidig er russerne gået vældigt frem ved Kiew, ca. 40 km på en 80 km lang front.

Fredag, 31. december

I aftes er der i København forefaldet flere revolver-overfald, bl. a. er Ole Bjørn Kraft blevet skudt i sit hjem, og en journalist Damm er blevet alvorlig såret.

Hvem kan det dog være, disse gangstere.

1944

Så skriver vi 1944. Nytårsaften forløb meget stilfærdigt. Men hvad vil det nye år bringe? Fred? Og hvilken fred. Mon Tyskland og England ikke skulle finde hinanden, inden den russiske damptromle maser over hele Europa. – Det er en – rent ud sagt – forbandet tid, vi lever i. Nej, *lever* er ikke det rigtige ord, for vi vegeterer kun, lever ikke, har ingen fremtidsmulighed, intet mål at hige efter. Dagene går; man slentrer gennem tiden. Hver dag har nok i sin plage. Man har intet at se hen til, intet at glædes ved. Livet har ingen tilløkkelse. Det er, som om man blot ønsker, at tiden skal gå, gå, gå.

Mandag, 3. januar

En ung århusianer, repræsentant Alf Jensen, er blevet henrettet for sabotage.

Teknisk skole og Samsøgades Skole står nu tomme. De, tyskerne, må være sendt et andet sted hen, hvor man venter invasion.

Tirsdag, 4. januar

En kunstmaler Mortensen på Mejlgade, der ofte stod og malede gadeinteriører her i byen, er i aftes blevet skudt af et par unge mænd i sit hjem.

Nu, da der ikke findes flere strømper i Danmark, kommer endelig rationeringen.

Kaj Munk er blevet bortført og skudt.

Der er snart ikke en avis, uden den vrimler med mord og drab. Gangsteruvæsenet i Amerika er slet ikke noget mod forholdene her. Rigspolitichefen har da også advaret alle mod at lukke op efter mørkets frembrud, hvis nogen ringer – selv om de fortæller, at de er fra politiet.

Hvem har skudt Kaj Munk og hvorfor? Har han været for åbenmundet.

I Slagelse er en fiskehandler skudt ned på åben gade. Han var nazist. (Efter skududveksling, stod der i de første blade).

Nogle bliver altså skudt, fordi de er nazister, andre fordi de *ikke* er det. Det er ikke let at være levende. Men hvor er et menneskeliv lavt vurderet nu. Krigen har da helt forgjort menneskene. Det er pøbelen, der har taget magten.

Vi havde 8 min. luftalarm ved middagstid.

Torsdag, 6. januar

I nat har vi haft luftalarm 2 gange, 1½ time hver gang, og der var ustandselig flyvere over hele tiden. Det er underligt at ligge og høre den sitrende, summende lyd – som fjern torden – drage her forbi. Der må have været hundreder, nej tusinder af maskiner. Måske har de været i Kiel i nat igen.

Lørdag, 8. januar

Atter to mord, et i Randers, en NS-kvinde og en læge i Slagelse, en konservativ. Det sidste er et modtræk mod fiskehandlerens mord. Det kan samfundet vist ikke være tjent med.

Søndag, 9. januar

I går blev Kaj Munk begravet under uhyre deltagelse. Morderne er endnu ikke fundet og bliver det sikkert først, når krigen er sluttet. Hvor de findes, er man ikke i tvivl om. Den ene af dem var dansktalende.

Nu går russernes offensiv frem over hele linien, og tyskerne lader os vide, at de må forkorte fronten yderligere. Krigen afsluttes på østfronten, siger de, og ikke i luften eller Italien. Det sidste har man længe haft forståelsen af.

Der fortælles, at tyskernes hemmelige våben skal være bomber, der fortærer al ilt i 2-300 meters omkreds – altså en slags giftbomber; men at Hitler ikke tør

bruge dem endnu, da russerne sikkert har nogle, der er mindst lige så slemme. I det »teutoniske raseri«, som Goebbels ofte har omtalt, vil de vel komme frem og dermed selvudslettelsen. – Nu begynder de at blive nervøse i England for russernes magt, den russiske damptromle! Mon England og Tyskland skulle finde hinanden, inden det er for sent, og den russiske kommunisme har ødelagt den europæiske kultur?

Der er f. t. ikke mange tyskere her. De er nok trukket til østfronten.

Nu kan der igen fås æg, ikke 2 hver 14. dag, men $\frac{1}{2}$ og 1 hel snes ad gangen.

BBC meddeler, at tyskerne vil udskrive alle unge mænd herhjemme, som skulle på session i 43, til arbejdstjeneste. Der skal vist laves en uhyre stor flyveplads ved Sommersted ved grænsen. Lad os nu se. De fortalte jo også en gang, at tyskerne ville tage vore radioapparater. Det er da ikke sket endnu.

Onsdag, 12. januar

I går blev Studenterforeningens hus i København bombet. I dag meldes om en bonde ved Brabrand, der blev skudt i går aftes. Ikke en dag uden bomber og mord. Man føler sig hensat til Chicago for en snes år siden. Hvem mon der nu skal myrdes for bonden?

Torsdag, 13. januar

Det blev tandtekniker Leo Kæraa og hans engelskfødte hustru. Det blev sagt over den svenske radio, men i vore blade stod intet. Derimod læste Eigel det i Vejle i en avis der. Der fortælles, at det var gestapo, der skød dem. Kl. 8 $\frac{1}{2}$ om morgenen, da de lå og tog højfjeldssol, ringede det på døren; men de ville ikke lukke op. Fru Kæraa gik ud i entreen og spurgte, hvem det var. Hun så gennem brevsprækken, og i det samme blev hun ramt af et skud i ansigtet. Døren blev sprængt, og ind stormede nogle tyske betjente og skød Kæraa. Nu kommer det mærkeligste: De ringede efter Falck. Da der også kom dansk politi, fik dette at vide, at de blot kunne køre hjem igen. Det vedkom ikke dem. – Ja, således fortælles der, og der er vel ikke noget usandsynligt i det efter mordet på Kaj Munk.

Fredag, 14. januar

Heller ikke i dag stod der noget om mordet på Leo Kæraas frue. Mon det hele skal ties ihjel? Om han er død vides ikke endnu.

Hele den russiske front i kraftig bevægelse, siger aviserne. I hvilken retning må man selv tilføje.

Kl. 10 aften s. d.

Der fortælles, at en mand er blevet skudt kl. 9 i aften midt på Åboulevarden. Det går efterhånden hyggeligt til her i byen. Gangsterne i Amerika er rene sinker.

Nu er vi altså vendt tilbage til blodhævnens tid for ca. 1000 år siden. Hvem bliver så skudt i morgen? Tyskerne synes sikkert det går godt, så længe danskerne ligger og skyder hinanden.

Lørdag, 15. januar

I dag til morgen stod der en lille notits om Leo Kæraas og hans kones mord. De havde »sat sig til modværge«. – En skovfoged fandtes død i en plantage ved

Stoholm. En revolver lå ved hans side. Hans arrestation var nær forestående, meddeles det!!!

Til middag fortælles, at skvattet Holstein-Rathlou blev skudt i går aftes. Han var også nazi. Mon det går lige op med Kæraa og frue?

Gestapo har taget overlæge Ulrich – i forvejen har de jo hans 3 søstre og tjenestepige. I Åbyhøj er gasmester Loft og hans hustru taget.

I København er skudt en gestapo. – Peter Schultz, som skulle have været frigivet d. 10., blev ikke frigivet. Da hans hustru kom til Vester Allé for at hente ham, blev der sagt, at han var der ikke. Hvor han var, ville man ikke oplyse. Hun fik et chock, da hun troede, han var skudt; men i går kom der brev fra ham. Han er i Horserød-lejren (hvor kommunisterne er) og kommer ikke hjem de første par måneder, skriver han.

Mandag, 17. januar

Der er vist ikke noget om Holstein-Rathlou! I København, i Ålborg og her i Århus har der været svær sabotage i maskinfabrikker. – Den svenske radio fortalte i morges, at gestapo havde overtaget politiledelsen i København, og at det danske politi var interneret.

Leo Kæraa er ikke død endnu.

Nu begynder det at brænde på med russerne. De vil ikke forhandle med den polske eksilregering i England om den russisk-polske grænse. Nej, det bliver vist ikke nemt at tilfredsstille russerne, før Tyskland og England finder hinanden, men efter den svenske radio skal der være udsigt til forhandling med v. Ribbentrop. Den fortæller også, at der skal være kommet gestapo til Spanien.

I aften findes den anden artikel »fra særlig side«. Den første var mod sabotage, den anden mod snigmordene, der »kunne have været undgået, hvis bladene havde fordømt de første mord på de frivillige«. Er det Krenchel?

Torsdag, 27. januar

I dag forlyder det, at Peter Schultz er sendt til koncentrationslejr i Tyskland (Oranienburg?), og at Kæraa skal være blevet afhentet på Amtssygehuset trods overlægens protest. Han er måske også rask nok til at blive skudt.

Der fortælles, at Kaj Munk, søndag, 2. nytårsdag, skulle være kommet ind i kirken uden ornat, have slukket lysene på altret og holdt en kraftig tale til menigheden, fordi de og deres voksne børn arbejdede for tyskerne. Dette skulle være grunden til, at han blev skudt. »Man« ville ikke have Niemüller om igen – ikke noget med martyr.

Man morer sig stadig med at ringe til politiet om bomber, så sporvejstrafikken må standse i flere timer hver anden dag.

Tirsdag, 1. februar

Det er helt russiske tilstande her. Carl Larsen, der er i Privatbankens filial i København, blev taget af gestapo i banken. En gestapo hentede ham, uden at han fik lejlighed til at sige besked. Han forsvandt ganske simpelt. Først hen på

eftermiddagen blev der ringet til banken om at sende hans hat og frakke til »Dagmarhus«. En ven kom om aftenen for at invitere ham til aftensmad; men han blev taget af gestapo, der opholdt sig i lejligheden. Hans arme kone gik og ventede på ham til kl. 2 om natten, da blev det først meddelt hende, hvor han var. De er ikke kommet ud endnu. Carls broder, Ejner, fik besøg af Carls rengøringskone, som bad ham se hen i lejligheden. Her lå det hele hulter til bulter, malerier, bøger, breve, møbler o. s. v. i en stor bunke på gulvet. Kan det blive værre under russerne? Skælver hele det tyske rige i sin grundvold, fordi han o. a. har modtaget nogle blade og måske givet dem videre, så står det på svage fødder. Det er utroligt, at man har tid og lyst til sådanne småting.

En greve Brockenhuus-Schack og en politibetjent er skudt ned med maskinpistol i Hellerup. Greven blev skudt gennem døren med 35 skud. Han er ikke død endnu. Betjenten døde på stedet. Man er jo ikke i tvivl om, hvem der står bag, og hvor pistolerne er fra: Schalburgkorpset!

Torsdag, 3. februar

I nat er der bombet på Guldsmedgade hos bager Emmery og et sted på Søndergade over for Regina. Alle ruder i hele kvarteret er gået.

Vore skoler står stadig tomme, og på Galgebakken er der stille. Ingen eksercits og ingen syngende soldater i gaden.

Alt roligt og fredeligt.

Torsdag, 3. februar (senere)

I den engelske fortælles en fantastisk meddelelse om, at dr. Christiani (& Nielsen) er rejst til Stockholm med forslag fra dr. Best, at hvis Sverige vil besætte Danmark og indestå for, at de allierede ikke besætter landet, vil tyskerne rømme både Norge og Danmark. Fantastisk! Så må de mangle tropper dernede.

I dag skrives også, at afgørelsen af krigen vil falde på vestfronten, ikke på østfronten, som der stod for ca. 14 dage siden. Af den grund behøvede man ikke så mange tropper på østfronten. Russerne har taget ca. 300 landsbyer tilbage.

Fredag, 4. februar

I aftes kl. 5½ blev landsretssagfører Holger Christensen skudt ved sit hjem i Klintegården. I København er en marinevægter dræbt. Man spørger stadig: Hvem bliver den næste? Den ene dag skyder Schalburgkorpset en eller to, næste dag sabotørerne. Politiet i København har oprettet en drabsafdeling til bekæmpelse af de uhyggelige mord. Himmelstrup skal nu til København. Han er altså ikke rejst til Sverige, som der blev fortalt.

I Rusland skal 10 divisioner tyskere være omringet og udslettes nu.

Lørdag, 5. februar

Jeg var i dag et lille vend i byen. På Guldsmedgade var der travlhed. En mængde garmestre satte ruder i, men endnu er der mange steder kun presenninger for.

Hatte-Røverier i Aarhus!

En halv Snes Ofre efter en Fest.

En Filthat er efterhaanden blevet en kostbar Ting. De kan ikke købes i Forretningerne mere, og for gamle Hatte betales der en ret høj Pris. For ikke længe Siden var Prisen paa en brugt Filthat 1 Kr. — i Dag betales der for dem indtil 4 Kr. 50 Øre.

Dette har bevirket, at der i Aarhus er begyndt at finde regulære Hatte-Røverier

Sted. Folk, der gaar ude om Aftenen, risikerer pludselig at faa slaaget Hatten af. Forleden Aften efter en Fest i Haandværkerforeningen blev der saaledes begaaet en halv Snes Hatte-Røverier. Idet Folk kom fra Lyset ud paa den mørke Gade og altsaa ikke saa saa godt, blev deres Hatte slaaget af, hvorefter Røverne forsvandt med dem om i de tilstødende Gader.

Usikkerheden på gaderne kunne også antage det – for eftertiden – kuriøse præg som denne nyhed fra avisen den 8. februar 1944.

Mens jeg var på Statsbiblioteket, lød der 2 skud fra arresten. Den gamle kone, der passer tøjet i bibliotekets garderobe, sagde, at nu havde de skudt to derinde. Om det passer ved jeg ikke.

Torsdag, 10. februar

Der er egentlig ikke noget at bemærke i dag. Intet mord, kun en overbetjent, der skulle følge en fange til Vridsløse, blev skudt i toget. Han er ikke død. I går blev sagfører H. Christensen begravet under mægtig deltagelse. Han var stormester i frimurerlogen. Det var altså grunden til hans mord.

Der er 18 soldater, der er begyndt at eksercere på Galgebakken i sneen. De har også forsøgt at synge gennem gaderne; men det kunne vist ikke overbevise dem selv om, at de var mange og begejstrede.

Spærretiden i København er nu ophævet efter at have varet 1½ år. Det var næsten med rørelse i stemmen, at speakeren i radioen oplyste det. Tænk, vi må nu have lov til at gå i vore egne gader. Er det nu ikke storartet pænt gjort af de tyskere. Hvor må vi være dem taknemmelige.

Fredag, 11. februar

BBC oplyste i dag, at fynboerne ikke må tage England mere. Det skulle man forsværge kunne ske i 1944 i Danmark.

I vor radio var en arbejder (med udprægede polypper) ved at tale mod sabotørerne og henstillede til arbejdernes tillidsmænd også at tale mod sabotørerne.

BBC oplyste endvidere, at det danske politi havde opdaget, hvem der havde dræbt lægen i Slagelse, og at morderen opholdt sig hos tyskerne, men at de ikke ville udlevere ham, medmindre det danske politi fik opklaret, hvem der havde dræbt deres gode ven, fiskehandleren. Der er jo da retfærdighed til blandt tyskerne?!!!

Nu har vi de samme tilstande som i Norge med angivere og stikkere. Halkiers niece i København søgte en stilling efter annonce. Det var hos tyskerne. Hun skulle blot sidde i S-toget til Slangerup og referere, hvad hun hørte. Da hun ikke ønskede stillingen, blev hun tilbageholdt i 8 timer, og da hun ikke blev mød (trods tilbudet på 400 kr. om måneden), fik hun allernådigst lov til at gå, men med truslen, at de havde hendes adresse, hvis hun sagde noget.

Lørdag, 12 februar

I dag indeholder aviserne forbud mod en bestemt slags annoncer, personlige, som kun må optages med navn og adresse. Hvad er den nu af? Man oplever immer mange mærkelige ting.

Under udnævnelser og afskedigelser står i dag om flere kaptajner, der er indtrådt i nummer o. s. v. Hvordan? Tyskerne havde ophævet vor hær.

Onsdag, 23. februar

I morges kl. 4½ blev vi vækket ved, at det ringede. Da Leif skulle rejse til Horsens, troede jeg, at det var ham, der kom ned og havde glemmt sin nøgle. Jeg blev meget forbavset ved at se en betjent stå derude. Det var onkel Nic. Albinus er død, sagde han. Ved 2-tiden døde han pludselig af hjertelammelse; mor og tante Valborg skulle rejse ud til Karen med 7-toget.

Lørdag, 26. februar

I dag blev onkel Binus bisat i Silkeborg med stor højtidelighed. I krematoriet, der var fyldt til sidste plads, fandt højtideligheden sted. Derefter blev kisten kørt gennem byen, hvor flagene vajede fra halv stang, til bygrænsen oven for hospitalet. Det var et pragtfuldt optog. 32 faner og bannere gik foran, og til trods for, at det var kl. 1, var der dog samlet ca. 1.000 mennesker i toget. Langs alle gader stod mennesker med hatte i hånden. Ved bygrænsen tog borgmester Aaboe Sørensen afsked med Albinus. Politimesteren i galla kom hen til Karen og hilste. Så gled toget af sted mod Århus, hvor han skulle brændes, da de ikke havde nogen ovn i Silkeborg. Alt i alt en fyrstelig begravelse. I Århus stod et par hundrede venner og kammerater ved Kirkegårdsvej for at følge det sidste stykke vej. Borgmester Stecher Christensen talte, og så var alt forbi.

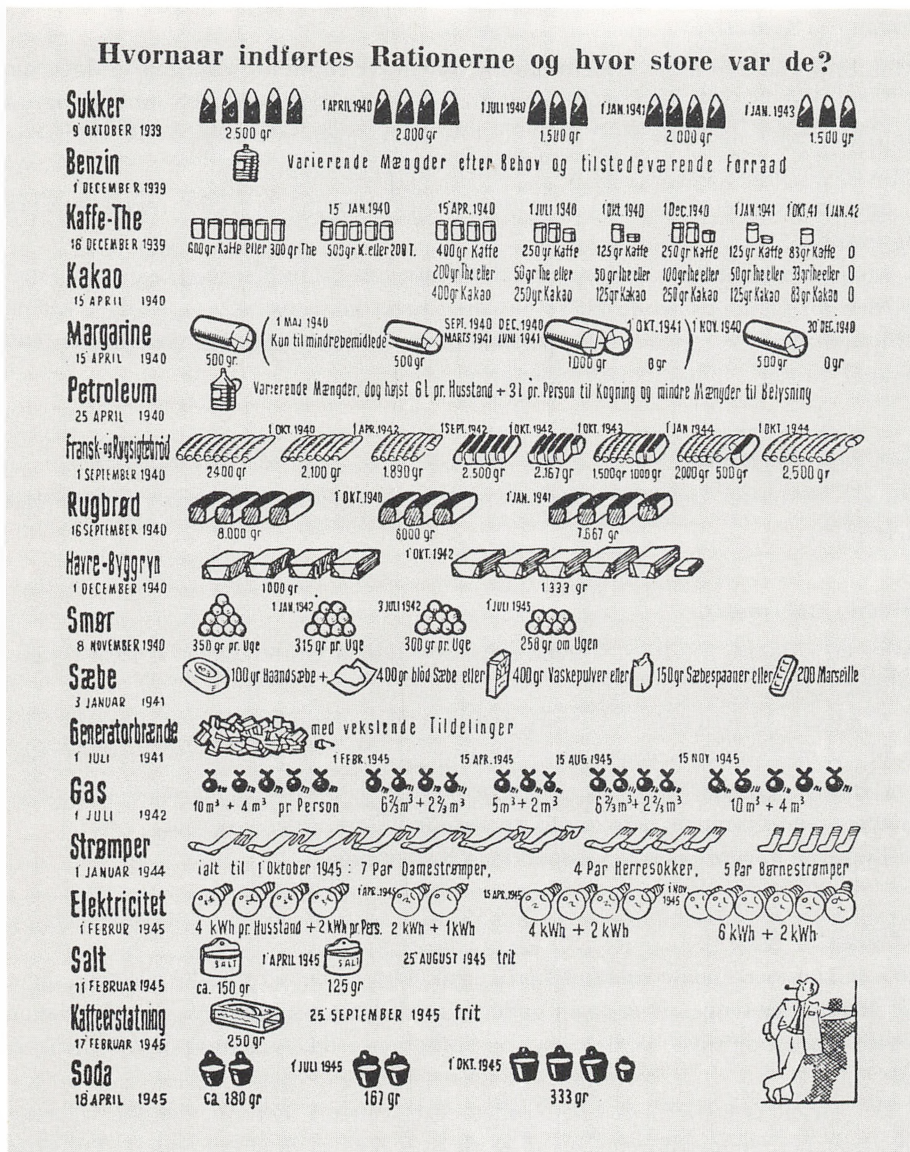
Døden var kommet til vor generation uden forudgående varsel. Binus havde kun mærket lidt trykken ved hjertet i et par uger. Da han sidste gang var her i julen, var han rask og godt tilpas.

Det vrimler med tyskere i Silkeborg, hvor det jyske hovedkvarter er. Albinus villa ved Lysbro troede man var uden for det hele, og så er det netop blevet brændpunktet. Lige overfor, ned til Ørnsø, bygges 3 store bunkers, så der er travlhed. En banemand har fået det mærkelige hverv at skulle stå her og sige nej til tyskerne, at de ikke må lave en ny overkørsel over sporet. Når han har gjort det, skal han gå. (De laver det jo alligevel).

Torsdag, 2. marts

I dag har finnerne fået fredsbetingelserne fra Rusland. De skal bl. a. afgive det stykke land, som russerne tog i 40. De har altså kæmpet forgæves i disse år; men går de ikke ind på betingelserne, bliver de vel helt udslettet, hvad de måske gør alligevel – russerne er jo ikke til at stole på, og englænderne tør ikke give dem nogen garanti.

Krigen går ellers sin gang. Russerne tager hver dag et halvhundrede småbyer, og englænderne bestiller som sædvanlig ikke noget i Italien. Alle går og venter på invasionen. Det skal jo være først i marts.

Krigstidens rationeringer, som Politikens »Hvem-hvad-hvor« viste dem i 1945.

Her er man travlt beskæftiget med murgennembrydningen fra kælder til kælder; det siges, at det ikke er for at hjælpe tyvene, men for at tyskerne, hvis invasionen kommer her, kan kæmpe fra hus til hus. Det er meget troligt, at det er grunden. Forhåbentlig bliver der ikke brug for det her.

I lørdags blev en ung mand skudt i Bruunsgade (ved Oliefabrikken kontorbygning, hvor fortovet er spærret). Han gik på fortovet. – Det er også en måde at gøre sig indyndet hos befolkningen på.

Fortovet er nu også spærret ud for kollegiebygningerne ved Langelandsgade, og der er sat en del elektriske lamper op.

Fredag, 17. marts

Man er begyndt at grave enkeltmands-skyttegrave rundt om kollegiebygningerne.

I dag har finnerne svaret nej til Ruslands fredstilbud med den motivering, at de ikke ønsker sig i krig med Tyskland og have hjælp af russerne. Nå, de har jo også set, hvordan det er gået med Italien. Sporene skræmmer.

Som sædvanlig er aviserne fyldt daglig med gangster-overfald, mord, bomber og brande.

Mor var i søndags d. 12. marts i Silkeborg hos tante Karen. Jeg gik til banegården for at hente hende kl. 10.27; men toget kom først kl. 11.40. Det var en drøj ventetid. De havde siddet på banelinjen før Skanderborg, da der var telefoneret, at der var bomber på skinnerne.

Torsdag, 23. marts

Ungarn er blevet besat af tyskerne. Jeg troede egentlig, det havde været besat hele tiden.

Fredag, 24. marts

Atter en redaktør skudt. S. Thomsen fra Socialdemokraten. Det skal være represalier.

Angående besættelsen af Ungarn er det selvfølgelig ikke militært overfald. Det er for at beskytte dem mod bolsjevikkerne; bare de nu kan forstå det i Ungarn.

I Italien står det hele stille – som sædvanlig. Russerne er nu ved Rumæniens grænse; men nu får de ikke lov til at komme videre, siger tyskerne.

Tyskerne har nu overtaget søpolitiet i København.

Lørdag, 1. april

Der er kommet mange soldater hertil igen. Der er belagt på alle skolerne igen, og de kommer syngende gennem gaderne med deres rekylgeværer og almindelige geværer; men de sidste er helt nye, og kolberne er ikke engang poleret, men råt træ.

Det går ellers stærkt nede i Rumænien og Ukraine. En skønne dag har russerne vel taget petroleumskilderne, og så er der vel ikke så langt til enden. Tyskerne får det halve af deres forbrug herfra.

Invasionsspøgelset grasserer stærkt for tiden. De grimme englændere morer sig med at gøre de stakkels tyskere nervøse. Det må jo også være forbandet at gå og vente – vente i det uendelige – på invasionen. Goebbels gør alt, hvad han kan for at håne englænderne til at tage fat. Mon der overhovedet kommer invasion? Jeg er lige ved at tvivle om det.

Vi har forvarsel hver dag; men det er som regel kun få minutter, så vi bliver så ligeglade med det. Hvis der virkelig en skønne dag sker noget, er vi slet ikke forberedte.

Det bliver vist aldrig forår. Det fryser hver nat 4–5 grader, og i torsdags havde vi et mægtigt snevejr. På skolen skal vi til at gå hver dag med undervisning hveranden dag til kl. 6 ligesom i gamle dage. Det bliver hyggeligt. I dag begynder sommertiden igen – trods vinteren.

Vi havde været en tur i skoven og kom forbi den tyske skildvagt ved infanterikasernen – en 14 års dreng med alt for lang kappe og store støvler. Han stod og så langt efter nogle drenge på hans egen alder, der ubekymret løb og legede på den anden side af gade. Ak ja, det er tidligt, de tyske drenge har oplevet krigens alvor og skal agere voksne.

*Søndag, 8. april**

Så er det altså 4 år siden, de tyske flyvemaskiner strøg hen over tagene i Århus, 4 år siden, de motoriserede elitetropper strøg hen over Ringgadebroen, hilst af de dumme tøse med de få tyske brokker, som de havde lært i skolen. Dengang havde man vel næppe tænkt sig, at det skulle vare så mange år, inden de forsvandt. Og dog er der jo endnu ikke megen udsigt til, at de snart skal herfra. Efter deres byggerier rundt omkring i landet af flyvepladser, barakker o.l. synes det, som om de vil blive her for bestandig. Kun russernes fart i Rumænien tyder på, at det snart må være slut med deres ophold her. Efter de 4 års besættelse ser det sørgeligt ud her i landet. Ganske vist er vi hidtil blevet skånet for bombning i større målestok; men af varer findes snart intet mere tilbage. Nu er det såmænd unødvendigt at kridte vinduerne over: der er ingenting i butikkerne. Det værste er klæder. Vi bliver snart en nation i pjalter. Det er kun en dårlig trøst, at det vel er lige så galt i andre lande.

Tirsdag, 11. april

Et mord – magen til Kaj Munks – er foregået i Slagelse. En lektor Jens Ibsen er blevet hentet af tyskerne i sit hjem til afhøring. Derefter findes han skudt i en grøft. Det tyske sikkerhedspoliti eftersøger nu morderne?

Søndag, 16. april

I går kl. 2, da jeg lige var kommet op til skolen, blev der forvarsel, og mens vi en halv time senere sad i klassen, hørtes pludselig en flyver over skolen. Børnene kiggede ud gennem vinduerne; men da der hørtes skydning, blev de sendt ned i beskyttelsesrummet. Her måtte vi være til kl. godt 3.

Det viser sig i dag, at flere amerikanske flyvere har været over Danmark og moret sig med at skyde på et godstog på Fyn og ved Tinglev. Det er en ny måde at gøre sig bemærket på.

Invasionsfeberen er på sit højeste i Tyskland. Nu kommer den, i dag – i nat – måske i morgen! Jeg tror nu ikke, den kommer, før russerne står i Tyskland, og da kommer englænderne og amerikanerne for at slå – russerne?

Tirsdag, 18. april (Dybbøl-dagen)

Man har fået lov til at sælge Dybbøl-mærket som sædvanlig. Utroligt! Pengene går jo efter sigende til kampen mod tyskheden i Sønderjylland. Tyskerne må jo

* 8. april var en lørdag.

se stort på det, siden de kan tolerere det, eller også tror de ikke rigtig på, at det betyder noget. Det er vel nok til at grine af; men om det er tyskerne, der griner mest og sidst, ved jeg ikke. Kunne tænke det.

1944
18. APRIL-
22. MAJ

Mandag, 1. maj

Så nåede vi maj, uden at der er sket noget, hvad invasionen angår. Ellers kan man vel ikke sige, at der ikke sker noget, for der er vist ikke en dag, hvor der ikke bliver skudt eller røvet herhjemme; men man bliver med tiden så forhærdet, at det ikke bider på en med et lille mord fra eller til, og som oftest varer det nogle dage, inden man opdager, om det er sabotører, der skyder, eller de andre.

I dag har jeg 25 års jubilæum i forholdsvis stilhed. Vi har fået 10 Tuborg og 2 halve snaps, så det er godt, der kun kommer 5 mand til den lille herrefrokost, ellers blev der da slet ingenting til hver.

I år er skoven ikke grøn som sidste år. Nætterne har været for kølige. Skovrideren fortæller ganske vist, at skoven sprang ud til søndag, men det er nu lidt overdrirelse. Måske lykkes det til næste søndag.

Der skal være megen sabotage igen, men bladene skriver intet om det. Gestapo arbejder stærkt.

Mandag, 8. maj

Sevastopol er faldet.

Søndag, 14. maj

I dag oplyses i avisen, at fire danske er dømt til døden for begunstiggelse af fjenden, bl.a. Carl Larsen, tante Annas søn. Det oplyses, at det afhænger af de illegale elementer og de for den offentlige orden ansvarlige institutioner (politiet), om dommene skal fuldbyrdes. Det er altså en ny form for gidsler. Havde de virkelig bedrevet noget alvorligt, var dommen selvfølgelig fuldbyrdet med det samme.

Sommeren kom i går med dejlig varme. Først nu er skoven helt udsprunget, og i går fik vi de første bøgegrene fra Riis skov.

Mandag, 22. maj

I dag står der i Jyllandsposten, at Carl Larsen er blevet henrettet. Tante Anna var rejst til København i går for at tale med ham; men hun er altså kommet for sent. Det er efterhånden et stort synderegister, de får her, de gode tyskere. Det bliver slemt, når der skal betales. Hvis de tror, de vinder venner på den måde, så kender de os dårligt.

At tænke sig, at de ikke kunne vente den dag, så han kunne få sagt farvel til tante Anna.

Alt det udgydte blod skriger til himlen om hævn. Gengældelsen er over dem, de gemene.

Schou Service

Sokker forsaales

Simsalabim!

Af to Par gamle Sokker
frentryller vi et Par „nye“,
gode at gaa paa, og uden
de forræderiske Stopninger
over Skohælens Kant.
Tal med os endnu i Dag!

COLUMBINE SERVICE
Reparation og Omsyning af Trikotage-
undertøj — Forfædning af Sokker

hos **Schou**
og **Tatol**

— Ilge i Nærheden:

— Schou —	
Brønsgade 54 Jørgensgade 2 Nørregade 32 Ryesgade 2 A Slagelse Allé 13 Søndergade 20 Vestergade 24 Lille Torv 4 Silkeborgsvej. 222, Aabyhøj	De Mazarets 22 Dr. Margrethesvej 1 Enderbølle Allé 141 E. Høitvedsgade 55 F. Skramsgade 54 Sct. Pauls Kirkeplads 15 Silkeborgsvej 92 Tordenskjoldsgade 31 Vesterbros Torv 7
— Tatol —	
Aabyhøj Kongstrøg	Viby Brabrand

Opfindsomheden søgte at bøde
på manglerne og
på butikkernes svigtende omsætning.

Onsdag, 24. maj

I dag er den sidste af de tre mænd, som blev dømt til døden (kvinden blev benådet), blevet henrettet.

Det er nu tredje gang, man ser i avisen med store typer: Sabotage, og underneden: Sabotør henrettet, og neden under igen er der 3 nye dømte til døden. Så er der noget at fortsætte med. Det vil være interessant at se, om dette kan blive ved, om tyskerne tør fortsætte med disse åbenbare mord, og om sabotørerne vil nøjes med sabotage eller går direkte til handling mod tyskerne.

Kongen har været i København til prinsessedåb.

Invasionen begynder også at spøge her. Man planlægger evakuering i tilfælde af invasion; men nogen nervøsitet mærkes ikke her. Måske skulle man alligevel samle de nødvendige ting sammen for at være parat.

Fredag, 26. maj

Vi er begyndt at fyre igen.

Der var stort røre på Skovvangsskolens lærerværelse. En lærer kom kl. 12 og fortalte, at politimester Hoeck var arresteret af gestapo samt en politimester Agersted og 5 overbetjente, endvidere luftværnschefen, kaptajn Andersen. Endelig fortalte han, at grænsegendarmeriets chef, en oberstløjtnant i Gråsten, var blevet

*Megen opsigt
vakte det, da en række
fremtrædende
politiembedsmænd
og officerer
blev anholdt i maj 1944.
I flere af tilfældene
var formålet
øjensynlig
at frigøre sig for
mulige ledere
i en dansk opstand.*

Anholdelse for Spionage og illegal Virksomhed

Det begynder at brænde i Japans Hus!

(S.T.B.) Tokio.

I Anledning af den japanske Marius 39 Aarsdag holdt Chefen for den japanske Maritime Presseafdeling, Kaptajn Kurthara, i Dag en Radio-tale, hvori han bl. a. erklærede:

Det er begyndt at brænde i det ene Hjørne af Japans Hus, og Branden maa sluttes, inden den udvikler sig til en katastrofal Tidsvaade. Japan maa derfor gaa over til Modoffensiv, hvilket kun er muligt, saafremt Hjemmefronten under den totale Krigsforretse forger Japans Krigspotentiel.

300 U. S. A.-Bombere angriber Wake-Oen

Det kejserlige japanske Hovedkvarter meddeler, at den amerikanske Eskadre, som den 20. og 21. Maj foretog et Angreb paa Marcus-Oen ca. 1800 km Sydøst for Tokio den 24. Maj, ligeledes har angrebet Wake-Oen, ca. 800 km Øst for Marcus-Oen. I Angrebet, der blev foretaget fra Eskadrens Hangarskibe, deltog en Styrke paa 300 Bombermaskiner.

Fra officiel tysk Side meddeles:

Den 26. Maj 1944 er følgende Personer blevet anholdt i Jylland som alvorligt mistænkte for Spionage og Deltagelse i en illegal militær Organisation:

Oberstløjtnant Svend Erik Johnstad-Møller, Fredericia.
Politimester Aage August Agersted, Aarhus.
Redaktør Einar Bjørn Hansen, Aabenraa.
Politimester Einar Høeck, Aarhus.
Handelskommis Harald Lyck, Sønderborg.
Politikommisser Hans Egede Rein-Jensen, Aarhus.
Kaptajn i Græsegendarmeriet Aage Malling Jacobsen, Kollund.
Redaktør Einar Kirkegaard, Aarhus.
Politikommisser Aage Jæger, Randers.
Orlogskaptajn Svend Greve, Aarhus.
Overkriminalbetjent Jørgen Nielsen, Aabenraa.
Amtmand Kresten Refslund-Thomsen, Aabenraa.
Politiasistent Ansgaard, Viborg.
Kriminalbetjent Alfred Christian Mogensen, Aabenraa.
Overbetjent Jørgen Jensen Sørensen, Aarhus.
Politikommisser Knud Wiese, Aarhus.
Farvermester Thorkild Jacobsen, Aabenraa
Politimester Brix, Tønder.
Kaptajn Diegmann, Tønder.
Redaktør Bernsen, Tønder.
fhv. Kaptajn Seehusen, Esbjerg.
Oberst i Græsegendarmeriet Svend Bartholin Paludan-Müller, Grasten, blev dræbt, da han modsatte sig Anholdelsen.

indebrændt i sin villa (efter gammelt islandsk mønster), fordi han ikke ville lukke op for gestapo i nat.

Hvor meget der er om det, er ikke let at vide, men Leif fortæller, at der var gestapo-besøg på rådhuset i dag til morgen. At der er noget i gære, er tydeligt.

I dag var der igen sabotage til steder og derfor myrdet 2 personer. Hvor længe kan dette blive ved?

Det er Köller-politikken i renkultur, der dyrkes nu.

I dag – efter ugers kulde, blæst og regn – er det solskin og tåleligt vejr. Skulle det virkelig blive sommer i Danmark og godt pinsevejr?

Lørdag, 27. maj

Aviserne bringer meddelelse om, at det er rigtigt, at politimester Høeck er arresteret. Foruden ham er der 20 andre fra Jylland: Kaptajner, politimestre, redaktører o.l. De er vel »alvorlig« mistænkt for spionage og deltagelse i illegal militær organisation. De er altså gidsler. Mon de også skal skydes? Om oberst Paludan-Müller, Grasten, oplyses kun, at han blev dræbt, da han modsatte sig anholdelsen. Hyggelige tilstande! Det må vel være som før i Polen.

Endvidere meddeler værnemagten en ny udformning af beslaglæggelse af ejendom og leveringer til værnemagten. Nu kan vi hver dag vente, at de tager et hus, en karré, fabrik, eller hvad de finder for godt. Og vel at mærke huse med indbo. Hvis man tager noget med sig, er det tugthus, fængsel eller bøde.

De er da blevet fuldstændig tossede – af invasionskræk.

Men det er jo egentlig ikke andet end, hvad vi har været forberedt på. Når de en dag må rende herfra, ødelægger de sikkert alt. Det er tysk kultur i 1944. Og så fortæller de endda, at vi må være glade for dem, for russerne er meget værre.

I går holdt der mange hundrede tyske biler på Ringgaden, Langelandsgade o.s.v. Det var tropper fra eller til Norge. Mon de er ved at rende derfra?

Så bliver det ikke rart for hr. Quisling og de andre landsforrædere deroppe!

Vi nærmer os de 6 milliarder. Det går stærkt med røveriet. Det er ubegribeligt, hvor de varer kan tages. Der er jo tilsyneladende intet tilbage i forretningerne.

Søndag, 28. maj (pinsedag)

16 københavnske biografer, der har været lukket siden 24. april, er genåbnet. De blev lukket, fordi de under tvang havde forevist en film, hvor Hitler stod mellem 2 mure, Øst- og Vestfronten, der ville styrte ned over ham, medens en bi (invasion) summede omkring hans næse. Den vakte fantastisk begejstring; men det syntes tyskerne ikke om, og biograferne blev lukket i en hel måned.

Det synes, som om englænderne endelig vil til at bestille noget i Italien; men nu står det stille på østfronten. Det var jo begge steder på en gang, der skulle arbejdes.

Vi har – ganske uventet – fået et pragtfuldt pinsevejr.

Tirsdag, 30. maj

I nat har der været en usædvanlig stor overflyvning. Men der kom ingen flyveralarm. Jeg stod ved vinduet og så ud i den måneklare lyse sommernat. Halvmånen stod mod sydvest, og stjernerne glimtede fra den lyse himmel. Maskinerne kunne jeg ikke se, skønt de efter drønet ikke kunne være ret langt oppe; men pludselig lagde jeg mærke til, at et par stjerner forsvandt hvert øjeblik, så blev jeg klar over, at det måtte være maskinerne, der gled for.

Onsdag, 31. maj

Allerede i dag berettes om en amerikansk nedstyrtet flyver, der er blevet lynchet i Tyskland efter hr. Goebbels opfordring. Mon det ikke bliver dyrt for tyskerne?

Samtidig offentliggøres 7 nye dødsdomme herhjemme.

Torsdag, 1. juni

Dr. Best udtaler i anledning af de mange dødsdomme og mordet på 19 sabotører, at det ikke er gidsler, der myrdes. Tyskerne ser meget nødtigt blodet flyde, siger han.

Desuden siger han, at hvis man fra dansk side ikke varetager landets interesser (tyskernes), må man fra tysk side træffe forholdsregler til beskyttelse af såvel tyske som danske interesser. Han truer altså med tyskernes overtagelse af polititjenesten (ved Schalburg-korpset?). Det kan blive hyggeligt!

Da Rom nu er stærkt truet, får vi at vide, at den ikke har interesse mere.

Fredag, 2. juni

Tante Anna er kommet hjem fra København. Hun har ikke haft megen glæde eller gavn af sin rejse. Hun mente, hun kunne have fået alle Carls ting realiseret; men der kunne ikke skaffes en dødsattest. Hvorfor forstår man ikke. De er jo de eneste, der ved besked om hans mord. Heller ikke hans gravsted kunne hun få opgivet. »Efter krigen,« siger de. Hun var rundt på alle kirkegårde, men kunne ikke finde hans grav. »Han har fået en anstændig begravelse på tysk territorium,« sagde de. I »Budstikken,« et illegalt blad, fortælles, at han blev hængt. De to betjente, der kom søndag aften for at overbringe dødsbudskabet, sagde til hende for at trøste hende: Nu kan de da ikke pine ham længere.

Mandag, 5. juni

Bladene bringer meddelelse om, at Rom er blevet opgivet af tyskerne, for at den ikke skal blive ødelagt. Det er vel nok pænt af dem.

Tirsdag, 6. juni

Eigil taget.

Så slog lynet ned her! Kl. 6½ i morgen kom Elly styrtende og bankede på ruden ude fra altanen. Der var en mand, der sagde, han var vognmand Jørgensen på den anden side af gaden. De skulle lukke op. Han ville tale med dem. Vi gik ud på hovedtrappen og kunne se en høj mand i regnkappe stå dernede. Så kom en anden løbende op, og den høje sagde: Schnell, schnell! »Tak skæbne,« sagde jeg til Elly, »det er det tyske politi«. Hun gik ned ad bagtrappen igen for at ringe efter det danske politi. Da jeg senere (efter at have fået tøj på) gik derned, hørte jeg dem tale i entreen. Der var husundersøgelse. Lidt efter kom to danske betjente. Men da de så det tyske politis legitimation, sagde de til Elly: Ja, så er der desværre ikke noget at gøre for os.

Efter ca. 1 times forløb gik de og tog Eigil med. Det er naturligvis om det papir, han har solgt til en lærer på Teknisk skole i Horsens, og som er taget for illegal virksomhed.

Ja, så må jeg jo være lidt mere forsigtig med denne bog, for det bliver nok min tur næste gang.

– Senere: Der er stort røre i byen. Invasionen er blevet til virkelighed. Englænderne og amerikanerne er gået i land i Frankrig mellem le Havre og Cherbourg. Mon det nu er alvor eller kun skinmanøvrer.

Lørdag, 10. juni

Vi har fået brev fra Eigil.

Mandag, 12. juni

I dag ringede guldsmed Rasmussen, der er i Røde Kors, at han havde en hilsen fra Eigil. Han havde truffet ham i arrestgården, hvor han trak frisk luft. Han var ved godt humør.

Det lader til, at englænderne holder stillingen i Normandiet og går godt frem. Det bliver ikke til meget med meddelelser i denne bog, da jeg må gemme den på loftet, og der kan jeg jo ikke komme til.

Fredag, 16. juni

Vi kan stadig ikke komme i direkte forbindelse med Eigil.

Lørdag, 17. juni

Tyskerne råber svært op om gengældelse. De har sat nogle førerløse flyvemaskiner i gang fra Frankrig til England. Englænderne synes ikke rigtig om dem, men vil nu søge at bekæmpe dem. De sender flyvere, der er 3 gange så store som de flyvende fæstninger.

Goebbels forsikrer, at det kun er et af flere hemmelige våben, de nu bruger, der kommer nogle, der er meget værre.

Mandag, 19. juni

Vi har igen fået brev fra Eigil, men kun om rene forretningssager.

Kampene på Cherbourg-halvøen går ikke ret hurtigt frem.

Russernes offensiv i Finland er begyndt.

Fredag, 23. juni

Der har været godt vejr i denne uge efter et par måneders regn, blæst og kulde. Vi havde helt opgivet at få sommer i år. Jeg troede, vi skulle have 1909 – udstillingsåret – om igen.

I dag står der i avisen, at 8 unge mænd er dømt til døden og henrettet. Det bliver ikke rart for hr. Best og de andre mordere, når der engang skal gøres op. Mon den sædvanlige danske øllebrødsbarmhjertighed igen skal komme frem, eller vil hadet alligevel kunne holde også til efter krigen. Og hvad er det med russerne, vil de nu have fat i Norge?

I Sverige er 24 amerikanske bombere »nødlandet«, i alt 137 i den sidste tid. Er det nogle maskiner, de skal have til opgøret med Rusland, som vel kommer om ikke længe? Skulle Tyskland og Rusland mon finde hinanden? Røvere plejer jo altid at kunne sammen – i hvert fald en tid.

I Japan-krigen synes det at gå godt for amerikanerne. Det store søslag, som var slået så stort op af tyskerne, er vist blevet en fiasko for japanerne.

I går aftes blev en ung mand skudt af vagtposten ved kollegiebygningerne. Det var en ung mand, som søgte at flygte fra gestapo. Han havde været til forhør hos banditterne der.

Der fortælles, at det var noget med en lærer, og jeg var bange for, at det var Eigil, men det viste sig i dag, at det var Jans lærer fra Munkegades skole, hr. H. Sørensen. Det forlyder i dag, at han ikke er død. Han blev skudt gennem halsen.

Elly har i dag søgt foretræde hos chefen for gestapo (Det tyske »sikker«heds-politi); men han er en meget optaget mand. Måske kunne han træffes mandag

eller tirsdag. Det kunne være interessant at se, hvordan sådan en slyngel ser ud. – De er ellers meget nervøse for tiden deroppe. Alle vagtposter går nu med geværet parat til skud. Hver dag bliver der arresteret mange rundt i landet. Hvor de gør af alle de mennesker, forstår man ikke. Det forlyder, at politimester Hoeck er ført til »Vosnæsgård«.

Eigil sidder sammen med en ung mand, der er ansat ved Falck. Han hedder Wold, og hans unge hustru ligger på hospitalet. I dag er det 17 dage siden, de tog Eigil. Gud ved, hvordan han holder til den behandling og navnlig kosten. De får kun 2 rugbrødsskiver til morgen og 2 til aften samt en kop kaffe uden sukker og fløde. Til middag får de tysk suppe: kartoffel-ærte-el. lign. U-ha.

I øjeblikket spiller radioen gamle melodier. Det er bl.a. »Skamlingsbanken«. Ak ja, det hensætter en til året 1909, da der var fred og gode tider. Mon der nogen sinde vil komme så herlige tider igen på jorden. Man skulle synes, det var umuligt efter alt det had og djævelskab, der er udbredt på jorden, og det skyldes djæveln selv i skikkelse af en sølle malersvend, der fik storhedsvanvid og ville herske over Europa. Jeg har altid troet på nemesis; men hvor varer det forbandet længe, inden den når ham og hans morderbande. Mon hele den hvide race helt skal udryddes, inden freden kommer?

I går aftes eller rettere nat kl. ca. 2.30 blev jeg vækket ved et vældigt skyderi. Jeg fór ind i stuen og så over mod Universitetsparken, hvorfra skydningen lød. Hele parken drev af tung, blå røg. Man holdt natmanøvre der. Meget betænksomt mod de stakkels mennesker på sygehuset og fødselstiftelsen. Men hvor det ligner dem.

Hele den historie med Eigil har taget så slemt på mor, at hendes gamle hjertesvaghed er brudt frem igen. Hun har nu daglig hjertekrampe. Stakkels lille Elly har det heller ikke godt. Hun er nu flyttet op til os; men hun er helt apatisk. Hun spiser næsten ingenting og ligger og sover eller døser hen, når hun er fri fra telefonstationen. Der er slet ikke rart herhjemme mere.

Søndag, 25. juni

I dag fik mor en slem forskrækkelse, idet guldsmed Rasmussen ringede og sagde, at Eigil var i skudlinien, men han ville søge at udvirke, at han kom til Horserød-lejren og ikke blev sendt til Tyskland.

Det viste sig at være en fejltagelse, idet det var en anden Eigil Jensen, der var anholdt sammen med en politikommissær.

I dag fik vi endelig vished for, hvad han anklages for: Det er det papir, han har solgt til læreren ved Teknisk skole i Horsens.

Elly har ikke fået noget ud af sine besøg hos gestapo. På tirsdag skal hun prøve selve chefen.

I dag stod i avisen, at Berlin melder, at krigens afslutning er nær, den afgøres i de nærmeste måneder. Og i bladet meldes kun om tilbagegang på alle fronter. Er de mon nu endelig blevet klar over nederlaget?

Mandag, 26. juni

Cherbourg er faldet i aftes. Der var kun 3.000 mand tilbage. Og det var Europas stærkeste fæstning – taget på 4 dage!

**5000 BØRN MED
TYSKE FÆDRE**

Født i Danmark under Besættelsen

(Privat.) København.

<p>UNDER BESÆTTELSEN er Danmark blevet velsignet med ca. 5000 Børn, der har en Tysker til Far. Fuldmægtig i Justitsministeriet, cand. jur. Topsøe-Jensen, tør ikke sige, om disse Børn er arveligt belastet. Mødrene er Piger med ringe Karakterstyrke og Fædrene i de fleste Tilfælde almindelige tyske Soldater. Topsøe-Jensen tvivler om, at</p>	<p>disse i Almindelighed skulde være arveligt belastede, hvorimod der ingen Tvivl er om, at SS-Soldater og Nazister er det. I 1100 Tilfælde har Fædrene vedkendt sig deres Paternitet, hvorefter Tyskerne har udbetalt Alimentsbidragene gennem Nationalbanken. Det er naturligvis stoppet nu, og det er i Virkeligheden et stort Spørgsmaal, hvad man skal stille op med de 5000 Børn.</p>
--	---

*Efter krigen
opgjordes antallet af børn
med tyske fædre til 5.000.
I den øjeblikkelige stemningsbølge
har avisen øjensynlig
forestillet sig,
at disse børn i fremtiden
ville udskille sig som
en lavere race i befolkningen.*

Tirsdag, 27. juni

I anledning af, at sabotører har sprængt Riffelsyndikatet i Københavns Frihavn i luften, er der igen blevet spærretid i København og forstæder. I aften meddeles, at 5 personer er blevet myrdet af tyskerne og flere såret, fordi de viste sig på gaden i spærretiden.

Stadig intet nyt om Eigil.

Tyskerne indrømmer, at krigen er gået ind i sidste alvorlige fase. Igen trues med frygtelige modforholdsregler.

Torsdag, 29. juni

Hr. Best har måttet forandre spærretiden i København til kl. 23. Der er dræbt ca. 32 ved gadekampene i København.

Fredag, 30. juni

Eigil er kommet hjem. I dag kl. 11.30 stod mor nede hos slagter Andersens. De spurgte, om der ikke var noget nyt, da mor pludselig siger: »Jamen, der kommer han jo.« Han kom sammen med en anden ung mand opefter fra Munkegade.

Han fortæller om de 25 dage: Da han blev hentet 6. juni kl. 7, blev han ført op til Gestapo i kollegiebygningen. Her stod han op til middag kl. 1.30 sammen med 13 andre. Så blev de kørt op i en stor lukket bil, alle 14 mand. Det var en uhyggelig lyd, da porten i arrestbygningen blev slået i bag dem. Han blev ført ind i en celle sammen med en mand fra Falck: Wold. Her tilbragte han de næste 25 dage. 7 skridt frem og 7 tilbage. Ville de hvile, måtte de sætte sig på gulvet. Tiden gik med at trille en lille papirkugle frem og tilbage og lignende barnlige lege. Hver dag var de $\frac{1}{2}$ time i arrestgården. Vagtsoldaterne var ellers meget flinke og stak dem engang imellem en cigaret, 8 i alt. Maden var ikke særlig god. – De dansktalende gestapo-stikkere var de værste, men ellers var behand-

lingen god. Han var kun i forhør 1 gang – den anden dag – i 2 timer. Det synes, som om det slet ikke er noget særligt, han er anklaget for. Der var 2 andre Eigil Jensen, der var fanget sammen med ham. Den unge mand, som han kom med, er fra Skive, Behrmann-Christensen fra Torvegade 16. Han har siddet i 10 dage for at skjule en mand.

Eigil fik at vide, at invasionen var kommet, af soldaterne, der var vagt.

Senere: Der er strejke i København, Odense og Esbjerg på alle maskinfabrikker. Der er ingen telefonforbindelse med København i dag, så noget galt er der altså derovre.

I avisen meddeles, at 8 mænd er dømt til døden og henrettet, bl.a. værten i Hvidsten kro, gamle Fiil, hans søn og svigersøn. De har modtaget våben fra englænderne.

Søndag, 2. juli

Intet nyt i aviserne, København er helt lukket, ingen telefon eller telegraf. Svære uroligheder med gadekampe.

Vi rejser nu til Mols i ferien, så håber vi at få ro.

Mandag, 3. juli

Nu afrejser vi til Mols.

— — —

Tirsdag, 4. juli

I dag ved 2-tiden hørtes et mægtigt brag fra Århus, og en mægtig røgsky steg til vejrs. Vi gisnede på sabotage eller skydning af en mægtig kanon. Der gik rygter om bombning af Oliemøllen. Der er ingen telefonforbindelse til Århus, så vi kan ikke få besked derfra, før bilen kommer i aften.

Senere: Det var et ammunitionsskib, som sprang i luften i havnen. En frygtelig ulykke. Mange dræbt og flere hundrede sårede.

Der er slet ikke hyggeligt herovre. Nede i lejren er der russiske overløbere, og de har ret frie tøjler, så de løber omkring i omegnen og vil have Wasser eller sprit. De er vant til at komme her i hytten til Anna.

Onsdag, 5. juli

Vi får at vide, at der er fundet 13 dræbte, bl.a. 5 fra vore nærmeste naboer, havnearbejderboligerne i Munkegade. Stiftens ekstraudgave siger, det er den største ulykke i Århus' historie.

Søndag, 9. juli

Goebbels er højt oppe. Han trøster med, at enkelte nederlag ikke afgør krigen. Han siger, at hvis tyskerne ikke viser sig fjenderne voksne, har de ingen chancer

1944
9. JULI-
7. AUGUST

for om 10–20 eller 50 år at gentage denne krig. Det er så sandt, så sandt, og det er jo netop det, der skal undgås.

Goebbels oplyser også, at i Tyskland er der ingen, der har nogen anden mening end regeringens. Så mange revolverkugler har de da dernede!

Fredag, 14. juli

Vi får ingen avis før søndag. Stiften er blevet forbudt i 3 dage. De har skrevet for meget om ulykken, den skulle helst ikke have været omtalt. I Silkeborg-avisen er ikke skrevet et ord om ulykken.

Fredag, 21. juli

Der har været revolte i Tyskland. Man har forsøgt at bombe Hitler og Mussolini. Det lykkedes ikke rigtig. »Forsynet« frelste Hitler som sædvanlig!

Mandag, 24. juli

Farligt rend af russerne, der nu er ved at blive frække og går ind i stuen.

— — —

Mandag, 7. august

Så er vi hjemme igen i byen. Her synes alt at være roligt.

*Fra havnekatastrofen i Århus 4. juli 1944,
da et tysk ammunitionsskib sprang i luften.*

Onsdag, 9. august

Der synes ikke at være særlig ro i København endnu. Bladene oplyser i dag, at ikke mindre end 5 tyske politimænd er blevet dræbt i de sidste dage. Der meldes også om, at flere af de officerer, der deltog i det mislykkede attentat mod Hitler, er blevet hængt.

Efter at Mannerheim er blevet præsident i Finland, havde man tænkt, at de snart ville slutte fred.

Forestillingen i Berlin med forhørene over morderne ved attentatet synes i meget at ligne forhørene efter rigsdagsbranden: Folkeforestilling.

Søndag, 13. august

Der er blevet skudt 1 tysker i Holte og forsøgt mord på redaktøren af Kristeligt Dagblad.

Nu går det altså atter med skyderiet. To mænd er blevet skudt i Snekkersten af det tyske politi. Nu meddeles, at den ene, kriminalbetjent H. Christoffersen, skulle have skudt flere danske nazister og ledet sabotagen mod Dansk Riffel-syndikat o.s.v.

I morgen begynder vi på skolen efter ferien. Vor skole, Ny Munkegades og Teknisk Skole står tomme og har gjort det hele ferien. Der sendes en mængde soldater til fronten herfra, og derfor bliver der gjort anslag mod banelinjerne.

Mandag, 14. august

Tyskerne her i landet har udsendt et propagandaskrift om V 1 våbnet, de flyvende bomber. Efter dette er de stakkels englændere fuldstændig slået ud af dette våben. Mon det nu er så slemt?

General Eisenhower siger i den engelske radio, at der vil ske store ting i Frankrig i løbet af denne uge. – Det er også snart på tide, at der sker noget.

Tirsdag, 15. august

Englænderne er gået i land i Syd-Frankrig i nærheden af Cannes. Så må vi se, hvad der kan blive ud af det. – Bladene meddeler, at SS har myrdet 11 unge danske mænd, der skulle til tysk koncentrationslejr. Man kørte dem fra København til Roskilde og myrdede dem på landevejen alle mand efter den sædvanlige recept: De gjorde mytteri, så tyskerne måtte forsvare sig. Storartet fundet på, men brugt lidt for tit. De havde ingen våben og var lænkede.

Kaptajn Zeemann, BTs krigskorrespondent er blevet myrdet.

Mordet på de 11 danske foregik, som svensk radio oplyste, den 9. august. Tyskerne dementerede dengang, men må altså nu indrømme morderne. Hvordan fangerne med håndjern skulle kunne gøre mytteri, bliver det ikke let at forklare.

Onsdag, 16. august

Der er ingen aviser idag, da der er generalstrejke i 24 timer som protest mod de 11 myrdede. Ellers er der ro i gaden og byen.

Torsdag, 17. august

Vi havde alarm i nat kl. 12. Det lød, som om der kom tusinder af maskiner. Leif var i aftes, onsdag, gennem byen, og i Grønnegade var der panik ved en nazimand. Til sidst kom to tyske biler, og der blev skudt – helt rolig blev onsdagen altså ikke.

Fredag, 18. august

Efter at englænderne er gået i land i Sydfrankrig, og det ikke er lykkedes for tyskerne at jage dem ud, bebuder de nu, at de vil foretage et »bevægeligt forsvar«. Det er tænkeligt nok!

I anledning af 24 timers strejken har tyskerne arresteret tillidsmændene hos Frich's og Sabroe. Der blev bebudet generalstrejke kl. 5, hvis de ikke blev frigivet, og alle folk købte ind af fødevarer; men strejken blev afblæst, da tillidsmændene kom ud. – Der er igen skudt nogle nazimænd og tyskere.

Man taler kun om krigens slutning og mener (håber), at den næppe vil vare 1 måned. Det går stærkt i Frankrig, og franske partisaner hjælper godt til. Men – ja, der er jo det men! Hvad er det for noget djævelskab, hr. Goebbels stadig henviser til, når det rigtig kniber? Er det flyvende bomber med gas eller bakterier, og er det det, de mænd, som ville styrte Hitler, ikke har villet være med til. Man må håbe, det ikke kommer så vidt. Nazimændene er sikkert klar over, at for dem er kun død og udslettelse, derfor er de desperate. Englænderne siger også, at der er to slags tyske soldater. Det ene hold kæmper til døden (nazi), det andet overgiver sig gerne.

Der er stadig strejker og uroligheder i Esbjerg, Odense, Ålborg og andre byer.

Mandag, 21. august

Vi vågnede i nat ved 3-tiden ved et mægtigt brag. Sabotage. Kort efter så vi et stærkt brandskær. Vi gættede på banen. Det var en benzintank på Silkeborgvej. Nogle af tyskernes motorcykler gik i løbet.

Tirsdag, 22. august

I nat er der sket en modbydelig slyngelstreg, idet schalburgbanditter har bombet remisen, så alle byens sporvogne er brændt. Der vil ikke komme sporvogn i byen før et par år efter krigen. Det er en hævnakt som Tivoli-branden i København. Schalburgtage kaldes det.

Leif fortæller, at et par unge mennesker sad på en bænk på Rådhuspladsen og diskuterede schalburgtagen i formiddag. I det samme kom en af gestapobanditterne og bad dem følge med over i banken, hvor de har kontor. Der blev stort opløb. Hyggelige tilstande i Danmark. »Gennem Ritzaus bureau meddeles« stod der i aviserne her over meddelelsen om 123 brande. Englænderne har i går advaret os, da der er sendt mange af disse banditter herop.

Der er for et par dage siden foretaget en kraftig sabotage mod et militærtog ved Vejle. Eigil så stedet i dag. Det er udfyldt med sand. Der skal være dræbt et par hundrede soldater.

Løssalg
15 Øre
Søndag (med
Søndags-Tillæg)
20 Øre

Aarhus Stiftstidende

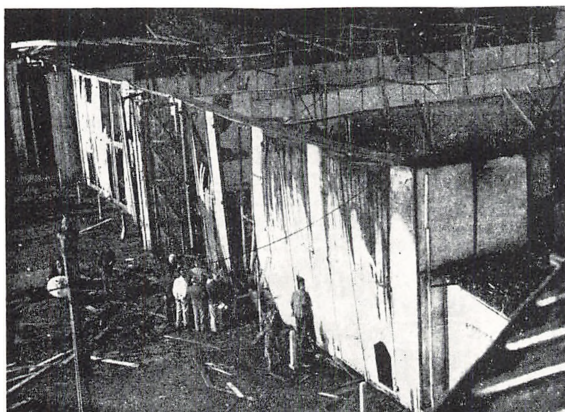
Der mørke-
lægges
fra Kl. 21,00
til Kl. 5,30

151. Aargang: 1944 Nr. 227

Enheds-, politisk og Annoncer-Blad

Tirsdag Aften den 22. August

DE RØGSVÆRTEDE RESTER AF AARHUS SPORVOGNE OG REMISEN

De tre Bomber i Aarhus Sporvejs-Remiser ødelagde alt. Til venstre et Billede med Udtag over Remisen. Kun lidt af Remisens Vægge står røgsværetede og hulede tilbage. Over Remisen ligger som et kæmpemæssigt Edderkopspind de forvorne Jernstænger fra Remisens Tagkonstruktion. Ilden fik alt Metal til at gløde, saa Remisen paa Brandens Højdepunkt lignede een stor Ildklump, som

Jærredet Jern, brændt sammen, smuldes, at man ikke kan se, hvor den ene Iagn begynder, og hvor den anden ender. Skinnerne, Vognene stod paa i Remisen, har krænket sig i Varmen, og Vognene sunket ned i Gravene, som man henstøvede ved Reparation. Olie, Træværk og Lak og de oliemøttede Gulve har givet Ilden rigelig Næring.

Svære Kampe om Seine-Brohovederne

Forsøger de Allierede at omgaa Paris?

TO OPERATIONSKOMPLEKSER DOMINERER i Øjeblikket Slaget i Nordfrankrig. Det ene er den tyske Normandihærs Afmæring fra Omraadet mellem Floderne Vire og Touques henimod Seines nedre Løb. Det andet er 3. amerikanske Armés forcerede Bestræbelser paa at presse sin Hovedstyrke nordpaa fra Egnen mellem Evreux og Mantes med gennem Seine-Dalen og ud til denne Flods Munding.

Den operative Hensigt bag disse Bestræbelser er, paapeger man i tyske Militærkræde ikke til at tage Fejlf af, og det er saaledes aabenbart, at Stillingen i Normandiet som Helhed maa betragtes som dramatisk og spændt.

Voksende tysk Modstand

Af særlig Betydning har under disse Omstændigheder i Forhold, paapeger de tyske Ekspertier videre. For det første nemlig den voksende tyske Modstand, som møder 3. amerikanske Armés Fremgangen, og for det andet den Fremgangs, hvormed Normandihæren stadig kom kæmpe sig gaaende trods Modstandernes voldsomme Ansværgelser for at lægge Afspærringen alle mulige Hindringer i Vejen.

Modstanderne mod Amerikannerne kommer i særlig Grad til Udtryk ved Seine-Floden, hvor Feltton sæer sig udvide disse Brohoveder mellem Verban og Mantes. Med dette Maal for Øje læser man uophørligt Feltstæbninger frem fra Chartres, men ogsaa Tyskerne sætter Reserver ind, og Kampene om Seine-Brohovederne

bois-Omraadet, ved Evreux, ved Vire-Floden samt oppe ved Touques-Floden.

Intet klart Billede af Situationen i Paris-Omraadet

I Paris-Omraadet længere syd-paa er Situationen endnu usædvanlig, at man fra tysk Side ikke ser sig i Stand til at give et klart og overskueligt Billede af den.

Ellers er det, at Amerikannerne her og der og alle forsøger at omgaa de tyske Støttestrukturer Houlen, Rambouillet, Arpajon og Pithiviers for at kunne trænge deres Panzeroplysere frem til Paris' Udkanter eller til Seine-Floden neden for den franske Ho-

Alle Sporvogne i Aarhus brændt efter Bombe-Attentat. Skaden 6 Mill.

Ingen Sporvejstrafik igen før et Par Aar efter Krigen

Gennem Ritzaus Bureau meddeles: **REVOLVERBEVÆBNEDE MÆND** trængte ved 1-Tiden i Nat ind i Aarhus Sporvejs store Remise ved Dalgas Avenue og anbragte tre kraftige Bomber i Bygningerne. Lidt over Kl. 1 hørtes voldsomme Detonationer over hele Aarhus, og Himlen over den sydlige Del af Byen oplystes af et mægtigt Ildhav. Det var Sporvognsremisen, der stod i lys Lue.

Brandvæsenet hjælpeløst

Aarhus Brandvæsen rykkede ud med stærkt Beredskab, men man stod hjælpeløse overfor det kæmpemæssige Baal. I Løbet af en Times Tid var Remisen nedbrændt og alt Sporvognsmateriel ødelagt.

Der brændte 25 Motorvogne, 22 Blivogne samt en Sneaplokløst Trambusser. Det eneste, der blev reddet, var en Blivogn, som paa Grund af Pladsmangel stod i Remise-gaarden.

Bombeeksplosionen og Branden i Remisen vil totalt lamme Sporvognstrafikken i Aarhus, og Sporvognsinspektør Falk oplyser, at der vil komme til at gaa mindst et Par Aar efter Krigen, inden der atter vil komme til at køre Sporvogne i Gaderne i Aarhus.

Tre Rengøringskoner og en Nattevagt i Remisen

Den sidste Sporvogn er i Remisen ved 24-Tiden, og ved 1-Tiden var kun tre Rengøringskoner samt Nattevægten i Remisen. To revolverbevæbnede unge Mænd kom ind i Remisen og truede Nattevægten, der var i Færd med at fejre Remisen, til at forlade Bygningen, idet de erklærede, at der var anbragt Bomber i Remisen, som ville eksplodere om et Øjeblik. Den tredje Revolvermand fik Rengøringskonerne bost, og næppe var de kommet ud, før den første Eksplosion lød. Den efterfulgtes af endnu to Eksplosioner, hvorpaa der udbrød Ild, der hurtigt bredte sig. Sneaplokløstremisen var opført af Træ, og det blev blev i Løbet af kort Tid

og en Blivogn ca. 15,000 Kr. En Trambus koster henved 30,000 Kr.

Sporvejsudvalget drøfter Situationen

Mulighederne for Hjælp undersøges

SPORVEJSUDVALGET samledes i Formiddag i Sporvejenes Kontrolbygning paa Dalgas Avenue til et Møde, der varede en Time. Det blev ledet af Borgmester Stecher Christensen, som ved Mødets Afslutning udtalte, at Udvalget havde vedtaget at iagttage absolut Tavshed, fordi man først maatte orientere sig, om der overhovedet var Mulighed for Hjælp fra nogen Side i den Katastrofe, der har ramt Byens Trafikvæsen. Der holdes nyt Udvalgmøde i Aften, og man maa formode, at Udvalgsmedlemmerne vil benytte Eftermiddagsmødet til Undersøgelser.

— Først maa man bemærke, at Aarhus Sporvejs Sporvidde er 1000 Millimeter med Københavns 1150. Spørgsmålet er altsaa i første Række, om (Fortættelse Side 2)

Inde i Bladet:
Fællesoptræden i Luftbanesagen: Side 3
Et Post fra Gøssedaglygernes Tid: Side 6
Fem uopklarede Brande paa Ebeltoft-Egnen: Side 4
Socialistisk Uklarhed: Side 5

DAGENS STREJFTOG:
Ud fra to nye Bøger, H. P. Hansen «Købe Folk og Dannebrog-Andersen» (Gammelt dansk Apotekerhistorie), skriver Direktøren for Koldminhus Museum, Mester Sivgaard Skov, i vor Strefteing i Dag (Side 9) om «Folkemedicin og Apotekerhistorie». Overfor det første af Emnerne lægger

1944
22. AUGUST-
4. SEPTEMBER

SPORVEJSUDVALGET vedtog i Formiddag fra førstkommande Fredag at gennemføre Trambuskørsel gennem hele Aarhus fra Remisen og Kongsvang til Marienlund. Sporvejene har nu 16 Trambusser, hvoraf de seks indsættes paa Ruten gennem Byen, der følger Sporvejsskinnerne. Der køres hvert Kvarter fra Kongsvang og hver halve Time fra Remisen, og der køres hele Dagen i samme Tidsrum, som Sporvognene normalt kørte med sidste Tur Kl. 23,30.

*Bytrafikken blev til efter krigen
klaret med nogle få trambusser.*

I Frankrig går det stærkt. Paris er snart omringet, og en trediedel af landet er allerede i partisanernes hænder. Tyskerne overgiver sig gerne til englænderne. Man forstår godt, at de ikke gerne vil falde i hænderne på franskmænd. Der er vel også nok, der skal hævnes.

Onsdag, 23. august

Paris er faldet. Hurra! – Også i nat har der været sabotage.

Torsdag, 24. august

Nu går det stærkt: Rumænien har kapitulert og er gået over til russerne med fuld musik. Der kæmpes mod tyskerne dernede. Så er de færdig med at få benzin derfra.

Vi vågnede i nat kl. 1 ved et par vældige drøn. Det er Politikens kiosk på Banegårdsplads og »Guldhornet«, en restaurant i Park Allé. Ruder – ruder! Det er ikke længere morsomt her. Selv tyskerne er ikke rigtig glade her. De har fordoblet deres vagter og spændt mængder af pigtråd omkring kaserne. – Hvad mon Goebbels vil fortælle tyskerne i anledning af Rumænien?

Englænderne advarer mod at lave noget den 29. aug.

Mandag, 28. august

I dag begyndte regnen efter ca. 2 måneders forløb. – Årsdagen for tyskernes overtagelse af magten her.

Lørdag, 2. september

Der skete ikke noget. De slyngler, der klæbede plakater op om strejke, blev taget af politiet.

Afsætningsbevægelserne i Frankrig går i øget tempo: d.v.s. nu løber tyskerne. Amerikanerne er nu kun 16 km fra Belgien.

Politimester Hoeck er i dag løsladt – erfares gennem Ritzaus bureau.

Bulgarien er også rendt fra Tyskland. De tager alle fremmede soldater i landet til fange. Kan det være andet end tyskerne? Nu kan der ikke være ret mange våbenfæller tilbage for hr. Goebbels.

Mandag, 4. september

I dag gled Finland. Der er blevet våbenstilstand mellem Rusland og Finland fra kl. 8 i morges.

*et var
alvorligt slag,
kerne rettede mod
husborgerne, da de
ugust 1944
elagde sporvognene.
et var den
rste af de store
roraktioner i byen,
r blev udført
t forsøg på
bremse sabotagen.
gesom
såkaldte »clearingmord«,
r fulgte efter
kkerlikvideringer,
ulle de være
affesanktioner,
n kunne gøre modstands-
vægelsen upopulær.*

Hvornår går Bulgarien og Slovakiet? Det er snart efter princippet: hver dag sit land.

Onsdag, 6. september

Så gled Bulgarien, efter at Rusland havde erklæret Bulgarien krig. 3-4 timer efter bad Bulgarien om våbenstilstand.

Englænderne og amerikanerne har ellers fart på i Frankrig og Belgien, 40 km om dagen. De er allerede inde i Holland. Men nu må de holde lidt hvil for at få orden i forbindelseslinjerne.

Torsdag, 7. september

Kongen er atter på Amalienborg. Hvad kan meningen være? Skal han bruges som gidsel, den dag, da tyskerne render herfra. Her i byen har tyskerne installeret deres personale i alle ejendomme nær Banegården, i Fredensgade-Ny Banegårdsgade. Alle tyskerne har fået besked om at have deres sager i en håndkuffert, parat til hurtig udrykning. – Der er foretaget en masse arrestationer blandt 5. kolonne. – Der går rygter om, at amerikanerne på Island ligger i Helgolandsbugten med 1000 skibe parat til landgang i Esbjerg eller Tyskland?

Sidste vandede vits: Tyskerne kan ikke komme til England. De har ingen skibe og kan altså ikke sejle. De kan heller ikke svømme derover, for de mangler finnerne.

Mørklægningen ophører til dels i England, og hjemmeforsvaret opløses. Man er ikke længere bange for tyskerne. De tyske flyvende bomber er blevet en fiasko, siger englænderne.

Om Frøslevlejren gisnes der, at tyskerne har oprettet den for at kunne tage fangerne med, når de stikker af, og bruge dem som gidsler, for at vi ikke skal smadre alle de sidste tyskere.

Hvornår mon vi også kan ophæve mørkelægningen? Der er ingen, der vil bekoste en mængde nye rullegardiner nu, da man mener, det kun drejer sig om dage, inden de løber herfra; men skråle i gaderne kan de endnu, de 90 mand der er tilbage + drengene på Infanterikasernen. Man har fældet buske og træer omkring skolen. Bange! Hva? Det er jo også ved at blive mørkt om natten. De sølle, sølle tyskere! Hvor man under dem det godt!

Mon denne bog skulle blive fyldt, inden vi kan se enden på tyskernes storhedsvanvid?

Hvordan mon lille Adolf er til mode i sit smuthul. Han sover nok ikke godt i denne tid, men han holder i hvert fald kæft, og lille Josef er også blevet tavs.

Tirsdag, 12. september

Der er tale om invasion, hvis det går i stå ved Siegfried-linien, men i dag meldes, at de er inde i Holland og for første gang i Tyskland ved Trier.

Stor begejstring i England.
Tyskerne tavse.

den medde-
ende og ry-
ne af den
oplyse den
var yder-

(R.B.) København.

Kl. 20,40 i Aften trængte 15-20 revolverbevæbnede Mænd ind paa Bern-
storffvejens Politistation i Hellerup. De holdt Personaltot op og befriede to
Mænd, der sad anholdt for Forsøg paa Benzintyveri, og forsvandt efter at have
punkteret Ringene paa Politiets Patruljevogne.

af Vaaben og msgenstande

paa Færde flere Steder i Koben-
Portner alvorligt saaret

København
aar mødte
rd op paa
epolet, Fre-
r de røvede
jelme og en
n, satte sig
r blev affy-
uddet ram-
ud gennem
stand er ret

Frihavnen. Mens 7-8 Mand holdt sig
skjult i et Skur paa Kajen, gik tre andre
Mænd, bevæbnede med Pistoler, om Bord
i Skibet, hvor de holdt Vagtmandskabet i
Skak og tog Vagternes Revolvere, efter hvad
der meddeles kun to. De advarede Vagterne
imod at slaa Alarm, for der var gaaet et
Kvarter, hvorpaa baade de og Mændene,
der holdt sig skjult i Land, forsvandt.

Lastbiler og Staalhelme bortfort

I Aften har revolverbevæbnede Mand
foretaget Rovet forskellig Steder i Kø-
benhavn. Paa Gl. Kongevej 4-6 blev der
ved 22,30-Tiden stjaalet et Par Lastbiler.
I Mikkelbryggergade 1 (svang Revolver-
mand en Husvagt til at gaa med ned i
Gaarden og lukke Skabet med hans og fire
andre Husvagners Udrustning op, hvorefter
de fjernede sig med Helmen og Gas-
maskerne. Endelig blev der ved 18,30-Tiden
fra Papirfirmaet Levison jun., Købmager-
gade 30, stjaalet nogle Staalhelme.

Ingen Post til Frankrig og Balkanlandene

Generaldirektoratet for Post- og Telegraf-
væsenet meddeler Onsdag:
Telegraf- og Telefonforbindelsen med
Bulgarien, Frankrig, Rumænien og Tysket
er indstillet.

et svigtige mæde, tilmættet utoraner, og
paabegyndes Eftermiddagskørselen Kl. 15 i
Stedet for som nu Kl. 16.

Tysk Underofficer skudt ned i Aalborg

Blev fundet liggende dræbt paa
Gaden

(R.B.) Aalborg.

Politivagten i Aalborg modtog i Aft-
en ved 19,30-Tiden en Melding om, at
der var blevet skudt en Mand ud for
Ejendommen Himmerlandsgade 18. —
Ingen havde overværet Begivenheden,
men Beboerne havde hørt flere Skud
fra Gaden, og da man hode til, fandt
man en tysk Underofficer liggende død
paa Fortovet. Han var ramt af et
Skud, som var gaaet ind gennem Mun-
den og ud gennem Baghovedet.

Ved Siden af Liget laa to afskudte
Patronhylstre. Underofficerens Vaa-
benlaase var revet op, og hans Revol-
ver var taget.

MEDDELELSE

Pressekontoret hos den højere SS og Politifører i Danmark
meddeler:

Den Maade, paa hvilken de politiske Mord i den
senere Tid har taget Overhaand, har gjort det
umuligt for den højere SS og Politifører i Danmark
længere at taale, at det danske Polit i Danmark
Energi modarbejder den forbyrderiske Underver-
dens Gængstermetoder. Der er derfor under For-
handling med Departementchef *Ejvind Larsen*
blevet stillet den Fordring til det danske Polit med
alle til Raadighed staaende Kræfter at eftersøge
Morderne og sørge for, at de bliver straffede.

Knojern

Raat Overfald i Virum. — Det
tyske Polit deltager i Under-
søgelsen

(R.B.) København.

Fru Cyklehandler Frode Jensen,
Virum Torv 2 i Virum, var i Gaar
Midtens udsat for et voldeligt Over-
fald.

En Mand i hvid Kittel kom ind i
Forretningen og vilde købe et eller andet.
Da Fru Jensen var i Færd med at
ekspedere ham, slog han hende plud-
selg med et Kneje i Hovedet. Hun
styrtede akrigende ind i Baglokalet og
fik lukket døren efter sig. Manden tog
Flugten i Retning mod Skoven.

Det danske og tyske Polit blev til-
kaldt, og det indledte omgaende en
Undersøgelse, men der var intet Spor
af Gængsmanden. Fru Jensen kom
under Lægebehandling.

Voldsom Bombe- Eksplosion i Skanderborg

Handelsmand dræbt, da han
abnede en Pakke.

(R.B.) Skanderborg.

Tidligt i Gaar Formiddags rystedes
Skanderborg af en voldsom Eksplosion,
der var indtruffet paa Emilievej udfor
Centralhotellets Sidebygning. I Hotel-
let anrettedes der stor Odsælgelse, dels
ved knuste Ruder og dels ved, at et
Par Vægge i Kælderen styrtede ind-
men. I vid Omkreds af Kvarteret knus-
tes Butiksvinduer og Ruder i private
Huse.

Ved Eksplosionen dræbtes den ca.
40-aarige Handelsmand *Svend Nasted
Nielsen*, og enkelte Personer saatedes
lettere. Det er oplyst, at den dræbte
Nielsen med Posten havde modtaget en
Pakke, som han var ved at aabne. Pak-
ken indeholdt imidlertid en Bombe, som
derved eksploderede og dræbte Nielsen.

men som var meningen at købe dem
til fortaas Brug for Ungdomsskole-
skole, men i sidste Øjeblik blev Købet
ikke til noget, fordi Ejeren ikke an-
skede at sælge. Siden har man for-
handlet om Leje af Statsungdomsskole-
>Stensbæk i Sønderjylland, men nu
er dette ogsaa gikket, idet Arbejde-
ministeriet har meddelt, at man ikke
vil leje Ungdomsskolen ud til Skolefor-
bundet, da Statskøvsvesenet er hange-
tør, at de unge Elever skal odelægge
Replantningen i Statskøvsdistrikterne.
Foreløbig kan Ungdomsskolen der-
for ikke komme i Gang, med mindre
den lykkes at skaffe Lokaler andet
Steds.

Tysk Militærperson og dansk Civil- person dræbt

Danskeren kom uforvarende ind
i Skudlinjen.

(R.B.) København.

Paa Vesterbrog mellem Col-
bjørnsengade og Helgolandsgade blev
en tysk Militærperson og en dansk Ci-
vilperson Tirsdag Aften dræbt ved et
Revolverattentat.

Kl. ca. 19,45, da der var livlig Trafik
paa Gaden, ind der 2-3 Skud, og
de to Mænd styrtede samtidig om paa
Fortovet, en halv Snes Meter fra hin-
anden. Alle Skudene var aabenbart
tiltænkt Tyskeren. en Offitersaspirant,
der blev ramt i Hovedet, men den
danske Civilperson, en ung Aasistent
fra Rødhuset, Kaj Heinrich Stødt,
Englandsvej 8, gik i Skudlinjen og blev
ramt i Underlivet.

Paa de svrige

Sider:

- Side 2: Klasselotteriets Træk-
ning i Dag.
- Side 3: Frederikshaab søger fra
Brønderslev.
- Side 4: Ungdomsskolen.
- Side 6: Marken og Haven.

Et typisk udsnit fra dagligdagens avis, »Demokraten« den 14. september 1944.
Meddelelsen fra »den højere SS og politifører« var optakten til
politiets fjernelse den 19. september, som for mange politifolk efterfulgtes
af deportation til tyske koncentrationslejre.

»Stiften« har i aften en længere artikel om Socialdemokratiets stilling til for-
svaret og fortæller hoverende, at en af deres ledere – Eiler Jensen – nu indrømmer,
at krigen har vist, at vi burde have haft et stærkt forsvar.

Hvordan han er kommet til den anskuelse er ikke let at vide. Holland og Belgiens
skæbne viser da ikke der hen mod. Jeg kan ikke se, hvor stor betydning det ville
have haft, om vi havde holdt os ½ time længere. Vi havde ganske vist fået mere
smadret og flere dræbt; men var det da så storartet?

Hvis – jeg siger – hvis der virkelig blandt arbejderne nu er stemning for forsvar,
så skyldes det kun hadet til Tyskland og ønsket om, at vi havde kunnet dræbe
flere, end vi fik den 9. april; men jeg tvivler stadig på, at vort forsvar var til
nogen nytte.

Lørdag, 16. september

Stadig 3-4-5 eller 6 mand pr. dag, snart i spurvogn, snart på gade og snart i
lejlighed. Der er fra den højere SS og Politiführer i Danmark (han tør ikke

lægge navn til) offentliggjort en meddelelse om, at hvis det danske politi ikke søger at opklare disse mord, vil det tyske politi tage sig af det (det har vi ventet længe). I København morer det tyske politi sig med at holde razzia ved midnat på Rådhuspladsen og skyde med skarpt. 4 tyske og 20 danske er såret. Hyggelige aftenpromenader.

Mandag, 18. september

Atter i dag er der generalstrejke i Danmark fra middag til i morgen middag. Anledningen er, at tyskerne har slæbt danskere fra Frøslev-lejren til Tyskland.

Man går hver dag og venter evakuering på grund af invasion; men forhåbentlig kommer den slet ikke her. Englænderne har sendt tusinder af faldskærmstropper ned i Holland.

Tirsdag, 19. september

Da vi gik i skole kl. 12, var der uro over det hele. Folk drog hjem igen fra arbejdspladserne. Først kl. 1 fik vi at vide, at tyskerne havde arresteret alle betjente og omringet Rådhuset. Kl. ca. 2 fik vi gennem radioen at vide, at der var proklameret »politimæssig undtagelsestilstand« over hele Danmark, fordi det danske politi ikke havde opfyldt deres pligt.

Hvad bliver så det næste?

I radioen fortæller en tysker med masser af polypper på dansk om den slemme vagt på Amalienborg, at de skød på et hold tyske marinesoldater, der kom fredeligt spadserende der (det var dem, der skulle afvæbne politivagten).

Det var pragtfuldt fortalt; og med vemod i stemmen fortalte han videre, at der var tab på begge sider (han havde i middags fortalt, at det slet ikke havde kostet blod). Her i byen kom den tyske bande syngende ned ad Søndergade og omringede pludselig politistationen (ganske fredeligt). Pragtfuldt! Gud ved, hvornår de betjente kommer ud. Vi trænger til dem på opgørets dag. De skyder jo godt.

Der er ellers ro i gaden, men en underlig dump stilhed, som om man ventede noget uhyggeligt. I alle døre, på altaner og gadehjørner står folk i småklynger. Man taler dæmpet og kigger spejdende langs gaden.

Onsdag, 20. september

Strejken vedvarer også i dag.

Den engelske radio fortæller om episoden på Amalienborg, der krævede 7 døde og en snes sårede.

Kl. 2 middag: Der skydes livligt her i kvarteret, navnlig nede ved Samsøgades Skole. Ambulancen tudede dernede for et øjeblik siden. Det er sikkert den dreng, der står vagt dernede, som i skræk har ladet geværet gå af. Det er jo nogle farlige krystere. Da det første skud lød, stillede en tysker sig bag et af træerne foran kasernen og gjorde sig klar til skydning. Ham kunne jeg grine af. Det tyske rigspoliti kører rundt i store overdækkede vogne. De tager det meget roligt. Der kommer ikke tanks mere. Skulle de gamle skraldekasser virkelig være afgået til

MEDDELELSE

til Borgerne i Aarhus

I Overensstemmelse med Justitsministeriets Cirkulære af 11. Oktober d. A. om Oprettelse af kommunale Vagtværn og i Henhold til Byraadets Beslutning af 17. s. M. vil der i nærmeste Fremtid under min Overledelse blive oprettet et kommunalt Vagtværn i Aarhus, hvis Opgave det bliver at forhindre Forbrydelser og opretholde Sikkerhed, Ro og Orden inden for Kommunen.

Som enhver vil kunne forstaa, vil Vagtværnet, saaledes som Forholdene ligger, blive stillet over for en vanskelig Opgave, og det er, for at Værnet kan løse sine Opgaver, af største Betydning, at det møder Forstaaelse og Bistand hos Byens Befolkning.

Jeg skal derfor opfordre Byens Borgere til at modtage Vagtværnet med Velvilje og at yde det sin Støtte, navnlig ved Oplysninger, der kan tjene til at hindre Forbrydelser eller paagribe Gerningsmænd, ved direkte Hjælp eller paa anden Maade, saa at Korpsen saa godt som muligt kan værne Borgerne og sikre deres Interesser.

Borgmesteren i Aarhus, den 17. Oktober 1944.

E. Stecher Christensen.

I den politiløse tid måtte man søge retshåndhævelsen gennemført med utraditionelle midler.

En stor støtte for borgerne var det, at der blev åbnet adgang til at etablere kommunale vagtværn, som ikke mindst i Århus viste sig i stand til i nogen grad at afbøde virkningerne af politiets fjernelse.

BYENS STRAF:

Lukker for Lys Vand og Gas

Borgmester Stecher Christensen udtaler:

— Ingen, der benytter sig af Situationen til at overtræde de gældende Præbestemmelser, skal dø i Synden. Vi vil forfølge dem med de skrappeste Midler, f. Eks. ved at lukke for Vand, Gas og Lys. De, der tror, at de nu har frit Slag med Priserne, skal hurtigt blive belært om noget andet.

fronten, så forstår man bedre, at tyskerne må løbe, for de giver da ingen ly, så simple som de er.

Vi er desværre nødt til at blive inde, skønt det er så dejligt vejr. Lige frem udsætte sig for at blive skive, gør man da ikke. På hjørnet af Fynsgade og Munkegade må der være en sindssyg, han skyder stadigvæk. Gud ved, hvordan det vil blive til aften, når mørket falder på.

Tante Anna ringede, at der ved Vennelyst (indgangen ved Nørregade) er opstillet maskingeværer, og alle skal vise legitimation. Elly kommer nu fra centralen og fortæller, at major Kruse har udtalt, at hvis de ikke går i arbejde kl. 2, vil tyskerne tage repressalier (lukke gas og vand? eller lignende). Hun siger, der blev skudt en mand nede ved Sølystgade. Det må være ham, ambulancen hentede.

Hvis strejken ikke afblæses i morgen, er vor konfirmationssteg i fare, til søndag. Kongen må nu være omgivet med tysk vagt – altså fange.

Kl. 3. Den tyske speaker i den fhv. danske radio har lige meddelt, at 1.700 betjente er sejlet til forhør i Tyskland. Det ser ikke godt ud!

Endvidere er der oprettet politistationer i forskellige byer, dog ikke Århus. Gud ved, hvad det er for slags, der er blevet ansat der? Forhåbentlig ikke danske betjente!

Torsdag, 21. september

Endelig i dag havde vi en hel skoledag, og dog var der kun mødt 50% af vore børn, og kl. 12 kom flere forældre og ville have deres barn hjem, fordi der stadig var strejke og blev skudt nede i byen.

Onkel Nicolaj (overbetjent) er blevet sat på fri fod kl. 5½ aften. I formiddag blev 17 og om eftermiddagen en del andre frigivet. Der skal nu oprettes politistation med SS, gestapo og schalburg-folk. Navnlig de sidste skal nok blive særlig yndede.

På Frederiksgade, hvor der hele tiden har været sort børs, skal de være blevet så frække, at de ligefrem har sat borde ud på gaden og handler der.

I dag har jeg igen fået avis efter 3 dages forløb. Det er helt hyggeligt igen at få lidt nyt, selv om det er gammelt.

Den finske fredsdelegation er vendt hjem fra Rusland med fredsbetingelserne. De er skræppe. Man forbavses over den fantastiske frækhed af russerne at forlange 300 mill. dollars i krigsskadeerstatning.

Jeg troede, det var russerne, der begyndte; men det må altså have været finnerne, ligesom det jo også var Holland, Belgien og Danmark, der overfaldt Tyskland. Så vi skal vel også til sin tid betale Tyskland skadeserstatning! Det glade vanvid!!!

Det vil blive interessant at se, om mordene ophører. Jeg tvivler.

Tirsdag, 26. september

I dag skal jeg på hospitalet. Jeg må derfor foreløbig slutte dagbogen her. Om krigen er endt, når jeg kommer hjem, vides ikke, men det er tvivlsomt.

I dag er det kongens fødselsdag, i nat lød der en mængde eksplosioner.

Lørdag, 28. oktober

Hjemkommet fra hospitalet. Det har været en bevæget tid, efter hvad vi læste i bladene. Sabotørerne har haft travlt, bl.a. er »Demokraten« trykkeri sprængt, så bladet nu trykkes hos Amtstidende. Mord og røverier i dusinvis om dagen og om aftenen. Ingen tør mere færdes ude efter mørkets frembrud. Tyskerne holder også razziaer på gaderne, ja, selv i banegårdshallen.

I forgårs kørte tyske biler rundt i byen og stjal alle cykler og -slinger fra cykelhandlerne. Det var af »tvingende grunde«, oplyser værnemagten i fredagsbladene.

Er det meningen, at tyskerne skal køre på cykel herfra, når tiden til flugt er inde.

Tirsdag, 31. oktober

Der har gået det rygte om en spådom, om at der skulle komme 40 lovløse dage her i landet og derefter 3 frygtelige dage. Så skulle freden komme.

Jeg sidder nu kl. 12.40 efter afblæsningen og beskriver dagens oplevelse: Kl. 11½ kom der forvarsling, mens jeg lå i sengen. Leif lå også syg oppe på loftet, men mor var nede på Folkebiblioteket (sykursus). Jeg hørte en maskine drøne lige over huset, og lidt efter begyndte der en kraftig skydning. Jeg skyndte mig ned i kælderen, som straks fyldtes med mennesker både fra huset og fra gaden, og så drøned en bombe, som fik huset til at ryste, og glasskår raslede ned i kælderen. Nu fulgte skud på skud og flere bomber. Gamle, syge fru Schultz fik man hentet ned; men hun sad og græd hele tiden. Så standsede skydningen, og én vovede sig ud og kom tilbage og fortalte, at det var Artillerikasernen og kollegiebygningerne, der var bombet. Desværre var 3 villaer ved kasernen blæst om, og den ene var Ellys faders. Jeg havde 1 time før talt med fru Hoberg, da jeg gik forbi. Hun var da ved at feje trappen. Heldigvis er ingen kommet noget til. Leif standsede en brandbil og tog med dem. Han er jo noget ved musikken.

– Og nu sidder jeg og overser skuepladsen efter bombningen. Der er blevet levende på gaden. Hundreder af mennesker jager op mod Artillerikasernen, og

ambulancer – både danske og tyske – farer tudende frem og tilbage. Den ene trop tyske soldater efter den anden kommer i trav med spader, skovle og hakker fra Infanterikasernen op over Galgebakken. De skal vel op at grave banditterne ud af kollegiebygningerne (gestapohulen). Det brænder lystigt deroppe endnu og vistnok også den gamle hovedbygning på Universitetet. Lastbiler fyldt med C.B.'er suser op fra alle gader mod ulykkesstedet. Vi er pludselig blevet midtpunkt for katastrofen.

Mor er lige kommet hjem. Hun var meget altereret. I Folkebiblioteket havde hun af C.B.'erne fået at vide, at kaserneerne var gået, og derfor troede hun, at der var sket noget her, hvad der heldigvis ikke var. Kun slagterens rude og alle de store ruder i karreen overfor er blæst ud. Redaktør H. Jørgensen har lige ringet og spurgt, om der var sket noget her. Jeg kunne berolige ham. Han fortalte, at den brand, som jeg troede var i den gamle universitetshovedbygning, var i den nye og i arkitekt-barakken. Arkitekt C. F. Møller skal bl.a. være i ruinerne.

Ja. Mon det så er indledningen til de 3 frygtelige dage? Hvor meget der er sket, hvor mange dræbte og sårede, ved man jo ikke endnu.

Kl. 2. Der er stadigvæk en vældig trafik af lastbiler og ambulancer her om hjørnet, og sort af mennesker. Nu kommer en brandbil og holder på hjørnet. Der skal lægges slanger herfra op ad Munkegade til kollegiebygningerne.

Mor tog en bil hjem fra Folkebiblioteket. Da hun kom hertil og så, at huset stod, sagde hun: Å, Gud ske lov, jeg var så spændt på, hvordan her var. Det var

Foto af de bombede kollegier ved Langelandsgade, der husede Gestapo-hovedkvarteret. Billedet er taget fra en af de angribende engelske maskiner; i baggrunden endnu en gruppe fly på vej mod målet. Angrebet fandt sted 31. oktober 1944.

jeg også, sagde chaufføren. – Mor gik med Elly, som løb fra centralen, op for at se skaden i Villa »Johanne«, hendes fars hus: Tagstenene er blæst af, ruderne pulveriseret, billeder og gardiner hullet. På 1ste sal, hvor brandmester Jacobsen bor, er der store huller i murene. Kunstmaler Borres villa er taget og facaden også blæst om. Men den tredje villa er helt jævnet med jorden og konen dræbt. Manden, installatør Paaske Petersen, er ude hos overlærer Clausen, hvor deres datter går i skole. Fru Clausen har lige ringet og fortalt om den tunge skæbne, der er overgået den familie, der ikke har haft villaen ret længe.

Der har været en ustandselig ringen på telefonen af venner og familie, der vil høre, hvordan det er gået her. – Funktionærboligen på Ortopædisk hospital har også taget skade. Jans kammerat, der bor der, blev kaldt hjem fra skolen.

Man fortæller nede i butikken, at en ung mand fra Falstersgade, der var til afhøring i kollegiebygningen, faldt ud gennem muren og stak af hjem. Han var helt hvid af kalk og støv.

Kl. 5. I avisen står 6 linier om flyvervarsling, men ikke eet ord om, hvad der er hændt.

Kl. 10 aften. Det brænder endnu i ruinerne af kollegierne. Der er stor katastrofelysning, så vi herfra tydeligt kan se strålerne fra brandsprøjterne. Men nu er der stille på gaden.

Eigil kommer fra Kolding. I Skanderborg fik han at vide, at Århus var bombet, og 7–800 var dræbt eller sårede, alle kaserner jævnet med jorden. – Så galt var det altså dog ikke. Rygtet overdriver altid.

Onsdag, 1. november

Kl. 8. Strålende sol. Brandmændene går først nu og ruller slangerne sammen, så de må have arbejdet hele natten på kollegiebygningerne.

Mor og jeg gik i formiddag en tur rundt for at se skaderne. Først så vi resterne af bungalowen på Chr. Richards Vej, hvor konen, fru Paaske Petersen, blev dræbt. Huset var jævnet fuldstændig med jorden. Borres hus i Digtervænget (Paludan Müllers Vej) var ubeboeligt, og alle villaerne her omkring bar spor af bomberne. Derefter gik vi ad Ringgaden mod Katrinebjergvej. Herfra så vi de ødelagte kollegier, hvor tyske soldater gik og rodede efter papirer. Forhåbentlig er hele skidtet ødelagt, så gestapo står på bar bund. Det blev sagt over den engelske radio, at det var derfor, de var kommet her. Kollegierne var hovedcentral for gestapo i Jylland. Der skal være blevet dræbt mange tyskere; der opgives tal fra 25 til 150 og mange sårede.

Universitetets hovedbygning er blevet ramt af mindst 2 bomber og delvis ødelagt. Alle ruder på Ortopædisk hospital er ude, og alle patienter skal være kørt til Kommunehospital. Også ruderne i de tilstødende huskarreer er ude. Arkitektbarakken ved Universitetet er fuldstændig nedbrændt, og hele haven ved professorboligerne flød med tegninger.

Kl. 11½ alarmtilstand i 10 minutter og kl. 12½ igen i 10 minutter. Det kan nok være, tyskerne fik travlt inde på Galgebakken med at stille luftkanoner op og jage folk bort fra gaderne her. De er blevet nervøse; men det er århusianerne også. Man kan jo ikke stole på de signaler. I går var der faldet flere bomber, inden flyvervarsels-signalet blev givet.

Til aften indeholder aviserne en tysk meddelelse om, at der er dræbt nogle tyske politimænd og 10 danske civilister. Underneden oplyses fra dansk side, at der er dræbt 17 danske og 25 sårede, deraf 18 hårdt.

Der er ødelagt for 5-6 millioner.

Fredag, 3. november

I aftes ved 9-10 tiden lød der en mængde bombeskrald, vistnok 14-15. Om det er sabotage eller schalburgtage er endnu uvist.

Vi har fået tilsendt en brochure fra tyskerne, betitlet: En ordre fra London. Den indeholder billeder fra det ødelagte Warszawa. Således vil vi også få det, hvis vi gør oprør, siger tyskerne. Men alle mener, at det er deres mening at ødelægge alt her, inden de rejser herfra. Hele havnen skal være undermineret, siges der.

Det går langsomt frem i Holland. Selv englænderne er klar over, at med det tempo vil krigen vare til påske.

Og vi, som havde håbet at kunne holde jul i et frit Danmark!

Mandag, 6. november

Der er nu i alt 24 døde danske fra englændernes bombing af Universitetet. Den engelske radio oplyser, at der er 175 tyske.

Tirsdag, 7. november

»Pressekontoret for den højere SS- og politifører« meddeler, at der har været razzia i Århus. »Personer, som måtte anses for at være farlige for offentligheden, blev sat i varetægtsarrest«. Jo, bare det nu var folk, som var farlige for offentligheden.

Lørdag, 11. november

Der blev altså ikke fred på årsdagen for sidste fred.

Mandag, 13. november

Lørdag nat skete flere bombeattentater på Søndergade. Ankerhus brændte, og 5-6 småhuse blev ødelagt, bl.a. Hassings kunsthandel og flere andre. Det er en ulykke næsten som den ved sporvognsremisen, kun blev ingen dræbt. Hele Søndergade er spærret og ligger hen med tagsten, murbrokker, glas o.s.v. Lignende attentater er forøvet i København, Odense, Svendborg, Ålborg og i går i Vejle. Det er tyskernes hævn for alle de ødelæggelser på mekanikerværksteder, som arbejdede for dem. Rimeligvis er det »danske« schalburgfolk, der laver den slags for tyskerne.

I formiddag blev ingeniør Schmidt, Universalfabrikkerne, Fredensgade, dræbt. Der har været forsøgt før.

Hvem skal så myrdes for ham af dansksindede?

Arbejdet med oprømningen ved kollegierne er nu sluttet, og tyskerne har forladt terrænet. Gestapo er installeret i den gamle politistation. Der kan de rigtig dække sig.

Onsdag, 15. november

Egil kom hjem fra Esbjerg i aftes. Der var blevet bombet på strøget der.

Natten til den 12. november 1944 rettede tyskerne et hårdt slag mod byens strøg. Reportagen omtaler især branden i Ankerhus; blandt de andre bygninger, der forsvandt, var kunsthändler Hassings, der lå, hvor nu Olympia-Kontormaskiner har til huse, i Søndergade 45. Hassings hus var ret nyopført og meget omdebatteret, fordi det var bygget som en kopi af en gammel bindingsværksbygning.

Millionskade ved 6 Eksplosioner paa Strøget i Aarhus

Gadepartiet mellem Clemensbro og Regina-Krydset alvorlig hærget

5 Mennesker reddet ud af det brændende „Ankerhus“ ved Hjælp af Brandstiger

NATTEN TIL SØNDAG blev Aarhus ramt af en Række Bombeeksplosioner, der anrettede store Odølgælgelser i Søndergade paa Strækningen fra Clemensbro op til Regina-Krydset. Skaderne er saa omfattende, at et halvt Hundrede Forretninger er sat ud af Spillet i kortere eller længere Tid. Der er anrettet Skade for et Millionbeløb. Hele den ene Fløj af det store Kompleks »Ankerhus« kom i Brand og blev lagt i Ruiner. 5—6 Mennesker var i alvorlig Livsfare, men slap som ved et Under med mindre Skader.

I C. »Ankerhus«. Det var Fløjen nærmest ved Clemensbro, 1 A. der ejes af Fru Buntmager Nielsen, som blev ramt. Umiddelbart efter det første Drøn kom et nyt, og en Brandbombe eksploderede med frygtelig Virkning. Der udbrød straks en omfattende Brand i Komplekset, hvor der, foruden en Mængde Forretninger, ogsaa findes Pensionater og nogle enkelte Beboelseligheder.

Branden blev observeret af mange paa samme Tid, og fra talrige Brandmeldere blev der slået Alarm til Brandvæsenet. Kun fra Ojeblikket efter Alarms Mottagelse søvde det første Slutningstog af Stiel gennem den mørke By. Det bevod af en Automobil-sprøjte og en Staalstige, men et Ojeblik efter — da man var blevet klar over Brandens Omfang — purrelde man hele det depositio Mandskab ud, ligesom C. B. U. Demchenes, Falck og Zonen blev tilkaldt, hvorved det samlede Redningsmandskab kom op paa over 100 Mand.

Den store Hjørneejendom »Ankerhus« i Flamme

len. Han maatte af Falcks Redningskorps læses over paa Hotel »Skandinaviens«, Avor han kom i Seng.

Dovetter fortsatte Brandmandene id. 3. Sal, hvor en Kvind stod i Hag og Flammer. Hun holdt tæppet ud, mens Brandmandene maatte oversprøjte hende med

Vand for at hindre hende i at blive forbrændt. Hidingerne slukkede nemlig id Stadhed og omkring herde. Ogsaa hende fik man hjertet og domuden tre Personer, der var blevet spærret inde i Bygningen paa Grund af den voldsomme Bug, der havde hindret dem i at naa

Redningsmandskabet kunde komme til aa arbejde. Falck havde ialt 20 Mand i Arbejde, deriblandt flere fra Silkeborg, Hammel og Hornslet, og Zonen modte med 20 Mand. Udtyrsk Udrykningskolonne fra Holbo kom med to Rytmeister og cik i Gang med at rydde op i Ruinerne af de sammenstøvede Ejenomme. Endelig var Liferne i Funktion, og Byvæsen foretog Afspærring af Gaden.

(Fortsættes Side 3.)

Ankerhus i Flamme

5 Mennesker ved at indebrænde

De sammenfaldne Ruiner af Chokoladeforretning »Wilson« og Kunsthändler Hassings Hus.

Reddet ud ved Hjælp af Brand-Stigerne

Da Brandvæsenet ankom, havde Ilden allerede voldsomt fat i Bygningen. Saa hurtigt bredte den sig, at det ikke lykkedes alle Ejenommens Beboere at komme i Sikkerhed, før de var afskaarret fra at komme ned ad Trapperne. Paa 2. og 3. Sal saas i Skæret fra Baalet 5 Mennesker, der fortvivlet raabte om Hjælp.

Efter en Del Besværigheder — navnlig paa Grund af, at Spørveens Luftledninger spærrede — lykkedes det at faa en al de store Brandstiger op, og Brandmester Iren Jensen og Brandmand Niels Gammildgaard stiede op ad Stigen.

Eksplosionen satte et brat Punktum for Pensionatsfesten

Fleer af Deltagerne fik et Chok. En blev saaret

Da Falck, Zonen og Udtyrskkolonnen kom til, kunde Brandvæsenet disponere over tydfjere i Svejser og fra 18 Stralereor u-gekon Vand paa det valdige Baa. Man benyttede foruden Brandstigerne ogsaa Anvædet, men Ilden havde for godt fat. Den saad sig gennem Bygningens Træværk i alle Etager, og da den havde loifolnt os Odølgælgeloværk, stod det al hele den nordlige Fløj af »Ankerhus« kun de nogle, sødsvædede Mure tilbage.

Gaden et Virvar af Glas og Murbrokker

I de første Ojeblikke efter Eksplosionerne herakede et ubeskriveligt Virvar i Søndergade. Gaden flød med Dugter af Glasplinter blandt sammen med Murbrokker og Væver, der var slængnet ud ved de voldsomme Lufttryk. Et Bevis paa Bombernes Kraft er, at svære Jerntrægere, som vejer op til 500 Kilo, er blevet slængnet ud af døren Løje og kastet ud paa Gaden.

Det hjælp, da Falcks Redningskorps fik lændt Katastrofebelysningen. En større Styrke blev sat i Gang med at fjerne Glaskeer og Murbrokker, saa

Transportsskibe sænket af Japanerne

(R.B.) Tokio. De kejserlige Hævedværet med døde: Den 12. November sankede det japanske Kamikaze Korps i en Kouvoj i Leyte-Bugten to store Transportsskibe og beskadigede syv andre. Alle Skibe hørte til 10.000 Tons Klassen og var fuld lastede med Soldater og Materiel. Angrebene skete, før de fjendtlige Skibe kunde ankre op. Hærens Flyverregiment »Bandas«, der hører til Kamikaze-Korpsen, sankede samme Dag et fjendeligt Slagskib og et stort Transportsskib.

Hitler og Goebbels har givet en længe tiltrængt indsprøjtning; men englænderne siger, at det er Himmler, der har forfattet manifestet. Hitler eksisterer ikke mere. Goebbels har holdt tale til landstormen og siger, at han ikke har indtryk af, at det er krøblinge. Mon ikke? Der findes da mange krøblinge blandt de »soldater«, som er her.

Torsdag, 16. november

I dag kl. ti minutter i tolv blev vi vidne til et mord lige uden for vore vinduer. En ung mand kom kørende op ad Munkegade med en skovl på en cykel. Da han er lige ud for eksercerhuset, lød et knald, og manden styrter med cyklen. Folk på gaden styrtede hen mod dørene. På hjørnet stod en af belysningsvæsenets stiger, og man var ved at skifte lamperne i krydset. De tre mand styrtede også bort fra stigen ind i en gadedør. Endelig kom der et bud kørende fra Artillerikasernen, han sprang af cyklen og gik hen til den dræbte, rejste hans cykel op og blev rådvild stående. Da der ikke skete noget med ham, begyndte folk at strømme op til stedet, også nogle tyske soldater kom ud gennem den lille låge, så på manden og gik ind igen. Et øjeblik efter hørtes Zonens ambulance, og da de havde svøbt manden ind i et rødt tæppe, kørte de bort. I samme øjeblik kom Falck, men for sent. – Og livet går sin gang. De tre mænd ved stigen fortsatte arbejdet, og ingen ænser den store blodpøl på asfalten. Der er et menneske mindre i verden; men et menneskeliv fra eller til spiller jo ingen rolle i disse dage.

Det er rimeligvis skildvagten, der går langs stakittet, som har øvet sig. Man kan altså ikke vide sig sikker noget sted i byen mere. Der fortælles hver dag om en eller flere, der er blevet skudt. Vor værnemagt skal jo øve sig, inden de skal til fronten.

En eller anden har nu strøet sand på blodpølen, men regnen havde allerede fået det meste væk.

Det regner og regner ustandselig næsten hver dag i det sidste par måneder.

Pressekontoret for den højere SS o.s.v. vil lade os vide, at vore sabotører ikke kan vente at blive regnet for soldater, således som den tyske folkestorm kan det efter Haag-konventionen – den henholder de sig til nu, men glemte det i Jugoslavien, indtil Tito havde samlet nogle tusinde tyske fanger. Nej, for vore sabotører bærer ikke våben åbenlyst. Det kan de jo egentlig ikke så godt, da det er forbudt danske at bære våben.

Senere: tyskerne fortæller, at mordet skyldes et vådeskud. Vagten var ved at blive afløst, og derved gik skuddet af. Nede ved havnen blev en elektriker skudt i går – også et vådeskud? Aften: Demokraten indeholder en lille notits under »Århus og forstæder«: Dødsfald. Den 21-årige arbejdsmand Arne Harald Preben Nielsen, Dybkærvej 5, er i formiddag pludselig død, da han kom cyklende i Ny Munkegade mellem Ærøgade og Kaserneboulevarden o. s. v.

Der mangler altså blot at stå myrdet. En elektriker blev skudt nede ved havnen i går. Arbejderne nedlagde arbejdet, og major Kruse gav en undskyldning. Det var uagtksomhed fra vagtens side. En mand blev skudt i Fiskergade i tirsdags aften, da han ikke standsede på tilråb af vagtpatrulje?

Disse mord er åbenbart en hævnakt fra tyskerne for drabet af Schmidt og konsorter. Også i andre byer myrdes sagesløse folk af soldaterne.

*Bekendtgørelse
fra 1943 om oprettelse
af Schalburgkorpset.
Schalburgkorpset var
opkaldt efter en af
Frikorpets Danmark's
chefer, der faldt
i 1942.
Korpset, der omfattede
ca. 500 danske,
havde som formål
at bekæmpe
modstandsbevægelsen
og udføre
gængældelsesaktioner –
schalburgtage.*

SCHALBURGKORPSET

Jeg har i Dag oprettet et Korps, der skal hedde »Schalburgkorpset«.

I den Aand og med den Offervilje, hvorved C. F. von Schalburg satte Livet ind i de germanske Folks Skæbnekamp mod den bolchevikiske Verdensfjende, skal dette Korps ledes.

Hans Maal skal være vore, et stoltere, mere selvbevidst og mere handlekraftigt Danmark, der skal binde vor glørværdige Fortid til vor Fremtid med Ærens Baand, hans Ord skal blive vor Gerning: Kun ved Ofre skabtes Danmarks Ære.

Korpset er apolitisk, det blander sig ikke i dansk Indenrigspolitik og søger ingen politisk Repræsentation. Det vil derimod af al Magt søge at fremme Forstaaelsen af vor Races og vort nordiske Blods Værdi og udbrede og vogte Læren om det sande nationale Folkefællesskab. Vor fornemste Opgave vil være at beskytte de Værdier i vort Folk, der ligger forankret i Blodet og samtidig hensynsløst bekæmpe alle udriske og unordiske Paavirkninger.

Vore Ord skal være Handling. Vi vil kæmpe om hver enkelt i vort Folk, der er runden af Danmarks Blod for at vinde ham for Fædrelandets Sag.

Vi kalder alle Danmarks Unge i denne Skæbnetime for vor Race og vort Folk til den største Opgave nogen Generation i Historien nogensinde har faaet, nemlig ved at rejse Folket til Bevidstheden om Livets og Kulturens Oprindelse i Blodets Renhed og derigennem redde vort Folk fra den unordiske Savn, hvorfra ingen Opvaagen mere gæves.

Vore Fædres Arv skal ingen Gave være for os. Alt, hvad der er fint og ædelt, skal vi vide at skatte og værdsætte. Den enkelte betyder intet, vort Folk alt. Vore egne Ønsker og Maal betyder intet, naar det gælder Fædrelandet. Vi kommer ikke i Forventning om Belønning, for os gælder det at ofre, hvad vi har, selv Livet, naar det gælder vort Land. Vor frie Vilje skal blive til Lydighed, frivillig vil vi underkaste os dette Korps jernhaarde Love. Den, der forsynder sig mod vort Blod, hører ikke til os; den, der ikke holder sin Slægt hellig, ham kender vi ikke; den, der bryder sin Troskab mod os, han skal blive udslettet.

Korpset optager alle vaabenføre danske Mænd, der er af arisk Æt og underkaster sig Korpsets Love. De, der ikke har kæmpet mod Bolchevismen med Vaaben i Haand, kan kun blive optaget efter et 6-Ugers Kursus paa Schalburg-Skolen med tilfredsstillende Resultat.

I Erkendelse af, at de Mænd der i Dag staar paa Østfronten kæmper en Kamp, der ogsaa er hele Danmarks Kamp, er det for os en Æressag at hjælpe disse Mænd, beskytter deres Paarørende og den helligste Pligt for os, altid at værne Mindet om de faldne Kammerater paa Østfronten, værne om deres Familie og føre Kampen videre for den Sag, de gav deres Liv for.

Korpset formeres i to Grupper:

Gruppe 1 Den aktive vaabenføre Del, der kun optages efter at have bestaaet Schalburg-Skolen eller efter at have gjort frivillig Krigstjeneste paa Østfronten paa tilfredsstillende Maade. Til denne Gruppe kræves fuld Vaabenduelighed, nordisk Udsende, Mindstehøjde 168 cm, legemlig og aandelig veludviklet.

Gruppe 2 omfatter de Mænd, der stiller sig til Raadighed for Korpset, men er afskaaret fra at gøre deres Indsats i Gruppe 1.

For hele Korpset kræves for at blive Medlem Arierattest og Bevis for at være ustraffet.

Kontingentet er mindst 2 Kr. om Maaneden, hvoraf Halvdelen gaar til Schalburg-Fonden.

Korpsets Adresse er foreløbig: Schalburg-Skolen, Hovelte pr. Birkerød.

Kvindelige Tilhængeres Indsats, saavel for de Frivillige selv, som for Paarørende og Efterladte sker udelukkende igennem Schalburg-Fonden. Det ventes, at de kvindelige Paarørende af Schalburg-Korpsets Medlemmer stiller sig direkte til Raadighed for Forsørgsarbejdet gennem Schalburg-Fonden, Falkonergaardsvvej 11, Telefon: Nora 8940.

K.B. Hartmann

H-Obersturmbannführer og Korpschef.

Torsdag, 23. november

Da jeg kom hjem fra skole kl. 4 var der lige blevet skudt en mand i ejendommen overfor. Nogle siger, han er nazist, andre, at han er kommunist. Han blev dræbt i sin entre. Mor så, da Falck kørte ham bort. – Det er slet ikke rart her i kvarteret. Nu kan vi ikke lukke op, når det ringer, selv midt på dagen, uden at spørge.

Byvagten har opklaret en mængde tyverier her i byen, så de er gode nok; men bremse myrderierne og røverierne kan de jo ikke, når hele udrustningen er en fløjte. De må ikke bære våben. Aviserne er hver dag fulde af mord fra snart sagt alle byer i landet.

Torsdag, 30. november

Kl. 1 nat vækkes vi ved et par vældige drøn. Vi er snart vant til det, men disse var ualmindelig ondartede.

Fredag, 1. december

Det var Håndværkerforeningen og Molle's kro (skuespiller Duval Mols i Kannikegade ved teateret). Det var schalburgtage.

Lørdag nat, 2. december

En vældig brand, vistnok benzinvoerne på banen.

Søndag nat, 3. december

Vældig brand ved Christiansbjerg. Det var de unges barak, som blev bombet om lørdagen, men dårligt. Tyskerne skulle have den. Der har været tale om, at de ville have Skovvangsskolen. Endnu er det ikke blevet til noget. Major Kruse er rejst. Hans efterfølger skal være en større bandit. Ligesom Schwietzgebel, overbanditten ved gestapo, der heldigvis sammen med sin medbandit Werner blev smadret ved bombeangrebet, er blevet afløst af en endnu større bandit, så vi kan vente os noget godt fra dem. Lørdag nat blev en del kendte folk taget. Bl. a. redaktør Schmidt, Stiften, landsretssagfører J. C. Sørensen, begge med koner, og borgmester Stechers kone (han selv var på Hjelm til jagt). De blev indespærret på Royal, fordi det forlød, at hotellet skulle bombes. De var altså gidsler. – Der fortælles, at stadsingeniør Rambøll kører som fange med tyske transportere sammen med en 7-8 andre. – Overlærer Vestberg skal flytte ud af overlærerboligen inden otte dage.

Fødevarer bliver det knaptid på. Vor købmandsregning, der plejer at være på 106-110 kr. om md., er i denne måned faldet til 72 kr. Vi kan vente os en slem vinter, hvis dette skal blive ved. Og tyskerne myldrer alle vegne. Der findes ingen æg mere, mælken bliver skåret ned. Vor mælkemand får 6 kasser mindre. Tændstikker findes ikke, madpapir o. s. v.

Jeg havde håbet, krigen ville få ende før jul; men Churchill lover ikke for godt. Til sommer måske! siger han. Så må jeg have fat i en anden bog, hvis det kan lade sig gøre.

I det befriede Grækenland er der nu borgerkrig. Det kan vi nok også vente her. Der skal jo gøres op med forræderne, ellers bliver der ikke til at være her.

Onsdag, 6. december

I dag kl. 11 kom 3 gestapo for at hente overlærer Blom Salmonsens. Han var lige et øjeblik før stukket af.

Rådhusforvalteren har også fået kolde fødder og har taget sommerferie på ubestemt tid. Man fandt et trykkeri i kælderen (illegale blade). Det var jo også lidt ubetænksomt! Mon Rådhuset nu skal sprænges i luften, således som de bruger ved alle de huse, hvor der har været illegal virksomhed. Det er vel nok en barnlig hævn; men de er også langt nede.

Torsdag, 7. december

Nu har de slyngler, der kører rundt i en tyskerbil og morer sig med at ødelægge strøgforretninger, været i Randers, Skanderborg og Silkeborg. Kunne man dog

bare få disse schalburg-banditter fat og slået ihjel, inden de ødelægger alle danske byer.

Blandt danske fanger i Tyskland er der stor dødelighed. Over en halv snes politibetjente er allerede døde. I går var der også dødsannonce for overassistent V. Hansen fra rådhuset, som blev taget for illegal virksomhed (omdelte blade). Han fik sin dom og udstod straffen; men senere blev han taget igen og sendt til Tyskland, hvor han nu er død – rimeligvis af sult.

Det går frem på alle fronter, men ak, så langsomt, så langsomt.

Fredag, 8. december

I aften blev atter to mænd myrdet her i Århus, to malere i Fuglesangskvarteret. Albertus Rasmussen og Albert Andersen, den sidste en af mine gamle kammerater fra Teknisk skole.

Tirsdag, 12. december

Mor er altid heldig. I dag kl. 12 gik hun på Søndergade ved Lyhne, da en mægtig tysk bil bremsede op udenfor, og en snes af de tyske svin springer af og farer ned gennem gaden med revolvere og maskinpistoler råbende, at alle skal passere gaden. Det knaldede i gaden, og folk styrtede ind i butikker og trappeopgange. Mor løb op til et sagførerkontor sammen med 4 andre damer. De fik naturligvis lov til at være der, til der blev ro i gaden efter 1 times forløb. En bondekone

*Det kommunale vagtværn –
bevæbnet med gummiknipler og trillefløjter –
fik efterhånden også biler og motorcykler til rådighed.
Flere gange afholdt vagtværnet, ved sin blotte tilstedeværelse,
tyske eller dansk/tyske terrorgrupper fra at
gennemføre planlagte aktioner.*

beklagede sig over, at hun skulle med toget; men en af damerne sagde, at hun havde godt af at opleve, hvordan vi havde det i byerne. De havde det alt for godt ude på landet. Det var den trøst, hun fik.

Det var vist en sabotør, de var på jagt efter – eller også var det deres sædvanlige sindssyge skræk.

Onsdag, 13. december

I aftes ved 11-tiden lød 5 mægtige drøn, men i dag ved ingen, hvor der har været sabotage – antagelig er det på banelegemet.

Tyskerne er begyndt en storslået propaganda i vore aviser. I dag er der en længere artikel om englændernes slyngelstreger i Afrika under boerkrigen. Hvis tyskerne tror, at vi kommer til at holde mere af dem og deres slyngelstreger i koncentrationslejrene mod danske mænd og kvinder, fordi englænderne også har været nogle store slyngler, tager de dog fejl. Englændernes sjofle optræden får os ikke til at glemme tyskernes.

Der skal være blevet skudt en 5–6 mennesker i går på gaden.

Søndag, 17. december

Vi har fået en halv gris fra Hasle, så vi kommer da ikke til at mangle sul i julen. Det ser værre ud med kartoflerne, 30 kr. tønden.

Englænderne fortæller, at der er død over 30 af de internerede politimænd i Tyskland. I går stod der i bladene om Odenses politimester og en kommissær, der var døde. I dag er det en overbetjent fra Ålborg og en betjent fra Århus. Mishandles de, eller dør de af sult?

Onsdag, 20. december

I dag blev to skudt. Den ene var smed Bardino på Christiansbjerg, den anden en journalist, M. Sørensen ved Århus Amtstidende. Det var schalburg. Samtidig har disse slyngler ødelagt ØK's smukke bygning i København. Ganske åbenlyst stillede ca. 50 i uniform op og afspærrede hele terrænet. De bliver frakkere og frakkere.

Fredag, 22. december

I dag er stadsingeniør Rambøll kommet hjem efter sit ophold i forskellige tyske og hollandske koncentrationslejre. Han er indlagt på Kommunehospitalet med dysenteri, lungebetændelse, frygtelig forsultet og benene ødelagt af spark. Han er 62 år. Det er mærkeligt, at han er kommet hjem – meget mærkeligt. Han er jo ikke nogen egentlig anbefaling for tyskernes højtpriste kultur.

I aftes havde vi 3 gange alarm og flyvervarsling. Sirenerne hylede ialt 8 gange mellem 6–12 nat.

Mandag, 25. december

Så er juleaften gået, og den var god. Vi savnede ingenting, hvad føden angik, og gaver var der nok af. Desværre dog ikke de gode nyttige ting, som vi plejer

at give og få. Det er mest bøger og ting, som kan fås hos isenkrammeren, køkken-sager, vaser og skåle. Nej, vi kan ikke klage. Det eneste, vi savnede, var knas, og det kan undværes, selv om det havde været dejligt med appelsiner, nødder, chokolade og marcipan, figner, dadler og sukkergodt. – Og så havde vi ro, ingen flyvere og ingen skydning på gaderne. Vort juletræ var smukt som sædvanlig. Det kneb med lys, men heldigvis havde vi 20 fra sidste år. Træet var for stort – Jan kan jo ikke få det stort nok – så vi måtte save 1 m af. Rigtig fred opnåede vi desværre ikke; hvornår den kommer, er ikke godt at sige. Tyskerne har taget initiativ til en offensiv på vestfronten. Hvor længe den kan vare, er ikke godt at vide, måske er det kun de sidste krampetrækninger for at stimulere stemningen i Tyskland.

Fredag, 29. december

Tyskernes initiativ synes at være færdig på vestfronten. Gassen er gået af ballonen. Derfor har Goebbels givet tyskerne en kraftig indsprøjtning. Han har måttet ophøje føreren til en vorherre. Han er det største menneske på jorden, og tænk, han bor slet ikke komfortabelt. Nej, kun et lille rum med en seng og et bord til bøger. Ja, Gud ved, hvor langt det musehul er nede i jorden, som han har måttet gemme sig i. – Mon han i det hele taget er til mere? Han er sikkert gået til ligesom Rommel og alle de andre bekendte generaler. Den sidste er von Kluge. Han har skudt sig selv. Så behøver andre ikke have ulejligheden.

Mon krigen alligevel ikke skulle være færdig snart? Nogle mener, at de store engelske kapitalister har ladet tyskerne komme lidt frem, for at krigen kan trække lidt længere ud, så de kan tjene lidt mere. Det er såmænd troligt nok!

Og i morgen slutter så det gamle år. Forhåbentlig dermed også krigen. Men nu må det snart ske. Vi har kun brændsel til gas i få dage. En damper med kul, som skulle hertil, er blevet dirigeret andet sted hen. Så bliver der ikke varm mad hver dag i det nye år.

I aften er der en mærkelig annonce i aviserne. Efter den skal arbejdere, der arbejder for tyskerne, kun have almindelig tariffbetaling, og alle biler og værksteder, der arbejder for tyskerne efter 9. april, bliver opsagt og skal henvende sig til amtmand eller borgmester for at fortsætte. Kort sagt en mærkelig annonce, som er affattet efter overenskomst mellem tyskerne og de forskellige ministerier.

Lørdag, 30. december

I aften bringer aviserne et dementi af den mærkelige annonce og kalder den et annonce-falsum. Gud ved, hvad der ligger under. Har der været forhandlinger i gang, for at tyskerne kunne få billigere arbejdskraft, eller er det en spøgefugl, der har været på spil? Det har ikke været nogen billig spøg.

Den sorte børs i kaffebaren på Frederiksgade nr. 57 er afgang ved en blid og rolig død, idet bevillingen ikke er genbevilget. Man begriber blot ikke, hvorfor den ikke for længst er blevet lukket.

Der er for tiden en fantastisk masse tyskere her i byen. Det vrimler af det rak på alle gaderne.

Politikommissær Simonsen er kommet hjem fra koncentrationslejr – syg naturligvis ligesom Svensson. Der skal indtil nu være død 46 af det danske politi.

Så skriver vi 1945, og hvad året vil bringe, ved vi ikke. Måske er det godt. Men man ikke kan antage, at freden kommer i dette år; men hvordan den vil blive, er jo ikke godt at vide. Vi håber jo alle, at det må blive vor nationale frihed. Men først vil der vel som i Grækenland finde et kraftigt opgør sted med de modbydelige stikkere og overløbere.

I de forløbne krigsår har tyskerne nået at stjæle $7\frac{1}{2}$ milliarder, i sidste uge alene 42 millioner. Det er utroligt, at der efter næsten 5 års udplyndring er noget at stjæle endnu.

I aftes var der rigtig flyveralarm ved 10-tiden. Det varede kun et kvarter, og det skyldtes kun, at der var meget skyderi på gaderne. Hvor mange, der er blevet dræbt, vides ikke endnu; men ambulancerne havde travlt.

Hitler talte kl. 12 i radioen, så han må vel eksistere endnu.

Torsdag, 4. januar

I dag skulle mor til Silkeborg; men da hun sad i toget, blev der bekendtgjort gennem højtaleren, at toget ikke kørte vestpå fra Skanderborg. Sabotage.

I aften kom Eigil hjem fra Kolding. Han boede på hotel Ansgar, men i går nat kl. 12 $\frac{1}{2}$ blev han vækket ved et mægtigt brag, så hele huset rystede. Schalburgtage på ejendommen ved siden af; men hele restaurationen i stuen blev ødelagt. Ja, man går i fare, hvor man går.

Englænderne oplyste i dag, at 80 væbnede sabotører havde ødelagt en stor maskinfabrik, »Torotor«, der laver instrumenter til undervandsbåde (tyske).

Fredag, 5. januar

Tuborg er blevet helt ødelagt ved schalburgtage. Den kan først komme i drift om 1 år.

Her i byen er alt roligt, men der er en mængde soldater her for tiden, og der er slæbt en mængde kanoner hertil og opstillet ved Ringgadebroen (10 luftværnskanoner), og Leif fortæller, at hele Marselisborgskov er spækket med kanoner. Der går igen rygter om, at englænderne tænker på at gå i land her, da det ikke går så godt nede ved vestfronten. Englænderne oplyser, at 153 politimænd nu er døde i de tyske koncentrationslejre.

Søndag, 7. januar

I dag oplyser radioen, at flere tog er blevet beskudt af engelske flyvere, bl.a. ekspresen fra Jylland til Københavnovre på Fyn. Mange er blevet dræbt (27), og over 50 såret. Der er bl.a. dræbt en hel familie (mand, kone og to børn) fra Århus.

Torsdag, 11. januar

Mor er kommet på hospitalet.

Som det den 12. januar 1945
meddeltes, at
Vennelyst-Teatret var ødelagt.

1945
12.-27. JANUAR

Vennelyst-Teatret

ødelagt ved

BOMBE-Attentat

En halv Snæs revolverbevæbnede Mænd
førte Etablissementets Personale bort
for Sprængningen

(R.B.) Aarhus.

I NAT ved 0,30-Tiden hortes over hele Aarhus en meget kraftig Detonation, og kort Tid efter farvedes Himlen over Vennelyst-Kvarteret af et kraftigt Ildskær. Det var »Vennelyst-Teatret«, der havde været Genstand for et Bombeattentat, og en voldsom Brand fuldstændiggjorde Ødelæggelsen.

Fredag, 12. januar

I nat kl. ca. 1 blev Jan og jeg vækket ved et drøn, der rystede hele huset. »Det var schalburgtage,« sagde Jan. »Hvorfor tror du det?« »Jo, for så kraftige bomber bruger sabotørerne ikke«. Vi kiggede ud ad vinduet til gaden og så en mægtig brandbelyst sky over genbohusene. »Det er nok Vennelyst-pavillonen,« sagde Jan.

Og det viste sig i morges, da jeg gik til skole, at det var rigtigt. Brandbilerne holdt dernede endnu. Hele pavillonen var sprængt undtagen huset til gaden.

Der meldes fra England, at man i København har fundet en liste over de bygninger, der skal ødelægges. Her stod opført både Det kgl. Teater og Nationalmuseet. Vi må da håbe, at det i hvert fald ikke går i løbet.

Lørdag, 13. januar

I dag fortæller aviserne, at man i Silkeborg har undtagelsestilstand, fordi en tysk militærlæge er blevet dræbt. Man skal være inde fra kl. 5½ til 8 morgen.

Onsdag, 24. januar

Familie-Journalen er blevet ødelagt af Schalburg-banditterne.

På østfronten er der kommet fart i krigen. Russerne går hårdt frem, og tyskerne løber – stærkt. Stalin mener, han er i Berlin om ca. 14 dage eller 3 uger. Det synes i hvert fald givet, at han kommer der før englænderne. Fra den 1ste februar bliver der kraftige restriktioner både på gas og elektricitet. Mange fryser allerede på grund af manglende brændsel her i byen.

Lørdag, 27. januar

I dag er det den værste snestorm, jeg kan mindes. Heldigvis ringede overlæreren, at jeg ikke behøvede at komme op på skolen, da de få børn, der kom, blev sendt hjem.

Onsdag, 31. januar

Det går stadig hurtigt frem på østfronten. Om få dage vil de være i Stettin og Frankfurt an der Oder. Hundredetusinder, som er evakueret til Polen fra Tysklands indre, flygter i snestorm og 20 graders kulde ad landevejen tilbage til Tyskland. Det skal nok ikke være nogen morsom tur for de stakkels djævle; men hvor er det godt, at tyskerne endelig kan få krigen ind i deres eget land. Det har de jo pralet af, at de ikke har haft i over 100 år.

Torsdag, 1. februar

I dag træder lys- og gasrationeringen i kraft. Vi får til 4 personer 52 kbm gas og 36 kw lys (i stedet for 78 kbm gas før). Nu begynder først ubehagelighederne at komme.

Hitler holdt den 30. januar om aftenen sin sidste tale (forhåbentlig) på årsdagen for sin magtovertagelse (12-års dag). Det er betegnende for hans nød, at han gang efter gang anråber den almægtige. Efter Goebbels' sidste tale mente man egentlig, at den almægtige var Hitler. Vorherre kom først i anden række. Det må altså knibe hårdt for den stakkels Hitler, eller hvem det nu er, der har holdt talen. Mærkeligt nok blev den ikke transmitteret over den såkaldte danske radio.

Der går rygter om, at tyskerne er ved at optælle alle lagre af smør, mel, sukker og kartofler her. Det er vel meningen, at det hele snart skal stjæles herfra. Vi kan altså vente en frygtelig vinter. Der siges, at der ikke er mere end 4.000 tyskere i København, så dem kunne der jo nok skaffes udveje for; men her i byen og omegnen vrimler det af dem som maddiker i en ost.

Nu er der kun 4 blade tilbage i denne bog, så jeg må søge at få fat i en ny, hvis det kan lade sig gøre. Jeg havde håbet, at krigen var sluttet noget før, så bogen havde slået til; men det synes, som om tyskerne bliver ved til den bitre ende – udryddelsen (og vi havde dog brug for dem til russerne, når de går amok). Deres fantastiske fremgang gør dem sikkert overmodige. Jeg huer ikke, at de stadig er »gode venner« med Japan. Det er et tilfælde, der ser ud som en tanke. Måske kan hr. Stalin få brug for dette venskab mod Amerika til sin tid. Han er en durkdreven satan.

Hvis russerne stadig går frem, bliver det altså dem, der lukker af mellem Danmark og Tyskland. På vestfronten står det som sædvanlig stille.

Englænderne venter vel, til de kan få den nye franske hær at spille ud mod tyskerne. De vil stadig kæmpe til sidste franskmand.

Fredag, 2. februar

Goebbels har en artikel, betitlet »Klokken slår snart 12«. Endelig synes det, at han er blevet klar over, hvor det bærer hen. Men klogere er han vist alligevel ikke blevet. Han proklamerer frejdigt, at Berlin skal holdes, som russerne holdt Moskva. Nu vil de kommende dage vise, om hr. Goebbels har ret. Han taler igen om frygtelige våben, som skal bruges. Er det gas eller baciller, der spøger i hans syge hjerne?

Der kommer en mængde unge tyskere hertil fra Norge eller Finland. De ser ud, som om de havde TB alle sammen. Hver dag ses de komme fra bagerbutikkerne med favnen fuld af brød og flødekager. De er ikke for intet kommet til »flødeskumsfronten«, som Danmark kaldes blandt dem.

Der lød i morges et mægtigt brag. Det var ude ved Strandvejen i en af de store kontorbarakker, som tyskerne har. En af deres store landminer (de har mineret hele havnen for at kunne ødelægge den, hvis de må forlade os) sprang. Nogle få tyske soldater og en marinevægter blev dræbt. Hvad tyskerne havde i barakken vides ikke, måske våben. – Tyskerne har fundet et våbendepot på Centralværkstedet. – De har taget borgmesterens broder, der er rådhusbetjent, skønt det var en anden rådhusbetjent, de skulle have fat i.

Lørdag, 3. februar

Nu i aften hørtes 7 detonationer. Hvad og hvor, vides endnu ikke.

Fredag, 9. februar

Vi har haft en skrap aften og nat med 12 gange sirenehyl, to gange var rigtig flyvervarsling. Der skete intet her; men man var bange for havnen, da den skal være flådebase (ligesom Københavns havn) for de tiloversblevne tyske krigsskibe fra Østersøhavnene, som nu er omringet af russere, så nu må det vel snart være forbi med denne krig. Königsberg, Danzig og Stettin er omringet, Frankfurt a.d.O. ligeså. De nærmer sig kraftigt Berlin; men det synes, som om tyskerne gør, hvad de kan, for at standse dem. Mon det lykkes?

Søndag, 11. februar

Der er blevet skudt 35 fanger i Norge i anledning af, at den øverste SS- og politifører er blevet skudt. Der slipper forhåbentlig ikke mange af de banditter levende derfra, når der engang skal rømmes deroppe, hvad der vel snart skal. Man forstår ikke, hvorfor de bliver deroppe; der er jo ikke noget at vente efter nu, da der ikke kommer mere malm fra Sverige. Men måske kan de ikke få dem hjem for englænderne. De kunne jo nok have brug for dem i Das grosse Vaterland, der jo efterhånden er blevet mindre »grosse«.

Nu er det også ved at blive galt med saltet her. Der kommer jo ikke mere fra Polen. Der rationeres. Ak ja, hvad skal der ikke rationeres nu. Jeg har ikke omtalt de sidste mord. Det bliver nemlig til sidst for omfattende. Der går vist ikke en dag, hvor der ikke skydes mindst 3-4. Somme tider endda flere; men man hæfter sig ikke videre ved det, når det ikke er nogen, man kender, og for det meste spørger man: Er det en sabotør eller en stikker?

I dag har vi fået bad. Hvordan Schultz så tør; det er jo strengt forbudt. Men hvad er ikke forbudt?

Der er kommet en frygtelig bunke sne; men det meste er tøet væk. I dag vælter det ned igen. Så kan vi begynde at ælte igen i pløre.

Jeg har kriget mig et pund tobak fra Fyn. Det ligner tang og lugter af muse-reder; men ryges kan det da. Det er store ting. Det er værst med skråtobak. Nu får jeg kun 2 pakker om måneden i stedet for 6 før krigen.

*Spareovne kunne købes;
men hovedparten blev vist lavet som fusk
rundt om på værkstederne.
Ovnene var beregnet til brænde og blev
monteret enten på gasborde
eller i det fri på altanerne.*

Tirsdag, 13. februar

I dag til morgen er Fjordsgades Skole taget »til andet formål«, som det så kønt hedder. Det siges, at der skal være lazaret herude. Så skal den altså også ødelægges.

Nu skal kaffeerstatningen også nedskæres – endda 50 %.

I avisen ses for første gang et kort fra Østfronten, hvor der står Polen, uden det sædvanlige generalguvernement P.

Ak ja, det går tilbage. Også den fjer er nu forsvundet. Nu har de stakkels tyskere snart kun Danmark tilbage; men det skal nok udpines til bunds.

I aften har Ritzaus bureau udsendt følgende rørende artikel om »sabotage« og »kriminalitet«, hvori det hedder bl.a.: Forlængst har befrielsen ude i Europa vist, hvilken frygtelig skæbne de folk har i vente, som »velsignes« med »befrielsens« tunge byrde. Derefter fortælles, at sabotørerne er skyld i den synkende moral. Ja, selvfølgelig er det vel ikke tyskernes skyld; det vil da ingen vove at påstå. De gør jo ingen fortræd. De skyder jo ingen eller forviser nogen til koncentrationslejre. Nej, nej. Hele denne grinagtige artikel er undertegnet Dan.

Nu har Gestapo igen moret sig med at sprænge to villaer i luften. Det er vel nok en barnlig måde at hævne sig på; men hvor det ligner dem. – Ja, så er det slut med denne bog, men det lykkedes mig at få en ny.

Tirsdag, 20. februar

Der går rygter om: Rationering, mere rationering, nedskæring, mere nedskæring. Sukker, tobak, smør, kaffeerstatning o. s. v. o. s. v. Folk køber op for deres martsmærker, som jo egentlig ikke er sat i kraft endnu; men rygterne om alle de flygtninge, der fra Tyskland søger herop, gør folk bange for, at den tyske offi-

En af de karakteristiske annoncer om skolegangen. Efterhånden blev den, som Victor Jensen beretter, ganske minimal, og den megen afbrydelse forringede effektiviteten.

Fjordsgades Børgerskole

genoplager Undervisningen Mandag den 26. Februar i Marselisborg Skole.
1., 2. og 3. Mellem, Dreng, møder Mandag Kl. 8.
1., 2. og 3. Mellem, Piger, møder Tirsdag den 27. Kl. 8.
Samtlige Grundskoleklasser (1., 2., 3., 4. og 5. Dreng og Piger) møder Mandag Kl. 2¹/₄.
Alle Elever skal medbringe deres Bøger og Skrivesager. Overlæreren.

1945
20.-23. FEBRUAR

cer, der har udtalt, at før krigen slutter, skal danskerne have lært at spise græs, skal få ret. Og hvornår slutter krigen? Svenskerne siger om 3 uger (de er optimister). Englænderne siger om 3 måneder; men en tysk underofficer sagde i en forretning i Falstersgade: Om ca. 2 år – og så har tyskerne sejret. Ak ja, det må være dejligt at være så stor optimist selv i modgangens dage.

Der siges, at tyskerne har taget Arhushallen til flygtninge, og Viborggården samt Klintegården skal rømmes. Fjordsgades Skole var kun i brug i nat til tyskere på gennemrejse. Der fortælles, at tyskerne er ved at anlægge en mægtig vold ved Skåde. Den skal svinge uden om byen helt til Skæring (hvorfor ikke til Randers og Grenå). Der siges – ja, der siges så meget. Gud ved, hvem der sætter den slags rygter i gang?

Men ét er sikkert: At kul- eller rettere brændselsituationen er næsten håbløs. Nu sendes der kun persontog hveranden dag – og alle købmændenes hylder er nu for alvor ved at blive tomme. De har kun eddike tilbage.

Onsdag, 21. februar

I aften og i nat lød nogle mægtige drøn. Det ene var en bil i Samsøgade. Det er den, der hver dag bringer »slaverne« (danske arbejdere) til Tirstrup. Det andet drøn var en bombe, som var stillet op ved Rådhuset foran Folkeregistret. Alle ruder i Park Allé gik. Det var vistnok det eneste resultat.

Torsdag, 22. februar

I nat har det været slemt igen. Der fortælles, at det er butikkerne på Strøget, der har fået.

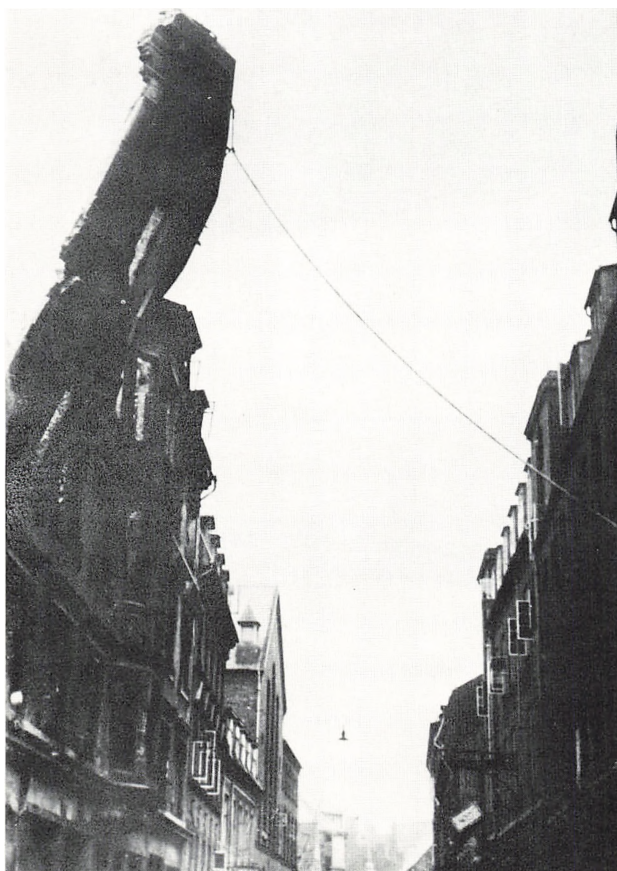
Fredag, 23. februar

Mærkeligt nok har vi måttet få at vide, hvilke slyngelstreger, der er blevet udført onsdag nat. Men det er jo heller ikke let at undgå at se det. Hele den store karré på Guldsmedgade fra »Bocken« til Klostergade er helt ødelagt. Mærkeligt, at kun så få mennesker er blevet dræbt, vistnok 7. Også Stæhrs ejendom er helt ødelagt. Det forstår man ikke, da han jo efter sigende har forsynet tyskerne rigeligt. Men det er måske takken.

På Nørregade er Tage Hansens hus ødelagt, og lige over for kartoffelhandler Nielsens butik, på hjørnet af Hjelmensgade er en skotøjsbutik raseret. Desuden er teatrets hal ødelagt. Endnu i dag brænder det enkelte steder på Guldsmedgade og hos Tage Hansen.

De bilende banditter (i en lille grøn eller gul bil) har fortsat til Randers og ødelagt teatret der. Også Silkeborg teater er ødelagt. Jo, de skurke har haft travlt; men forhåbentlig får man fat i dem, når krigen er forbi, og så vil de sikkert få deres belønning.

Tyskerne mener åbenbart, at det er den rette måde at opnå vor kærlighed og forståelse på. En underlig indstilling! Vi danske har – så vidt jeg ved – kun gjort dem godt og halvt fødet dem i de sidste 4–5 år, selv om det ikke helt er med vor gode vilje. Det synes altså kun at være en ren hævnakt. Fordi *de* får deres byer ødelagt, skal *vi* også have det. Jeg kunne forstå, hvis det havde været danskerne, der ødelagde deres byer. – Og så kalder de sig endda en kulturstat! I sandhed en højst mærkelig kultur. Det gør dem jo egentlig ikke bedre, hvis det er dansktalende mænd, de benytter – danskere vil jeg nødig kalde disse morder-udskud af menneskeslægten. – Også myrderierne fortsætter: I går blev 2 mænd skudt ned på gaden. Den ene var en ung former, Egon Christensen, som stod på hjørnet af Samsø- og Sjællandsgade og blev skudt ned af 3–4 unge mænd. I onsdags blev købmand Kay Schmidt skudt i sin butik. Rimeligvis fordi han havde et par dannebrogssflag i vinduet med en lille tekst: Alt for Danmark!

Natten til den 22. februar 1945 blev store dele af Guldmedgade ødelagt ved schalburgtage. Mange bygninger styrtede sammen, andre udbrændte; her styrtes facaden i et af de udbrændte huse.

*Også teatret blev schalburgeret --
den 22. februar 1945.*

*Ødelæggelserne var dog ikke så omfattende som andre steder;
der var tilflugtsrum for publikum i foyeren,
derfor de solide kasser foran indgangen.*

Lørdag, 24. februar

Mordbrændere har atter i nat været på færde. Denne gang ved Clemensbro. At man dog ikke kan få fat på disse slyngler, inden de helt ødelægger byen. Men de er vel så godt beskyttet af deres gode venner. En af disse skal have udtalt, at Århus nok skal komme til at ligne Berlin, inden krigen slutter. Det er i hvert fald godt på vej. –

I alt beretter avisen om 9 mord i dag rundt om i landet.

Søndag, 25. februar

Eisenhower har i den engelske radio udtalt, at krigen vil være sluttet inden 60 dage. Nu får vi se! Det skulle altså være inden 1. maj.

Banditterne har ødelagt ekspressen fra Ålborg i nat. 11 dræbt.

Tyrkiet har – eller rettere vil – erklære Tyskland krig fra 1. marts. Det har man vist aldrig hørt før, at der gives 8 dages respit i et sådant anliggende. Åndssvagt! nærmest.

Nu har tyskerne taget Fjordsgades Skole, og Paradisgades er taget til husvilde fra de bombede huse og CB-kolonnen fra Herning.

Torsdag, 1. marts

I går eftermiddag blev to af vort gode vagtværn skudt i en musikhandel i Borggade. De var tilkaldt, fordi et par tyske officerer var i butikken for at sælge en harmonika, der var stjålet fra en af de bombede forretninger i Guldsmedgade. Slynglerne skød den ene i butikken, den anden udenfor. Og så siger man endda, der ikke er opløsning inden for værnemagten.

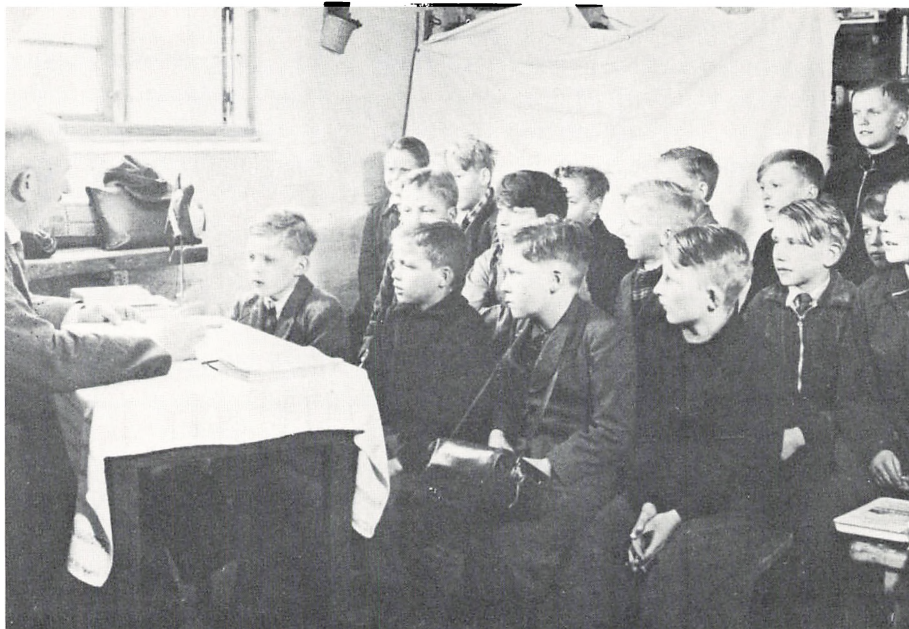
I dag er det altså, Tyrkiet erklærer Tyskland krig. Ha-ha! Det er vel nok morsomt. Det er vel det, man kalder chancerytteri. Men mon de skulle vinde nogen særlig god position ved det, når freden engang kommer. Nu svinder det, som Goebbels engang udtalte, i Tysklands venneantal. Der behøves vist ikke en hel hånd for at tælle dem på fingrene.

Fredag, 2. marts

Da jeg kom op på Skovvangsskolen kl. 4, kom en dreng løbende ud og sagde, at tyskerne havde taget skolen. Da jeg kom ind i forhallen stod her en snes soldater med fuld oppakning. Frk. Helsing var ved at gøre dem opmærksom på, at de måtte være gået forkert, men sergenten – en storsnudet fyr – holdt på, at det var rigtigt. De ventede kun på deres løjtnant. »Ich bleibe hier,« svarede han kun på hendes tiltale. Klokkeren 5.30 luskede de alligevel af. Det var forkert.

Lørdag, 3. marts

Så er det alligevel sket. Skolen er taget. Finsensgades Skole og Seminariet er også belagt. Kl. 8.30 kom en løjtnant med en dansktalende korporal og viste en ordre til, at skolen skulle rømmes med det samme. Der gik panik i alle. Uden varsel at rømme en skole eller rettere sagt 2 skoler, Samsøgades og Skovvangs-

*Victor Jensens kollega fra Samsøgades Skole,
overlærer Otto Halkier,
samlede eleverne til undervisning i sin villakælder,
når skolerne var lukkede.*

skolen, var ikke så let. Vi vidste fra de andre skoler, som var rømmet, at alt, hvad der blev tilbage, blev ødelagt af soldaterne, så det gjaldt at redde så meget som muligt. Børnene fik alle deres bøger, penne, blyanter, tegninger og syartikler med hjem. Der blev et frygteligt virvar. Desværre manglede vor overlærer, og Skovvangsskolens er jo for længst stukket af til Sverige. Et par slubberter fik lejlighed til at gå gennem de nederste klasser og rive billeder ned, sparke kontakter i stykker og smide skrivebøger over hele klassen. Men endelig blev børnene da sendt hjem, og vi fik nogenlunde orden i sagerne. Vore skabe, der stod ude på gangene, skal køres bort til rådhuset.

Søndag, 4. marts

3.800 skolebørn blev husvilde, og det vil vist blive vanskeligt for ikke at sige umuligt at skaffe plads til dem nu. Det var galt med den korte skoletid; men det bliver da langt værre, hvis de alle skal gå på gaden i længere tid. Ja, det er hyggelige tider, vi går i møde. Det forlyder, at det er til tyske flygtninge; men det vil jeg dog endnu tvivle om, til jeg ser det. I dag siges der også, at Skovvangsskolen er givet fri igen. Man ved ingenting mere.

Goebbels har holdt en radiotale til det tyske folk. Naturligvis vil Tyskland sejre til sidst. Det er der ingen tvivl om; men hvis de taber krigen, så vil de førende nazister være de første til at gå en ærefuld død i møde. Er det en bekræftelse på, hvad vi alle har tænkt, at de vil undfly deres retfærdige straf ved hjælp

af en revolver, så snart de mærker, at der ikke er nogen vej uden om et nederlag. Endnu hepper de de stakkels mennesker op til den sidste kraftanstrengelse, og det eneste resultat er, at den ene tyske by efter den anden ødelægges. De sidste byer, der er lagt i ruiner, er Köln og Trier. At de dumme tyskere dog ikke kan se, hvad ende det tager, og slå de slyngler ned.

En 30-årig korrespondent fra København blev skudt ned foran Royal i går eftermiddag kl. 4. Straks begyndte de krystere, der holder vagt ved gestapoborgen i det gamle rådhus, at skyde løs. Herved blev en gammel mand, kurvemager Nielsen, alvorligt såret. Jo, vi har det livligt her i byen. Det er snart livsfarligt at gå på gaden. Man ved ikke, hvad øjeblik de krystere går amok og begynder at skyde løs.

Fredag, 9. marts

I dag har de taget Ingerslevs Boulevards Skole, hvor også Læssøsgades var. Der er nu ca. 6.000 skolebørn uden skole. Seks tusind børn på gaden. Det skal nok mærkes i politiets annaler.

Vi har målt gas og lys i dag, da der er gået 1 måned, hvori vi har sparet. Trods det, at vi alligevel hver dag har lavet 2 retter mad, er der dog lidt overskud. Vi må bruge 17½ kbm. og har kun brugt 14. Med lyset er det endnu bedre. Vi må bruge 12 kwt. og har kun brugt 4,3. Det er vel nok flot. Hvor har vi frådset før! Sidste kvartal brugte vi 125 kbm. og 58 kwt., altså i 1 måned 41 kbm. og 19 kwt. (Der var julen med).

Søndag, 11. marts

I dag meddeler hr. Pancke, at han har ladet 10 »terrorister« henrette, efter at han i et halvt år har vist »skånsel« for at se, om sabotagen ikke ville ophøre. Det ville den altså ikke.

Der fortælles, at togattentatet ved Hobro skyldes, at den nye øverstkommanderende, Lindemann, havde været ude for et attentat, da han kørte med toget et sted i Jylland. Vognen blev afsporet. I sit raseri lod han sine slaver brænde en stor gård af, der lå lige ved ulykkesstedet. Det lyder fantastisk for en dansker; men det er jo typisk tysk »for smed at rette bager«. De må have en mærkelig mentalitet.

På fronterne går det godt. Det synes, som om englænderne nu er ved at tage sig sammen, efter at de er kommet over Rhinen. Også russerne arbejder godt. Men hvor længe, hvor længe vil det endnu vare med den forbandede krig. Det, som det kniber værst med, er kartoflerne. Vore søde landboere viser deres samfundssind ved at sælge os deres svinefoder, medens tyskerne stadig får de gode kartofler. Det er nogle uhyggelige kartofler vi får, sorte og uappettilige, de lugter som vaskopvand. U-ha! Nu kan vi kun få 1 – én – æske tændstikker om ugen. Med mælken begynder det også at knibe.

Onsdag, 14. marts

Hr. Pjanke meddelte i mandags, at han igen havde myrdet nogle danske, 5 unge mænd.

I går blev motortoget til Risskov bombet. Der blev 1 dræbt og henved en snes såret. Om natten blev Rådhuset igen bombet. Denne gang med en meget kraftig bombe, så alle ruder og døre ødelagdes. Der er skader for mindst et par millioner. Heldigvis blev ingen dræbt. Det er dog for galt med denne ødelæggelse. Ja, vi skal ikke have det bedre, end de selv har det, kan det nok tyde på. Men hvad så med alle de flygtninge, de sender her op, skal vi så tage venligt imod dem? Nej, om man forstår de mennesker. De lever af os og søger alligevel at ødelægge os så meget som muligt. Det modbydelige krapyl. Det hele arrangeres, for at vi skal gå over gevind, så de kan få lejlighed til helt at udrydde os, som de selv bliver. Det er ikke gode tider, vi går i møde. Hvis krigen ikke snart slutter, er det nok ude med os alle.

I dag begyndte vi skolegang – dog kun 2 timer, fra 2-4 – i frk. Smiths Skole i Nørre Allé. Denne skole, der altid er betragtet som bourgeoisi-skole er noget af det værste, jeg har set. Lokalerne er noget af det tarveligste for ikke at sige grufuldeste. Utroligt, at nogen vil betale for at lade deres børn gå i en sådan skole, når vi har gratis kommuneskoler, der i sammenligning er rene pragtpaladser. Der er plads til 30 elever i et lokale, der er 7×9 alen. Katederet er så snævert, at man ikke kan røre sig der uden at vælte. Stolene er sammenbragte – hvide, brune, sorte – fra forskellige auktioner. Gulvene er ikke ferniseret i årenger, loftet ikke hvidtet de sidste 10 år, og væggene ikke malet de sidste 20 år. Det hele har et udseende af armod, så at det næsten kan vende sig i en. Selv de gamle skoler Paradisgades o.l. er pragtfulde ved siden af. Det øverste lokale, som jeg har været så uheldig at få, har ovenlys, og intet vindue kan lukkes op. Vil man have frisk luft, kan man lukke døren op til gangen (og få alt støvet ind). Ja, siger en kollega, der har sin pige der, men det er for undervisningens skyld, hun går der. Det er vel nok en falliterklæring. Mon undervisningen er bedre der, da lærerlønningerne er meget små? Jeg tvivler! Nej, men det er »fint«. En underlig »finhed«. Jeg ville ikke have mine børn der, om de så kunne gå der gratis. Og det betaler forældre indtil 30 kr. pr. måned for. Menneskene er mærkelige.

Torsdag, 15. marts

Nu har slynglerne været oppe i Randers med bomber og ødelagt et par trykkerier bl.a. Socialdemokratens, så helt udryddet er de banditter altså ikke, desværre. De kommer nu i en sort taxa. I Ålborg har de ødelagt »Kilden« for anden gang.

I bladene står i aften, at flere københavnske skoler er taget til flygtninge. Her i byen hedder det kun »taget til andet formål«.

Fredag, 16. marts

I dag oplyses, at de stjæler vort frihandelskorn, og det som bryggerierne skulle have. Det skal bruges til at dække det forøgede forbrug (til de forbandede tyske flygtninge, som er kommet herop for at æde os ud, så det kan gå os som hollænderne, der nu må sulte) og til Norge (altså tyskerne deroppe). Det drejer sig om ca. 2 tusind tons. Dette er begyndelsen. Næste gang stjæler de det, vi skal spise. Jo, man ser tydeligt, hvor det bærer hen.

I dag er 7 til myrdet for at berolige hr. Pjanke.
I dag var det Fredericia, der skulle ødelægges. Der er flere, der trænger til samme omgang, som dem i Rold Skov fik.

Tirsdag, 20. marts

Atter 7 unge mænd myrdet af hr. Pjanke.

Hvad mon der er i gære i dag, 7 tyske flyvere suser til stadighed i omegnen (tænk, jeg troede ikke, han havde så mange tilbage) og over byen i mørkningen. Måske er det øvelse. De har grønt lys i højre og rødt i venstre vingspids. - Ved

Forsiden 14. marts 1945.

Motortog til Risskov med 30 Passagerer bombesprængt

Een dræbt, mange haardt saaret

I AFTES VED 22,15-TIDEN indtraf en Eksplosion i Motortog Aarhus-Risskov. Toget var lidt før Kl. 22 afgaaet fra Aarhus, og da det befandt sig midt mellem Aarhus Østbanegaard og den permanente Badeanstalt ved Riss Skov, eksploderede en kraftig Sprængladning lige under Toget. Ved Eksplosionen blev den forreste af Motortogets to Vogn fuldstændig splintret. Der udbrød en mindre Brand, som dog hurtigt slukkedes. Der var kun ca. 30 Passagerer, hovedsageligt unge Mennesker, med Toget.

Passagererne laa omkring Toget

Falks Redningskorps og Zoneredningskorset mødte med stor Udrykning på Ulykkesstedet. Passagererne var slyngt ud og laa paa Jorden omkring det ødelagte Tog. En Dame var kaestet helt ud til Stenestøtningen ved Vandkanten og var dræbt. Der blev ialt ført 25 Personer til Høspitalerne, og deraf blev 15 indlagt. Den Dræbte er den 35-aarige Fru Smedker Vendelboe Laursen, Blevvej 2 i Risskov. Hendes Mand, den 40-aarige Smedker Børge Vendelboe Laursen, blev indlagt paa Aarhus Amtssygehus. Han har faaet højre Fod splintret og paaadrages sig fortløftede andre Kvæstelser. Hans Tilstand er alvorlig.

Fru Vendelboe Laursen, der dræbtes.

De øvrige indlagte paa Aarhus Kommunehospital er: Maskinlærer Eloy Jensen, Heegaardvej 14, Risskov, født 28/9 1925, Brud paa venstre Fodled.
De øvrige indlagte paa Aarhus Kommunehospital er: Maskinlærer Eloy Jensen, Heegaardvej 14, Risskov, født 28/9 1925, Brud paa venstre Fodled.
Kontorarbejder ved DSB Frank Holm Jensen Søndergade 14, Aarhus født 2/1 1915, brækket begge Ben, Kontorassistent Kirsten Jensen, Hølløbsvej 21, Risskov, født 1925/25, brækket begge Ben og Chok.
Lærer Verner Juhl Avning, Klimevej 10, Risskov, født 30/3 1920, sabaet Brud i Fodledet.

akov, fik lettere Kvæstelser, men kunde tage hjem efter at være forbandt paa Kommunehospitalet.
Smedker Børge Vendelboe Laursen, der er indlagt paa Amtssygehuset, har faaet amputeret højre Fod som var kaestet. Desuden har han Brud paa venstre Ben og paa højre Arm og er forbrændt i Ansigtet. Trods de alvorlige Kvæstelser er hans Tilstand ret god, oplyser man i Dag paa Amtssygehuset.

Nødskoleordningen i fuld Gang

Mellemkolebørnene fra Ingerstevs Boulevards Skole i Aarhus var ike kede af Nødskoleordningen, for deres Vedkommende havde Premierer paa De forenede Mejerier i Ansaade. Med Lyri og Interesse fulgte de Fremstillingen og Behandlingen af det gode, danske Smør. I Forgrunden tv aar Forfatter K. Petersen. Bagved (med Peltskøn) Kommunehøjskolelærer Halldan Jørgensen.

Den tyske Værnemagtsberetning

Bliver Bomben, der i Nat laavede store Ødelæggelser i Aarhus Raadhus, laa, ses paa dette Billede. Den var anbragt i Kragten, hvor der er skaaet et stort Hul i Muren. Man laar ogsaa et Indtryk af de store Skader paa Bygningen, der rummede Livvognskassen.

GOTEBORG: Akts. Bofors har for 1944 givet et Overskud paa 4,7 Mill. Kr. mod 4,8 Aaret før. Der foretaas som sidst 12 pct. i Udbytte.

Det bombesprængte Raadhus

Paany Bombe mod Aarhus Raadhus

Omfattende Ødelæggelser

AARHUS NYE RAADHUS har i Nat paany været Genstand for et Bombetænt, og denne Gang er Ødelæggelsen af betydeligt større Omfang end efter Eksplosionen for en Maaned siden. Der var antagelig gaaet lang Tid, inden store Dele af Raadhuset atter kan tages i Brug. Bl. a. er Aarhus Kommunes Hovedkasse og Skattevæsnets Indbetalingslokaler fuldstændig ødelagt, og Raadhusets store Varmeanlæg er sprængt i Stykker. Skaden beløber sig til mindst to Millioner Kr.

Bomben laa mod Raadhusparken

Paa Minutet over Kl. 3 lod et voldsomt Brag over store Dele af Aarhus, og Husene rystede i Kværtererne omkring Raadhuset. Der var blevet anbragt en Bombe af bølgeplastv Karakter ved Raadhusets sydlige Ende. Bomben laa i Raadhusparken ved Hjørnet af Pladsen mod Park Alle og den lave Fløj bestaaende af Banegaardspidens Eksplosionsret store Hæller i Lavfløjens Mur ud mod Parken samt i Park Alle-Fløjens Gavlv. Eksplosionen var saa voldsom, at tykke Betonpiller blev revet over. Kommunens Hovedkasse og Skattevæsnets indbetalingskontor i Lavfløjen er kun en Samling Pindskibromed.

Der er Hæledele sket uoverskuelige Ødelæggelser i den sydlige Ende af Raadhusets Midtergang. I Raadhusarkens nederste Etage samt i Aarhus Turistbureaus Lokaler. Over hele Raadhuset flød det med Glandsyn som atter

To Kroner for en Æske Tændstikker
RANDERS (Specialtelegram.)
I Randers er Tændstikmangelen nu saa katastrofal, at en Æske Tændstikker paa Den sorte Bærs handes til 2 Kr. At faa lid paa en Cigaret eller Fibe koster 25 Øre, med mindre man vaer med at tænde fra en anden Cigaret. Saa kan man faa det for 20 Øre. Flere Købmænd har raltoreret deres faaste Kunder aaledes, at de faar til Tændstikker om Ugen.

Dele af Lavfløjen rives ned og bygges op paany. Selve Jernbeton-Konstruktionen har i det store og hele holdt trods det vældige Tryk fra Eksplosionen, men Murværk og Skillerum er ødelagt ligesom store Dele af Inventaret. Der vil, fortsætter Stadsarkitekten, gaa Aar og Dag, før Raadhuset bliver, som det var før. Alene Materialmanglen beviker store Vanskeligheder for det forestaaende Restaurerings- og Genopbygningsarbejde.

HOVEDKASSE i Marketerieriet

Skattedekaldelser i Receptionelokalet
Den konstituerede Forvalter paa Aarhus Raadhus, A. G. Hansen, oplyser, at Bombetæntet har skaaet Pladsen paa Raadhuset og, hvis Lokaler blev ødelagt ved Eksplosionen. Ligningsafdelingen faar Lokale i Receptionelokalet. Afdelingen havde i Dag indlagt et hel Del af Tænderne. Disse vil senere faa Besked om, hvor-naar de skal møde. Hovedkassen faar Plads i Marketerieriet, hvorfra den har let Adgaa til Boksen. Desuden skal Opbevaringen være i Marketerieriet. Tilbage af dette bliver kun en lille Plads foran Buffeten, og Raadhusets Personale ma derfor foreløbig søge Prokolt paa Kontorene.
Hovedhøderiet skal være i et af Udvalgsværelserne, og Priskontrollen faar Kontor mod Raadhuspladsen. Disse Lokaler er afmærket i Morgen.
Raadhusforvalteren tilføjer, at man først og fremmest søger at faa Ruder sat i de nederste Lokaler, som ligger Støder i Vinduesrammerne saa ødelagt, at de skal repareres først. Paa Grund af Flytningerne bliver der i nogle af Kontorene fire Gange saa meget Personale som hidtil.

Ca. 1000 Rejsende kom ikke over Store Bælt

NYBORG
Ved 10-Tiden i Gaar kom Eksplosions-toget til Nyborg med 900-1000 Rejsende, som intet anede om, at der ingen Færdighedsbiler var. Ka Mængde af de Rejsende stormede til Erhvervs- og Turistkontoret, da det paa Nyborg Station blev meddelt, at Høllehed for Overfart var udelukket. Paa Erhvervs-kontoret begyndte man straks privat Indkvartering og 200 blev indkvarteret hos private Familier. 600 Rejsende, der ikke havde Mulighed for at faa Tog over Høllehed, blev indkvarteret i et sprængt Tog paa Stationspladsen.

Der gaar Aar og Dag for Raadhuset bliver som før

Inde i Bladet:

Hjørring er et tog afsporet med flygtninge. Der er kun 4 dræbt, men en snes såret. Forhåbentlig kan de deraf forstå, at de ikke er særlig velkomne. Mon attentatet i Risskov motortog er gengæld, eller er det omvendt?

I København er nu 20 skoler taget til flygtninge. Vor skole – eller rettere Skovvangsskolen – er nu belagt med de lusede tyske svin. Ude i baraklejren ved Marselis Hospital er der nu kommet flygtninge. En dansk dame stod og så på nogle børn, der legede. Da sagde den ene dreng til hende: Die dumme Däne! Det er Hitler-ungdommens gode opdragelse. Først æde vor mad og så håne os, fordi vi ikke forlængst har forgivet dem i vore lagkager, som de køber op i store mængder, de forsultne, lusede svin.

Torsdag, 22. marts

I går havde vi luftalarm fra kl. 11 til 12.10. Det var englænderne, der var over København og bombede Shell Huset og Ingeniørforeningens hus, hvor gestapo residerer. Desværre blev mange danskere også dræbt, idet tyskerne havde en mængde gidsler i Shell Huset. Et par maskiner faldt ned. Den ene i den katolske skole, hvor 80 børn blev dræbt. I alt er over 100 dræbt og 300 såret. Forhåbentlig er gestapo-banditterne også dræbt.

Englænderne fortalte i aften, at de østjyske byer skal evakueres, fordi man venter invasion her. Mon det ikke er for, at de lusede flygtninge kan få vore lejligheder. Det er vel nok hyggelige udsigter for os. Det går mere og mere op for os, at enden bliver frygtelig. Måske skal vi altså opleve at blive hjemløse

*Alle kunne se, at krigens slutning nærmede sig.
Man forberedte en evakuering af Århus for det tilfælde,
at de sidste kampe skulle blive udkæmpede i Jylland;
planerne blev delvis offentliggjort 14. marts
og gav anledning til en livlig rygtedannelse.*

8000 tilbage i Aarhus under en eventuel Evakuering

**Der er ikke
øjeblikkelig
Fare paa Færde**

Evakueringsudvalget præciserer:

Der er ingen overhængende Fare for, at der skal blive paabudt Evakuering. Men det kan komme — derfor bør alle være forberedt. Vær dog ikke nervøs og afhold Dem i hvert Fald fra den livsfarlige, planløse Flugt!

Den store Evakueringsplan færdig

EN ENDELIGE EVAKUERINGSPLAN for Aarhus Luftbeskyttelsesområde blev i Gaar vedtaget i Evakueringsudvalget og videresendt til de overordnede danske Luftværnsmyndigheders Godkendelse. Den fungerende Formand for Evakueringsudvalget, Landsretssagfører J. C. Sørensen, og Planlægningschefen, Borgmester Stecher Christensen, udsendte i Aftes en Redegørelse for Planen, idet de fremhævede, at det er ganske uden Forbindelse med de alarmerende Forlydender, som er fremkommet fra forskellige Sider, at Vedtagelsen er sket netop nu. Der har i Maaneder været arbejdet paa Færdiggørelsen af den meget detaljerede Plan, der som sin Basis har ikke mindre end to foregaaende Planer, som allerede for nogen Tid siden er godkendt.

Planløs Flugt skal undgaaes

flygtninge i vort eget land, medens de tyske sataner sidder og nyder vore lejlig-heder.

Ganske vist går det godt fremad med enigheden på vestfronten, men hvornår vil de kunne afskære os fra tyskerne? Det skulle gerne være, inden millioner af det kram når herop og fylder os med lus og sygdomme.

Om moralen og tidens toner: Vi har søgt en kone til hjælp i huset, nu da mor er kommet hjem fra hospitalet. Der har været 3. Den første fru Nielsen gik herfra, efter at vi havde aftalt, at hun skulle have 15 kr. om ugen for at være her 4 timer daglig. Senere en aften telefonerede hun, at hun ikke kunne komme. Hun havde fået noget, der var bedre. Den anden fru Nielsen var her 1½ dag, så gled hun. Den tredje fru Nielsen kom i eftermiddag. Hun var så rørende og fortalte, at hun gerne ville hjælpe os. Kl. 9 ringede hun, at hun desværre ikke kom, for hun fik mere i arbejdsløshedsunderstøttelse. 3 søde fru Nielsen'er. Der er ikke mere noget, der hedder at holde en aftale. Alt er opløsning, ingen kan man stole på. Nej, det er ikke morsomme tider i det lille Danmark. Demoralisationen breder sig i alle lag. Det er ikke meget ved at være til mere. Alt er løgn og bedrag. Usikkerhed. Hvor har de tyskere meget på samvittigheden. Dette forbandede folk, som forlængst burde have været udryddet af jordens overflade.

Lørdag, 24. marts

Himmler er nu også begyndt at udtale sig om »sejren« i sit blad »Das schwarze Korps«. Han er langt nede. Ja, han er så beskeden, at han udtaler, »at sejr, det vil for vort vedkommende sige at overleve ragnarok og at undgå at blive deporteret til Sibirien eller få et skud i nakken« (som tyskerne er nogle mestre i at give deres fanger). Ak ja, tempora mutantur: Tiderne skifter. Det ville vist ikke falde hr. Himmler ind at komme med den påstand for blot 2 år siden.

Englænderne er nu endelig gået over nedre Rhin, så nu kan de vel snart ventes i Sønderjylland, og så må vi jo se, om vi også kan udrette lidt. Der skulle helst ikke komme ret mange levende herfra, og »de stakkels« flygtninge, der er kommet herop af rædsel for russerne, vil forhåbentlig komme til at ønske, de var blevet hjemme. Udryddes skal det tyske rak! 3.000 maskiner har arbejdet i Ruhr, de må have haft det hedt, de gode tyskere. Men hvorfor tager englænderne så mange fanger (150 tusinde) i de sidste 8 dage. Russerne forstår det bedre. De har myrdet over 30 tusinde, men kun taget få fanger. De er inde på det helt rigtige. – Ja, det er egentlig utroligt, at jeg – som vist ellers er et ret fredeligt gemyt, kan skrive, tænke og ønske som ovenanført, men 5 års besættelse og alle de tyske overgreb har gjort mig – som vist alle danske – ondsksfulde.

Søndag, 25. marts

Atter 7 unge danskere myrdet af gestapo.

Det er interessant at se, hvor forandret forholdet mellem tyske soldater og danskerne er. Nu tør de ikke gå gennem byens gader, uden at de har et par mand gående med maskinpistoler på fortovet. Deres dårlige samvittighed gør dem rædde.

Skærtorsdag, 29. marts–2. påskedag, 2. april

Påsken har vi tilbragt i Sejerholts villa på Holtevej, mens de selv var på Mols.

Skærtorsdag morgen blev unge redaktør Schmidt, Stiftstidende, skudt ned i sit soveværelse af en bande hippofolk. 9 patrioter er blevet skudt i påsken af hr. Pjanke. De banditter vil blive draget til ansvar, siger BBC. Blandt de henrettede er en greve Ahlefeldt Laurvig Lehn, et par store drenge og en gammel mand.

BBC meldte påskedag 1. april, at der var kommet ca. 100 tusinde flygtninge til København. De tror, de er indbudt af den danske stat, men de vil snart blive klogere. Askov og en mængde andre højskoler er også taget til dem. Hvorledes skal det gå, hvis der vedbliver at myldre i tusindvis herop. De vil jo helt æde os ud af landet.

Der er nu også kommet oplysning om evakuering af Århus. Planen skal være færdig. Når der stadig kommer flygtninge hertil, må evakueringen jo betyde, at de vil jage os ud, for at de kan overtage vore lejligheder, vore fødemidler o.s.v. For vi har vist alle købt både mel, gryn, kartofler o.s.v. for vore mærker til hele kvartalet. Det ville vel nok være en skændsel, om disse slyngler skulle overtage vore lejligheder, møbler og varer for at ødelægge alt for os. Ja, Gud ved, hvordan enden vil blive.

Nu går det ellers stærkt på vestfronten. Bare det ikke giver bagslag. Man synes næsten, det går alt for hurtigt og godt. Englænderne er ved at drive tyskerne ud af Holland og står nu den 3. april ved Kassel, næsten midt inde i Tyskland. De burde have gået nærmere kysten, så de ikke fik så mange drevet herop. Englænderne og amerikanerne tager 30–40 km om dagen og over 1.000 fanger i timen. Nu da Ruhr-distriktet er omringet, kan man efter Eisenhowers udsagn vente, at krigen er forbi omkring 1. juni. Lad os håbe lidt før.

Det er stadig morsomt at læse værnemagtsberetningerne fra førerhovedkvarteret. Hvis tyskerne kun læser dem, kan man godt forstå, at de venter sejren, for den fortæller stadig om alle de sejre, de vinder. Det bliver en kedelig opvågnen, når de nu snart er omringet.

Torsdag, 5. april

Det er interessant i denne tid at høre den engelske radio, særlig kl. 8.30–9 altså 20.30–21. De er noget optimistiske. Først høres der 6–7 bankesignaler, derefter begynder et orkester at spille en kvik soldatersang, så lyder en stemme: Her er London. De hører BBC's udsendelse til Danmark. Derefter kommer krigsnyheder og nyt fra Danmark, og endelig en særmelding: Hilsen til – (her følger en opremsning af mands- og kvindenavne). Hvem denne særmelding gælder, er let at forstå. Det er til Danmarks patrioter i undergrunden. Man gisner, at det er om nedkastede våben til dem. Udsendelsen slutter med en oversigt over krigsnyhederne og de sidste telegrammer.

Fredag, 6. april

Endelig har da russerne opsagt deres neutralitetspagt med Japan. Det var også på høje tid. – Englænderne er stadig optimistiske. Det vrimler ind med fanger.

Straks fra krigens begyndelse blev der på alle lofter anbragt kasser med sand til slukning af brandbomber. I krigens sidste måneder opfordredes beboerne til også at have sand i hver lejlighed – det blev udleveret rundt på byens pladser.

En mængde politibetjente er kommet hjem fra tysk fangelejr. Der skal være indlagt 70 på hospitalerne. Det er vist mest lungesygdomme.

Der går de mest fantastiske rygter om, at Göring har skudt sig. Andre siger, det er Goebbels. Englænderne er klar over, at nazisterne (de førende i Tyskland) ikke vil overgive sig, men vil fortsætte guerillakrig. De vil da ikke blive behandlet som soldater, men ganske simpelt blive skudt.

BBC taler stadig om, at vi skal være beredt til afgørelsen, som snart vil falde, og at vi ikke må lade os provokere til overilede handlinger, før ordren fra England bliver givet. Hvad de så har tænkt, vi skal gøre, ved jeg ikke. Vi har jo ingen våben.

I København skyder hipofolkene midt på gaderne og sårer og dræber en mængde uskyldige. Også her er der stadig skyderi. I går så Leif på Banegårdspladsen en stikker, der blev skudt. En tysk soldat fandt sig foranlediget til at trække sin pistol og skulle til at skyde efter manden; men et øjeblik efter faldt han højt jamrende til jorden, skudt i benene.

Gud ved, hvordan det hele vil ende?

Søndag, 8. april

I morgen er det altså 5 år siden vi blev besat af tyskerne. »Tunge tider langsomt skrider,« hedder det. Ja, Guderne skal vide, de 5 år har været lange. Nu synes vi, at det lysner; men hvad skal vi ikke igennem, inden der bliver virkelig fred.

Egil var i Kolding i forrige uge. Han skulle rejse dernede fra kl. 4.30 morgen, og vi ventede at se ham ved middagstid. Han kom kl. 0.30 i nat. 21 timer for at komme fra Kolding til Århus. Så må sabotagen dog have nogen betydning – også for tyskerne. På perronen i Fredericia blev alle visiteret af det tyske politi.

Han opvarter som sædvanlig med en lille historie. De rejsende kan altid en mængde historier: En lille pige siger glædestrålende til læreren: Min store bror er blevet hipo i går. Nå, er det så glædeligt? Ja, for han skulle have været på Middelfart i morgen.

Englænderne fortæller en noget lignende: Tyskerne havde rekvireret en mængde rutebiler til transport af flygtninge. Tyskerne kunne ikke forstå, hvorfor alle danskere grinede højlydt, da en af vognene passerede. Der stod »Eggerødsgård« på den. (Åndssvageanstalt).

Der fortælles, at den nat, da Børge Schmidt blev dræbt i sit hjem, var hipo også ude efter telefondirektør Wallmann på Dalgas Avenue, men kunne ikke komme ind. De søgte da ved skud at ødelægge låsen. Ved skyderiet kom vagten fra studenterkollegiet (Marselisborg) løbende og begyndte at skyde løs på dem. Der menes, at et par stykker blev såret. I dette virvar lykkedes det Wallmann at slippe bort. Han er nu gået »under jorden«, som så mange tusinde andre danskere.

Aften.

Tyskerne undte os i dag et særligt kønt optrin, idet der gik ild i den hushøje halmstak, de havde øverst på Galgebakken. Det var naturligvis under deres værdighed at tilkalde vort brandvæsen. Følgen blev, at to store barakker gik med i løbet. Man havde nærmest det indtryk, at de ræsonnerede som så: Vi skal jo snart pakke sammen, så lad skidt kun brænde, så får danskerne da heller ingen fornøjelse af det. Det begyndte kl. 5, og endnu kl. 8.30 er det ikke udbrændt.

En overgang så det ud, som om deres pejlestation eller radiosender på midten af Galgebakken skulle gå med, men desværre holdt den.

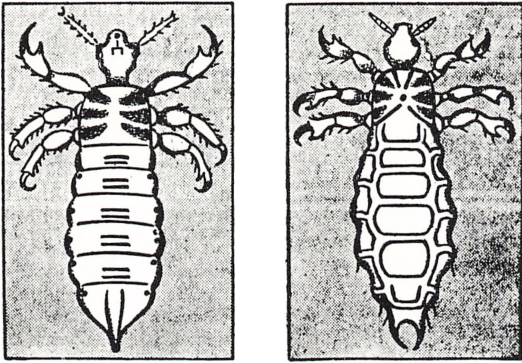
BBC meddeler, at tyskerne i den tid, Lindemann har været øverstbefalende i Danmark, har ladet 59 mennesker henrette. I dag står der igen om 4 patrioter – »terrorister« kalder Tyskerne dem – der er henrettet, deriblandt igen en greve (Reventlow).

BBC er stadig meget optimistisk, de står nu kun 12 km fra Bremen. Om 14 dage må de kunne være her. I morgen – 9. april – vil de have os til at mindes dagen med 2 min. stilhed kl. 12.

I går og i dag har BBC en melodi, som de kalder Det frie Danmarks kampsang. Den er sammenflettet af forskellige fædrelandssange og bliver sunget af en meget hæs herre.

Det er ellers ikke kønne repræsentanter for herrefolket, de flygtninge, som man sender herop: Lusede, lasede individer, der står og måber ved vore butikker, men som bliver frække, så snart de har fået bælgene fuld. Det er så selvfølgelig, at vi skal føde det svinekram, for de har jo i 5 år født og værnet os, siger de. Ha-ha-ha! De ved jo ikke, de stakkels idioter, at tyskerne har stjålet for snart 8 tusinde mill. kroner. – For resten mens jeg tænker på det – der har ikke i den senere tid været nogen opgørelse fra Nationalbanken, så vi må vel ikke vide mere, hvor meget de stjæler for om måneden. Nå, forhåbentlig får det snart ende. Men hvor dagene dog går langsomt, når man længes! Længes efter den dag, da »herrefolket« må sjoske tilbage til das grosse Vaterland, som ikke er andet end en ruinhob; men hvor man under de tyske svin den rejse.

Og i morgen er det altså den 9. april. Hvad mon den dag vil bringe? Jeg sidder i aftenstunden og skriver dette – skønt der skal spares meget på lyset –

Kroplus (stærkt forstørret) Hovedlus (stærkt forstørret)

NYT MIDDEL MOD LUS

★ Nu er det ufejlbare Middel mod Hovedlus CAPUTEX klar til omgående Levering. CAPUTEX er fremstillet under pharmaceutisk Kontrol og er let at anvende i Forbindelse med Hårvask. En Flaske — nok til hele Familien — koster Kr. 3.50.

CAPUTEX

VANGCO LABORATORIET
GENERALREPRÆSENTANT BRØDR. SØLVKJÆR, Kbhv. K.
RING til
Salgschef P. G. Vangedal, Hotel Royal, Aarhus. Tlf. 11.

*Svigtende hygiejne
og ikke mindst de mange
flygtninge fra Østtyskland
gjorde aflusningsmidler til en
aktuel vare.*

og nu hører jeg tyske soldater trampe hjem til kasernen. De synger og råber, er vel fulde, så jeg sidder og tænker på, at de vel snart begynder på deres morskab som sædvanlig! at skyde i gaderne, og nu i dette øjeblik faldt det første skud. Ja, vi har fornøjelse af herrefolket.

Tirsdag, 10. april

Dagen i går, den 9. april, gik over forventning godt. Kl. 12 begyndte kirkeklokkerne, først da de to minutter var til ende, og i disse stod folk stille på gaden; på strøget gik nogle hipofolk og tvang folk til at gå videre; men skyderi blev der ikke. Leif så på Rådhuspladsen et par tyske soldater, der kom kørende på cykel, og da folk pludselig stod stille, og alle biler og vogne standsede, blev den ene så forfjamsket, at han sprang af cyklen. Den anden soldat greb ham i armen og fik ham med; men naturligvis smilede man.

Et par patrioter, der var ude efter vaskeriet i Gl. Munkegade, blev skudt. I dag beretter avisen om to andre unge mænd, der er blevet fundet skudt på gaden i Århus. Den ene er en bankassistent.

Fra Sverrig meldes, at en del bugserbåde i København er stukket af til Sverrig. Da vore mænd på »Hermes« og »Aros« (bugserbådene i havnen) kom derved i morges, blev de på sørøvermaner jaget fra borde af tyske kadetter med revolver i hånd.

Onsdag, 11. april

To vagtværn er skudt i nat kl. 1 uden for Magasins vinduer på hjørnet af Lille Torv. Det var et par hipo-banditter, der skød dem. Det er nu 5 vagtværn her i byen, der er myrdet.

Det går stærkt på vestfronten. Englænderne og amerikanerne har lært af Hitlers lynkrig. De er nu omkring Bremen og går mod Hamborg (mangler 90 km). I næste uge må de med den fart kunne begynde at afskære Jylland fra Tyskland – og hvad sker så. En tysk soldat sagde i dag: Om 14 dage er krigen forbi, så skyder vi gestapo og nazisterne her, og så er vi venner. – Englænderne har sænket krigsskibet »Admiral Scheer« i Kiels havn.

På det sted på Lille Torv, hvor de to vagtmænd blev skudt, lå hele dagen en mængde blomster og en plakat, hvorpå stod: Her blev to gode Århusborgere skudt af fejge mordere! Mærkeligt nok fik blomsterne lov at ligge.

I Esbjerg har de spærretid, fordi man har bombet det tyske værnemagtskommandantur. Hvornår mon Østergades Forsamlingsbygning går her i byen? Eller gestapo-borgen i det gamle rådhus.

Fredag, 13. april

I går døde Amerikas præsident. Forhåbentlig får det ingen indflydelse på krigens gang.

Tyskerne har henrettet to patrioter til.

Lørdag, 14. april

Igen har gestapo henrettet patrioter. Denne gang 4, bl. a. to skibsbyggere.

Desværre synes det, som om englænderne ikke går mod Hamborg, men over Magdeburg. – Der er nu i alt kommet 230 tusinde sårede og flygtninge til København. Gud ved, hvad meningen egentlig er? Tror de virkelig, at danskerne skulle være så blødsødne, at de vil føde på dem efter krigen. Så tager de for en gangs skyld fejl. Tyskerne har gjort sig så forhadte her, at vist alle vil være med til at smide dem ud eller give dem en kugle. Barmhjertighed mod dette folk af løgnere, sadister, mordere og tyveknægte skal ikke tåles. De skal væk eller slås ned som det udskud, de er.

Søndag, 15. april

Der er stadig nye blomster på hjørnet af Lille Torv og Immervad; men nu er der kommet en ny seddel, hvorpå står: De faldt for byens sag, skudt ned af vor fælles fjende! Hvad bliver det næste?

Hipo har haft travlt i nat, »Bocken« på hjørnet af Tangen og Guldsmedgade, den eneste ejendom, der var tilbage, er blevet bombet.

Tirsdag, 17. april

Så er der kun 3 dage til Hitlers fødselsdag. Mon englænderne, amerikanerne og russerne kan begynde belejringen af Berlin på den dag? – Hitler har et langt

opråb til østfrontens soldater om at holde ud, og hvis nogen giver befaling til overgivelse, skal han straks skydes. Det er altså meningen, at alt skal ødelægges. Han ræsonnerer vel som så: Jeg skal jo skydes, så kan de andre også prøve det. Nå, han lover, bolsjeviken skal forbløde foran Berlin; men han har jo før givet store løfter, som ikke blev holdt. – For resten verserer der et rygte om, at han for år siden skal have sagt: De sidste 14 dage af krigen vil jeg bede Vorherre tilgive mig. – Man tænker sig stadig, at han har et eller andet djævelskab i baghånden, enten det nu er en gasart eller baciller. Vi er alle spændt på de næste 14 dage, som vel uvægerligt vil give afgørelsen.

I går aftes meddelte BBC om forholdene i Buchenwalde koncentrationslejr, de var frygtelige, og den har endda ord for at være den bedste af deres berygtede lejre.

Det siges, at Peter Schultz skal være bragt til Sverige af Svensk røde Kors. Hvad grunden kan være, vides ikke.

Fredag, 20. april

Hitlers fødselsdag. Jeg ser ingen flag på de af tyskerne tagne bygninger. Har man helt glemt ham?

Der Josef har husket ham. I aftes holdt han en tale i den tyske radio – den er efterhånden skrumpet fra 46 stationer over hele Europa til nogle få stykker. De kan vist tælles på mindre end en hånd. Denne tale var som den sidste en forherligelse af føreren, der må stå for lille Josef som en sand Vorherre.

I dag kører persontogene for sidste gang i Jylland og på Fyn. Vore venner skal bruge kullene til deres transportere.

Ja, så er vi kommet ned på den lille gasration, og nu må vi til at lære at spise råkost; men heldigvis er der endnu mælk at få, og det er varmt i vejret, så vi kan spise kold mælkemad.

Lindemann skal være rejst til Nykøbing F. (Måske vil han bo i zar Peters Hus der). Han har udsendt en bombastisk erklæring om, at fæstningen Danmark skal holdes til sidste mand og sidste patron.

Der er en mærkelig uro blandt folk. Man synes ikke, tiden går hurtigt nok. Man ønsker de næste 14 dage til ende og dermed opgøret. Længere tid venter man ikke, det vil tage, inden vi kan tage fat her. Englænderne er nu ved Harburg og derfra fortsætter de over mod russerne ved Stettin. Så bliver dermed grænsen og forbindelsen til Tyskland lukket. – Mon vi er nok til at likvidere de tyskere, der er her?

I København har hipo haft en travl nat. De har bombet mindst 20 forretninger. Avisen i dag indeholder ikke mindre end 11 mord og forsøg alene i København. – Det er det, hr. Goebbels kalder ro og orden.

Nu er det ved at være forbi med værnemagerne. Patrioterne har forbudt alt arbejde for værnemagten. Der fortælles, at de har skudt 40 heste på Tirstrup-egnen, og at de har standset en bil med arbejdere fra Århus, trukket bukserne af dem og brændt dem og ødelagt bilen, så de måtte gå bukseløse tilbage til Århus (fra Rodskov). Hvor meget sandhed, der er i det, ved jeg ikke. BBC meldte kun, at bilen var ødelagt.

Mandag, 23. april

I aften hæves mørklægningen i England. Det er det, vi længes efter her. – Nu ses kun tyske soldater som chauffører på biler, der arbejder for tyskerne.

Berlin er omringet af russerne. Der siges, at Hitler er i Berlin. Mon?

Vi venter, venter, venter med længsel at høre, at byen falder, så vil de splittede horder blive betragtet og behandlet som bander. Som tyskerne behandlede jugoslavenerne.

Vi har luftalarm hver dag og nat i denne tid. Men der er vist ingen, der går i beskyttelsesrum mere. I nat skal der have været luftkamp ved havnen. En maskine skal være skudt ned ved Skæring. Der siges, at den kom med ammunition til patrioterne. – Københavns havn er nu undermineret ligesom Århus havn.

På onsdag skal San Francisco-konferencen samles, og de skal drøfte den kommende verdensordning. Men, som BBC sagde, alt afhænger af, om de tre store kan enes efter krigen: USA-England og Rusland. Ja, netop! Men mon de kan? Polen er et farligt problem.

Livet går som sædvanligt her i byen endnu. – Mon alle de flygtninge kun er kommet hertil for at dø? Der fortælles, at der begravnes ca. 40 daglig her i byen.

Tirsdag, 24. april

I avisen står der om skyderi i København, 8 dræbt. BBC oplyser, at der har stået et større slag mellem ungarere og tyskere, derved blev de 8 danskere dræbt.

Nu er Berlin omringet og ødelæggelsen af den godt i gang. Hitler! Ja, hvor er han? Snart meldes, at han er »hos sit folk« og snart, at han ikke er der. Mon han ikke putter sig i sin hule i Berchtesgaden, som dog også er omringet. Vi længes efter at høre, at Berlin er faldet. Mere end 8 dage kan det vel ikke vare. Russerne er allerede så langt inde, at de kun mangler 3 km til Alexanderplatz, byens centrum.

Torsdag, 26. april

Atter har tyskerne henrettet unge danskere, 9 og 1 benådet med livsvarigt tugthus (forhåbentlig kun et par uger). Blandt de myrdede er nogle jernbanemænd fra Fredericia.

Danmark er ikke repræsenteret ved San Francisco-konferencen. (Intet er mere ligegyldigt).

I nat har hipo-slynglerne moret sig med at bombe »Centrum«, den store nye ejendom på Åboulevarden. I dag er tyskerne begyndt at stjæle private folks cykler. I andre byer har man i flere dage set dem stille op i en gade og tage alle (de gode) cykler, der kom forbi. Selvfølgelig får de en seddel med vurderingssummen på, for tyskerne stjæler ikke. Nej, nej!

Fredag, 27. april

I nat ved 12½-tiden sås et mægtigt ildglimt, og nogle sekunder senere lød et mægtigt brag. Senere opstod en heftig brand. Det var mod syd. Vi gisnede på, at det var ude ved den tyske baraklejr. I dag fik vi at vide af Sejerholt, at alle

deres ruder var gået. Det var en villa på Gentoftevej tilhørende en docent Fink. Det var en fosforbombe, og huset stod straks i brand. Hele familien, 6 personer, blev reddet (i såret tilstand). Hipoarbejde, ren mordbrand.

Det vrimler nu på gaden med etbenede og enarmede soldater. Den tyske nation bliver en nation af krøblinge – hvis der bliver nogle tilbage?

I dag fik jeg tilfældigvis fat i et krigskort fra 1941 af Familie Journalen. Det var landene omkring Middelhavet og Sortehavet med angivelse af byerne, hvor tyskerne kæmpede. En hær stod ved Stalingrad og var på vej mod Baku, en anden i Afrika tæt ved Alexandria. På dette kort ser man tydeligt Hitlers hensigt: Han ville som de gamle romere have alle Middelhavslandene, men ikke nøjes med det. Nej, også Sortehavslandene skulle under ham. En mægtig tanke! Han skrævede for vidt, så bukserne revnede.

I dag kæmper han for livet i Berlin. Hans område er ikke større end Norge, Danmark og $\frac{1}{3}$ af Tyskland. Højt at flyve – dybt at falde. Hvor er han i næste uge, og hvor stort er Tyskland efter freden? *Hvis der er noget Tyskland.*

Forhåbentlig vil det gå japanerne ligeså. De havde tænkt sig at blive Østens herrer. – Senere, kl. 19 –. I dette øjeblik strømmer alle de tyske tropper over mod Infanterikasernen, i hvis gård de samles. Det kunne være interessant at vide, hvad der står på dagsordenen der. Er det modstand til sidste patron eller overgivelse? Får de mon meddelelse om, at Goebbels har nedlagt arbejdet eller hvad? Det er vel nok ægte tysk, at han render fra det, efter at han har været med til at gejle dem op. Soldaterne kommer i små partier på fra 50–100 mand fra alle sider. Foran og bagved går et par soldater med geværet i anslag eller med maskinpistoler. De er blevet rædde. (Mere end de plejer).

Kl. 19 $\frac{1}{2}$. Nu kommer de tilbage. Der er noget, de er meget optaget af. Officererne ser oprømte ud. De har stået derovre i kasernegården i øsende regn. Der synes at være henved et lille tusinde mand. Efter udtrykket at dømme kan det ikke være Berlins overgivelse, de har hørt om.

Senere. I aften havde BBC en mængde nyt. Russerne havde opnået kontakt med englænderne og amerikanerne, så Tyskland er nu delt i to dele. Mussolini er fanget, Göring syg, Stettin og Bremen faldet samt Regensburg. Store nyheder. Tyskerne, der trækker sig tilbage fra Hamborg på vej til Danmark, er bombet.

Lørdag, 28. april

Hurra! Nu er de ved at blive møre dernede. Himmler har tilbudt England betingelsesløs overgivelse til England og Amerika, men ikke til Rusland. Selvfølgelig er det afslået. Hvorfor er det ikke Hitler? Eksisterer han måske ikke mere? – Det går ellers godt, især i Italien. Turin og Milano er taget af patrioterne. I München er oprør. De ønsker ikke byen ødelagt.

Herhjemme. Frihedsbevægelsen har advaret mod at være nysgerrige tilskuere, hvis der bliver kamp mellem dem og tyskerne. Det kunne jo tyde på, at det er snart forestående, hvad vi længe har ventet. Martinsen, schalburg-korpsets fører, er arresteret.

Tyskerne vil nu have forholdene i koncentrationslejrene forbedret. (De venter nemlig snart selv at komme inden for pigtråden!).

Rigskansler Hitler faldet Dönitz hans Efterfølger

Radiotale af den nye tyske Fører: Den militære Kamp gaar videre

I DEN TYSKE RADIO meddeltes Kl. 22,25 i Aftes, at Rigskansler **ADOLF HITLER** i Gaar Eftermiddag var faldet, og at Storadmiral **DÖNITZ** af Hitler var udnævnt til hans Efterfølger

Storadmiralens Radiotale

Den tyske Fører, Storadmiral Dönitz holdt i Aftes i Radioen en Tale, hvori det hed:

Tyske Mænd og Kvinder, Soldater i den tyske Værnemagt. Vor Fører **ADOLF HITLER** er faldet. I rette Tid havde han erkendt den frygtelige Fare ved Bolschevismen. Hans Liv var et eneste Arbejde for Tyskland. Hans Kamp mod Bolschevismen gjaldt hele Europa og hele Kulturverden.

Føreren har bestemt mig til sin Efterfølger. I Bevidsthed om dette Ansvar overtager jeg Ledelsen af det tyske Folk i den skæbnetsvækkende Time. Det er min første Opgave ved Tilintetgørelsen af den fremtrængende Fjende at redde Tyskland. Kun for dette Maa! gaar den militære Kamp videre. Saa vidt og saa længe til Opnåelsen af dette Maa! hinders af Britterne og de Amerikanere, vil vi være nødsaget til fortsat at forsvare os og kæmpe videre.

Englænderne og Amerikanerne fører ikke Krigen for Folkenes Skyld, men for at udbrede Bolschevismen over Europa. Hvad det tyske Folk har fuldført og taalt i Hjemmet er enestaaende.

Jeg vil i denne Nødens Time betragte mig for, saavidt det staar i min Magt søge at stæffe vore tapre Kvinder, Mænd og Børn de drøgtige Levedødsminner. Jeg behøver jeres Hjælp, og jeg mig jeres Tillid, for jeres Liv og jort Liv. Oprettet Nildlen og Disciplinen. Gæver af jer sin Pligt paa sin Plads. Kun da vil vi i den kommende Tid kunne forsvare hver enkelt og opholde og forhindre Sammenbrud. Naar vi gør, hvad der staar i vor Magt, vil Vorherre efter saa mange Lidelser og Ofre ikke forlade os.

Dagsbefaling til den tyske Hær

Den tyske Fører, Storadmiral Dönitz, har udstedt følgende Dagsbefaling til den tyske Hær:

Mine Kammerater, Føreren er faldet. Tro mod sin store Løb og for at frelse Europas Folk for Bolschevismen har han sat sit Liv paa Spil og har faaet en heltemodig Død. Den største Helt i Tysklands Historie er borte. I dyb Ærbødighed og sorg samlet alle Førelser for ham. Jeg kræver Disciplin og Lydighed. Kun ved, at mine Ordre bliver udført uden Tilbageløb, kan Kæmpe og Tilintetgørelse undgaaes. Den, der nu viker tilbage for sin Pligt, er en Kæmpe og en Forræder, der bringer Død og Trældom over tyske Kvinder og Børn. Den Trokæbsed, I har svoret til Føreren, skylder hver enkelt af jer mig som den Efterfølger, Føreren har udpeget. Soldater, vær Jer Pligt. Selv vort Folks Liv staar paa Spil.

MUSSOLINI henrettet af antifascistiske Styrker

Sammen med nogle af sine nærmeste Medarbejdere

I FØLGE HERTIL INDLØBNE MEDDELELSER fra britiske og amerikanske Kilder i Italien via Bern er et Antal ledende Mænd indenfor det fascistisk-republikanske Italien blevet henrettet af en paa Stedet oprettet Folkekomitee efter at være blevet arresteret af de antifascistiske Styrker ved Como-Soen i Nærheden af den svejtske Grænse.

Det drejer sig om Benito Mussolini og nogle af hans nærmeste Medarbejdere, bl. a. Marakal Graziani, den tidligere Partisekretær Pavolini Faninacci og Scorza.

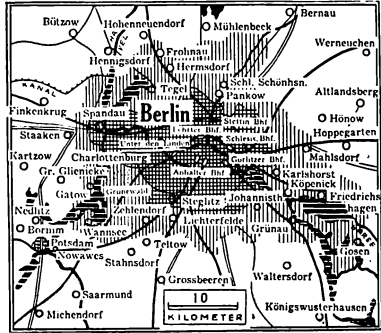
Ligene udstillet offentligt

'Efter Henrettelsen blev Ligene udstillet offentligt paa den historiske Loreto-Plads i Milano og blev, efter hvad der ber høyses, udsat for den mest uæverdige Behandling. Fra tysk Side hefter man sig ved en Erklæring fra den saakaldte nationale Befrielseskomitee, som kunde tyde paa at de afskyelige Scener i Forbindelse med Mussolini's Død har opført en selvstændende Del af den italienske Befolkning. Den hedder i ERklæringen, at Mordet paa Mussolini og hans Med-

Slaget om Berlin mod sin Slutfase

EN STENØRKEN, DER SÆTTER STALIN-GRAD OG WARSZAWA I SKYGGE

BERLIN (NT)
DEN STORE KAMP om Berlin gaar mod sin Slutfase. Den tyske Hovedstad, en By paa tre Millioner Indbyggere og 800 Kvadratkilometer Fladeareal, ligger hen som en Stenørken, der endog sætter Warszawa og Stalingrad i Skygge. Alle Krigens Rædsler er i de forløbne Aar gaaet hængende hen over den. Brandbomber, Sprængbomber, Artilleribombardement og nu til sidst de russiske Flammekastere, der har fuldblyrdet Odelægelsesværket. I den indre By findes ikke et Hus tilbage, end ikke de nøgne Mure er blevet staaende — kun udbrændte Sten- og Grusdynger viser, hvor Rigskancelliet og de store Ministerialbygninger har ligget.

Forsyninger fra Luften

HAMBURG (Skandinavisk Telegrambureau) De tyske Flyvere, som skal holde Berlin indesluttet Forsvarer forsynet med Ammunition, Proviant og tildele ogsaa Vand, har længe i det sydlige, brandende Hovedets i Berlins Centrum en overordentlig vanskelig Opgave. De sødt udbyggede Bunkers i Regeringskvarteret værger sig mod Overmægten, og der kæmpes stadig.

Flere Udlands-Telegrammer

Side 2 og 6

Greve Folke Bernadotte tiltreds med Forhandlingernes Forløb

Har sat den danske Konge ind i Resultaterne

OSLO (R. B.)
GREVE BERNADOTTE, der i Løbet af Mandagen sluttede sine Forhandlinger i Danmark og Tyskland og i Gaar fløj tilbage til Sverige, har føde Meddelelse, som er indløbet herul, gjeldt Udtryk for sin Tilfredshed med Forhandlingernes Forløb. Det menes nu, at han ikke vil forlænge Jere Rejser mellem Sverige, Danmark og Tyskland.

Da Forhandlingerne Mandag Aften var færdige, aflydte Greve Bernadotte et Brev paa Amalensborg, antagelig for at sætte Kongen ind i de Resultater, der var opnaaet i Løbet af Dagen. Ved denne Lejlighed var ogsaa Kronprinsparet til Stede.

Bernadottes Redegørelse for den store Røde Kors-Aktion: Se Side 2.

Den tyske Værnemagtsberetning

FORENEDS KAMPVÆRKTET (R. B.)
VÆRNEMAGTENS OVERKOMMANDO meddelte i Gaar Eftermiddag: Berlins Bykerne forsvares den tapre Besættning, flyktet om vor Fører, sig paa et ganske overordentlig snævert Omraade mod den bolschevistske Overmægt. I særdeleshed fjendtlige Artillerier og under stadig Luftangreb vedvarende herovre Kamp. Syd for Rughovedstaden har Styrker af vor 9. Arme faaet Forbindelse med Hovedstyrkerne og staar med disse paa Linjen Nørreag-Breit-Weeder. Der laaer Forsvar mod Sovjetstyrkerne, der holder Storm uden Paus. Ogsaa mellem Rahonov og Fahlheim hævder vore Tropper sig mod stærke fjendtlige Angreb.

I Mecklenburg er Bolschevismens Hovedstad rettet mod Omraadet mellem Marnitz og Demmin. Her er der heftige Kæmpes med og med Sovjetstyrkerne, som trænger længere frem. Del af Modstandens Styrker drejede af mod Nordost og forsøgte forgæves at sætte over Pers-Søen. Der er et Angreb paa Anklam. Nord herfor hævdes Støttepunktet Wolgast mod alle Angreb. Gen-O-

den er angreb i Kapitulatonserklæring for alle de ham underlignende Tropper. Der drejer sig om seks Divisioner. Fra Ostfrontens Sydfronti meddelte kun

Den 30. april 1945 begik Hitler selvmord; det meddeltes på denne måde. Ellers præges avisen af, at censuren nu var ved at slækkes. Nyhederne meddeltes mere ligefrem.

Søndag, 29. april

Det er meddelt, at Mussolini og 17 andre fascistførere er blevet henrettet efter at være dømt af en såkaldt folkedomstol. Hans lig er udstillet på torvet foran banegården i Milano. Ak ja, sådan går det: Højt at flyve – dybt at falde! Jeg kunne have undt ham en bedre skæbne, for han har gjort et stort arbejde for at højne italienerne, der før næsten bestod af tyve og tiggere (i hvert fald i byerne). Det var beklageligt, at han lod sig råde af Hitler (eller gik *han* heller ikke frivilligt med? Hvem ved?). Fremtidens historikere kan måske finde løsningen.

Mandag, 30. april

I dag til morgen går der rygter om, at Hitler er død. Han skulle have udtalt, at han ikke ville leve 48 timer efter Tysklands kapitulation. Hvis det er rigtigt, at han er død (for egen hånd), er det det fornuftigste, han har foretaget sig de sidste 10 år.

Ja, hvor rygterne svirrer, alle ved noget, eller tror at vide noget. Der hersker en utrolig spænding blandt folk. Ingen har lyst til alvorligt arbejde, man venter og venter. Der må ske noget og snart. Denne uvished er næsten uudholdelig. Det, man er mest spændt på, er, hvad der vil ske. Skal der være kamp til sidste mand, eller vil tyskerne godvilligt forlade landet? – Den svenske grev Bernadotte har været til møde med Himmler i Åbenrå. Vil han få et nyt fredstilbud fra Himmler, eller hvad vil der ske?

Bare man snart fik vished om, hvordan forholdene vil arte sig.

BBC meddeler fra Milano, at Mussolinis lig ved udstillingen i Milano er blevet spyttet på og mishandlet af italienerne.

I Sverige står 2 bataljoner danskere. Vil de komme herover? Og kan de udrette noget over for de 110.000 tyskere her?

I morgen er det 1. maj. Vil Stalin da holde sit sejrindtog i Berlins grusdynger?

Der er spredt løbesedler ud, hvorpå står: Hitler ist gestorben. På Trøjborg var opslået plakater med Hitlers billede og en slange. Også her stod: Hitler er død.

Tirsdag, 1. maj 1945

Ja, så er det altså 1. maj; men hvad vil dagen bringe? Foreløbig har den bragt kulde, sol og haglbyger. Og vi må ikke fyre mere i centralfyre. Kun villaerne har ministeriets velsignelse. D'herrer, der bestemmer det, bor sikkert selv i villaer. Og så siger man, at Danmark er et demokratisk styret land!

Kl. 11 havde Sverige dansk udsendelse; men der fremkom kun meddelelse om, at tyskerne trak tropper fra Hillerød, Næstved og Slagelse, og måske ville de i nat drage tropperne fra København, men ikke SS og gestapo. Jo, såmænd vil de også forsvinde. De tør ganske simpelt ikke blive der, hvis tropperne går.

Kl. 12. Dagens arbejde slutter som sædvanlig 1. maj kl. 12, og alle skynder sig hjem for at høre BBC.

Der skal være møde i underhuset i eftermiddag. Churchill vil her komme med en meddelelse om situationen. Mon det alligevel er overgivelsen?

»Demokraten« har en morsom lille notits om, at der i de sidste dage er set færre cyklister på gaden. Det er en fin måde at råde folk til at lade deres cykler blive hjemme, for at tyskerne ikke skal stjæle dem.

Leif var i formiddags inde i Værktøjsmagasinet på Søndergade. Her henvendte en tysk soldat sig til en ung lærling om nogle varer. En ældre ekspedient sagde til lærlingen: Der står danske borgere, de skal først ekspederes. Den tyske soldat så lidt desorienteret på ham, men da lærlingen forlod ham, gik han stille ud af butikken. – Ja, det vil sikkert ikke blive morsomt for tyskerne her, når freden først er en kendsgerning.

Der fortælles fra Holstebro, at de tyske soldater der havde overgivet deres våben til vagtværnet. Senere var de kommet og bedt om dem igen, da det var en misforståelse. Det er også fra Holstebro, der blev fortalt i generalstrejkens dage, at soldaterne kørte rundt med lastbiler, hvorpå stod: Strejk bare. Vi kører i bad nu.

Aften. Rygter, rygter!

Der skete desværre ikke noget i dag. Meddelelserne fra Sverige om overgivelsen var forhastede. Englænderne er på vej fra Hamborg mod Lybæk, så nu kan der snart blive lukket til Tyskland.

Da jeg gik forbi Infanterikasernen, havde vagterne ikke deres geværer liggende på brystværnet. Det er da altid lidt fremgang. Det har vel nok harmet en at se de truende geværmundinger.

Onsdag, 2. maj

Til morgen bringer bladene meddelelse om, at »føreren er faldet« og admiral Dönitz udnævnt til hans efterfølger. (Tyskerne flager på halv). Han vil fortsætte kampen. Vagten ved kasernen har atter fået geværet lagt på puden.

BBC siger, at Hitler allerede havde fået en hjerneblødning den 24. april, så han er død omkring den 26. Göring er blevet sindssyg. Men hvad med lille Josef? Er han stukket af? Das Reich vil komme til at savne hans løgnehistorier, hvis det da eksisterer. – Ja, så kan man vist godt sige, at Tyskland er forsvundet. De blev altså ikke verdens herrer denne gang, skønt de på stimandsvis begyndte så godt. Nu kommer så turen til de små gule. – Hele den tyske hær i Italien har kapitulert, også en hær i Østrig, Lybæk og Rostock er taget, så nu er det kun et spørgsmål om tid, hvornår det kan ventes her. I denne uge må det vel slutte her. Men hvordan? Soldaterne er vist meget villige til overgivelse, SS og gestapo og hipo fortsætter; men de er vel ikke flere, end at vi selv kan eliminere dem!

BBC mener, at Dönitz er udnævnt, fordi han ikke kan betragtes som krigsforbryder som Himmler.

Berlin er nu en grusdyng. Det er jo også et resultat.

Englænderne har taget Lybæk og Wismar, Russerne Rostock.

Torsdag, 3. maj

Hamburg erklæret for en åben by og allerede besat. Også Prag, der skulle holdes til sidste mand, er erklæret åben. Englænderne har taget Rendsborg ved Kielerkanalen. Så må de vel være ved grænsen til aften, og i morgen kan de vel være her. Det er lidt anderledes, når deres flyvere kommer herover, og panserspidsene rykker over Ringgadebroen, end da tyskerne for 5 år siden kom. Lille Josef har skudt sig, meget fornuftigt.

Skolegangen aflyst

Al Skolegang i Aarhus kommunale Skoler er aflyst indtil videre.

Skolen er lukket nu kl. 4, og børnene skal først møde igen, når det averteres i bladene. Der har været et farligt skyderi i middags kl. 12 mellem hipo og østrigere, der skulle med toget sydpå. Både ved Frederiksbro, Rådhuset og Banegårdsplads gik det løs.

Kl. 7. Svenskerne meldte, at alle tyskere i Holland og ved Warnemünde overgav sig til englænderne. De ville ikke over til russerne. Montgomery er på vej i hurtigt tempo over grænsen mod Åbenrå, som han sikkert vil nå i aften.

Vi har haft luftalarm et par gange i dag; men der var ingen flyvere. Nu er de »stakkels« gestapoer, SS'er og hipoer nervøse. Også i nat var der alarm. Der har ellers været ro de sidste 4 nætter.

Slynglen Pancke skal have skudt sig. En alt for let død for denne bandit; men så er der da en skurk mindre i Danmark.

Vi er meget spændt på, hvad BBC siger kl. 8½, og hvad morgendagen vil bringe! Bliver det friheden, den frihed, vi har haft i 1.000 år; men som vi først nu har lært at værdsætte. Vi har jo betragtet den som noget selvfølgeligt.

På Christiansborg har der i de sidste dage været samlet en mængde rigsdagsmænd. De vil altså være klar til at tage fat, så snart tyskerne er færdige her. Forhåbentlig vil de ikke fortsætte, hvor de slap, med deres pjatter.

Hver dag bringer meddelelse om stikkere, der bliver likvideret. I de sidste 14 dage er mindst 4-5 om dagen fjernet. – Vi fryser forbandet.

Kl. 9. BBC har ikke bekræftet svenskernes meddelelse om Montgomerys march til Rendsborg og Åbenrå. Derimod har de bekræftet rygtet om, at politiet i Horsens i mandags allerede var trådt i tjeneste igen, og at Horsens flagede som den første danske by, der var befriet. Men allerede tirsdag overtog hipo ledelsen igen og arresterede 4 mand. Så de har været for tidligt på den dernede. Også Næstved var befriet, idet soldaterne der havde indlagt sig på kasernen.

Men vi venter nyt i morgen!

Den vigtige meddelelse, som Kalundborg radio skulle bringe kl. 7, kom først kl. 8¾ og lød kun på, at Speer ville kæmpe her i Danmark. Hr. Lindemann har også udsendt en advarsel mod rygter. Han har slet ikke tænkt på at overgive sig. Nej, nej!

Den gamle idiot Pétain har overgivet sig til sine landsmænds nåde. Hvorimod forræderen Laval har søgt til Barcelona. Spanierne har fået ordre til at arrestere ham. Så han bliver vel et hoved kortere.

Roligt i Grænseegnene

Urigtige Forlydender i Omløb

DET SFIRREDE med Rygte i *Coar*. De officielle Meddelelser om, at Hamborg var erklæret for *noen* By, går sammen med mange andre Telegrammer *Andet* til Forlydender om Begivenheder, der allerede var under Udvikling i Sønderjylland. Men alt udsatte i Aftes Fred og Ro i Egnen mellem Haderslev og Grænzen. En Biltur til Krusaa i Aften var ikke meget forfærdelig fra en fredelig Søndagstur før Krigen.

Normal Trafik ved Krusaa

Folk stod hist og her for at se, hvad der foregik, men der skete absolut ikke noget usædvanligt. Ved Grænseovergangen i Krusaa var der som altid en Del Trafik, men den var ikke betydelig. En Personbil kom rullende nordfra og forstærkede et øjeblik Hølet over Grænzen. En anden kom kørende den modsatte Vej.

Karantænestationerne lukket
I Nygaard's Restauration i Krusaa var der mange Mennesker, som blev sid-

dende til Døren ved 21-Tiden lukkede, hvorefter de gik Tur til Grænzen for at tale med Besættede. Der er ikke

Situationen i Nordvesttyskland

Efter at Wismar og Lybæk er besat

Situationen i Nordvesttyskland er præget af Forsvarets Forlegning mod nordligere Områder. Russiske og britiske Styrker har naaet Kontakt paa en 100 Kilometer bred Front mellem Wittenberge og Wismar, der er indtaget. Ogsaa Lybæk er besat, og amerikanske Tropper har indtaget Byerne Schwerin og Hagenau. Fra Øst er Russerne efter Besættelsen af Stralsund naaet frem til Rostock og Warnemünde.

Der kæmpes endnu om en tysk Løkke Øst for Magdeburg. Fangstallet stiger, og Fangekolonner flyder Fremrykningen til Trængsel.

Kapitulation i ITALIEN og Vest-Østrig
Udlands-Telegrammerne fortætttes Side 5

saa faa Journalister fra hele Landet ved Grænzen, men de bestode sig i Aften. Nogle slog sig sammen om en Bridge, andre gik Tur i den smukke Natur. Tilsvarende var alt idyl i mange Miles Omkreds.

Forbud mod Udsækning i Haderslev

HADERSLEV (R.B.)
Bent i Aften udsatte Borgmester Traulstrup Forbud mod Udsækning (Fortætttes Side 2)

Telefonen sydpaa blokeret

Rigtigst sagt er i Dag blokeret af Samtaler til Sønderjylland. — Vi har aldrig oplevet noget lignende, udtaler Telegrafbestyrer Schindt i Aarhus. Skovl vi kun ekspederer strengt nødvendige Samtaler, hører Bestillingerne sig og saa der fra tilhøj Formiddag var ubestemt Ventetid, selv for Lyr- og Ekspresamtaler. Aarhus kan slet ikke følge med. Udsat Telefons Ledninger sydpaa er Helede haardt belastede.

Personalet maa blive hjemme
Flere af de større arbejdsloste Forretninger har meddelt deres Personale at dette — hvis der er mindste Tegn til Hølløber — gerne maa blive hjemme. Tilidtil har kun faa benyttet sig af Tilbudet, og der vil næppe blive Tale om at lukke Forretningerne, saaledes som det f. Eks. skete i Vejle for et Par Dage siden.

Klar til Start
Aarhus By og Egn har ydet alt Bidrag til Sverig Røde Kors' stærkt ledede Aktion for at bringe mad og danske Kvaliteter til Tyskland. Nyhøj gik en stor Vagnkøretøj sydpaa til Fødder, hvorfra Hjemsenderne er blevet organiseret. Billedet viser Vagnkøretøjet under Ruslandskørsen i Aarhus. Paa Side 5 fortæller vi om de store Arbejdere som Aarhus-Chaufførerne betingede i Hølløberaktionen.

Tale af Rigsminister Speer paa den tyske Regerings Vegne

Det tyske Folks Pligt i Krigen

KØBENHAVN (R.B.)
OVER DE DANSKE RADIOSTATIONER holdt Rigsminister Speer i Aften Kl. 20 paa den tyske Rigsregjering Vegne følgende Tale:

Tyske Folkeliefer, aldrig før et Kulturfolk blevet ramt saa haardt, aldrig før har Ødelæggelserne og Krigskaderne været saa store i vort Land, og aldrig før har et Folk baaet Krignens Haardhed med en større Udholdenhed, Sejthed og Tro end i Nu er i alle slaet ned og rystet paa det alvorligste. Jeres Tro forvandler sig til Fortvivlelse og jeres Udholdenhed og Sejthed til Træthed og Lidgældighed. Det maa ikke være Tilfældet.

Den eneste Mening med Kampen

Det tyske Folk har i denne Krig vist en sluttet Høldning, som i en senere Fremtid vil fremkaldte en retfærdig Historie Beundring. Vi maa netop i dette Øjeblik ikke sørge og græde over det forebængende. Kun ved sammenhøit Arbejde kan vi fortsat bære vor Skæbne. De Ødelæggelser, som denne Krig bragte Tyskland, kan kun sammenlignes med Tredivaarskrignens Befolkningens Tab gennem Hunger og Epidemier vil imidlertid aldrig anlage det daværende Omfang.

Kun af disse Grunde ser Stordemiral Dönitz sig nødsaget til ikke at nedlægge Vaabnene. Den eneste Mening med Kampen, som nu føres, er ikke at lade tyske Mennesker, som er flygtet fra Bolschevikkerne eller frøve af disse, de. Denne sidste Pligt i Tysklands Heltkamp maa være Folk, som har baaet alle Lidelser saa tappert, endnu ogsaa at tage sig. Det ligger levrigt udelukkende i Modstanderens Haand, om han vil lade det tyske Folk Utskonne en ganske vist besæret, men hellemest kampende Modstander.

ere og Myndighed, for ogsaa selv engang at gaa over i Historien som storslået og autendelig.

I kan inddeltid altvel selv paa sin Plads bidrage til, at Følket bevares for de alvorligste Skæder. I maa her til forstærket Grad opvise den Gigtvægningsvilje, med hvilken de tyske Arbejdere og tyske Druftledere atter og atter har forsvaret det fjerne Følgende af Flyverangrebene. Den forslaaede Dødsrigt, der som Folke af de sidste Slaaeters laamende Hædset og umaadelige Skuffelse er kommet over Folket, maa forsvinde. (Fortætttes Side 5.)

Inde i Bladet:

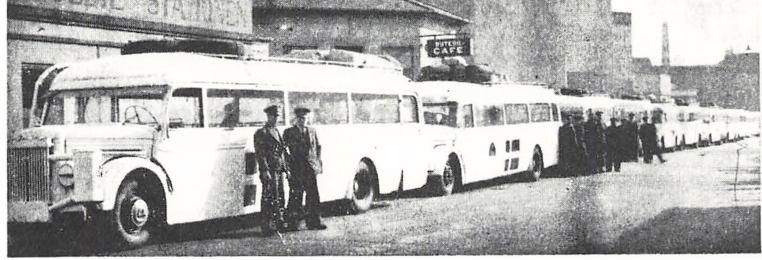
- Tre drøbt under Skyderi i Aarhus: Side 2
- Tre ØK-Skibe bombet: Side 5
- Krigskaderne i København: Side 6
- Dagens Leder: Hvad velger Publikum: Side 3

DAGENS STREJFTOG

I vort Strejftog i Dag (Side 3) skriver Forfatterinden Fru Grethe Heitberg om den Andring, der er sket i Opdragelsen af piger og Drengene for brede Kun. Hun arser den eneste Opdragelse

for et betydligt Fremskridt. Men mener dog, at forrige Tidets Moderer bundede i en vis psykologisk Indsigt, der anerkendte »Drenge som udfølede. Mænd og Piger som Kvinder i Kamp: man maa derfor adfærd med den »kunstige Teori om, at Barn uanset Køn er Mennesker i Kim.

Mens man ventede — 4. maj 1945.
Den tyske regering havde nu ikke flere radiostationer tilbage; rigsgminister Speer måtte derfor tale over den danske radio.

Fredag, 4. maj

Vil der ske noget betydningsfuldt i dag? Vi går jo og håber og venter. Har de passeret grænsen, og vil tyskerne give op, eller skal der være kamp — den sidste?

Kl. 3½ = 15½ bliver der flyvervarsel. Jeg sidder og ser ud over Galgebakken og Universitetsparken, hvis træer er svagt grønne, og hvis saftige græs glitrer i soldisen. Over Universitetets bygninger står lette sommerskyer. Alt ånder fred og ro. SS dernede på kasernen kører ikke ud. Hvorfor mon ikke? Det plejer de altid. Gitterporten er stænget, og vagten går der som sædvanlig; men ellers er der intet tegn på liv. Tør de ikke mere køre ud? Eller er de stukket af?

Jeg sidder og håber og venter, at de engelske maskiner skal drøne herover, så vi snart kan gå ud på Ringgaden og se panserbilerne drøne forbi og råbe et: Welcome to Denmark! til dem. Det bliver et stort øjeblik i vort liv, når befrielsens time endelig slår efter 1.850 dages besættelse. 1.850 dage! — Alarmen varede til kl. 5 = 17.

Ved Hjelm har de skudt et troppetransportskib i sønk.

Kl. 6½ = 18½ igen alarm. Det er morsomt herfra at se, hvor folk får travlt;

men lidt efter lidt ebber færdslen ud. Kun forsinkede CB'ere og husvagter med de rødgule armbind kan ses 10–15 minutter efter alarmen.

Flensborg og Kiel erklæret for åbne byer. Det synes som om, at hr. Speer altså kun vil fortsætte krigen her i Danmark.

Samme hr. Speer (rigsminister) har talt til tyskerne i radio i aftes, og hertil måtte han betegnende nok benytte Kalundborg. I talen sammenlignede han Tysklands ødelæggelse med den under Trediveårskrigen, og han fortsætter: »Befolkningens tab på grund af sult må imidlertid aldrig nå et omfang som dengang. Alene af den grund må de ikke nedlægge våbnene.« Forstå meningen med dette sludder, hvem der kan. Mener han, at når de fortsætter kampen, bliver der flere dræbt, så ikke så mange dør af sult?

Kl. 17 i går blev Hamborg besat, og befolkningen havde spærretid fra kl. 13. Så kan tyskerne more sig med det. I det hele taget har tyskerne alle deres gode opfindelser at prøve.

Under skyderiet omkring banegården i går blev 3 dræbt og flere såret. Hvor mange tyskere der blev dræbt, vides ikke. Nogle siger 40.

Der har gået rygter om, at russerne fra Warnemünde var gået over til vore Sydhavsoer. Det er ikke blevet bekræftet. Det kunne også være det samme.

Vi var som sædvanlig samlet hos Eigil for at høre BBC kl. 20½. De første fem minutters meddelelser var ikke opløftende: Montgomery var nået den danske grænse. Der var underhandlinger i gang, men uvished om, hvordan de ville ende. Så pludselig standsede speakeren et øjeblik og ligesom trak vejret. Så fortsatte han med en stemme, som man kunne høre var meget grebet: Vi har lige fået meddelelse om, at Tyskland har kapituleret i Holland, Nordvesttyskland og Danmark. Så lød »Kong Kristian« og »Der er et yndigt land«. Hvad han så videre havde at meddele, fik vi næppe fat i. Der var naturligvis mægtig begejstring, og da vi så ud på gaden, der et øjeblik i forvejen havde været tom, var der nu fyldt med børn, som gik med små dannebrogflag og hoppede og sang og råbte. Alle altaner på den anden side af gaden var straks fyldt med mennesker og flag.

Overgivelsen træder dog først i kraft i morgen, lørdag, kl. 8 morgen.

Inden udsendelsen sluttede, talte speakeren meget bevæget om, at de derovre i det fremmede land gerne ville have været hjemme i denne stund, da Danmark igen blev frit.

Eigil, Leif og jeg besluttede, at vi gerne ville ned i byen og opleve dagen. Der var fyldt på gaden med mennesker. Inden vi nåede ned til Samsøgades Skole, hvor der var sort af mennesker, lød en mængde skud af maskingeværer, og en flok børn styrtede op ad gaden. Vi troede først, at det var soldaterne, der skød; men da vi kom derned, stod officererne og mandskab og talte fredeligt med de voksne. Vi fik at vide, at det var nede i byen, de skød. Sikkert hipo. Officererne advarede mod at blive der, da der ville blive skudt, hvis hipo kom, og så kunne let nogle danskere blive ramt. Mens vi stod der, blev flaget hejst i de små forhaver. – Så gik vi hjem, drak kaffe med en solbærrom og en rigtig cigar fra før krigen.

Kl. 22½ var der ro på gaden her, men der hørtes noget skyderi i byen. I nat kan der ventes opgør med hipo. Frihedskæmperne får nok en travl nat; der er vel en del stikkere, der endnu skal likvideres.

I morgen kan vi igen trække vejret, og forhåbentlig kommer englænderne. Sikken en modtagelse de da vil få.

Folk har alligevel mørkelagt. Jeg har hentet mine krigsdagbøger ned fra loftet, hvor de lå skjult i sandet.

Lørdag, 5. maj

Kl. 7 vågner jeg ved, at 5 moskito-maskiner suser over huset. I nat hørte jeg en maskine drøne forbi, rimeligvis en englænder; men der blev ikke alarm.

Kl. 8 lød flere kanonskud, og alle kirkeklokker begyndte at ringe. Med mellemrum skal de ringe 1 time. Vi ville have rundstykker til morgenkaffen; men de var forlængst udsolgt. De tyske soldater færdes som sædvanligt på gaden efter mælk og brød; men de har ingen våben. Overalt flages, og i alle vinduer hænger små papirflag.

Radioen er åben og nu på danske hænder. Kongen vil tale kl. 12.

Der er dannet et nyt ministerium med Buhl som statsminister. Christmas kommer med. Han flyves hertil sammen med de andre ledende danskere der. Der er to kommunister, både Aksel Larsen og Alfred Jensen, vejmandens søn. Hvorfor skal der nu være 2 kommunister. Det kan deres sidste stemmetal ikke berettige dem til. Er det afbigt, fordi deres parti blev opløst, eller er kommunismen gået frem?

Kl. 10½. Stort opløb nedenfor. En stor hvidmalet rutebil med svensk flag malet, bemanded med frihedskæmpere holdt her, de foretog husundersøgelse efter stikkeren på det andet hjørne. Men han flygtede i en lyseblå bil kl. 8½ efter at have været inde i gangen med 8-10 store pakker. De tog hans dannebrogflag. Bravo!

Alle drengene går med hele flagrækker over skuldrene.

Livlig maskinpistolskyderi i alle gader. Frihedskæmperne er næsten alle unge mænd i overalls med maskingeværer og kedelhat. De har rødhvide armbind. Det er sørme nogle kvikke drenge. De fik et hurra af børnene, da de kørte.

Regnen har silet ned hele formiddagen; men nu ved middagstid klarer det lidt op. Bare det vil blive godt vejr, når englænderne holder deres indtog.

Kl. 12 talte kongen. Den gamle mand var bevæget, da han bragte hele folket en tak for de 5 års sammenhold.

Kl. 1. Nu holder frihedskæmpernes bil lidt nede i gaden. Det er morsomt at se, hvor børnene er betaget af dem, de flokkes om dem og ser på dem med strålende øjne. Jeg gætter på, at børnenes lege i den nærmeste tid vil være noget i retning af frihedskæmpere. Det er deres helte, vor tids gønger.

Men nu må jeg ned i byen trods skyderiet omkring gestapo-borgen, den gamle politistation. Det må vel snart være ved tiden, at englænderne kan være her.

Der kredser en stor engelsk flyver over byen. Mon det er forløberen?

De fleste soldater er nu holdt op med den nazistiske hilsen (oprakt arm). En underofficer kom om ved 2 soldater og hilste; men de vendte blot hovedet til den anden side. Soldaterne går ellers rundt mellem danskerne upåagtet og køber ind af mælk og brød som sædvanlig.

Mange butikker lukker kl. 12.

Kl. 2 (14). Tusinder af mennesker i Munkegade om et par rutebiler med frihedskæmpere. Nu laver de komedie. Stiller sig op i skydestilling, mens andre

*Frihedskæmpere rykker ud i blandet udstyr,
men med armbind.*

går op i husene. Men hvad – børnene skal jo også more sig, og det er så fantastisk spændende at se frihedskæmperne i aktivitet. Nu er det dem, der offentlig kan bevæge sig frit, mens hipo og stikkerne må gemme sig. Jæger og jaget er omvendt.

Tre af de russiske fanger, som har været her den sidste måned, kom op ad gaden. De havde fået store papir-dannebrogflag hæftet på frakken og lo til alle børnene, der fulgte efter dem. De er selv store børn.

Alle drenge går nu med Royal Airforce-huer (rød-hvid-blå). De blev jo forbudt for et par år siden, og drengene er snart blevet for store til dem.

Kl. 16. Nu er de igen her i en Grenå-bil, frihedskæmperne. Det er – –, de er ude efter. Det er en hel cirkus-forestilling; men jeg under frihedskæmperne denne fornøjelse. De har jo så længe været under jorden og jaget af gestapo.

De har også været ude i villaen efter – –, som har holdt store gilder for tyske officerer. Ham tog de med og internerede ham i Marselisborg Skoles gymnastiksal til forhør. Et stort dannebrogflag, som var hejst ved villaen, tog de med. Selvfølgelig. Hvad skulle sådan et svin med Dannebrog!

Kl. 19. Så har jeg været en tur gennem byen, der var festligt smykket med flag, og i mange butikker, hos Abel, Salling o.fl., var der smukke rødhvide dekorationer. På Åboulevarden holdt en mængde rutebiler, som benyttedes af frihedskæmperne. På Rådhuspladsen holdt en mængde privatbiler benyttet af frihedskæmpere. Gennem strøget jog ustandselig biler med frihedskæmpere på køleren.

De blev tiljublet af strøggængerne. Frederiks Allé var et sort bølgende menneskehav, og ved fattiggården (byvagten) var der et vældigt liv. Men på St. Torv var der afspærret og derfor stille og tomt. Det gamle rådhus (gestapo) havde i formiddags været vidne til en regulær kamp mellem hipo + gestapo og frihedskæmpere. Frihedskæmperne forjog gestapo, der flygtede i biler efter først at have dræbt og såret en del. En af mine gamle drenge, Milton Nielsen, blev dræbt, da han klæbde en gul plakate op fra frihedsrådet. Senere tog tyske marinere rådhuset fra frihedskæmperne, og da de vil skyde enhver, som nærmer sig, er torvet afspærret.

Det er næsten, som det er søndag i dag, alle folk er festklædte.

Nu er man også ved at anholde entreprenører og andre, der har arbejdet rigeligt for tyskerne. Jeg så vagtværnet køre en på deres station. En dame udbød: Vil de virkelig køre ham i åben bil, så alle kan se ham. Måske har det været hans kone. Vi andre har jo ikke så meget medlidenhed med den slags herrer.

Kl. 21½ holdt børnene fest nede i gaden. De råbte: »Rullegardiner!« Og når de fik en del mørklægningsgardiner, som folk smed ned til dem, lavede de et mægtigt bål midt på gaden. Det så pragtfuldt ud med de ildbelyste børn i skumringen.

Så kom englænderne altså ikke i dag.

Og i aften glider de lyse nætter ned over Danmark!

Søndag, 6. maj

Strålende sol fra morgenstunden. Det var lige et vejr for et sejrindtog i Danmark; men se om englænderne kommer. Hvad er meningen? Skal vi selv ordne det hele her? Det er ikke så let, for der er stor forskel på tysk indstilling. På Samsøgades Skole har vagten anbragt blomster og et dannebrogflag i stedet for gevær, så de er meget venligt indstillet. Det samme kan ikke siges om de fyre, der i går eftermiddags i lastbil kørte hen ad P. M. Møllers vej. Her stod en fuld mand og råbte efter dem. Så greb en af dem sin maskinpistol og skød nogle skud efter manden, men dræbte bager Clausens dreng, der stod tæt ved.

Der er ellers ro i byen, men politiet er ikke trådt i tjeneste endnu, så det er stadig frihedskæmpere, der kører igennem den flagsmykkede by.

Det er dejligt igen at få en dansk avis, der skriver frit fra leveren. Nu fik vi at vide årsagen til, at »Stiften« og »Demokraten« var forbudt i et par dage.

Desværre forløb dagen i går ikke uden blodsudgydelse, foreløbig 10 dræbte og 55 sårede fra slaget ved Stiftstidende, der vist skyldtes en »misforståelse«. Ak ja, hvor mange sidder ikke i disse glade dage og sørger over dem, som gav livet for vor frihed. Det må være tungt for dem at være vidne til vor glæde.

Kl. 20½ kredser en stor engelsk vandflyver omkring byen, hilst af børnene med vældig jubel. Også i aften morer børnene sig med at råbe i kor: »Rul-gardiner!« og afbrænde dem på gaden. Når de bliver voksne, vil de fortælle deres børn, som noget af det bedste ved friheden, at de måtte afbrænde de forhadte, sorte mørklægningsgardiner midt på gaden.

Studenterhuerne ses igen på gaden og liver så dejligt op i landskabet. Sjællandsgade, min barndomsgade, er næsten den allersmukkeste med flag. Ikke alene hænger der flag fra næsten alle vinduer; men tværs over gaden er spændt snore

og her hænger der mægtige flag. Det ser pragtfuldt ud, særlig set fra Fynsgade og nedefter.

Mandag, 7. maj

Atter en strålende soldag i frihed. Mon englænderne kommer i dag? Tyskerne skyder stadig på deres skydebane ved skolehaven. Nå, tiden skal jo gå med noget. For øvrigt synes de at have travlt. Det brummer med biler, der kommer og kører ustandselig. Ja, bare vi snart kunne komme af med dem.

Jeg så en kiste blive kørt til Clausens. Der er såvist ingen glæde i dag. Hvordan mon han har det, som ved sin ubetænksomhed er skyld i drengens død.

Der blev ingen skolegang i dag. De private skoler begynder i morgen; men vi skal ikke møde.

Radioen meddeler, at tyskerne har opgivet overalt i Europa også i Norge.

Fra i morgen er der altså ingen krig. Men hvordan så med russerne, skal man så begynde med dem?

Tyskerne er begyndt afrejsen herfra. De skal gå og køre på landevejene, ikke med tog.

Ja, det er mærkeligt med os danske. Her har vi gået det sidste halve år og næsten ikke kunnet tåle at se de tyske soldater; men nu, da det hele er forbi, kan vi ikke lade være med at have medlidenhed med de stakkels mennesker, som nu drysser rundt i byen med trætte og tungsindige øjne. Mange ønsker slet ikke at komme hjem, for de har intet hjem og ingen kære, der venter dem. Ja, det er vel nok

*Hjørnet af Clemensstræde og Clemenstorv
under kampene den 5. maj, da tyskerne og deres danske hjælpere
ikke ville overgive sig.*

verdens største tragedie, og det er et forfærdeligt ansvar, de mænd har på sig, som begyndte denne krig. Hvilken gabende afgrund mellem dagen i dag og de aftener, man mindes i radioen, hvor man hørte Hitler tale og hans kvæg skribe heil! heil! så de var hæse. Højt at flyve – dybt at falde!

Og nu skal de hjem til den frygtelige virkelighed, et land i ruiner. Stakkels, stakkels dumme vildledte tyskere. Det blev ikke den gang, de blev verdens herrer.

Det må jo også have været de værste forbrydere, der har styret og vildledt dem, at dømme efter de frygtelige middelalderlige forhold, der har været herskende bl. a. i koncentrationslejrene.

England forbereder en V-dag. Ak ja! Når man ser tyskernes V, der endnu findes på Artillerikasernens sørgelige rester, mindes man deres optimisme og overmod, da det endnu gik nogenlunde godt.

Tirsdag, 8 maj

Dejlig morgen med sol og solsortefløjt i karreens haver.

Også i dag er der søndagsstemning over folk. Butikkerne holder kun åben i formiddag.

Der er ingen vagt ovre ved SS og rigspolitiet. De er forduftet i nat. Nu er der spærret til Galgebakken. Det forlyder, at der skal flygtninge derop.

Man har fundet ligene af lille Josef Münchhausen og hans familie. De havde alle taget gift. En god afslutning på et dårligt liv.

Hvad er det med russerne? Er de begyndt på indtagelsen af Bornholm? I hvert fald har de bombet og ødelagt flere byer der, bl. a. Rønne. De undskylder sig med, at de blev beskudt af tyskere der.

Hele eftermiddagen har vi tilbragt ude i Eigils have ved Vejlbj. Da vi kom hjem ved syvtiden, fik vi at vide, at englænderne var kommet med en snes tanks og mandskabsvogne. De holdt ved St. Pauls Kirke. Vi hørte radio et par timer. Bl. a. fra englændernes indtog i København. Kl. 10½ (22½) fik jeg lyst til at gå en tur gennem byen for at se lidt af folkelivet og føle lidt af stemningen. Det var en dejlig aften, stille og stjerneklar, rigtig en lys sommernat. Folk kom dryssende hjemefter. I enkelte vinduer sås levende lys. Det så festligt ud i skumringen. Ved Samsøgades Skole og Munkegades Skole er der mørkt. De tyske sort-hvid-rød-stribede skilderhuse og murede brystværn stod tomme. Ingen skildvagt, og intet truende våben lå mere på brystværnet, det var næsten som i gamle dage; men bommen ved indgangen var der endnu og spærrede den. Inde ved skolen skimtedes et par frihedskæmpere. Ved Frue Kirke var der stille. De gamle ærværdige bygninger og smukke mure var sorte i det svage lysskær.

Ved Lille Torv kom en flok studenter og studiner syngende fra Store Torv. Domkirkens mægtige murmasser og høje slanke spir stod mørkt mod den lyse aftenhimmel. Belysningen var omtrent som i min ungdom. Havde ikke alle butiksvinduer været dækket af mure og træskodder, kunne man tro sig hensat til Århus omkring 1909. På begge sider af Søndergade vandrede strøggængere som dengang, mest unge mænd, måske flere unge piger end dengang, men ikke en eneste tysk soldat. Strøgets kendte facader blev afbrudt af de mange huller fra schalburgtagens mordbrande. Naturligvis manglede sporvogne; men enkelte

1945
8. MAJ

*Endelig kom englænderne og passerer her
over Frederiksbro.*

taxi for op og ned ad gaden med strålende lygter, og enkelte hestedrosker luntede stilfærdigt frem og tilbage.

Ved Rådhuset og parken var der afspærret, og her gik frihedskæmperne vagt. Måske har man været bange for, at tyskerne i sidste øjeblik skulle more sig med at ødelægge Rådhuset.

Da jeg gik over Bruunsbro, kiggede jeg ned over banelegemet. Der sås ikke det sædvanlige liv dernede. Ikke et tog og ingen mennesker, alt var mørkt og stille.

Vagten ved Oliefabrikken var borte; men endnu stod pigtrådsafspærringerne der.

Så nåede jeg Pauls Plads. Her var alle studenterne samlet. De sang den engelske, danske og norske nationalsang. Og mens jeg kiggede lidt på de store tanks, som var kørt halvt op på fortovet på begge sider af kirken og blev bevogtet af frihedskæmpere, sang studenterne og alle de andre unge mennesker Tipperary og marcherede så syngende i trop med hinanden under armen ned gennem Bruunsgade. Jeg fulgte med på fortovet. Jeg indrømmer, at det var med et lille stænk af misundelse. Hvem der endnu havde været ung? Men jeg har jo også haft min tid.

Ved banegården gled jeg fra dem og gik op ad Park Allé. Nu måtte jeg se at komme hjem. Man er jo desværre ikke 20 år mere, og klokken gik til tolv.

Gennem de natstille gader nåede jeg op ad Munkebakken. Enkelte vinduer var endnu oplyste. Man havde jo ofret mørklægningsgardinerne til børnenes

autodafeer. I gangen trykkede jeg på kontakten, og hele trappeskakten lå badet i lys som i gamle dage. Så har værten ombyttet de mørkelagte pærer med lyse.

Det er sandt, jeg traf i dag værtens søn, Peter Schultz, der har været i koncentrationslejr i Tyskland i ca. 2 år. Han har klaret sig godt, selv om han naturligvis havde tabt sig meget. Men humøret havde han heldigvis bevaret. Han må kunne fortælle artige ting fra sit lange ophold i de forskellige lejre.

Den tyske udenrigsminister, von Krosigk, udtalte: Vi må håbe, at vi igen kan opnå friheden, for uden den kan ingen nation føre et tåleligt og værdigt liv! Ak ja, det skulle de gode tyskere have tænkt på, inden de for 5-6 år siden begyndte overfald og undertrykkelse af – Gud ved – hvor mange nationer. Men bedre sent end aldrig. Bare de nu må blive ved med at huske det – og at det gælder for andre såvel som for tyskerne.

Onsdag, 9. maj

Grå og lidt kølig morgen. Men også i dag er det fridag – helligdag. Det kan slet ikke blive hverdag i Danmark.

Kl. 11. Overlæreren og Halkier har været nede på skolen og hejst vort gamle flag. Det foregik under salut af frihedskæmperne.

*Interiør
fra en af flygtningelejrene.
Særlig mange var samlede i de
bygninger ved Marselis boulevard,
som senere blev
anvendt af Teknologisk Institut
og forskellige virksomheder.
I alt var der i Danmark
ca. 250.000 flygtninge;
de sidste forlod landet i 1949.*

I dag bliver der vel et rend af unge piger efter englænderne, som når der i gamle dage kom fremmede krigsskibe i havnen. Jeg hørte i aften, da jeg passerede nogle unge piger på Clemensbro, en af dem sige: De spurgte, hvor han skulle sove, og så sagde jeg, at han kunne sove hos mig!

Der er endnu en del tyskere her. De kommer som sædvanlig efter mælk og brød eller kørende i deres gammeldags vogne.

Kongen kørte i dag gennem København hilst med stor jubel. Hans åbningstale i Rigsdagen var kort, men man kunne høre, at han var meget bevæget.

Der er kommet nogle russiske hurtigbåde til Bornholm. Det er ikke gode tegn!

I aften kl. 9 (21) holdes en fredsfest nede i karreens have. Det er gamle Schultz, der arrangerer. Der er pyntet med flag over det hele, og i alle vinduer tændes levende lys. Men det er næsten for tidligt, det er for lyst. Børnene har skrabet sammen af rullegardiner til et mægtigt bål. Rundt fra hele karreen strømmer der børn og voksne. Der er flere hundrede. Fra en vogn byder mælkehandler Rasmussen velkommen. Der lyder et par pistolskud, og man synger »Kongernes konge« og derefter »Der er ingenting, der maner«. Stemmerne lyder kønt imellem karreens huse. Derefter »Vort modersmål«.

Så stod gamle fatter Schultz op og talte om den 9. april. Han er sønderjyde, så hans ord faldt med vægt, og hans søn har i 2 år siddet i koncentrationslejr.

Midt under talen afbrød han, da han opdagede, at der var ved at udbryde brand i et vindue, hvor ingen var hjemme. Beboerne skyndte sig op. Han sluttede med et Danmark længe leve.

Nu for et par raketter til vejrs mod den lyse aftenhimmel. Efterhånden som det blev lidt mørkere, blev illuminationen smukkere.

Nu sang man »Kong Kristian«. Atter gled et par raketter til vejrs, og man sang »Jeg elsker de grønne lunde« og »Som en rejselysten flåde«. Ved de sidste to sange var det næsten børnene, der tog føringen.

Efter sangen lød et par kanonslag. Skumringen sænkede sig over pladsen, og man sang »Fred hviler over land og by«. Børnene begyndte nu at blive utålmodige. Bålet! Hvor længe mon det endnu varede, før bålet blev tændt. Endnu strålede lysene fra alle vinduer. De lys, som man havde købt under krigen til reserve, hvis elektriciteten skulle svigte. Så knaldede igen et par kanonslag og raketter, og endelig, endelig gav Schultz ordre til at tænde bålet. Børnene samledes tæt ved bålet; men de måtte snart trække sig tilbage, for der var lagt en del halm i dyngen, og det udviklede en stærk røg, der svingede omkring fra side til side. Men snart slog store flammer op, og børnene jubede. De var jo også i flere år blevet snydt for deres Valborg blus. Og mens skuddene knaldede, og raketterne peb, åd flammerne med grådig appetit mørklægningsgardinerne.

Til tider var hele karreen indhyldet i røg, og man hørte mange hoste og snøfte. Så stod Rasmussen op på vognen og meddelte, da der blev et lille ophør i børnenes jubel, at der var karameller til alle.

Så var den »officielle« fest forbi; men endnu længe efter brændte bålet, og gnisterne føg om med vindstødene. Det var et fantastisk syn at se de mange hundrede mennesker som mørke silhuetter mod de rødgule flammer og de ildbelyste børn på den anden side. Nogle drenge forsøgte: »Der er lang vej til Tipperary«; men den vandt ikke anslag og døde stille hen.

Skønnest af alt var dog de mange tændte lys i vinduerne.

Så blev der bragt en tak for denne aften, en vandstråle blev rettet mod de ulmende gløder, da var kl. 10 $\frac{1}{2}$, og de mange hundrede drog op i husene, og lidt efter lidt slukkedes lysene, og karreen lå mørk hen. Det blev en aften, som vil mindes af børn og voksne til sene tider.

Torsdag, 10. maj

Vi blev vækket ved 6-tiden i morges af nogle dumpe drøn.

Sabotage? Vi for op. Nå, nej, det var jo torden. Et kraftigt tordennejr drog over byen med knitrende lyn og vældige tordenskrald. Så lagde vi os roligt til at sove igen. Der var jo fred. Fred og frihed i Danmark.

En lykkelig afslutning på 5 års modbydelig undertrykkelse.

Vi vågnede ved 9-tiden ved det kendte klask af avisen, der faldt tung og vægtig gennem brevsprækken. Det er dejligt igen at få en god og fri avis, der taler frit fra leveren og giver oplysninger om mangt og meget, som vi dengang ikke fik besked om.

Og så radioen. Det er dejligt at høre frie danske mænd sige deres hjertes mening. Det sidste års tid har man overhovedet ikke lukket op for den danske, kun BBC. Desværre tillader den elektriske ration ikke at have åbent hele dagen.

Gestapo her stak allerede af om morgenen inden kapitulationen. Forhåbentlig får man dem senere udleveret til venlig behandling.

Der er landsat russiske tropper på Bornholm under mængdens jubel. Lad os nu se, hvor længe glæden varer.

Lindemann har i Silkeborg måttet gå ind på, at de »danske« hipo-mænd skal udleveres. Det kunne som sagt være rart at få de tyske også.

Søndag, 13. maj

Ja, det sidste par dage har jeg ikke fået skrevet noget, fordi jeg egentlig ikke har oplevet andet, end hvad alle andre har oplevet, og som kan læses i bladene. Ja, bladene! Den ene vægtige avis falder ind af brevsprækken efter den anden. Det er et helt arbejde at komme gennem dem. Hidtil har de jo ikke været værd at læse. Men nu har de fået munden på gled, og det er dejligt at læse om alle de bedrifter, vore unge frihedskæmpere har lavet.

I går havde vi ikke mindre end to demonstrationstog gennem byen. Først et vældigt tog af alle, et folketog, et fredstog med en lille snes musikkorps og i hundredvis af faner. De frihedskæmpere, som var med, blev modtaget med håndklap; men det var ikke den hyldest, som jeg havde tænkt mig. Det er jo ikke virkelige sabotører og frihedskæmpere alle dem, der går med armbind. Man har fået fat i en mængde unge mennesker til at hjælpe med vagter o.l. – Nej, det var et tog af de virkelige mænd, jeg gerne ville have set; men måske kommer det senere. Det er for mig en stor skuffelse. Toget gik til Stadion; men det lignede et almindeligt arbejderstævne. – Om aftenen var der fakkeltog fra Universitetsparken til Banegårdsplads. Det er det mest imponerende fakkeltog, jeg nogensinde har set, og hvor var det vidunderligt i skumringen at se de tusinder af lysende fakler bevæge sig som en lysende mægtig St. Hansorm ned over Randers

Landevej. Især var det smukt set nede fra hjørnet af Nørregade. Rundt i vinduerne var der sat tændte lys – alle de lys, man havde samlet sammen for at bruge i en nødssituation. Op ad Søndergade bevægede toget sig. Forrest i hundredvis af studenter, både ældre og yngre. Ved Østergade var Sjørup Jørgensens 1. sal og Landbosparekassens nye bygning helt oplyst af hundreder af lys. Nu var det ved at blive mørkt, og faklerne lyste op gennem gaden. Jeg standsede ved Katolsk Kirke, og her standsede halvdelen af toget. Det syntes umuligt at komme videre. Hele Banegårdsplads var et tætpakket menneskehav. Her turde jeg ikke driste mig ind, da fakkelbærerne mærkværdigt nok alligevel efter en stunds forløb satte sig i bevægelse igen. For enden af Ryesgade lå Banegården festligt oplyst og dekoreret med 3 store dannebrogssflag og grønne bøgegrene. Foran indgangen blev faklerne kastet i et par mægtige bål. Der blev holdt taler og sunget fædrelandssange.

Da jeg var på vej hjem ved 11½-tiden og gik op ad Langelandsgade, hørte jeg endnu hurra-råbene derude fra.

Det var en virkelig festlig oplevelse.

I dag skal der jo være fest i Universitetsparken – arbejderfest, men jeg gider ikke gå derover. Nu er festerne lige ved at hænge mig ud af halsen.

I morgen begynder arbejdsdagen igen for de skoler, der kan. Om nogen tid håber vi at komme ned i vor egen skole, men den skal jo først gøres ordentlig ren. Reparationerne kan først komme senere.

Sommeren 1945 var de uendelige festers tid; her refereres en af de største, der fandt sted den 12. maj.

I Titusindtal drog Aarhusianerne til Fredsstøevne

En Del af det to Kilo-meter lange Tog passer Frederiksbro

Folketoget var et storslaaet Opbud

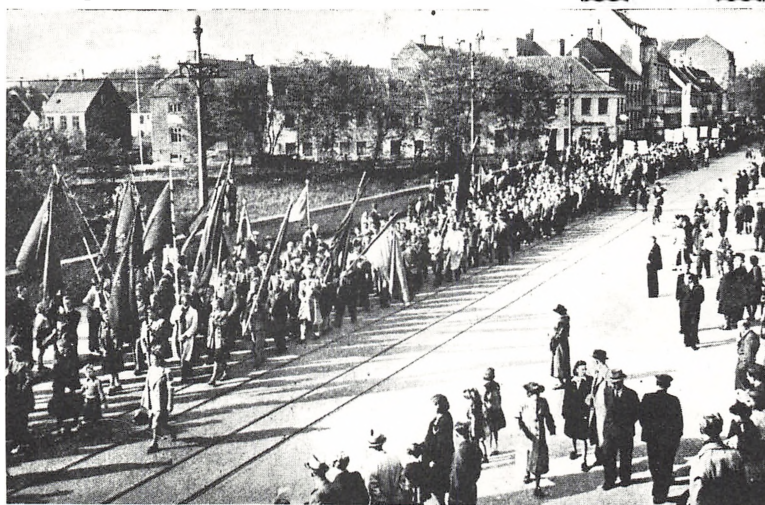
FOLKETOGET I GAAR i Aarhus blev den største Tilkendegivelse af Glæden over Freden, man kunde tænke sig. Det kunde overhovedet ikke have været skønnere. Alt havde føjet sig paa enestaaende Vis, harmonisk og smukt for at gøre denne folkelige Begivenhed til en Oplevelse i det helt store Format. Aarets første varme Gyldestrålede fra en skyfri Himmel og gav de mange Hundrede Faner og Bannere i Toget Lys og Farve. En halv Snæs Musikkorps smeldede Frihedssangen og andre gode Marcher ud i Gaderne og rejste Sangen blandt Masserne. Men først og sidst var det Lykken, der boblede i Sindene over den genvundne Frihed, som prægede dette forunderlige Tog, der repræsenterede alle Afskygninger af Aarhus By og Borgerskab.

Folketoget samles

I Timen inden Kl. 17 var Aaboulevarden og Immervad et kogende Folkehav, og oppe paa Clemensbro hang Folk i Læng ud over Rekværket for at se Togets Opstilling og Almarch fra Pladsen mellem Magasin de Nord, Aarhusgaarden og Centrum. En Højtalervogn dirigerede, og de mange Led med tilhørende Faneborge og Musikkorps gik lidt efter lidt op i en højere Enhed. Alt klappede let og smudgt. Det var, som om det Folkefjelleskab og den Samdrængighed, der her prægede Krigens Aar i Danmark, nu ogsaa satte sit Præg paa Dagens store Folkelopbud.

Det aarhusianske Frihedsraad

Almarchen fandt Sted paa Slagøj. Det nægtige Tog, der var et Par Kilometer langt og gik i en halv Snæs Tidand Deltagere, var brugt sammenlagt. Forrest i Fanerækken vadede et rent Dannebrog og KU's Faner foran en Delegation KU'ere. Og saa fulgte Togets

Montgomery hyldede den danske Modstandshær

HIMMLER i britisk Fangenskab

I aften hørte jeg kronprins Olavs indtog i Oslo. Det var vel nok festligt.

Det er mærkeligt at køre radioens skala igennem. For kort tid siden var næsten alle stationer besat af tyskerne, og i aften er der ikke én eneste tysk station i brug. Fra Prag, Budapest og Hamborg tales der engelsk. Det er en næsten ufattelig forandring på de par måneder. Og alle de store tyske bandit-navne er udslettet. I sandhed en mærkelig tid, vi har oplevet. Mon Napoleonstiden og hans fald har været så skæbnesvangert for Europa som Hitlers delirium?

I dag kan vi igen se vore betjente på gaderne. Hvem skulle tro, at de kunne blive så populære; men de har jo vist sig som gode danske mænd, og deres lidelser i tyske fangelejre har rørt os alle dybt. Gud ved, hvor mange, der er døde?

Mandag, 14. maj

I formiddag holdtes en højtidelighed i Marcus Kirken for Samsøgades Skole. Derefter er der frihed for i dag. Skolegangen begynder først i morgen i Smiths Skole. – Vi gik – alle lærerne – ned på skolen for at se den, efter at tyskerne . . . nej, hunnerne har forladt den. Gud Fader bevar's, som den så ud. Man skulle tro, at en flok svin havde boet der i et par hundrede år. De pæne køkkenborde i skolekøkkenet så ud, som om de aldrig var blevet vasket, og så var de gennemskåret på kryds og tværs, så de bliver kun til pindebrænde. En mængde skillerum var opført i klasserne, som flød med tøj, flasker, sko, støvler, kort (navnlig julekort), og på gulvet var et lag skidt på mindst et par centimeter. Desuden var linoleum'et på gange og navnlig trapper slidt helt ned til cementen. I mange klasser var opstillet små kakkellovne; hvad det skulle gøre godt for, ved jeg ikke, da der jo blev fyret i centralanlægget. Vor smukke læsesal var omdannet til skomagerværksted, og her flød det med læderstumper, affald, der kunne bruges til mange hundrede hæle. Vinduerne var ituslået, og vinduesrammerne manglede helt mange steder. Nej, det vil vist vare længe, inden det bliver til at opholde sig der. Flere af klasserne var blevet tapetseret. I fysiksalen har der været kantine; her var opstillet små skillerum pyntet med kunstige bladranker, og her har de holdt deres gilder.

Det flød med halmhylstre til vinflasker, både franske og tyske vine.

Kun 5 mand gik her og flyttede ud af senge og madrasser, så det vil tage adskillige uger, inden alt er ryddet ud. I sløjdlokalet var opført flere skillerum og indsat tremmedøre, rimeligvis fra vore WC'er. Her blev holdt levende svin.

Nu er Galgebakken ryddet for tyskere, og vore betjente har overtaget bevogtningen. Endnu står ligene af mange biler fra bombningen af gestapo (kollegierne). Radiomaster og barakker findes endnu; men det er vel kun et tidsspørgsmål, når de bliver fjernet, og vi atter kan komme på Galgebakken. Men hvorfor har man ikke sat de soldater, som går her uden tilsyneladende at bestille noget, til at rydde op og fylde alle de små skyttegrave? Nogen gavn skulle de høveder da gøre for føden.

Bladene bringer den ene meddelelse efter den anden om de lidelser, som fangerne måtte udstå i de forskellige koncentrationslejre. En ung pige fra Århus, Grethe Bartram, der var stikker, men medlem af en sabotagegruppe, skal have angivet 276 her fra byen. Når man læser om de frygtelige forhold, de pinsler og den behandling, fangerne fik, er man klar over, at nazismen er grundlagt

En skole er blevet forladt –.

og rekrutteret blandt Tysklands forbrydere ligesom herhjemme. Slavernes behandling under kejser Nero er blevet efterlignet – ja, overgået.

Tirsdag, 15. maj

Tyskerne er ikke rigtig klar over situationen endnu. En mængde kom kørende på Ringgaden. Her blev de standset af englænderne og måtte fortsætte til fods. – Det er nu ikke helt morsomt, hvis man bor i Schlesien eller Sydtykland at skulle gå hjem fra Danmark. Flere damer blandt tilskuerne sagde: »Det er synd, at de ikke må køre!« Men andre svarede: »Tror De, der var tyskere, der havde medlidenhed med de danske fanger. Nej, de blev hånet og spyttet på af befolkningen.«

I dag er gaderne endelig blevet ryddet for pigtråd ved Teknisk skole og andre steder. Det er dejligt at blive fri for det modbydelige syn.

Hævnen er sød, siger et gammelt ord, og den skal nydes kold. Det må man indrømme, når man hører, at englænderne har dekretet spærretid for tyskerne her fra kl. 6 (18). De må nu pænt holde sig inden døre, bag gitrene på de få steder, hvor de endnu er. Alt er nu vendt om.

De tyske marinere ved havnen har de sidste aftener moret sig med at skyde efter de oplyste ruder i Klintegården. Englænderne blev tilkaldt i dag, og hele banden blev jaget fra deres krigsskibe og våbnene taget fra dem.

Det er stadig en fornøjelse at læse avisernes beretninger om, hvordan »die dumme Dänen« har taget dem ved næsen. Sidst er det DSB, der har klippet dem for 250 tusinde liter olie til motortogene – for at kunne transportere arbejdere

til flyvepladserne. Og det i de sidste dage, da tyskerne selv trængte i høj grad til olien.

Det er mig meget imod, at slyngelen hr. Lindemann fik tilladelse til at drage herfra – oven i købet pr. bil. De høje herrer skulle have lov til at gå som alle de andre – hvis de da ikke skulle hænges. Men sådan er det overalt i verden: De store hænger sammen! Enten de så er tyskere eller englændere.

Onsdag, 16. maj

»Demokraten« bringer referat fra svenske blade, der omtaler begivenhederne på Bornholm som en okkupation. Ja, desværre ser de vist mere nøgternt på begivenhederne der. Russerne bringer nye tropper og svære kanoner derover. Det skulle jo ikke være nødvendigt for at få de afvæbnede tyskere bort. – Siden i går er telefon og telegrafforbindelsen med øen afbrudt, og en maskine, som var sendt derover, er ikke vendt tilbage.

Mon det skulle blive optakten til næste krig, eller har englænderne solgt øen til russerne. Den nærmeste tid må jo vise det.

Torsdag, 17. maj

Ejdsvold-dagen. Der flages over den ganske by for nordmændene. Det ser ud til, at dagen vil blive blodig i Norge.

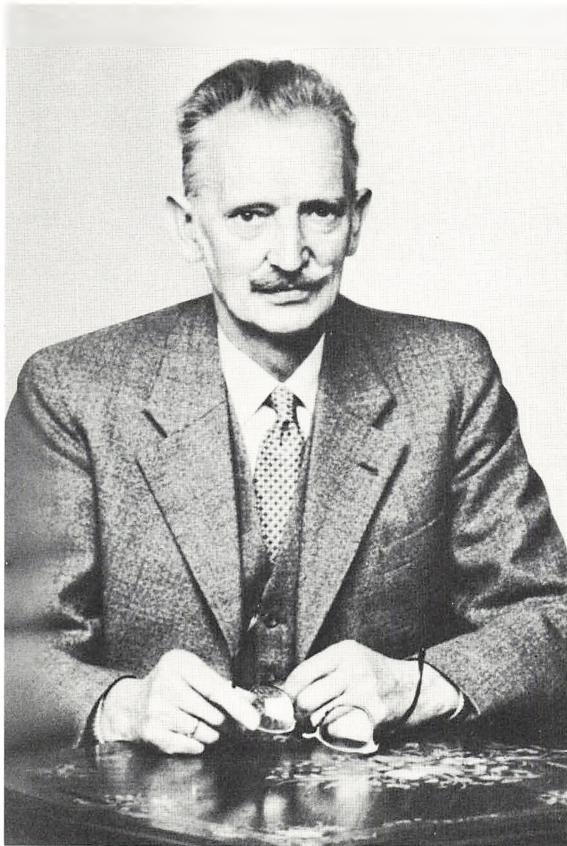
Jeg var til offentligt møde på Bispetorvet. Det var kommunisterne og murerarbejdsmændenes fagforening (en socialdemokratisk forening?). Taleren var den ny trafikminister, Alfred Jensen, Jens Vejmands søn (Randers landevej), min gamle elev fra Finsensgade. Han har udviklet sig til en ret dygtig taler; men han gik alt for vidt, idet han udtalte, at arbejderne, som havde været den bærende kraft i modstandsbevægelsen, ikke ville lade sig afvæbne, før deres krav var opfyldt. Det skulle ikke gå her som i Grækenland, at de skulle nøjes med et emblem i knaphullet. Det var jo en trussel og mærkeligt, at han ikke kan se, at hvis de forsøger at tvinge deres kommunisme frem med våben i hånd, så er de ikke bedre end nazisterne. – Så må det jo være rigtigt, hvad der fortælles mand og mand imellem, at af de 6 tusinde maskinpistoler, der blev udleveret den 5. maj, er der kun kommet 2 tusinde tilbage. Ja, ja, nu får vi se. Et kommunistisk diktatur tåles lige så lidt som et nazistisk. Så det kan jo være, vi vil få et opgør med dem her. Og hvis de får støtte fra Rusland, er de jo ikke et hår bedre end nazisterne – altså landsforrædere, og deres lod må blive den samme som de danske tyskeres.

Vi er spændt på Bornholm. Der må jo snart falde en afgørelse, om de vil blive der, eller de virkelig skulle blive nødsaget til at forsvinde (for amerikanernes trusler).

Nej, det er alligevel, som om man ikke rigtigt kan tro på freden, ikke føler sig helt tryk ved tilstanden.

Onsdag, 23. maj

I dag er Dannebrog blevet hejst på Infanterikasernen, og man har travlt med at muge ud og brænde (i kasernegården og på Galgebakken) alt det ragelse, tyskerne og flygtningene har efterladt. Der skal snarest danske soldater ind.

Victor Jensen i sine sidste år.

Fredag, 25. maj

Russerne på Bornholm vil blive der, til alle spørgsmål i Tyskland er afgjort. – De håber sikkert på en langsom afvikling, så de kan blive på Bornholm.

Hvad er nu grunden til, at alle tyske soldater får lov at beholde deres håndvåben. Det er vist aldrig før set ved en overgivelse. Og hvorfor skal alle beskyttelsesrum bibeholdes her?

Er det alligevel opgøret med Rusland, der forestår?

Nu begynder vore piger at gå med russerne. Om en tid skal de piger vel også klippes.

Nu får vi at vide, hvorfor Hitler ikke begyndte gaskrigen. Det var, fordi englænderne var bedre forberedt end tyskerne til gaskrigen.

Torsdag, 31. maj

I aften er de første soldater ankommet. De strømmer hertil udenbys fra, da de jo ikke kan komme med tog i morgen. Det er rart at se danske unge mænd på Infanterikasernen. For resten er det vist artillerister, der skal ligge der. Det var morsomt at se de gamle kammerater mødes med et vældigt håndslag og et skulderklap.

Kronprinsen skulle over til Bornholm; men det har englænderne ikke syntes om, og derfor blev han syg i rette øjeblik.

1945
31. MAJ-
20. AUGUST

Fredag, 1. juni

I dag er de danske Jenser atter i trøjen. Det er nogle mærkelige dragter, de har fået af en ubestemmelig grå-grøn farve og med skjorte eller bluse af samme farve – ingen frakke. Det er vist 100% celleuld. Så har tyskerne altså stjålet alt soldatertøj.

Mandag, 20. august

Det er dejligt igen at gå i vor gamle skole. De værste skader er udsløttet, selv om hele kælderens endnu flyder med skidt fra de svinebæster. Om man nu kunne få oprettet lidt af det, der er tabt i krigsårene for de stakkels børn. Men det er ikke let at komme ind til dem. De er blevet kyniske, tror jeg, i hvert fald overfladiske, tænker kun på, hvornår de kan få ferie, og hvordan de lettest kan slippe om ved deres pligter. Nej, det bliver ikke let at få dem til arbejde, til ærlighed.

PERSON REGISTER

ved *Leif Juul Christensen*

- ABEL, LEONARD, blomsterhandler, 31, 287
 AGERSTED, AAGE AUGUST, politimester, 229
 AHLFELDT LAURVIG LEHN, L., forvalter, greve, 272
 ALBINUS, onkel (Binus), se JENSEN, ALBINUS
 ALRØ, original, 64
 ANDERSEN, A., slagtermester, 202, 235
 ANDERSEN, ALBERT, formand, maler, 254
 ANDERSEN, C. C., væveriudsalg, 103
 ANDERSEN, CLEMEN, vognmand, 150
 ANDERSEN, GUNNAR, korrespondent, 173, 216
 ANDERSEN, H. C., digter, 12
 ANDERSEN, J. C., entreprenør, 129
 ANDERSEN, MIMI, søster til fru V. J., g. m. GUNNAR ANDERSEN, 216
 ANDERSEN, RASMUS, billedhugger, 123
 ANDERSEN, S. A., officer, luftværnschef, 229
 ANDERSEN, VALDEMAR, maler, tegner, 136, 140
 Anna, »tante«, fru V. J.s skoleveninde, se LARSEN, ANNA, frue
 ANTON, rebslager, 13, 14
 ARENTZEN, KAREN MARIE, kagebagerske, 142
 ARNFAST, CHR., redaktør, 112
- BADOGGIO, PIETRO, italiensk marskal og politiker, 199, 205, 207
 BAES, billet sælger ved Vennelyst, 117
 BAGER, P., sergent, 23
 BALLE, JØRGEN, bødker, 107, 157
 BANG, slægt, 146, 153
 BANG, oliemøller, 142
 BANG, DANIEL, boghandler, 31
 BARDINO, C. F., smedemester, 131, 255
 BARNOW, NIELS, konsul, tømmerhandler, 56
 BARTRAM, GRETHE, 296
 BAUNSGAARD, P., fabrikant, 30
 BECH, MARCUS G., købmand og fabrikant, 31, 42
 BECH-OLSEN, MAGNUS, bryder, cirkusdirektør, 107
 BECK, VILHELM, 203, 207
 BEHRMANN-CHRISTENSEN, Skive, 236
 BENNE, onkel, se NILSSON, BERNHARD
- BERNADOTTE, FOLKE, svensk greve, diplomat, 281
 BERTHELTSEN, V., skoleinspektør, 54
 BEST, WERNER, tysk rigsbefuldmagtiget i Danmark, 189, 195, 210, 216, 222, 231, 233, 235
 BESTLE, C. W. F., fabrikant, 32
 BINUS, onkel, se JENSEN, ALBINUS
 BISCHOFF, J. S., møllejer, 130
 BJØRNSON, BJØRNSTJERNE, norsk digter, 218
 BLICHER, ST. ST., præst, digter, 45, 48
 BLOM SALMONSEN, H., overlærer, 253
 BOCK (BOCH), JACOB FREDERIK, overpolitibetjent, 99
 BORIS, konge af Bulgarien, 202
 BORRE, H., kunstmaler, 248
 BRABRAND, V., grosserer, 127
 BREDAL, A., brandchef, 56
 BREDAL, P. JENSEN, skorstensfejermester, 56
 BROCKENHUUS-SCHACK, K., officer, greve, 222
 BROGE, HANS, købmand, 71, 142, 153
 BRUN, NORDAL, operasanger, 99
 BRYLD, sagfører, 189
 BUHL, VILH., politiker, 183, 286
 BURGHARDT, østrigsk bryder, 117
 BYBERG, brd., manufakturhandler, 31, 111
 BÄHNCKE, WILLIAM, kapelmester, 125
- CARL, fisker, Mols, 199
 CARLSEN, C., restauratør, 125
 CHAMBERLAIN, NEVILLE, engelsk statsmand, 165
 CHRISTENSEN, sergent, 23
 CHRISTENSEN, CARL, købmand, 85, 125, 143
 CHRISTENSENS ENKE, CHR., jernstøberi, 156
 CHRISTENSEN, EGON, former, 263
 CHRISTENSEN, HOLGER, landsretssagfører, 222, 223
 CHRISTENSEN, H. P., borgmester, 173
 CHRISTIANI, RUDOLF, dr., ingeniør, 222
 CHRISTIANI & NIELSEN, ingeniørfirma, 200, 222
 CHRISTIANSEN, RASMUS, maler, tegner, 21
 CHRISTMAS MØLLER, JOHN, politiker, 167, 170, 183, 286
- CHRISTOFFERSEN, H., kriminalbetjent, 238
 CHRISTOPHERSEN, GERDA, skuespillerinde, 101
 CHRISTOPHERSEN, H. E., operasanger, 101
 CHURCHILL, WINSTON, engelsk statsmand, 165, 216, 253, 281
 CLAUSEN, frue, g. m. overlærer J. P. C., 248
 CLAUSEN, maler, 117
 CLAUSEN, FRITS, læge, politiker, 165, 167, 185, 209
 CLAUSEN, J. P., overlærer, 248
 CLAUSEN, P., fiskehandler, 88
 CORA, miss, fhv. artist, 73, 74
- DALGAS, E. M., officer, hedeopdyrker, 55
 DAMM, CHR., journalist, 218
 DIAMANT-KJÆR, se JACOB KJÆR
 DIEDERICHSEN, L. C., gartner, 115
 DRACHMANN, HOLGER, digter, 133
 DRAKENBERG, CHRISTIAN JACOBSEN, sømand 108
 DRAKENBERG-JOHNSEN, se SOPHUS E. JOHNSEN
 DYHR, A., rebslager, 13, 14
 DYHR, J. C., vognmand, 128, 150
 DÖNITZ, KARL, tysk storadmiral, 282
- EIGIL, se JENSEN, EIGIL, forretningsfører
 EISENHOWER, DWIGHT D., amerikansk general, politiker, 238, 265, 272
 ELLY, V. J.'s svigerdatter, se JENSEN, ELLY
 ELS, A., gartner, 150
 EMMERY, J., konditor, 222
 ERIKSEN, HOLGER, redaktør, politiker, 167
 ESKILD, VENNELYST, 50, 114
 ESTRUP, J. B. S., politiker, 88
 EXNER, JULIUS, maler, 45
- FIBIGER, original, 108-110
 FIIL, MARIUS, kroeger, 236
 FILTENBORG, J. C., grosserer, 205
 FINDLING, JEAN, hattefabrikant, 31
 FINK, TROELS, historiker, 279
 FLACH, CARL, garver, 153, 156
 FREDERIKSEN, KRISTINE, restauratrice, 128
 FREUND, H. E., billedhugger, 153

- »GAMLE SVERRIG«, se PERSSON
GAULLE, CHARLES DE, fransk officer og politiker, 165
GEBAUER, C. D., maler, 153
GEERTSEN, M., bogtrykker, 75
GJERULFF, JOHS., købmand, 110
GOLDSCHMIDT, 154
GOLL, AUGUST, politimester, 105
GORM DEN GAMLE, konge, 12
GOTTSCHALCH, ELLEN, skuespillerinde, 131
GRAM, mælkehandler, Åby, 38
GRAUERT, KR., papirhandler, 23, 48, 63
GREFFEL, LOUIS, oversergent, 23
GRUBBE, ERIK, lensmand, 147
GUNDESEN, SØREN, lærer, 63, 65
GUNNAR, onkcl. se GUNNAR ANDERSEN, GUTFELD, A. JOHN, kapelmester, 125
GOEBBELS, JOSEPH, tysk politiker, 168, 170, 194, 204, 209, 211, 212, 216, 220, 226, 231, 233, 236, 237, 239, 241, 251, 256, 259, 265, 266, 273, 277, 279, 282, 290
GÖRING, HERMANN, tysk politiker, 168, 169, 170, 273, 279, 282
GAARDE, F., restauratør, 125
- HAILE SELASSIE, etiopisk kejser, 168
HALD, frue, avisomdeler, 131
HALKIER, OTTO, lærer, 223, 266, 292
HAMMERSCHMIDT, C. O., klichefabrikant, 205
HANNEKEN, HERMANN v., tysk general, 216
HANS, konge, 34
HANSEN, politibetjent, 117
HANSEN, CHR., købmand, 29
HANSEN, H. C., politiker, 170
HANSEN, H. P., opdagelsesbetjent, 105
HANSEN, L. J., lærer, senere præst, 52
HANSEN, TAGE, farvehandler, 262
HANSEN, THORVALD, overbanemester, 45
HANSEN, V., overassistent, 254
HARBOØRE-PRÆSTEN, se ANTON M. JENSEN
HARTMANN, møllerkarl, 133
HASSING, H., kunsthändler, 249, 250
HAUERBACH, ANDRÉ, politiassistent, 105, 107
HEDTOFT, HANS, politiker, 170
HELLIG JØRGEN, original, 108
HELSENGREEN, ALBERT, skuespiller, 148
HELING, C., lærerinde, 265
»HENRIK LØVE«, senere færgemand, 17, 52
HENRIKSEN, N. C., glarmester, forgylder, 72
HERLØV, P. H., fabriksinspektør, 78
HERSCHEND, PEDER, stiftamtmand, 216
HERSKIND, ANTON, manufakturhandler, 56
HERSKIND, JOHANNES, sanger, 99
HESS, RUDOLF, tysk politiker, 177
HIMMELSTRUP, OTTO, politikommissær, 222
- HIMMLER, HEINRICH, tysk politiker, gestapochef, 210, 216, 251, 271, 279, 281, 282
HITLER, ADOLF, tysk rigskansler, 165, 168–171, 173, 174, 179, 180, 183, 185, 186, 190, 194, 195, 202, 210, 212, 219, 237–239, 242, 251, 257, 259, 276–282, 296, 299
HOBERG, frue, 246
HOECK, EINAR, politimester, 229, 230, 234, 241
HOFFMANN, J. C., entreprenør, 136
HOLM, PETER, museumsmand, 140
HOLM, SØREN N., politibetjent, senere sognefoged, 131
HOLM & VOIGT, klædefabrikanter, 156
HOLSTEIN-RATHLOU, V. J. VON, bibliotekar, 221
HUSTED-HANSEN, A., politibetjent, 131
HØJMARK, FREDE, redaktør, 167
- IBSEN, JENS, lektor, 227
INGEMANN, VALDEMAR, arkitekt, 14
- JACOBSEN, frue, g. m. arbejdsmand
M. JACOBSEN, 47
JACOBSEN, J. P., brandmester, 248
JAN, se JAN JENSEN,
JENS VEJMAND, se JENSEN, J. J., vejmand
JENSEN, ALBINUS (onkel Albinus), typograf, politiker, 15, 16, 35, 42–45, 47, 58, 75, 112, 133, 224
JENSEN, ALF, repræsentant, 219
JENSEN, ALFRED, politiker, 286, 298
JENSEN, ANTON M. (Harboøre præsten), 113
JENSEN, ASTRID, f. NILSSON, g. m. VICTOR J., 7, 141
JENSEN, BIRGITTE, f. RØNNING, Victor J.s mor, 7
JENSEN, EIGIL, forretningsfører, V. J.s søn, 208, 215, 220, 232–236, 239, 248, 250, 257, 273, 285, 290
JENSEN, EILER, organisationsmand, 243
JENSEN, ELLY, g. m. forretningsfører Eigel J., 232–234, 245, 246, 248
JENSEN, FRANTZ, sandmand, 156
JENSEN, HANS, »den jyske smed«, 99
JENSEN, HARALD, politiker, 118, 119
JENSEN, HOLGER, »sanger«, 133
JENSEN, H. P., støberiejer, 55
JENSEN, JAN, nu el-installatør, V. J.s søn, 173, 174, 233, 256, 258
JENSEN, JENS CARL, tømrermester, Victor J.s far, 7
JENSEN, J. J. (JENS VEJMAND), 286, 298
JENSEN, KAREN (tante Karen), g. m. Albinus Jensen, typograf, politiker, 224, 226
JENSEN, L., skomager, brandsvend, 58
- JENSEN, LEIF VICTOR, ingeniør, V. J.s søn, 166, 224, 230, 239, 246, 257, 273, 275, 282, 285
JENSEN, MIKKEL, vognmand, 150
JENSEN, NICOLAJ, overpolitibetjent, V. J.s broder, 35, 43, 45, 58, 75, 81, 82, 84, 203, 224, 245
JENSEN, OSCAR, tømrermester, Victor J.s onkel i USA, 16, 44
JENSEN, P., bladhandler, 63
JENSEN, THIT, forfatterinde, 12
JENSEN, VALBORG (tante Valborg), g. m. Nic. Jensen, overpolitibetjent, 224
JENSENS SØNNER, OLE, skrædderfirma, 41
JESPERSEN, A. C., frue, 69
JOHANSEN, luftskipper, 118
JOHNSEN, SOPHUS E., skibshandler, 108, 109
JOMFRU ALENE, original, 108, 109
JUUL, slægt, 146
JYSKE SMED, DEN, se HANS JENSEN
JØDE-TRINE, se KAREN MARIE ARENTZEN
JØRGENSEN, H., redaktør, 247
JØRGENSEN, THORV., kgl. bygningsinspektør, 117
- KAREN, TANTE, se JENSEN, KAREN, g. m. Albinus Jensen, typograf, politiker
KELLER, H. C., gæstgiver, 34
KELLER, P. M., beværter, 34
KIPLING, RUDYARD, engelsk forfatter, 41
KJÆR, JACOB, varietécejer, 70
KJÆRULFF, M., restauratør, 56, 57, 117
KLITGAARD, FREDE, typograflærling, 207
KLUDE-TULLE, original, 108, 112
KLUGE, GÜNTHER VON, tysk general, 256
KNUTZEN, PETER, generaldirektør, 171
KONGERNES KONGE, SØLLE SØREN FRA HERNING, original, 108, 112
KRAFT, OLE BJØRN, politiker, 210, 218
KRAGEN, original, 111
KRAMER, TH., restauratør, 125, 150
KRAYA, kaldenavn for kolportør, 48
KREBS, F. C., forstander, officer, 49
KRENCHER, EJNAR FOGH, overretssagfører, 208, 209, 211, 218, 221
KRISTENSEN, ERLING, forfatter, 129
KROSIK, VON, se SCHWERIN VON KROSIK
KRUSE, tysk major, bykommandant, 205, 218, 245, 251, 253
KRÆFTING, fyrværkere, 106, 114
KYED, N. H., politibetjent, 20, 147
KÆRAA, frue, g. m. tandtekniker Leo K., 220, 221
KÆRAA, LEO, tandtekniker, 220, 221
KØRBING, J. A., direktør, 209
- LABRI, »professor«, 20
LANGBALLE, teglværksejer, 39
LANGERMANN, A. TH., isenkrammer, 31

- LARSEN, frue, g. m. bankfuldmægtig
Carl Larsen, 222
- LARSEN, AKSEL, politiker, 286
- LARSEN, ANNA (tante Anna), fru V. J.s skoleveninde, 228, 232, 245
- LARSEN, CARL, bankfuldmægtig, 221, 228, 232
- LARSEN, EJNER, Carls bror, 222
- LAWAETZ, PETER, lærer, 53
- LAVAL, PIERRE, fransk politiker, 187, 190, 283
- LAZARUS, 154
- LAZARUS, N. & M., købmænd, 31
- LEIF, V. J.s søn, se JENSEN, LEIF VICTOR, ingeniør
- LEOPOLD, belgisk konge, 165
- LEVIN, 154
- LINDEMANN, GEORG, tysk general, 267, 274, 277, 283, 294, 298
- LOFT, gasmester, Åbyhøj, 221
- LOFT, mælkehandler, Viby, 38
- LOTTRUP, slægt, 146
- LOTTRUP, M. C., købmand, 153
- LUPLAU JANSSEN, CARL, astronom, 181
- LYHNE, A. N., købmand, 254
- LYNGE, GERHARD, lærer, 216
- MADSEN, MORTEN, bisp, 147
- MADSEN, SØREN, vognmand, 25, 150
- MAKWARTH, LUDVIG, musikdirektør, 99, 101
- MANNERHEIM, GUSTAF, finsk general, statsmand, 238
- MARGRETHE, dronning, 98, 99
- MARTINSEN, K. B., officer, 279
- MARX, KARL, tysk filosof og økonom, 45
- MATSUOKA, japansk udenrigsminister, 174
- MEDEN, M., tømmerhandler, 56, 145
- MEHL, E., fabrikant, 30
- MEINCKE, V., urmager, 34
- MEULENDRACHT, slægten, 153
- MEYER, A. V. J., apoteker, 115
- MIKKELSEN, JENS, mælkehandler, mejerier, 35, 38, 39, 41
- MIMI, søster til fru V. J., se ANDERSEN, MIMI, g. m. Gunnar Andersen
- MOHNSEN, V., læge, 32
- MOLS, DUVAL, skuespiller, 253
- MONTGOMERY, engelsk general, 283, 285
- MORTENSEN, frue, g. m. skomager M. M., 18
- MORTENSEN, M., skomager, 18, 19
- MORTENSEN, N., maler, 219
- MUNDT, F., gartner, 127
- MUNK, KAJ, præst, digter, 183, 219-221, 227
- MUSSOLINI, BENITO, italiensk statsmand, 165, 166, 170, 189, 199, 204-207, 237, 279, 281
- MÜLLER, A. (ørnen), overlærer, 49, 51, 52
- MÆLKEJENS, se MIKKELSEN, JENS
- MØLLER, C. C., musikdirektør, komponist, 101
- MØLLER, C. F., arkitekt, 247
- MØLLER, KR. F., boghandler, 31
- MØLLER, VALDEMAR, skuespiller, tegner, 175
- MØNSTED, OTTO, margarinefabrikant, 39, 154, 157
- NAPOLEON, fransk kejser, 165, 206
- NATHAN, 154
- NEGENDAHL, brandsvend, 58
- NICOLAJ, se JENSEN, NICOLAJ
- NIELSEN, ARNE HARALD PREBEN, arbejdsmand, 251
- NIELSEN, brd., gartnere, 128
- NIELSEN, C. A., se ARNFAST, CHR., redaktør
- NIELSEN, CARL, kurvemager
- NIELSEN, JØRGEN, byfoged, 154
- NIELSEN, MAD, vognmand, 150
- NIELSEN, MAGNUS, muremester, byrådsmedlem, 59
- NIELSEN, MILTON, 288
- NIELSEN, N. K., frugthandler, 262
- NIELSEN, N. P., gartner, 150
- NIELSEN, RASMUS, kgl. fuldmægtig, 154
- NIELSEN, SOPHUS, manufakturhandler, 31
- NIEMÜLLER, MARTIN, tysk præst, 221
- NILSSON, BERNHARD (onkel Benne), direktør, fru V. J.s broder, 216
- NILSSON, G. A., kobbersmed, Victor J.s svigerfar, 7
- NILSSON, JOHANNE MARIE, f. SCHNEIDER, Victor J.s svigermor, 7
- NISSEN, skærslipper, 29, 33
- NORS, O. H., prokurator, 153
- OLAV, kronprins, senere OLAV V, norsk konge, 296
- OLSEN, C. M., sergent, gymnastiklærer, 23, 51
- OLSEN, MARINIUS, teaterdirektør, 141
- ORMSLEV, slægt, 146
- ORMSLEV, VIGGO, brønderiejer, 81
- OTTOSEN, L. T., værkfører, 81
- PALUDAN-MÜLLER, SVEND BARTHOLIN, officer, gendarmerichef, 229, 230
- PANCKE, GÜNTHER, tysk politiembedsmand, 267, 269, 272, 283
- PAPE, F., lærer, 51
- PAULUS, FRIEDRICH, tysk generalfeltmarskal, 195
- PEDERSEN, frue, 24
- PEDERSEN, JES, bryder, 118
- PERSSON, »GAMLE SVERRIG«, original, 64, 108, 110
- PÉTAIN, HENRI-PHILIPPE, fransk officer, politiker, 165, 190, 283
- PETER, jugoslavisk konge, 174, 176
- PETER LYGTETÆNDER, skolekammerat til V. J., 146
- PETERSEN, slagter, 28
- PETERSEN, C., tegnelærer, inspektør, 49, 53, 54
- PETERSEN, ESTER MARIE PAASKE, g. m. installatør S. A. Petersen, 248
- PETERSEN, JOHAN FREDERIK AUGUST, billedskærer (Julius Petersens far), 83
- PETERSEN, JOHANNES, mælkehandler, Skejby, 38
- PETERSEN, JULIUS, maler, tegnelærer, 83
- PETERSEN, S. A., installatør, 248
- PETERSEN, S. P., provisor, 32
- PETERSEN & JACOBSEN, tømmerhandlere, 56, 127
- PIW LAUS, original, 108, 109
- POMMERENCKE, R., lærerinde, 55
- PRANGE, CHR., direktør, 75, 82
- PRIP, 133
- PAASGAARD, TH. J., overbetjent, 105
- QUISLING, VIDKUN, norsk nazifører, 165, 166, 170, 175, 231
- RAHR, VIGGO L., købmand, 81
- RAMBØLL, A., stadsingeniør, 253, 255
- RAS JORDMORMAND, se RASMUS RASMUSSEN
- RASMUSSEN, ALBERTUS, forretningsfører, maler, 254
- RASMUSSEN, BØRGE, guldsmed, 232, 234
- RASMUSSEN, C., desinfektør, 20
- RASMUSSEN, J., mælkehandler, 293
- RASMUSSEN, RASMUS, musiker, 112
- RASMUSSEN, Sejr, træskomand, 17
- RASMUSSEN, THØGER, lærer, sanger, 216
- RAVNHOLM, JENS, tegner, 109
- RÉE, 154
- RÉE, HARTVIG PHILLIP, købmand, fabrikant, skibsreder, 154, 157
- RENTHE-FINK, CECIL v., tysk gesandt, 189
- REVENTLOW, L. A. O., fuldmægtig, greve, 274
- RIBBENTROP, JOACHIM v., tysk politiker, 221
- RICHARD, N. P., konditor, 123
- ROMMEL, ERWIN, tysk general, 189, 190, 194, 198, 256
- ROOSEVELT, FRANKLIN D., amerikansk præsident, 204, 216
- ROSEN, ANTON, arkitekt, 136
- ROSTBØLL, H., lærer, 191
- ROZZI, JOHAN, konditor, 32, 107, 148
- RUSKIN, JOHN, engelsk kunsthistoriker, socialfilosof, 128
- RYBNER PETERSEN, F., boghandler, 31
- RÖHM, ERNST, tysk politiker, 177

- RØNNING, JENS DUSINIUS, pottemager, senere politibetjent, 42, 43
RØNNING, TOLVTLINE, gift med Jens Dusinius R., 42
- SABROE, PETER, politiker, 22, 118, 119
SALLING, F., købmand, 287
SCAVENIUS, ERIK, politiker, 183, 189, 190, 194-196
SCAVENIUS, JACOB, politiker, 88
SCHEIBYE, fru, gift med Kresten S., 71, 143
SCHEIBYE, KRESTEN, admiral på »Sluppen«, 71, 143
SCHMIDT, tømrer, brandsvend, 58
SCHMIDT, ALBERT, skuespiller, 99, 101
SCHMIDT, BØRGE, redaktør, 272, 274
SCHMIDT, KAY, købmand, 263
SCHMIDT, LOUIS, redaktør, 253
SCHMIDT, N., lærer, 52
SCHMIDT, O., ingeniør, 249, 251
SCHMIEGELOW, H. C. E., læge, 112
SCHULTZ, astrolog, 194
SCHULTZ, fru, g. m. Peter S., 221
SCHULTZ, fru, g. m. Th. S., 246
SCHULTZ, PETER, lærer, søn af Th. S., 213, 221, 277, 292
SCHULTZ, TH., murermester, 194, 260, 293
SCHWERIN VON KROSIGK, tysk udenrigsminister, 292
SCHWIEZGEBEL, tysk kriminalrat, 253
SEJERHOLT, HANS, skoledirektør, 166, 176, 272, 278
SEJERSEN, fru, »klog kone«, 32, 73
SIMONSEN, F. A., politikommissær, 256
SJORUP JØRGENSEN, N., manufakturhandler, 295
SKEEL, ERIK, politiker, 88
SKJOLDBORG, JOHAN, forfatter, 126
SKJOLDBORG, LOUISE ELEONORE CHRISTIANE, f. ABERITH, g. m. Johan S., 126
- SKOU, JENS, villa »Expres«, 150
SKYTTE, KNUD, pseudonym for forfatteren JAKOB NIELSEN, 45
SKAANING, HANS, klokker, 147
SOMMER, C. P., politibetjent, 14, 117
SPEER, ALBERT, tysk politiker, 283-285
SPERLING, E., litografisk anstalt, 143
SPRINGBORG, E., brandkaptajn, 56, 59
STALIN, JOSEF, russisk statsmand, 174, 216, 258, 259, 281
STAMPE, P. V., klædefabrikant, 156
STAUNING, THORVALD, politiker, 167, 170, 183
STECHEER CHRISTENSEN, E., borgmester, 224, 253
STORM PETERSEN, ROBERT, tegner, 90
STÆHR, H., købmand, 262
SVENDSEN, C. J., sergent, 23
SVENDSEN, TH., lærer, 215
SVENSSON, A., politikommissær, 256
»SVÆRTE«, se tegnelærer, inspektør, C. Petersen
SØRENSEN, fru, 80
SØRENSEN, CHR. AABOE, konservator, borgmester, 224
SØRENSEN, H., lærer, 233
SØRENSEN, J. C., landsretssagfører, kommunalpolitiker, 253
SØRENSEN, M., journalist, 255
SØRENSEN, P., tobaksfabrikant, 108
SØRENSEN, POUL EDVIN KJÆR, bygningskonstruktør, 203
- TERBOVEN, JOSEF, tysk diplomat, 166, 189
THOMSEN, CARL, politibetjent, 131, 150-152
THOMSEN, S., redaktør, 226
THORUP, ALBERT, vinhandler, 125, 126
THYREGOD, C. A., forfatter, 45
THÜRMAN, LUDVIG, restauratør, 99
TILLEGREEN, C., skomager, 117
TOSSE FRANTZ, original, 108
- »TRYNE«, øgnavn for lærer, 51, 52
TVILUM, ALBERT, bogtrykker, 95
TØRRING, AGNES, senere g. m. Peter Lawaetz, lærerinde, 53, 55
- ULFELDT, CORFITZ, rigsråd, 165
ULRICH, søstre, 221
ULRICH, G., overlæge, 221
ULRICH, G. A., officer, 22
USSING, HENRY, præst, 95
- VALBORG, tante, se JENSEN, VALBORG, g. m. Nic. Jensen, overpolitibetjent
WALLMANN, M. J., telefondirektør, 274
WERNER, tysk kriminalrat, 253
WESSEL, JOHAN HERMAN, digter, 84
VESTBERG, H., overlærer, 188, 195, 253
WESTERGAARD, fru, g. m. tandlæge Chr. W., 41
WESTERGAARD, CHR., tandlæge, 41
WIENER-DRENGEN, original, 112
VICTOR EMANUEL, italiensk konge, 207
WILSON, WOODROW, amerikansk politiker, 168
VIOLDRENGEN, original, 108, 110
VISBY, FR., tandlæge, maler, 59, 133
WISSING, C. F., garver, 153
WITHEEN, CHR. N., tømrermester, 200
WOLD, fru, g. m. afdelingsleder E. W., 234
WOLD, ERIK, afdelingsleder, Falck, 234, 235
WOLLE GRISEHANDLER, original, 108, 111, 112
- ZEEMANN, H., officer, journalist
- ØLSGAARD, ELIAS, maler, 144
ØRUM, T. P. A., officer, 168

Publikationer udgivet af Århus byhistoriske Udvalg

- BARN I ÅRHUS. Redigeret af *Åge Bredsted, Vagn Dybdahl og Emanuel Sejr*. 1956. 139 sider. Udsolgt.
- BARN I ÅRHUS. Anden samling. Redigeret af *Åge Bredsted, Vagn Dybdahl og Emanuel Sejr*. 1957. 183 sider. Udsolgt.
- ÅRHUS PROMENADE 1909–59. Redigeret af *Vagn Dybdahl og Finn H. Lauridsen*. 1958. 244 sider. Udsolgt.
- Rasmus Nielsen*: ÅRHUS I FYRRERNE. Ny udgave med oplysende noter af *Emanuel Sejr*. 1959. 164 sider. Kr. 10.25.
- Emanuel Sejr*: GAMLE ÅRHUSGADER. 1960. 154 sider. Udsolgt.
- Helge Søgaard*: DET ÆLDSTE ÅRHUS. 1961. 114 sider, 26 plancher. Kr. 27.50.
- Emanuel Sejr*: GAMLE ÅRHUSGADER. Anden samling. 1961. 160 sider. Udsolgt.
- FREMMEDE SER PÅ ÅRHUS. Redigeret af *Finn H. Lauridsen*. 1962. 247 sider. Udsolgt.
- ERHVERV I ÅRHUS 1735. Ved *Poul Enemark*. 1963. 80 sider. Kr. 10.00.
- Bernhardt Jensen*: FRA DET GLADE ÅRHUS. De gamle varieteer og morskabsteatre. 1963. 252 sider. Udsolgt.
- Anna Thestrup*: ELIGEREDE BORGERE I ÅRHUS 1740–1837. 1964. 136 sider og 2 udfoldstavler. Kr. 16.00.
- UNG I ÅRHUS. Redigeret af *Vagn Dybdahl*. 1964. 298 sider. Udsolgt.
- UNG I ÅRHUS. Ny samling. Redigeret af *Vagn Dybdahl*. 1965. 224 sider. Kr. 32.00.
- Bernhardt Jensen*: SOM ÅRHUS MOREDE SIG. Folkelige forlystelser fra 1890'erne til 2. verdenskrig. 1966. 248 sider. Udsolgt.
- Peder Hansen Resen*: ATLAS DANICUS. ÅRHUS STIFT. Tekst og oversættelse ved *Helge Søgaard*. 1967. 160 sider, 27 planchesider. Kr. 32.00.
- Erik Christiansen*: GENNEM ÅRHUS I TRÆSKO. Billedredaktion og oplysende noter ved *Peder Jensen*. 1967. 109 sider. Indbundet: udsolgt; hæftet kr. 12.10.
- Ib Gejl*: UNDER VÆRGERÅDET. Forsømte og »forbryderske« børn i Århus 1905–15. 1967. 121 sider. Kr. 20.00.
- Emanuel Sejr*: ÅRHUS-MOSAIK. Personer og begivenheder i den lille by. 1967. 281 sider. Kr. 37.40.
- Emanuel Sejr*: ÅRHUS-MOSAIK. Personer og begivenheder i den lille by. 1967. 281 sider. Kr. 37.40.
- Vagn Dybdahl*: DET LOKALHISTORISKE ARBEJDE I BYERNE. Erfaringer fra Århus byhistoriske Udvalgs virksomhed. 1968. 24 sider. Kr. 4.05.
- Victor Jensen*: KLUNKETID OG KRIGSÅR. Århus omkring år 1900 og under besættelsen 1940–45. 1968. 308 sider. Kr. 40.50.

KLUNKETID og KRIGSÅR

er sat, trykt og indbundet i
Aarhus Stiftsbogtrykkerie A/S

Skriften er Baskerville
sat på 'Monotype' Filmsetter

Papiret er 2-sidet maskinbestroget trykpapir
fra Grycksbo Pappersbruk Aktiebolag

